

د.عارف حیتۆ

رۆمان خۆدیکا ژيانییه

خواندنیڭ شروقه کاری یین دەررونی - جفاکی
بو رۆمانا دهقەرا بههدينان

بهرگى دووى

ژ وەشانئین دەزگەھە پالۆیی پەخش و واگەھاندنە - دەۆك.

ناقئ پەرتۆكئ: رۆمان خۆدیکا ژیانئیه

بەرگ: بەرگئ دووئ

نقیسەر: د. عارف حیتۆ

بابەت: رەخنە

دیزاین و دەرھێنانا ھونەری: نقیسەر

بەرگ: گوھدار صلاح الدین

ژمارا سپاردنئ: D-2602-20

تیراژ: ۵۰۰ دانە

چاپخانە: چاپخانە ی تاران- ئیران

سوپاس بۆ دیزدار نیچیرقان بارزانئ ژبۆ پشنەقانی یا وی یا

بەردەوام ژبۆ پیشەبەرننا پەيقا کوردی

د. عارف حیتۆ

رۆمان خۇدیکا ژيانییه

خواندنیڭ شروڤه كاری یېن دەررونجفاکی
بۆ رۆمانا دهقەرا بههدینان

بهرگی دووی

شہرحا غمی دل بکم فہسانہ
زینی و مہمی بکہم بہہانہ
نہ غمی وہ ژ پەردہئی دەرینم
زینی و مہمی ژنوو فہژینم

لی ہیثی دکم ژ موستہ عیدان
حہرفان نہ گرن ل موستہ فیدان
ئەف نامہ ئە گەر خرابہ گەر قہنج
کیشایہ مہ وی دگہل دووسەد رەنج

ئەحمەدی خانی (۱۶۵۰-۱۷۰۷)

پيشگوئن

رۆمان وهكو ژانره كئ وئره يئ خوه سهر، ل سه دئ هه ژدئ هاتئيه دناف قادا ژانرئ وئره بييدا. فه گئيرانا حيكايه ته كا په خشانكيه ژبو وه سفكرنا هنده ك كاراكتهر و بويه ران كو ميناكئ چيروكه كا درئژا سنسله يئ ب خوؤه دگريت. د فه گئيرانئ رۆمانئدا، كۆمه كا هه فركئ و ره هه ندين په هله وانان دهئنه ديئن و هه موو بويه رين سنسله يئ و پئكفه گرئدا يئ (د ميناكه كئ ئيگرتيدا)، دبسته هئقئئئ په يامه كئ يان كۆمه كا په يامين ئاراسته كرى. يان ب كئمئ، دبسته ئه گه رئ ئازراندنا هنده ك بابه تئن په يوه ست ب تئگه هئن جفاكئ و رهفتارا كه سئن تاكفه، كو مروؤفئ هانده دت هزر كرنه كا ره خنه يئ و هه لسه نگانده يئ ل سه ر هه موو عورف و عه ده ت و بها و تئگه هئن پئشكئيشكرئ بكه ت. نفيسه رئ رۆمانئ دوو ته رزئن راجاندنا بويه ران بكار دئئئت؛ شئوه يئ ئيكي: نه خشاندنا بويه ر و چالاكئ يئن كاراكتهران ب شئوه يئ خوه يئ هه چكوهه يئ و به رنياس، كو ده سئئيكه كا سروشتئيه و پاشئ به رف گرى و ئارئشه يئن ژيانئفه دجيت، هه تاكو دگه هته كو پئتكئ، ئه فجا كاراكتهرئ سه ره كئ و هه موو بويه ر و كاراكتهرئن هاريكار، به رئ په هله وانئ دده نه چاره سه ربه يه كئ (دبئت يا خوؤش بيت يان نه خوؤش). شئوه يئ دووئ، نه خشاندنا ليك دراو (ليكدايئ) به، كو ژ گرى يا رۆمانئ يان دوماهئ يا وئ ده ست پئ دكه ت و پاشئ ئماژه ب وان بويه ران دده ت، يئن بووينه سه ده مئ ده سئئيكه وئ يا ليكدايئ. هه ر رۆمانه ك ژ

ناڤه رۆکه کا چقاکی و روخساره کۆی هونهری پیک دهیت. هه له بهت با به تن
ناڤه رۆکۆی و روخساری، مینا دوو لایین ته رازوویه کا هه فه سه نگه، ئالیسه نگه یا
وئ ب هه ر لایه کیدا بکه فیت، دئ ل سه ر حسیا لایه نئ دی بیت. لئ
شاره زایی و پیشه کاری د وئ چه نیدا یه کو نفیسه ر بشیت ئاستئ هونهری یئ
دهقی ده گئیرانا تیروته سه لی یا بۆیه راندا پاریزیت.

رۆمان ژ هه موو ژانرین دی یئین وئزه یی به رفه هتر و په رڤه کربتره،
زیده باری ناڤه رۆکه کا چه بانلی و هوور هوورکین وه سفکرنئ و هونهری یا
وئزه یی، ههروه سا سروشت و خوه ییتی ژی ب خوه فه دگربت. سروشتئ
رۆمانئ ئه وه کو رۆماننقیسی پیزانینئ وورد ل سه ر هه موو بۆیه رین ده برانلی
هه بن و باشته ر ب چاف دیت بن یان ب سه ری هات بن. خوه ییتی یا وئ ژی،
گیانئ نفیسه ربیه کو ب شیوه یه کۆ راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ، په یامین خوه
ئاراسته ی خوانده ئانان دکه ت. مشه جاران، نفیسه رین نه شاره زا په یامین
راسته وخۆ ئاراسته دکهن و حزوورا خوه یا به رچاف و زه ق ده موو بۆیه ر و
ڤه گئیراناندا دیار دکهن. جارنا تیگه هین نفیسه ری ب زه قی دیار دهن و ل
هنده ک جهان ژی، ب شیوه یه کۆ ڤه شارتنئ و نه راسته وخۆ ده یته دیتن. ئه فه ژی
وئ چه ندئ ل سه ر ڤه کۆله ری رۆمانئ دسه پینیت، کو دو یڤچوونا پاشخان و
هه لوپستین نفیسه ری ژی بکه ت. چه ند نفیسه ر خوه ژ هه ئساری په هله وانئ
دوورتر بکه ت، دئ بباقئ خواندنن هه مه جوور و هه مه رنه نگ پتر بیت. ئه ف
په یامین راسته وخۆ، رۆمانئ ژ ده قه کۆ وئزه یی و هونهری به ر ب ریپورتاژه کا
رۆژنامه ئانیڤه ده ت و دبیت وهرگر خۆشییه کا وئزه یی ژئ نه پینیت. خۆشی یا
رۆمانئ ل سه ر با به تین ئازرانلی یئین ناڤه رۆکۆی و شیواژین ڤه گئیرانئ

رادوہستیت، چہند بابہت پتر ب ژيانا کہ تواری و تیہزینا مروثیہ ہہبہند بیت، دی پتر کارتیکرنی ل خواندہفانی کہت. ہہروہسا چہند شیوازیں فہگیرانی و راجاندنا بویہران ہونہریتر و جوانتر بن، دی خواندہفانی پتر ب خوٹہ گریدہت. رومان ب ہہموو جوړین خوٹہ، مفا و خوٹہیہکی ددہتہ مروٹی. ئوو چونکو مفا ژى ہہر خوٹہیہکہ ژبو تیترکرن و زیدہکرنا پیزانینان، دئہنجامدا خوٹہیہکا ب میناکئی ئارامی یا دہروونی ددہتہ مروٹی. لەوا ئہم دکارین بیژین کو رومان خوٹہیہ: خوٹہیدیتنا ژ شیوازیں فہگیرانی، خوٹہی یا ژ ئاشوپکرنی و ژيانا دناف بویہراندنا، خوٹہی وەرگرتنا ژ زمانی، خوٹہی یا ب سہرہلبوونی، خوٹہی وەرگرتنا ژ زانینی و زیدہبوونا پیزانینان... ہتند.

رومانا کہ تواری، ئیکہ ژ وان جوړین بہرہلاٹین ل سہرانسہری جیہانی، کو ویژہ ژبورجین بلند ئینایہ خواری و چوویہ دناف ژيانا روژانہیا خہلکیدا. ہہردہم خہلک سہردہری دگہل وان بابہتین ہہبہند ب ژيان و ژيارا خوٹہ دکہت. لی ئہٹہ وی رامنئی نادہت کو رومان ب زمان و تیگہہین کولانکی یین خہلکی ہہچکوہہیی بہیتہ نفیسین! جوانی یا ہونہری و شیوازیں سہرکہفتی یین فہگیرانہکا کاریگہر، دبیتہ خوڈیک و تہٹافکہرا نافہروکی. گرنکیدان ب زمانئی فہگیرانی، خوٹہی و مفاداری و ہاندانہکی ددہتہ وەرگری کو ب شپوہیہکی کاریگہرتہر، کارلیککرنی دگہل بویہریں کہ تواری یین نافہروکی بکہت. ئوو ژبو خواندنا ہہر رومانہکا کہ تواری، فہرہ سہردہریہکا کہ تواری دگہل بہیتہ کرن. ژبو ئی چہندی ژى، ریبازہکارہخنہیی یا ویژہیی ہہیہ، دبیزنی کہ تواری یا جفاکی. لی بہری ئہم بچینہ دناف خواندنا فہزایی

رۆماناندا، فەره پېچەكۆل سەر رېيازاه رەخنەيى يا كەتواری يا جفاكى و ھندەك
چقېن وئ راوہستېن .

كەتواری يا جفاكى رېيازەكا وئزەيى، ھزرى، ماددى يە، كەتوار و ژيانا
جفاكى وەكو ماددە رەسم دكەت و پويته ب لايەنئ ميتافيزىكى و ئاشۆپكرنئ
نادەت. غەريزە بېن نازەلى بېن مړۆفى وەكو شەنگستەيئ رەخنە يا جفاكى و
چارەسەر كونا ئارېشە بېن ژيانا رۆژانە بكار دئنييت. وەكو تېرم ژ واقعى يا
عەرەبى و رىاليزما ئېنگليزى ھاتىبە وەرگېران، كو رامانا كەتواری جفاكى ددەت.
ئەگەر ژ لايەنئ ئاليكېفە سەحكەينئ، دئ شېين ب ساناهى بېژين كو رېيازاه
كەتواری، سەرەدەريئ دگەل لايەنئ ماددى يئ ژيانا مړۆفى دكەت. لئ ئەگەر
وەكو رېيازەكا رەخنەيى يا وئزەيى لئ بئيرين (كو ل ناڤەراستا سەدئ نۆزدئ
ھاتىبە دناڤ قادا رەخنە يا وئزەييدا)، دئ بېنين كو ئەف تېرمە ل گورەي
تېگەھشتن و ھەلوئستېن وئزەشان و رەخنەشان، تېرامانېن ھەمەجۆر ب خوەڤە
دگريت. ژلايەكېفە ناڤەرۆك و بابەتېن ئى رېيازئ ژ جەرگئ جفاكى و ئارېشېن
ژيانئ و ھەڤكى يا دناڤبەرا خېر و شەراندە دھېنە وەرگرتن (كو ژ رېيازاه
رۆمانتيكېئ بھېتە جوداكرن). ژلايەكې دېڤە ژى، وئزەي ژ بورجېن بلند و
ھزرىن ميتافيزىكى بېن فەلسەفى يان دېرۆكى دھېنتە دناڤ ژيانا خەلكئ
ھەچكۆھەبيدا. ئەگەر ئفيسەرئ كلاسىزمئ، سەرەدەريئ دگەل مړۆڤەكئ ئىديالىي
رويت بكەت. ئوو رېيازاه رومانسيئ، سەرەدەريئ دگەل مړۆڤەكئ ڤەدەر و
گۆشەگير و رەڤايي بكەت. ئفيسەرئ كەتواری يا جفاكى، خوە دادھېلتە دناڤ
جفاكيدا و بابەت و كەسايەتى بېن بەرھەمئ خوە ژ ژيانا گياندارا جفاكى
وەرەدگريت. ب رېنكا ژين و ژيارا كەتواری، سەرەدەريئ دگەل ھەر سئ

رهه نديئن مرؤشان و سروشتي مرؤشايه تيئ دكهت: ئانكو سه ره ده ريئ دگهل (كه سايه تي يئن هيقيدار و ترسيابي، كه سايه تي يئن كؤمه كا خالين هيئداريي و لاوازيئ هه يئ، ئوو ئه و كه سايه تي يئن ئارمانجه ك يان كؤمه كا ئارمانجان هه يئ) دكهت. ب كورتي سه ره ده ريئ دگهل مرؤشين باش و خراب، خه باتكه ر و ته سليمبويي، چالاك و شه له ژان، دره وين و راستگو،... هتد، دكهت.

ب شيويه كي گشتي، ريبازا كه تواري هه ولددهت جفاكي و نهيني يئن ژيانا كه تواري ره سمكهت و شروقه بكهت. پاشي نفيسه ر ديئ ده ستيوه رداني دبابهت و ئاريشه يئن خه لكيدا كهت، كو هنده ك چاره سه ري يئن قه بولكري ل دهف خوانده قاني بنازرينيت. ئانكو ريبازا كه تواريئ، نه تنئ وه سفكرنا هه ژاري و دره سه ري يئن جفاكيه، لي هه سكرنا نفيسه ريه ب جفاكي و ريكه كا دي يا جودايه ژبو تيگه هشتن و سه ره ده ريكرنا دگهل ژيانئ. ژبو پتر تيگه هشتنا ئي ريبازئ، دي هنده ك ژ ساخله تيئ سه ره كي يئن وي بهرچا فكه ين*.

- هيئيني بابته ئ كه تواري و سروشتي ژيانئ وه درگريت، نه دادپه روه ري يا جفاكي خويا دكهت، ئامازه ب هه فركي يئن دنابره مرؤشي و كه تواري دا ددهت.
- گرنگيي ددهته هووره ووركيئ بابته تان و خوه ل ساخله تيئ لاوه كي ئي دكهته خودان؛ وه سفكرنا سيمايئ مرؤشان، ده نگان، جلكان، ره نگان، لقينان، هووره ووركيئ جهان.... هتد.

---

* صلاح فضل (١٩٨٠). منهج الواقعية في الابداع الادبي. دار المعارف، ط٢- القاهرة.

- تهرکیز کرنا ل سهر لایه نین ئیگه تیشف دجفاکیدا، وه کو به دره فتاری و گهنده لی و زۆرداری و تاوانی... هتد. کو ده برینیی ژمیناکئی که توارییه کا ره شپین بکهت.

- نفیسه ر بیلا یه نه و ب شیویه کئی بابه تی سهرده ری دگهل بۆیه ر و که ساتی یین رۆمانی دکهت، نه ل گوره ی هزر و باوه ری یین خوه یین که سوکی. ئانکو نفیسه ر شاهدی سهرده مه کئی دیار کریه.

- ئازراندنا هزر و هه لوستان. نفیسه ر خوانده فانی هاندهت کو دگهل وی، ل سه ده م و پالینه ر و چاره سه رییان بگه رییت، ئانکو به ری وی دده ته وه رگرتنا هه لوستانه کئی دیار کری.

- شرۆفه کرنا دیارده و بها یین جفاکی کو سه ده م و ژیوه رین هه ر دیارده یه کئی شرۆفه دکهت و مینا پرۆژه یه کئی دانوستاندنه کا ره وشه نبیری و هشیار کرنی خویا دکهت.

که تواری یا جفاکی، کۆمه کا چق و ریازین دی ب خوه فه دگریت، مینا ریازین که تواری یا سروشتی، ره خنه یی، سوشیالی، بورجوازی، دهروونی، که تواری ساکار، خوه رسکی (فیتری)، سیحری... هتد.

که تواری یا سروشتی. ریازه کا که تواری یا جفاکییه، ل داوی یا سه دی ئۆزدی سهره هله دایه (ل سهر دهستی ئەمیل زۆلا). لی ساخه له ت و سیما یین وی ل سه دی بیستی هاته ده ستنیشان کرن. ئەف ریازه ب تیۆرین زانستی داخبا ر بوو و دیبائی ویژه بییدا هاته بکارئینان. بو نمونه نفیسه ری فرهنسی ئەمیل زۆلا، تیۆرا داروه ن (یا وه راری) و تیۆرا مه ندل (یا بۆماوه ییی) دناف چیرۆکین خوه دا بکار دئینان. ئالا هه لگری ئی ریازی، وه سا دبینن کو مرۆف دارده ستی

حەز و غەریزەییڭ خوەیه . دشیاندایه کو هەمی رهفتار و هەلچوون و تشتین دمرۆفیدا، ب زانستی شرۆفەکاری یا نۆژداریڭ شرۆفە بکهین .

ئەگەر ئەم سەحکەینە ساخلەتین جوداکاریڭ ئی ریبازی، دئ بینین کو مینا ئینتیباعییە د شیوەکاریدا، کا چەوا شیوەکاری ئینتیباعی کەفالی ل گوروی دیتنا چاڤین خوە رهسم دکەت، کەتواری یا سروشتی زی مرۆف و دەردۆرا وی، وهکو هەیی وهسف دکەت . ئەف ریبازە داکوکیڭ ل سەر لیگەریان و دوکیومیتتکرنا بۆیەریڭ کەتواری دکەت (بیی شرۆفەکرنا دەروونی و رهوشا جفاکی یا پەهلەوان و بۆیەران) . کەتواری یا جفاکی (کەتواری یا دایک) شاشی یین مرۆفی ژبو سیستم و تیگەهین جفاکی دزفینیت، لی کەتواری یا سروشتی هەموو شاشیان بەر ب خوەیی کەسیفە ئاراستە دکەت . کەتواری یا جفاکی رهخنی ل هەمی تووژین جفاکی دگریت، هەفبەندی یا دناقبەرا سیستمی جفاکی و هەلوهشیان و گەندەلی یا خەلکیدا خویا دکەت، لی کەتواری یا سروشتی وهسفا خەلکی هەژار و دەردەسەری یا وان دکەت . کەتواری یا جفاکی پەهلەوانین خوە ل بن حوکمی سیستمی جفاکیڭ زالدەست وهسف دکەت . لی کەتواری یا سروشتی پەهلەوانین خوە ل گوروی غەریزە و حەزین وان وهسف دکەت . هەندەک ژ ساخلەتین ل خواری، دکەتواری یا سروشتیدا دەیتە دیتن*:

- جیهانی ژ لایەنی عەقلانی و ماددیشە وهسف دکەت . خوە ژ پەهلەوانی نموونەیی کاملان ددەتە پاش . گرنگیەکا موکم ب زانستین سروشتی و فەلسەفا ماددی و هەبوونی ددەت .

---

* قحطان بیرقدار (۲۰۱۱) . خصائص المذهب الواقعي (مقالة): (www.alukah.net) .

- هه ولددهت كو دهقن و پژههه دگهل پيشكهفنتنن زانسته بگونجينيته.
- گرنگيدان ب هورهوركين ژيانن و دهبرينه كا زنده رويا كه تواري.
- په هله وان يئ كه شيبه ب سهركهفتنا زانسته و نهفينيئ و سهروهري يا ياسايئ د جفاكيدا.
- تبعهتين مرؤفي و راستي يا تشتان ب شيويهكه هونهرى وهسف دكهت و دگهل كه تواري ژيانا راستهقينه دگونجينيته.
- سهردههريئ دگهل جفاكي دكهت كو يه كه يه كا كاملان و پيئكهه گريدايه، مينا له شهكئ كاملان نيشا ددهت كو هه مي نه نام د خووشى و نه خووشياندا پشكدارن.

پشتى قئ ريبازئ بيافهكئ بهرفره د رهخهيا و پژههيدا فهگرته، شيواز و ريبازين دى يئن كه تواري يا جفاكي كهفتنه دناف بزافا رهخهيه و و پژههيه يا جيهانيدا. نهف ريبازين وهكو چق ژ كه تواري يا جفاكي فهبووين، ژ نهگهريئ جفاكي بورجوازيئ و نه دادپهروهري و ههفلدزى يئن د جفاكيدا پهيدا بوون. ههفركى يئن مرؤفي دناقههرا بهايئن مرؤفياهتبيئ و پيداويسته يئن ژيارا كه تواريئا، بسوونه سهدهمئ بياوهريئ و ههلهوشيانا ههقهه ندى يئن دناقههرا (مرؤفى- مرؤفى) و (مرؤفى- جفاكي) دا. پشتگوه هافيتنا كه سين تاك و بهربه لاقبوونا كه ندهلى يا سياسى و ئاييني و ئيدارى، بابتهكهئ دى يئ ياخييوونا مرؤفى بوو. بهايئن سهرمياه داربيئ و بيداديئ، ههسته كا باركرى ب قهرفين و نهرازيبوون و ياخييوونئ ل دهف جفاكي پهيدا كر و بهريئ پرائيا نفيسهر و چالاكفانان دا شيوازيئ رهخهگرتنال سيسته مئ جفاكي و دهسته لاتدارين وي. نازراندا فان بابتهتين ههقهه ند ب بيدادى يا جفاكي و تهنگه زارى يا مرؤفياه، بسوونه كليل ژبو فه كرنا دهرگههين تيئگههستن و ب سهرهلهبوونا ژيانن و جيهانن. ههرسى

چقین که تواری یا سروشتی و رهخهیی و سوشیالی، کاریگه‌ترین ریازین سه‌رده‌می بوون. پاشی که تواری یا ده‌روونی ژی هاته سهر.

د که تواری یا ره‌خه‌بییدا، نفیسه‌ر ره‌خه‌یان ل جفاکی دگریت. هه‌می له‌نگی و ره‌فتار و تیگه‌هین چه‌وتین جفاکی دنازینیت و دئیخته به‌ر داسکا ره‌خه‌یا خوه یا ره‌هایی، بیی کول شو‌نگره‌کی گونجایی بگه‌رییت و گوهورینه‌کی دجفاکی خوه یی پاشقه‌ماییدا بکته. د فی شیوازی ره‌تکرنا جفاکییدا، نفیسه‌ر ئاکامین ژینگه‌ها جفاکی ل سهر که‌سان ره‌سم دکته و دپرانیا ده‌رپریناندا یی ره‌شبینه. هه‌می بویه‌ران به‌ر ب بیزاری و ته‌سلیمبوئیته دبه‌ت. که تواری یا ره‌خه‌یی ل نیفا دووی ژ سه‌دی نۆزدی سه‌ره‌لدا، به‌لراک ل فه‌ره‌نسا (المله‌ة الانسانیه)، دیکنز ل ئینگلته‌را (قصه‌ مدیتین)، دستوفیسکی ل روسیا (الجریمة والعقاب) و ئه‌رنیست هه‌مه‌نگوای ل ئه‌مریکا (الشیخ والبحر)...هتد، ئالا‌ه‌لگرین فی ریازی بوون. رۆماننشیسان (ب ریکا فی ریازی)، ره‌خه‌ن ل که‌تواری دگرتن و شاشی و نه‌دادپه‌روه‌ری یا جفاکی ده‌ستنیشان دکرن. لی که‌تواری یا سوشیالی، وه‌کو کارفه‌دانه‌کا به‌له‌ز بۆ رومانسیی و که‌تواری یا ره‌خه‌یی و که‌تواری یا سروشتی یا ئالیکی (ساویلکه)، ل سه‌دی بیستی سه‌ره‌لدا.

ئه‌ف ریازا نوو، ل سهر شه‌نگستی تیگه‌هشتنه‌کا کوور یا جفاکی و شو‌قه‌کاری یا مارکس بۆ هه‌ژکی یا ته‌خایه‌تی هاتییه‌ ئا‌فا کرن. ب فی چه‌ندی ژی، نفیسه‌ر ره‌خنی ل جفاکی دگریت ژ بۆ دانانا سیسته‌مه‌کی دی یی باستر و کاریگه‌تر. ئانکو سیسته‌مه‌کی شو‌نگر بۆ سیسته‌می چه‌وتی جفاکی دیار دکته. پاشی هه‌ولدده‌ت ل سهر هه‌موو جفاکان به‌لاشکته کو هه‌موو

مروّفايه تيبيّ فه گريت. د ثى شيوازي رهخه گرتنيّدا، نفيسه ر ئاكام و كاريگه رى يا كه سان ل سه ر ژينگه ها جفاكى ره سم دكه ت و دپرانبيا ده رپراندا يي گه شبينه. ته وهرى سه ره كيي ثى ريبازى ل سه ر هه فركى يين دنابره را ته خين جفاكيذا دزفريت و داكوكيي ل سه ر هندى دكه ت كو مروّفى شيانين گوهورين و باشرليكرنى هه نه. هنده ك ژ فان ساخله تيبن ل خواري، ب ساخله تيبن ريپازا كه تواري يا سوشيالى دهينه نياسين*:

- ل سه ر شه نكستى تيگه هشتنا ماركيسيزمى و هه فركى يا ته خين جفاكى هاتييه ئافاكرن.
- گه شبينه و باوهرين ب سه ركه فتنا فينا جه ماوهرى دئينيت كو هه رده م ل سه ر ريكا راستى و قه نجيبه. به هله وانى شيانين چاكسازى و باشرليكرنا جفاكى هه نه.
- سه ره ده رين دگه ل كه تواري ماددى و به ره هه ست دكه ت.
- ل سه ر شوّفه كرنا روينا بابه تان راناوه ستيت، لئى گري يين جفاكى شوّفه دكه ت و هه لوپستان ژى وه ردگريت.
- نفيسه ر دپيشكيشكرنا نافه روّكا ديارده و بابه تاندا، روّلى پيشه نك و رى نيشانده رين وه ردگريت. به يامه كا پوزه تيشا دياركرى هه يه و كار ل سه ر دكه ت.
- گرنگي ب لايه نين جوانى يا هونه رى و زمانى و ستايلين شيوازگه رين ژى دده ت.

---

* www.thawabitna.com , www.discover-syria.com , <http://arabic.rt.com>

- هه ولدهت نموونه یی لههنگی قورتالکهر بهرچاڤکهت.

د ههردوو ریباژین کهتواری یا رهخهیی و کهتواری یا سوشیالیدا، نفیسهه کورئ جفاکئ خوهیه و حزوورهکا بهرچاڤ و بهردهوام ل پشت تیگهه و ههڤوکین دهقی ههیه. هه می ههولا نفیسههری ئهوه کو خوه بکهته خؤدیکهک ژبو رهنگفه دانا ئیش و ئازار و ژيانا خه لکئ خوه. لی چونکو هیشتا جفاکئ کوردی ژ ئاستئ گندهلی و ستهما ساکارا راسته وخؤ دهربازی جفاکئ بورجواز نه بوویه، ههتا نهۆ چ رۆمائین ب کهتواری یا بورجوازی* ب بهر چاڤین من نه کهفتینه. دکهتواری یا بورجوازیدا، نفیسین ب بابه تیانی دهینه دارشتن و یاساین گهوههری یین کهتواری (بی دهستپهردان) دهینه پیشکیشکر، داوکیکرن ل سهه جوانکاری یا ویزهیی کلاسیکی و خوه دوورکرنا ژ شاعرییه تا زیدهرؤ، گرنگترین ساخلهتین بورجوازیته. لی کهتواری یا دهروونی^{۲*}، ل دهستیپکا سهدهئ بیستی کهفته دناف مهیدانا کهتواری یا جفاکیدا. ئهه ریباژه جورهکی جیهانی یئ نفیسینا ئاشوییه، چونکو ته رکیزئ دکهته سهه پالینهه و هزرین نافخویی یین کاراکتهران ژبو شوڤه کرنا رهفتارین وان.

د کهتواری یا دهروونیدا، نفیسهه نهتنئ رهفتارین کاراکتهران شوڤه دکهت، ههروهسا دیار دکهت کا بوچی وان رهفتاران دکهن. ههردهم بابه تهکی مهزنتر ژ رهفتار و بویرهان د رۆمائیدا ههیه، کو مهههه و په یاما سهههکی یا نفیسههرییه. هه موو دید و بوچوونین خوه یین سیاسی و جفاکی و ئابوری، ب ریکا حیوارین کاراکتهران خویا دکهت. ب قئ چه ندئ ژئ، کهتواری یا

* کمال محمد (۲۰۱۹). خصائص المذهب الواقعي (مقاله). (www.mkaleh.com).

** لبابة حسن (۲۰۱۹). المذهب الواقعي في الادب (مقاله). (www.sotor.com).

دەروونی ژ گۆتارین شروڤه‌کاری یا دەروونی دەهیتە جو دا کړن. ئەڤه بوون، گرنگترین ئەله‌میتت و چقیین که توارى یا جفاکى، کو پرانیسا رۆماننقیسین ده‌ڤه‌را به‌هدینان په‌یره و دکەن و په‌یامین خوه یین چاکسازیی پی دگه‌هینن.

پنکها ته یی نه هه‌ڤسه‌نگی جفاکى کوردی؛ هه‌ر ژ موزاییکی یا جفاکى بگره و هه‌تا دگه‌هته هه‌ڤرکی یین سیاسى و ئابوری و جفاکى، ئوو چییوونا هندەک باژیرى یین ئورستکرات دناڤ گونده باژیړین کوردستانیدا، به‌ری پرانیسا نقیسه‌ران دایه که توارى یا جفاکى یا سروشتى یان که توارى یا ره‌خنه‌یى (چ ب شیوه‌یه‌کى راسته‌وخۆ بیت یان نه‌راسته‌وخۆ). هه‌روه‌سا خه‌باتا نه‌ته‌وه‌یى یا ل دژى داگیرکه‌ران و ساقاتى یا ئەزمونا خوه‌سه‌رى یا کوردستانى، به‌رى رۆمانى دایه چیرۆکه‌کا مشت ئیدیولۆژیا و ره‌خنه و شیرەت و گۆتارخواندن و چاکسازى یا جفاکى. رۆماننقیس به‌رۆڤاژى نقیسه‌رى چیرۆکا هونه‌رى یا کورت، کۆمه‌کا په‌هله‌وانین دناڤ بۆیه‌راندا بکار دئینیت و گرنگیی دده‌ته لشین و ره‌فتارین وان، کو ده‌رپرینى ژ ره‌وشا جفاکى هه‌میى بکه‌ن. کۆمه‌کا هه‌ست و حه‌ز و پالده‌ر و هه‌لچووین دەروونی یین په‌هله‌وانان دکه‌نه هیتینى شروڤه‌کرنا که‌ساتی و چوونا دناڤ ناخى عه‌قلی کۆمیدا. هه‌رچه‌نده بابەتێ رۆمانسی، خوه ل نه‌زعه‌یین که‌سۆکى و پیشبینى یین خوه‌یاتى یا نقیسه‌رى دکه‌ته خودان. لى ژئه‌نجامى هه‌ڤرکی یین نافخویى یین نقیسه‌رى ب خوه، دناڤه‌را (شۆپیاریزی و نووکرنى، هزین ئیدیالى و بۆیه‌رین که‌توارکى) دا، به‌رى وى دایه که‌توارى یا جفاکى. ب خوه‌ویستى یان خوه‌نه‌ویستى به‌ر ب بابەتین جفاکى و دۆزین سیاسى و ئابوری و سنجى یین که‌لتۆرى جفاکیڤه‌ ده‌ینه راکیشان. ئەڤجا دى بینین کو په‌یامه‌کا ساکارا ئیدیولۆژى، گیانى یاخبوونى و ره‌تکرنى، گۆتارین

چاكسازىي و شيره تىكرنى... دناڤه روكا هندەك رۆماناندا يا زالە و بەر ب
بەيامىن راستە وخۆڤە دەيتتە ھاژۆتن. لى ئەڤە وئ چەندى ناگە ھىنىت كو ئەم
خوہ ژ ھونەرى رۆمانى بترسىنىن و خوہ ژى بەدەينە پاش.

ھونەرى ئفيسينا رۆمانى (ل دەڤەرا مە)، ھىشتا يى دقۇناغا بوون و
خوہ چىكرنىدا. ئوو وەكو گەلەك ئفيسەر ددەنە خويكارن: "نھۆ سەردەمى
رۆمانىيە". ئەڤجا ئفيسىن و چاپكرنا رۆمانان دبلندبوونەكا بەرچاڤ و
نە پىشېنكرىدا بە. دەمى من بەرگى ئىكى يى "رۆمان خۆدىكا ژيانىيە" چاپكرى
(۲۰۱۱)، ھژمارا ھەموو رۆمانىن دەڤەرى ژ بىست رۆمانان نەدبۆرىن، لى نھۆ ب
سى جايى (ئەگەر نە بىژم چوارجايى و پىنج جايى) پتر لى ھاىنە. ئەڤ ھژمارا
زۆرا رۆمانان (ل چاڤ بابەتتىن دى يىن و پىژەيى؛ مينا كورته چىرۆك و
شانۆگەرىيان و رەخنەيا و پىژەيى)، چە ندادىيەكى دئىختە دناڤ قادا و پىژەيى يا
كورىدا، كو نەدوورە بازدانەكا جۆراتىي ژى پەيدا بىت.

ھەرچە نە كۆمەكا ساخلەت و ژىوهرىن رۆمانا عەرەبى ل سەر پرائىيا
رۆمانىن دەڤەرى يا زالە (چ وەكو چاڤلىكرن يان وەكو داخبار بوون)، لى
داكۆكىكرنا رۆمانئفيسان ل سەر كارەسات و دياردەيىن جفاكى يىن نەگونجايى
دگەل سەردەمى، گە شىبىنىيەكى ددەتە لىكۆلەرېن بىاڤى رۆمانى، كو پىنگاڤىن باش
بەر ب چىبوونا ژانرى ئفيسينا رۆمانى دەينە ھاڤىتن (ل دەڤەرا بە ھىدىنان).
ئەگەر دويفچوونەكا ستوونى يا ساكار بۆ رۆمانىن يەك رۆمانئفيس بەكەين، دى
ڤان پىنگاڤىن پىشكەفتى ب ئاشكرابى تىدا بىنىن. لى ئەڤ پىشكەفتن و وەرارا
بلەزا رۆمانى ناھىتتە دىتن، ئەگەر ئفيسىنىن رەخنەيى و شرۆڤەكارى بۆ نەھىنە
كرن. كرىارا رەخنى تەمامكەرا دەقى و پىژەيى و لايەنەكى دى يى داھىنانىيە، ل

سەر داھیتانا نھیسەری دەھیتە زیندەکرن. دپرانیا وەلاتین جیھانیدا، گۆتارین رەخنەیینە ئاستی ھەر بەرھەمەکی وێژەیی دیار دکەن. د ھەمان دەمدا ژى، رەخنە دبیته پالڤدەرەکی گرنگ کو نھیسەر ھزرکرنەکا کوورتر و ھونەریتەر ددەقی بەھیتدا بکەت. ئەف خواندنیڤن ل بەر دەستی ھەوہیپین ھیژا، ھەولدانەکا ژبۆ خواندەکا تیرامانی دەندەک رۆمانین دەفەریدا و لیگەریانەکا دەروونی- جفاکیە دناف رەفتارین کاراکتەران و ھزرین نھیسەریدا.

د ئی بەرگیدا، دئى خوە بەردەبنە دناف جیھانا چوار رۆماننھیسپین دەفەریدا، کو ھەر چواران کەتواری یا جفاکی ژبۆ سەرەدەرکرن دگەل بۆیەر و کاراکتەرین رۆمانین خوە بکار ئیناینە. لئى ھەر ئیکی جەخت ل سەر چقەکی ئى کەتواری کرپە، کو دەربرنی ژئیش و ئازارین جفاکی خوە بکەت. ھزرثان د رۆمانا (ھیلین سۆر)دا، کو رۆمانەکا دیرۆکی- فەنتەزییە، سەمتەکا مینا سوشیالی یا دوکیومیتتکاری وەردگریت ژبۆ ئاراستەکرن بۆیەران بەر ب حالەتەکی دەروونی دلخوازە (Wishful Thinking). ئەف دلخوازی یا نھیسەری و چوارچۆفەکرن پەھلەوانان دناف فەنتازی چىفانۆکین گەلیریدا، وەسفکرن ھەفڤکی یین ئیدیولۆژی و خەباتەکا ئەرینی یا ژپینخەمەت ئازادین، کراسەکی فەنتەزەیی دکەتە بەر سەمتا وی یا سوشیالی. لئى د رۆمانا (شۆپین روندکان)دا، سەمتەکا کەتواری یا ساکارا بارکری ب کەتواری یا سوشیالی وەردگریت، کو پەھلەوانی وی یی مینا لەھەنگین دیرۆکی، مللەتی خوە بگەھینتە پەرافەکی ئیمن. ھەروەسا ئى سەمتا تیکھەلە ب ھندەک پرسین فەلسەفی یین دەربارەى گومان و باوەری بار دکەت، کو خواندەفانان ژى ھان بەدت پشکداری یا ھەلوپستى وی بکەن و بەر ب کەتواری یا رەخنەییفە

دجیت. بلند محمەد د رۆمانا (سۆتنگەه)دا، ب شیوهیهکی که تواری یا جشاکي سەردهریی دگەل پەهلەوانین خوه یین جشاکي دکەت. ئوو ژبو بەرچاڤکرنا هۆقاتی یا رژێما بۆری، نەچار دبیت هەندەک جارن که تواری یین سروشتی و سوشیالی تەڤلیههف بکەت، کو هەم دەربرینی ژ ئیش و ژانین جشاکي بکەت و هەم خەوانان ب پەهلەوانەکی رزگارکەرڤه ببینیت. محسن عبدالرحمن د رۆمانا (ڤیان د دەمەکی ژاندار)دا، ب ریکا که تواری یا رەخنەیی، کۆمەکا بابەتین هەڤبەند ب جشاکي مەند و پاشکەفتیڤه دنازرینیت. ئوو ب شیوهیهکی که تواری یا سروشتی و که تواری یا ساکار سەردهریی دگەل هەندەک بابەتین گەرمین ژيانا رۆژانە یا کاراکتەران کرێیه. عەبدلکەریم گەیلانی د رۆمانا (تۆرین)دا، سەمتەکا رۆمانسی یا تیکههله دگەل که تواری یا رەخنەیی بکارڤینیت، ژبو لیگەریانا ل قەتا دی یا پەهلەوانی (جیمکی گیلانی). ئەڤ رۆمانە ب زمانی عەرەبی هاتییه نفیسین، لی هەموو بۆیەر و کاراکتەر و جە و سەردهمی رۆمانی ب جشاکي کوردیڤه گرێدایه. لەوا مە سەردهری یا رۆمانەکا کوردی دگەل کرێیه. ب کورتی، هەر چوار رۆماننڤيسان ریبازا که تواری یا جشاکي بکارئینایه، لی چقین ئی ریبازی تیکههلی هەڤ کرینه. ئەڤه ژێ رەنگڤه دانا جشاکهکی موزاییکیی فرە نەتەوه و ئاین و مەسەب و ئیدیولۆژی و بەرژەوهندی یین هەمەجۆره. ژ لایهکی دیشە ژێ، بەرکارا کیم سەرپۆری و نوویاتی یا ئی ژانری هونەرییه ل دەڤهری.

رەخنە (یان کریارا رەخنی) ل دەڤ من، نەراستڤه کرنا بەرەمییه، مینا ماموستایهکی خواندنگههی کو باشی و شاشییان هەڤبەری هەڤ بکەم و ل داوی نمرهیهکی ل سەر بدانم. بەلکو خواندنه کا تیرامانی یا مینا ریبازا

ئىتتباعىيە، لى ب ھندەك ئەلەمىنتىن تىۋرا سايكوسوشىيالى ھاتىيە باركرن. رەخنە د فى شىۋازى خواندنىدا، قەكرنا تەلىسم و گرى يىن گرتىيە، لىگەريانە ل رامائىن قەشارتى يىن دناڧ خوهيى ھەڧۆك و دەربرىناندا. شروڧەكرنا رەفتار و ھەلوئىستىن قەبوولكرى و نەقەبوولكرى يىن جفاكيە. خورتكرنا ھەلوئىست و دەربرىن ئەرئىيە. خوه داھىلانا دناڧ ناخى كاراكتەران و نقشەريدايە. لەوا دىت ھندەك تىگەھ و شروڧە دووبارە بىن، يان قەجوينەكا نەچىكرى دثان خوانداندا بەھتە دىتن. لى ھەر خواندەك ب خوهيى يەك رۆمانقە گرىدايە و ھەر رۆمانەك دخوهيى خوهدا جىھانەكا جودايە. ھەرەسا من يى ھەولداى كو دىد بۆچوونىن خوه يىن ل سەر جفاكى كوردى، ب رىكا خواندانا ثان رۆمان دەربرىم و بدانمە سەر مىزا تىھزىن و دانوستاندنى. ھەر چەوا بىت، ئەڧ كۆما خواندنىن دەررونجفاكى، بەرھەمى ھزر دىتن و بۆچوونىن منە ل سەر جفاكى كوردى، من ئەڧ رۆمائىن بەردەست كرىنە پىرىنە و ئامراز كو ب رىكا وان بەھسى جفاكى كوردى بكمە و كۆمەكا عورف و تىگەھان (مىنا رۆماننقىسان!) بەرگومان بكمە و بىخەمە بەر تىھزىن و دانوستاندنىن ھەلسەنگاندەيى. مەرەما سەرەكى پى، پىشكەفتنا رۆمانىيە و لئاندنا عەقلى كوردىيە.

د. عارف جىتۆ

ھەولير-۲۰۲۰

كوردستانا مەزن و بزاقا نازادىخوازى يا كوردى

د رۆمانا (هېلىن سۆر)دا

هیلین سۆر

رۆمان مینا خەونەکییە، رۆمانئەفیس ب هشیاری دینیت و هەمی پاشخان و سەربۆرا خوە یا ئەپستمی دکەتە پیرینە یا چیکرنا وی خەونا کو دی بیستە دەقەکی ویژەییی کو جفاک ب کەتواری سەرەدەریی دکەل دکەت. رۆمان هزرین ئاشۆپی یین نفیسەری بەرهۆز دکەت و رەفتارین بەرهۆزین ژینگەه و کەتواری هەبی دناف ئاشۆپەکا نەدرکاندیدا دبهوژینیت. د قی بەرهۆزی و نەبەرەۆزی یا هزراندا و د چوارچۆفی قی کەتواری دیتە ئاشۆپ و ئەو هزرین ئاشۆپی یین دبنە کەتواری کە بەرههست، وەرگر ل گورەری رەوشا خوە یا دەروونی و هەلوپستین خوە یین ئەپستمی مفا و خوشیی ژ دەقی وەرەگریت. کەکی هزران عبداللە، هەلبەستفانەکی بەرنیاسی دەقەرا بەهدینانە و یی هەولداپی ب رۆمانا خوە یا نەخری (هیلین سۆر)، خواندەفانین ویژەیا کوردی بکیشتە دناف خەون و حەزین خوە یین هەلگریدا. ئەف رۆمانە ژ هەژدە پەرەگرافین مینا سنسلەیی پیکفە گریدایی و دەسپیکەکا پیناسەیی پیک دەیت کو ۱۷۳ بەرپەرین قەبارە نائنجی ب خوڤە دگریت* . جەهی رۆمانی کوردستانا مەزنە و هەر چوار پارچین کوردستان ب خوڤە دگریت. دەم درۆمانیدا بۆ سەرەدەمی بزاقا رزگاری و ئازادیخوازی یا کۆمەلا خویبوون دزقریت. جەه و دەم ب هەقرا، بزاقین سیاسی و سەرەهلدان و شۆرەشین چەکداری یین هەر چوار پارچین کوردستانا مەزن هەمییز دکەت.

---

* هزران (۲۰۰۴). هیلین سۆر، رۆمان. چ ۱، چاپخانا زانا- دەۆک.

هر ل دهسپيكي، نقيسه ر خواندهقاني ب قى چه ندى هايدار دكهت و بياش
 ليگهريانى يان ب سهرهلبوونى بو خواندهقانى خوه ناهيلىت: "من ژى خوهست
 چاخهكى ژ چاخان ههلبزيريت، گوت: چهنر روزهك دگهل خوبوونى... ههموو دگرننگن،
 لى نهفه ههتا نوكه دبه رزه نه.. بپه". نهف ههلوپستى ئاشكرايى مينا ماموستاين
 قوتابخانه يان ددهمى شروفه كرنا وانيدا، ريخوشكرنه كه ژبو وهرگرى كو خوه ب
 ليگهريان و ب سهرهلبوونيقه مژوول نه كهت و ئيكسه ر بچيته دناف كاكلكا
 بابه تيدا. ئانكو نقيسه رى قيايه لايه نى ناهه روكى ل سهر شيوازي زال كهت و
 ههست و هزر و دلىنى يا وهرگرى به ر ب ناهه روكا بابه تيقه ببهت. ژلايه كى
 ديقه زى، نهف ههلوپستى ئاشكرا په ياما سهره كى يا نقيسه رى خويا دكهت، كو
 دى وه كو ماموستايه كى ديروكى به حسى ديروكا كوردان كهت (ل سهردهمى
 كومه لا خوبوونى). ب قى فهگيرانى ژى، دى مه رما خوه يا ره وشه نبيركرن و
 هشاركرنى گه هينته گه نجى كورد. شيوازي فهگيرانى، ئاخفتنا كه سى ئيكيه كو
 له ههنگى سهره كى رومانىيه (مينا سهرهاتىيه كى) چيروكا خوه فه دگيريت و تنى
 ددهمى فهگيرانا حيكايه ته كا فولكلوريدا يان ددهمى فهگيرانا سهرهاتى و
 بويه راندا (كو هه ر په هله وان ب خوه فه دگيريت)، ب شيوازي كه سى سى
 فه دگيريت. لى ددهسپيكا پيناسه يى و په ره گرافى داوييدا شيوازي مونولوگى
 بكار ئينايه.

قى رومانى په هله وان كى سهره كى هه يه (حيكايه تيبژ) و كومه كا په هله وانين
 لاوه كى و هاريكار هه نه كو بويه ر و فهگيران بى كاملان دبن. پوخته يا وى، مينا
 چيروكه كا فولكلوريه كو ميرى وه لاته كى به رفره ه يى سهره رشتيا بزاقين
 ئازادبخوازي و به ره له سى يا داگيركه رين وه لاتى خوه دكهت. سى په يامبه رين

دلسۆز (ئەحمەدئى بەھدىنى و شېيخ عەبدلرەحمانئى گارسى و ئارامئى نونونەرى لىۋن پاشاى) دچنە خزمەتا مىرى كوردان و ئەو ژى ھندەك نامەيان ددەتە ئى كو پەياما وى يا كوردپەرورەرى بگەھىنتە سەرکىش و سەردارپىن كوردان. مينا شېيخ ئەحمەدئى بارزانى، سىمكۆيىن شىكاك، سەيد تاھايىن نەھرى و بابەكر ئاغايىن پشدرى. ئو د ئى سەفەرا درىژا پەيامبەرىيدا كو سنوورپىن چوار دەولەتىن بەرجەستەبى ل سەر خەرىتە يا جىھانئى سىنۆربر دكەن و سەرەدەرى يا ولاتەكى ئىك پارچەبى دگەل دكەن، ب سەر گەلەك پىزانىنپىن دەر بارە وەلاتىنى و شۆرەشگىرى و جىقكى نەخوئىندەوارى كوردستانئى ھەلدېن. پاشى ل داوى يا رۆمانئى ب رىكا ئەگىرانە كا ژ نىكانئە، پەھلەوانەكى لاوەكى كو شېيخ عەبدلرەحمانئى گارسىيە. رۆلەكى سەرەكى وەردگىت و دىتە بابەتى سەرەكى رۆمانئى. ھەمى لەھەنگ و بۆيەر و جەپىن د رۆمانئىدا راستەقىنەنە و ب سەرەمەكى دىرۆكى خەباتا مللەتى كوردئە گرېداينە. ب ئى چەندئى ژى، ئەم دكارىن سەرەدەرى يا رۆمانەكا دىرۆكى دگەل بگەين.

ھەژى گۆتتە كو رۆمانا دىرۆكى نە ئەگىرانا بابەتەكى رويتى دىرۆكىيە (ب كىمى ب ھزرا من). لى بكارئىنانا بابەت و دوكىۋىمىنتىن دىرۆكىنە ژبۇ ئاڧاكرنا چىرۆكەكى كو ژ پاشخانا رەوشەنبرى و سەربۆرپىن كەلتۆرى يىن نقىسەرى دەردكەڧىت و دەربرپىن ژ رەوشا وى يا دەروونى و ھەلوپىستى وى يى جىقكى و ئىدىپولۆژى دكەت. لى دسەر ھندئى را ژى، فەرە نقىسەر ئەمانەتا دىرۆكى يا بۆيەران و لەھەنگان نە شىۋىنىت. چونكو وەزىفە يا سەرەكى يا دەقى و پىرەبى (ھەرەكو مە گۆتى)، پىشكىشكرنا مفايەكى ئەپستىمى و چىژ و خۇشسىيەكا دەروونىيە. ئەڧجا پاراستنا ئەمانەتا دىرۆكى درۆمانا دىرۆكىدا، وى مفاى ددەتە

خواندهفانی و هۆنهری راجاندن و فهگیرانا بۆیهران، کو خوشیهی کا و بیرهیی ژێ
 پهیدا دبیت و وئ خوشیی دهته دهقی. ژ بلی دهسپیکا پیناسهیی و داوی یا
 رۆمانی، ئەوا دی ههمی سهردهکا دیرۆکیه بۆ بزاقین رزگاربخوازی یا مللهتی
 کورد دسهردهمی کاریگهری یا کۆمهلا خویبوونیدا. د شان ههردوو پهههگرافاندا
 کو یا دهسپیکیی بئ هژماره و یا داوی ب پهههگرافی ههژده هاتییه ب ناکرن،
 نفیسهه دگهل کهسهکی دووی دئاخثیت. ب ههزا من، حیوارهکا ئاشۆپیهه دگهل
 پههلهوانی خوه دکهت. ئوو پههلهوان ژێ، نه دووره نفیسهه ب خوه بیت! ل
 دهسپیکیی دههبرینی ژ خوهیی خوه دکهت، پاشی ب ریکا کراسگوهورینی دچیته
 دناف گیانی پههلهوانی خوهدا (ئهحمهدهی بههدینی). ئانکو ژ لایهنی دهروونیقه
 ئەز وهسا تی دگههم کو نفیسهه و پههلهوان یه کهسن و گیانی نفیسههری یه
 دادایه سهه بۆیهرین دیرۆکی و ل گورهی رهوشا خوه یا دهروونی پینشارۆیا
 بۆیهران بهه ب ئاستی ههزین خوه یین نه درکاندیشه هاژۆتییه: "من گهلهک فیا
 بیژمی خهونین خوه ژبیر بکه، لی من گۆتی ئەز و تو ههرو پین دگهل ئیک.. بیپ۳".
 ئەف میناکی هۆنهری ههلوپستی هزرکری و یی دههبرانلی، ل گهلهک جهین
 رۆمانی و دگهلهک حیواراندا بههچاف دبیت. نفیسههری دقیت بیژته خواندهفانی
 رۆمانی، کو دپشت ههه ههلوپستهکی دههبرانلیدا، ههلوپستهکی دی یی
 ههلهگرتی و نهگۆتی ههیه. وهسا دیاره کو خوهیی نفیسههری مشتته ژ خهون و
 ههزین بارکری ب پینداچوون و فهخواندنهکا ههلسهنگاندنهیی یا دیرۆکا
 کوردان. لی ب ریکا پینهنانی (ئیسقاتی) ئەف ههزه هاقیتینه سهه لههنگی
 سهههکی رۆمانی. ئوو پاشی ب ریکا هههکهسیی (تهقهموسی) خوه هاقیتیه
 دناف گیانی لهههنگیدا و دههبرینی ژ خوه ب خوه دکهت: "هیشتا گههههکی
 نهخواندهوار بووم، من ئەو ناس دکر و جارن دگهل خوه دبرم داکو ههدهک بهلگهنامهیین

دی پھیدا بکت. پشتی ئەز فیری خواندن و ئقیسینی بوویم. ئەم پتر دئیک گەشتین..
 بپا؟". ئەفە ژێ ئیشارەتەکە ژبو ئقیسەری ب خوە کول دەسپیکا هاتنا وی بو
 ناڤ گیلەشوکا باژیری، گەنجەکی نەخوئندەوار بوو، پاشی وی ب خوە و ب
 هاریکاری یا هەڤالین خوە یین نئیزیک، خوە فیری خواندن و ئقیسینی کریهه و
 پاشی خوە فیری دیالیکتین زمانی کوردی و هەندەک زمانین بیانی ژێ کریهه.
 هەمی ئقیسەر و وێژەڤانین دەڤەرا بەھدینان ئی راستی یا جھێ ریزگرتن و
 شەھنازی پیکرنا ب ئقیسەری دزانن. لەوا ئەز وەسا هزر دکەم کو ئقیسەر ب
 خوەیه و ب ریکا ئیسقات و تەڤەموسی، دەھردوو پەرەگرافین دەسپیکی و
 داویندا ب ئاشکرای بیچراف دیت. هەروەسا ل گەلەک جھین دی ژێ ئەڤ
 ئامازیه دایه وەرگری، "گەلەک قەھرەمانتیا میرزای ل بیرا من دەھاتا؟ یان ژێ ئەز ب
 خوە ببووم میرزایهکی نوو.. بپا ۱۷".

نەدووڕە ئقیسەری ب مەرەم ئەڤ کارە کر بیت کول شوینا وەرگر وی
 دپشت ریزکاندا ببینیت و ژ ڤەررێژا بوپەرەن و روودانین قەومی، سەرەدەری
 دگەل هزر و بوچوون و حەزین وی یین هەلگرتی بکەت، ئەو ب خوە هاتییه
 دناڤ بوپەرەندا و دیبێژتە وەرگری (ژبیر نەکە ئەڤە ئەزم). ئەو ئەزێ شیایی خوە
 فیری خواندن و ئقیسینی بکەت و شوین پیهکی دناڤ قادا رەوشەنبیری و
 وێژەیا کوردیدا بو خوە چیکەت، دکاریت رۆمانی ژێ بنشیسیت و شیوازهکی نە
 کەھی بکار ببینیت. ژلای دەروونیشە کاردانەوہیەکا نۆرمالە و ئقیسەر گەرەوا
 نەچوونە خواندنگەھی پی تژی دکەت .

هەروەسا شیوازی ڤەگیرانی مینا ڤەگیرانا حیکایەتین فولکلوری و
 سەرەدەری یا پیناژویا لەھەنگین چیشاڤۆکان، دگەل پەهلەوانین خوە یین

سهره کی و لاوه کی کریهه . ژبو ئی چهنډی ژی، ژبیر نه کریهه کو چیفانوکه کی بکه ته دناف فه گیرانا بویره اندا و ب شیوه یی فه تنه زه یا چیفانوکی سهره ده ری دگل په هله وانئ خوه یی کول داویئ بوویه په هله وانه کی سهره کی بکه ت (شیخ عه بدلره حمانئ گارسی). نه دووره نفیسه ر وه سا هزر بکه ت کو ملله تی کورد (یان ب کیمی گه نجین کوردان) هیشتا ب مه ژیه کی چیفانوکی رابردووی دبویره ان دگه هن و ب هه مان مه ژبی رابردووی سهره ده ری دگل که توی دکه ن. لهوا هه ولدایه کو ئی شیوازی فه گیرانی بکه ته بهر روودانین رومانا خوه یا دیروکی، داکو وهرگر ب ساناهیتر تی بگه هیت و ب ئاوایه کی که هیت سهره ده ری دگل ده فی بکه ت. وه سا خویا دبیت کو یی دهر برینی ژ خوه یی و هزین وهرگری دکه ت. هه رده می وهرگر بگه هته وئ باوه ری کو بویره و روودانین ده فی، دهر برینی ژ خوه یی وی یان یی که سه کی وه کو وی/وی دکه ن، هینگی دی سهره ده رییه کا کاریگه رتر دگل ده فی هیته کرن.

بوچی هیلین سور

تایتل یان سهرنائی رومانئ، روله کی کاریگه ر د پیناسه کرن و شرؤفه کرنه کا سه ریئی یا ده قیدا دبینیت. ژبه ر ئی چهنډی ژی، پرائی یا نفیسه ران ب هووری سهرنائی ده قین خوه هه لدبژیرن. نهو ب خوه سهرناف کلپه کا سیحری یا فه کرنا ته لیسمین ده قیهه. جار نیرینه کا ته فایبی یا په یام و ناهه روکی ژ سهرنائی په یدا دبیت، جار ژی ب سهره له بوونا په یاما سهره کی و مژاری دبیته نه گه ری شرؤفه کرنا سهرنائی. نفیسه ری نائی ئی رومانا خوه یا دیروکی کریهه هیلین سور. مافی مه یه وه کو وهرگره کی ره خنه فان و هه لسه نگینه ر، خواندنه کا ده سپیکی بده یته نائی رومانئ کو ببسته ده رگه هه ک ژبو خواندنه کا شرؤفه کاری یا

دەروونچىلىقى يا رۇمانىيە و نىسەرى ھەردووان. ھېلىن سۆر ژ دوو پەيىن
 خوەسەرېن سادە و راماندار پىك دەيت (ھېل + سۆر)، ھېل ب رامانا خىچ
 يان ھندەك جاران ب رامانا پىشاژۆ يان رىك دەيت، مينا ھېلا مازيا. لى ب
 ھزرا من، دسەنگستەيى خوەدا، ئەو ژى ژ تىگەھى خىچى ھاتىيە. پەيىقا سۆر ب
 رامانا رەنگى سۆر دەيت كو ژ رەنگىن دى يىن مينا رەش و سېى و شىن و زەر
 دەيتە جوداكرن. ڤەريژا ويى يا نە ڤەرھەنگى ژى ب رامانا راوہستانى (Stop) ،
 يان ئەئىنىي يان خوئىي و ھندەك جاران ژى ژبو رەنگى شۆرەشگىريى دەيت،
 كو ئەو ژى ژ ريژتتا خوئىي و ڤۆربانىدانى پەيدا بوويە. ئەف ھەردوو پەيىن
 سادە ب نامرايى كۆمكرنا ھېلى ھاتىنە پىكفەگرېدان و پەيىقەكا لىكدرائو يان
 ئىديومەكى نوو پىك ئىنايە و ڤەريژەكا رامانكى يا نە ڤەرھەنگى داىە ئىديومى
 نوو. ھېلىن سۆر وەكو ئىديوم ب رامانا ئاستى ڤەدەغەكرنى يان راوہستانى يان
 نەدەربازبوونى دەيت و د پرائى يا جاراندا بو توخيىي دناقبەرا دەولەتاندا يان
 ەشېرەت و گرۇپاندا دەيتە بكار ئىنان. ھندەك جاران ژى ژبو نە دركاندنا
 نھىيى و گۆتتان يان ژبو ھەڤبەندى يىن دناقبەرا كەسپن تاكدا يان خىزانان ژى
 دەيت. ھەرچەوا بيت، ھەبوونا ھېلىن سۆر ب ھەبوونا ھندەك ئاستىن ڤەدەغە
 و توخيىي دەسنىشانكرى و گۆتتىن نەھىنە دركاندن و بۆيەرېن نەھىنە
 ڤەگىرانڤە ھەڤبەندن. لى پىسارا گرنگ ئەو ە بۆچى ئەف ھېلىن سۆر ھاتىنە
 دناڤ رۇمانا نىسەريدا؟ نەمازە ئەركەكى رۇمانى ئەو ە كو ھېلىن سۆر بېرىت و
 خواندەئانى بىتە دناڤ ھندەك بەخچە و ڤەزا يىن نەدېتى و بۆيەرېن
 نەڤەگىرايىدا. ئەگەر ئەف رۇمانە ل سەر دەمى رۇمانا چوويىدا ھاتبا وەشاندن،
 دىت مە ھزر د ھندىدا كرا، كو نە دوورە گەلەك بۆيەر و روودانىن دى يىن
 دىرۆكى ھەنە و دگەل ئىديولوژا رۇمانا سەردەمى بەرى سەرھەلدانى ناگونجن،

لهوا خيچين سۆر ل بن هاتينه كيشان. ئوو پرائييا نقيسه ر و ويژه شانين وى سهردهمى، ئەف دهرده ديتينه كو ههتا بهرهمهكى وان ژبن مقهسكا سانسۆرى دهردهكفت، كۆمهكا خيچين سۆر ل بن هندهك ههشۆك و ريزكين دهربراندى دهاتنه كيشان. لى نقيسه رى ل سالا ۲۰۰۴ئى، ئەف رۆمانه دايه چاپى. ئانكو نه تنى پشتى سهرههلدانا بوهارا ۱۹۹۱ئى، بهلكو پشتى ههلوهشيانا ب تهفائى يا رژیما ديكتاتور هاتيبه چاپكرن.

د پهرهگرافى ژماره سفردا، ئەوى مه ب پيناسه يا دهسپيكي دايه نياسين، حيوارهكا هشارتى دناهبهرا نقيسه رى و پههلهوانى رۆمانيدا دهپته كرن، ههروهكو مه ل دهسپيكي دايه خوياكرن. د قى حيوارى مژداردا، بهحسى كهسهكى ئەفسانهيى و ديرۆكى دكهت كو نه دووره بهحسى مهلا مستهفابى بارزانى بيت: "من گۆتا: دبیت ئەف كهسه مليۆن جارن دناشۆپا كورين قى مللهتى دا پهيدا بوويه و ههر جار دكراسهكى دا. گۆتا: من باوهرى ب كراس گهورينى نهبوو، ههتا من ئەف كهسه ناسكرى، ئەف كهسى ههر رۆژ دكراسهكى دا و ههر رۆژهكى ل دهشهرهك ژ دهشهرين كوردستانى خهبات و بزاف دكرن و جاران ژى بوويه شهرهفخانى بهدليسى و پارچه ب پارچه و باژير ب باژير و گوند ب گوند گهريابه.. بپ۳".

ئهگه ر ئەم ل ديرۆكا نوو يا كوردستانى فهگه رين، ئەف ساخلهته تنى ل سه ر مهلا مستهفابى بارزانى دگونجن، ئوو مادهم بهحسى مهلا مستهفابيه (كو دسه ردهمى چاپوونا رۆمانيدا)، بهرهمى خهباتا وى دهستهلاتا سه ركهى يا جفاكيبه و ب بابى روحى و نهته وهيبى بزافا كوردى هاتيبه ب ناكرن. ئەفجا بوچى دى هيلين سۆر ئيخته بن هندهك دانانگه هين ژيانا وى. ئەگه ر هؤسا بيت، نه دووره نقيسه رى هزر كر بيت كو وهكو ههر لهههنگهكى ديرۆكى،

كۆمەكا ساخلەتتەن پەھلەوانىيە و ھندەك ساخلەتتەن دى يىنن نە پەھلەوانى يىنن
 ھەژى ڧەشارتتەن ل دەف ھەنە و وى ڧىايە تىنن ساخلەتتەن وى يىنن پەھلەوانىيە
 بۆ ۋەرگەن خويىا كەت. لى رۆمان ب خو، بەھسى سەردەمەكى دىرۆكى دكەت
 كو ھىشتا مەلا مستەفايى بارزانى ئەو رۆلى دىرۆكى ۋەرنەگرت بو، تىنن ۋەكو
 سەركردەكى پىشمەرگەى ل بن ڧەرمانىن شىخ ئەحمەدى بارزانى بوو.
 ھەرچەندە دبىت ئەڧە نەبىت زى، لى ھندەك ئىشارەتتەن بلەز ھەنە بەرى مەدايە
 ڧى مگرتىيى. دەمى پەھلەوان ل بارزان و عەلىي پىسمامى وى ب ھەبوونا
 چەكدارىن زۆرىن دەڧەرى سەرسۆرمان دىن، پەھلەوان دەرستىدا دبىتتەن:
 "ئەرى پىسمام، ئەڧە بنگەھى مەزنى شۆرەشى يە، دڧىت گەلەك چەكدار ھەبن، دا بشىن
 خو ۋە پىپارىن.. بىپا ۱۱۷". ھەرچەندە مزارا رۆمانى ل سەر بزاقا خويىوونىيە، لى
 ئەڧ ئىشارەتە بەرى مە دەتە وى چەندى كو بنگەھى مەزنى بزاقا خويىوون
 زى ھەر دەڧەرا بارزان بوويە، كو پاشى مەزنتەن شۆرەشا دىرۆكا نوو يا ئازادى
 و رزگاربخوازى يا كوردى ژ ڧى دەڧەرى (ب سەرۆكاتى يا مەلا مستەفايى
 بارزانى) ھاتىيە كرن. ب ھزرا من، ئڧىسەرى ڧىايە پىڧەگرىدانەكا سنسەبى ژبو
 ھەموو بزاقىن رزگاربخوازى يا گەلى كورد دروست كەت و شىۋازەكى
 بەردەوامىيە بدەتە خەباتى. ئەڧە زى دكۆكا خوۋدا بابەتەكى ئىدىيولۆزى يا
 نەتەۋەبى يا ھىباركەرنىيە. لى دەھمان دەمدا زى، ۋەكو ڧەبوولكرنەكا دەروونى،
 ۋەرگى بەرھەڧ دكەت ژبو شۆرەشا داھاتى يا مەلا مستەفايى بارزانى. د
 لەقتەيەكا بلەز و زىدەباردا كو ژ نىكەكىڧە مەلا مستەفا دىتە دناڧ بۆيەراندا
 و ب ڧى شىۋەبى ل خواری ۋەسڧ دكەت: "د وى ناڧبەرى دا گەنجەك بژۆركەت،
 بەژن ناڧنجى، لىكداى، دەستەك شەلوشە پكىن پىشت پەزى دەر، دو رەخت ل ھنداقى ئىك
 گرندا بوون، تڧەنگەكا مانىشتەرا ئىنگىلىزى يا كەل ب مى ڧە و خەنجەرەكا درىژ دەر

شووتكا وى را، ئىكسەر ھەموو رابوونەقە، ئەم ئى رابوون... ئەقە مستەفایە، ئەو ئى
 براىن شىخ ئەحمەدە، ھەر جەھەكن تەنگاڧى و ئاسنى شىخ ئەقى دھنپىرتى.. بپ۱۳۵. ب
 ھزرا من، ئەف سوپرايزە ژبۇ بەرھەفكرنەكا دەروونى يا وەرگرى ئىنايە و
 پىقەگرىدانەكا فەشارتى دناقبەرا ئى پەھلەوانى ئۆكە و پەھلەوانى مالخولىانى
 بىن نقىسەرى (دەسپىكا پىناسەبىدا) پەيدا دكەت كو "پارچە ب پارچە و باژىر ب
 باژىر و گوند ب گوند گەپىايە.. بپ۳". ھەرچەندە ئەف پىكشەگرىدانە ئە سەركەفتى
 و نەبەرھۆزە ژبۇ رۆمانەكا دىرۆكى (ب كىمى ب ھزرا من)، لى ئە دوورە ئەف
 بەرھەفكرنە ژبۇ ھندى بىت كو دى رۆمانەكا دى يا دىرۆكى ل سەر بزافا
 رزگاربخوازى يا كوردستانى نقىسىت و دبىت بەحسى بابەتى شۆرەشىن بارزان
 بكەت، يان شۆرەشا ئىلۇنا مەزن بكەتە بابەتى رۆمانەكا داھاتى.

ل پەرەگرافى داوىنى ئى، كو راپۆرتەكا درپىزا ھەر ھەژدە پەرەگرافىن
 فەگىرابى ب خۆفە دگرىت، ھەرۋەكو د فەگىرانىدا ھاتى، "راپۆرتەكا درپىزە ل سەر
 قى گەشتى... دگەل بەندەكا ناما و چەند گۆتارەكىن بچووك ژبۇ مىرى كوردان.. بپ۱۷۲".
 ئانكو وى ئىشارەتى ددەتە وەرگرى كو ھىلپىن سۆر كۆمەكا بابەت و سەربۆرىن
 نەگۆتىنە و نابىت نقىسەر ئى دەرباز بىت يان وان ھىلان بىەزىنىت. لى مىنا
 مامۆستايەكى ئابىنى ددەمى وەعزى رۆژا ئەبىنىدا، بەزاندىن و ب سەرھەلبوونا
 فان ھىلپىن سۆر ژبۇ وژدانا مروفى و دىرۆكى دەبىلىت. ھەرۋەسا ئامازەيەكا دى
 يا تەقلىبەفبوونا خوەبى يا نقىسەرى و پەھلەوانى رۆمانى خویا دبىت، ھەكو
 دبىزىت: "دگەل كەسى خوەبى ئاشۆپى ھوون دكارن ھەموو چىرۆكىن ماينە ب رىقە
 بگەھىنن داوىنى.. بپ۱۷۲". ئانكو ھەر وەرگرەك ل گورەى ھزر و دبىتن و
 ھەلوپىست و رەوشا خوە يا دەروونى، دكارىت ھىلپىن سۆر خویا كەت و

بہ زینیت. لیٰ نقیسہری ئەو بیاف ژى بۆ وەرگری نہہیلایہ، دبیت ژ خوه و پہلہوانیٰ خوه. نہ پشتراست بیت کو پہیام و مەرہما سەرہکی یا گہہاندی. لەوا ب دووپاتکر نہکا مشت ژ دوودلی و گازندہفہ ئیشارہتی ددہتہ ہیلین سۆرین چیکری و دقیت ہندہک بەزاندنان خویاکہت داکو وەرگر ہزر نہکہت رۆمانہکا مشت تہلیسم و ترسینۆکی ہاتیہ فہگیران و نقیسہر نہویریایہ خوه ل بابہتی ہیلین سۆر بدہت. د حیوارہکا ئاشۆبی یا دنابہرا خوهییٰ نقیسہری و پہلہوانیدا داخوازا و پڑہکیہکا پتر دکہت ژ بۆ خویاکرنا راستییان و بەزاندنا ہیلین سۆر. ئەفہ ژى ئاماژہیہکا دبہہ کو ہیلین سۆر ہندہک بۆیہر و گۆتنین نہفہگیرایینہ. لیٰ دەمی رہشیٰ نقیسہری (گیانیٰ وی ییٰ چاقدیر) ہندہک ژ وان ہیلین سۆر خویا دکہت، سہرتیرا خواندہفانی ب بەری دکہثیت و بۆ خویا دبیت کو ئەو ہیلین سۆر نہ تشتہکیٰ ہند گرنگ بوون کو نقیسہر شیٰ رۆمانا دیروۆکی پیٰ ب نافکەت:

- ل چاخى مە ل ئافا مەزن دای، گەلەک ترسیام و من ھەوار کر..

- ھەکو من ل باقین بەفریی دنیری ھەستەکا گۆھنیللی ھەموو گیانیٰ من مەست کر بوو..

- ل چاخى قاسۆل پیش چافین من مری و ب دیتنا خوونئ ئەگەر عەلی ملین من نہگرتبا دا کەفم..

- ل چاخى ئەز و خەجی ب تەنئ، من دقیا دەستین وئ بگرم و ماچەکی لیبدم..
بپ١٧٣"

ل گورەى پەرەگرافى داويى، ئەفە بوون ھېلىن سۆرپن نقيسەر و پەھلەوان ھەردوو ژى دترسيان بەحس دکەن، کو ھندەك رەفتارپن مرؤفەكى سروشتينە و ب نەبوونا فان ھەلچوون و کاردانەوہ يپن دلينيى، مرؤف نەسروشتى دبيت. ئو ھەرەکو مە گەلەك جارن دوپاتكرى، رۆمان خۇديكا ژيانپيە. دەرپرنا ھەست و نەستپن نقيسەرييە، كو بەرھەم و ئەنجامى سەربۆرەكا ئەپستىمى يا خوہيى و ژيانەكا كەتوارى يا دەرذۆران بەرچاڧ بکەت يان بئازرينيت. ئەڧ خوياکرنا داويى، بەرى مە ددەتە وئ چەندى كو سەرەدەرى يا چيروك و چيشانۆكپن فولكلورى يپن پەھلەوانان دگەل فى ھەلوپستى بکەين، چونكو نقيسەرى د نەھۆشى يا خوہدا ئيايە چيروكەكا مينا چيشانۆكپن پەھلەوانان ڧەگپريت و گيانەكى ئەفسانەيى بکەتە بەر پەھلەوانى رۆمانا خوہ. د نەھۆشى يا خوہدا، نەشايە پەھلەوانى ب رەفتارپن مرؤفەكى سروشتى پەسن كەت و مينا پەھلەوانپن ئەفسانەيى سەرەدەرى دگەل كريبە، كو چ شاشى و سەتمين و ھەستپن دلينى و ھەلچوونى د گەوھەرى كەساتى يا ويدا نينن. ئەوا ھاتى يان دھيتە دريکيدا، ژ چيكرنا ئاستەنگپن ھيزا شەرى و ھەز و پلانپن مرؤشى ڧانينە.

ب فى چەندى ژى، ئەز دکارم بپژم كو نقيسەرى تەڧلپھەڧيەكا بەرچاڧ ئيخستپيە دناڧ ھەردوو پەرەگرافپن دەسپيكي و داويپدا، كو دەرپرنيى ژ نەئارامى و دوودلى و ترسيانا نقيسەرى دکەت ددەمى نقيسينپدا. ھەرچەندە چ جارن من نەڧيت بپژم كو ڧەرە نقيسەرى ھو گوتبا يان ھؤسا نقيسيبا، لى ژبەرکو فان ھەردوو پەرەگرافپن دەسپيكي و داويى، ستراکتورا ڧەگپرانى بەر ب ھندەك ديتن و ئاشۆپپن ديشە بريپە. لەوا ب ھزرا من، ئەگەر ئەڧ ھەردوو

پەرەگرافە نە کربانە پشکەك ژ رۆمانی، دا بەری خواندەفانی بەر ب هیلین سۆرین توخبانقە چیت و دا بیتە تەمامکەرا هزرا سەرەکی یا پەيامی و دا رۆمان پی کاملانتر لی هیئت. جەیی رۆمانی، هەرچوار پارچین کوردستانینە و ئەو هیلین سۆرین ب زوری ل سەر لەشی هاتینە کیشان، فەرە بەینە بەزاندن. ژ بۆ قی چەندی ژى هەژییە هەموو کورد ب مال و گیانقە خەباتی بۆ بکەن. ژ لایەکی دیقە ژى، نەدووورە ئەف تەقلیپهفکرن و شیواندنا هیلین سۆر، مەرەمەك بیت ژ مەرەمین نفیسەری کو وەرگری بیختە دگیزەفانکەکا هزرکرنی و هەلسەنگاندنیدا، هەرۆه کول داوی یا رۆمانی دیژیت: "دەلیقا هزرکرنی بۆ خواندەفانی بەینە، هەکو ژ خواندنا بەرەمەن تە ب داوی هات، نە هاقیزیت.. بپ ۱۷۲".

ئوول داوی یا قی پەرەگرافی، فەرە ئیشارەتی بەینە وی چەندی کا چەوا نفیسەری ب میناکەکی حیوارکیی هونەری، سەرەدەری دگەل پەهلەوانی خوە کریبە. هەرۆهسا هاتیبە دناف کەفلوژانکی خواندەفانیدا و ب چاقی وەرگری سەحکریبە شان هیلین سۆر. ئانکو نفیسەری رۆلی هەرسى کاراکتەرین شەنگستەبی بین نفیسینا رۆمانی دیتینە؛ گیانی فەشارتی نفیسەری (پەهلەوان)، سەربۆرا کەتوارکی (نفیسەر) و فەکرنا تەلیسم و شرۆفەکرنا هیلین سۆر (وەرگر). هەرچەندە ئەفە مافەکی رەوایی نفیسەریبە کا چەوا بنفیسیت و چەوا سەرەدەریب دگەل پەهلەوان و بۆیەرین رۆمانا خوە بکەت، لی ژبۆ رۆمانەکا دیروکی و پەيامەکا ئیدیولۆژی، لەرزاندنەکا نەپۆزەتیقا ب میناکى شیواندنن دئیختە دلەشی دەقیدا.

کالی سہری سیرپانی

د حیکایہت و چیرۆکین فولکلۆریدا، کالہ کئی ب نانسالفہ چووی و ریهسی، دپرائی یا جاراند، ژلای جہستہیشہ بئ تاقہت و ل هیشی یا مرئیہ یان ل هیشی یا وی پهلہوانیہ ئهوی دگهتئ. لی ژلای سہربۆر و زانین و پیزانیناقہ، دهلہمہندہ و ب ئاویہ کئی ئهفسانہیی، هہموو پیزانین ل نک وینہ و ل سہر سیرپانہکیہ، لہوا دبیزئی کالی سہری سیرپانا. چونکول سہر سیرپانا دمینیٹ کو ریکا دروست نیشا پهلہوانی بدہت، یان ب کیمی ساخلہتین ہەر ریکہ کئی بو پهلہوانی خویا دکہت و برپاری ژبو پهلہوانی دھیلیت. دحیکایہتیدا، ئهف کالہ رۆلی کاراکتہری ہاریکار دبینیٹ و بی وی، پهلہوان نہشیت سہرکھیت یان ناگہتہ مرادا خوہ. ئوو بابہتئ ہہفرکیی دناف پرائی یا حیکایہت و چیرۆکین فولکلۆریدا، ئهو ہہفرکی یا دیرینا دناقہرا ہیزا خیری و یا شہریدایہ کول داوی ہیزا خیری ب سہردکھیت و دوماہیہکا دلخۆشکەر ژئ چی دبیت. حیکایہتبیز ل دوماہی یا ہہمی چیرۆکان دبیزیت کو ہہمی ب مرادین خوہ دلخۆش بوون و تنئ ئهز ہاتمہفہ و کسہکئی چو نہدا من.

زانا یین چارہسہرکاری یا دہروونی، تہکنیکا چارہسہری یا زارۆکین ترۆمدار ب چیرۆکا شہش پارچہیی ژ حیکایہتا فولکلۆری وەرگریہ: دبیزئی شہش پارچہیی چونکو چیرۆکا چیکری ژ شہش پارچہیان پیک دھیت (پهلہوان، ئهرك و ئارمانجین پهلہوانی، ئهو ئاستہنگین دکہئنہ دریکا پهلہوانیدا، کاراکتہری ہاریکار، ئهنجامئ ہہفرکی یا دناقہرا ہیزین خیری و شہریدا، دوماہی یا دلخۆشکہرا چاہریریکری). ب قئ چہندئ ژئ، زارۆک دئ

چيروكا ترومايا خوه ل گورهي ثان هر شهش پارچه يان ره سمكهت و نهو ب خوه دئ بيته پشهك ژ پروسه يا چاره سهريي كو ب تيروت سه لي ئاسته نك و كاراكتهري هاريكار شروقه دكهت.

ژبو دارشتنا ئي رو مانا ب هزر و ژيياتي يا نه ته وهيي ئيديولوژكري ،
نقيسه ري مفايه كي باش ژ حيكايه تا فولكلوري ديتيه . په هله وانئ رو مانئ
(نه حمه دئ به هدينئ) دوو جار ان كه فتيه هه مبه ر كاله كي سه ري سي ريبانا: جارا
ئيكئ ده مي نامه يين ميري وه رگرتين و وه غه ركا نه ديار و مشت مه ترسي
كه فتيه پيشي يا نوونه رين ميري، په نا بره بهر كاله كي سه ري سي ريبانئ: "به ر هف
پيره مي ري دچووم. نزانم چاوا ل نه وي چاخئ نه نتيكه هزه كي خوه ل سه ري من دا، من
هه روه كي ريفينگه كي دچيروكي نئ هفسانه يي دا و به ر هف كائئ سي ريبانئ دچووم. گه لو
قه هره ماتتيا ميرزا ل بيرا من ده ات؟! يان ژي نه ز ب خوه ببووم ميرزا به كي نوو.
بپ ۱۷". نه فه كليله كه دكه فته دهه ستئ خوانده ثا نيدا كو دئ نه ف پيره مي ره بيته
كاكته ره كي هاريكار ژبو وه غه را نه ديارا په هله وانئ. لئ ل شوينا په هله وان هزر
و نه رك و نارمانجا خوه خوياكهت و پيره مي ر ريكه كي ژ سي ريبانئ بو
هه لبريت، نقيسه ر چيروك و هه ثركي يين دهرووني يين دناخا په هله وانيدا، ل
سه ر زارئ پيره مي ري خوياكهت. نه فه ژي ساخله ته كي ده قين و يژه ييه
(نقيسه ري ب زيره كانه)، هه مي مالخوليانئ و هزرين خوه يين هه ثرك ب
سه ربورا پيره مي ري فه دگيري ت. ل ده سپيكي ديبريت، "من هه ست دكر سه ربوره كا
كه قنار و ژيانه ك تير هنگام د نه ئي چيروكي دا هه يه .. بپ ۱۷". نه گه ر ل گورهي
شروقه كاري يا دهرووني سه حكه ينه ئي هه سكرئي، نه ز وه سا هزر دكه م كو
نقيسه ري ژيانا پر هنگاما چيروكا په هله وانئ ئيسقاتكريه سه ر ژيانا پيره مي ري و

ھەردوو چىرۆك (چىرۆكا پەھلەوانى و سەربۆرا پىرەمىرى) تىكھەلكىرىنە و مىناكەكى جوانى ھونەرى ژى چىكرىيە. چ ب ئاگەھ بىت يان بىئاگەھ، چ ب ھۆشدارى يا رۆمانئىسەكى بىت يان ب نەھۆشى يا حىكايە تىبىژەكى شارەزا و مەشت سەربۆر بىت، نقىسەرى ئەف بابەتتى تىكھەلھەلكىرنا ھەزرىن ھەلاويستى يىن پەھلەوانى (كو ھەزرىن نقىسەرى ب خوەنە) و سەربۆرىن مام سەلىمان ب جوانى و شاعرانە دۆماندىنە. د چەند لەقتەياندا ددەتە خوياكىرن كو:

- ژ بۆريان را دگى و ژبۆ ھاتىيان دكەنى. ھەر ئەو ب خوە د پىنگھاتى خوەدا خەمەكا مەزن و خۆشپەكا رەنگىن بوو. بىپ۱۸.

- پىرەمىرى ھەكول پالا گرى دىنرى دگى و ل پالان دىنرى ھىستىرىن خوە پاكژ دكەن... بەئى تىشتى گىرنگ من دزانى ئەو پالە خۆشپەكى بۆوى پەيدا دكەن و ئاشۇپەك وى دئىشىنىت.. بىپ۱۹.

- بەئى وئ عەقدا خودى چو جوانى ل سەر عەردى نەھىلا بوو، خودى يىن ھەسا ھەر بۆ بەلا و ئارىشىن مەزن ددەت.. بىپ۲۴.

- پىرەمىر و زارۆ ژى دكوشتن.. ھىتتى و دەستدريژى نامووسا وان ژى كىرەون، نامووسا مەيە، ئەم ژ نووكا ب سەر خوەدا پۆشمان بووين، مە ھەسا نەدخوەست، دبەر دىنى خوەدا ئەم چوو بوون شەرى، بەئى وان ئەو كىر يا مە نەدقىا بىتتە كىرن.. بىپ۳۹.

ئەگەر ئەم ژلايى دەروونىشە ل فان لەقتەيان بىنرىن، دئ شىين كۆمەكا جەقەنگ و ئىسقاتاتىن نقىسەرى ل سەر خوياكەين. مامى سەلىمان ژبەر ژدەستدانا ھەر چوار برا و خويشكا خوە دگى كو ل پالا گرى بوويە گۆرستان، دقەشارتى بوون. ژبۆ ژيانا ھەنۆكەيى و ھەر شەش كورىن خوە يىن كاركەر دكەنى. پەھلەوان ژى ل بۆرى يىن تىكچوونا شورەشا شىخ سەعيدى پىران دگى و

ژبو ٿايندهين گه شينين بهيت دڪه نى. ٽيڪهه لبوونا گر نزين و تنگرينا په هله وانى و پيره ميرى، نيشانا ٽيڪهه لبوونا ههردو و چير وڪانه: "ديهي وي وهكو گوليها زه رگولى گهش دبوو، دلي من زي وهكو دلي وي خواهش دبوو، دگهل گر نرينا وي ب رهوش دبوو، و دگهل گريا وي نه خواهش دبوو.. ١٩". نه مازه نامه بين ميرى وهكو گروڻه ڪي به رههست دپاخلا ويدا سهما دڪرن. ٽهف هه ٽيڪيشا پشتگوه هافيتنا رابردوويي و پيشوازيڪرنا گه شينانه يا روڙين هاتي (يان بين دئ هيئن)، بياڻي چيڪرنا هه ٽيڪيهه دهر ووني يا مشت ڙ خهه و خوشي ب خوڻه دگريت. په هله وان هه لگري خهه ما مهز نه ڪو دئ ڌريانه ڪا مشت هنگامدا بؤريت، لي ٽهف خهه و هنگامه خوشيهه ڪا رهنگين ل دهف پهيدا دڪهن. خوشي يا رهنگين (نه يا مهزن)، گهله ڪا ٽاستين هه مه رهنگين خوشي ب خوڻه دگريت؛ خوشي يا خه باتي، خوشي يا په هله وانى و پايه داريي دناف ڪه سوڪار و ملله تي خواهدا، خوشي يا ب دهستقه ٿينانا ٿازاديي و خوشيهه ڪا دهر ووني يا ههستڪرن ب مفاداري و خواهه ڪيمنه ديتي.. هتد. خوشي يا مامي سليمان زي هه بوونا شهش ڪوران ڙ وي ڙنا بوويه سهدهمي ڙدهستدانا برا بين وي و ب رهوشڪهفتن و په رلاخبوونا خيزانا وي دناف گوندياندا ڪو ٽه و زي دڪهفته دخانا خوشي يا دهمانڪرنا پاشه روڙهه ڪا گهش و پايه دارييدا. ههروهه سا ٽيڪهه لڪرنا خوشي و نه خوشي، ٽيشاره ته ڪه ڙبو ههفته ريبى يا هه ٽيڙان و ريڙهه بيڪرنا هزاران و بؤيه ران ڪو نه دووره د هوندرى خرابييدا باشيهه ڪه هه بيت و دهوندرى باشييدا خرابى هه بيت. ٽه و ڙنا وي نه دشيا سهه ڪه تي ڙبهه (خهه ما مهزنا) ڙدهستدانا خوشتشي بين خواهه، ههه ٽه و ڙنه بوو بوويه سهدهمي ٿينانا شهش ڪورين ڪارڪهه ڪو شوونگرتنا براين ڙدهستدائي بڪهن و خهه ما مهزن ب خوشيهه ڪا رهنگين بگوهوريت.

ھەروەسا ئەم دكارين وئ ژنا جوان (بەيسوون) ب دۆزا رەوا يا
 نەتەوہ پاريزی يا نقيسەری ب شوپھينين . د رامائين فەرھەنگيدا، ھەردەم جوانی
 ژبوؤ خوشی و ئارامیی دەیت . لی دەما دبیتە بەلا و سەدەمی ئاریشین مەزن،
 ھەفتەریبی یا ھەفتەژان پی دەیتە خویاکرن . جوانی و بەلا کو خوشی و
 نەخۆشینە دئیک بۆیەردا ھەفتەریب دبن، مینا خەباتا سەخت و ب زەحمەتا
 ژبوؤ دۆزەکا رەوا و ھەژی . د دریزاھی یا دیرۆکا بزائین رزگارخوازی یا
 کوردستانیدا، ھەردەم ئەف دۆزا جوان و ھەژی، بوویە سەدەمی بەلا و ئاریشین
 مەزن ژبوؤ خیزان و خوہیی خەباتکەران . ئوو پۆشمانی یا مامی سلیمان ژ
 پشکداریکرنا د شەری دژی ئوورساندا، ئیشارەتەکا مەرەمدارە کو فەرە ژ نھۆ
 پاشقە ئەم ب ئایینی نەھینە خاپاندن و روندکان ژبوؤ رابردوی نەریژین، یا
 چوویی چوو، لی یا گرنگ پاشەرۆژە: "دبەر دینی خوددا ئەم چوو بوون شەری، بەلی
 وان ئەو کر یا مە نەدقیبا بیتە کرن...بپا۳۹". پۆشمانی رامانا ھەبوونا بریارەکا
 چەوت ددەمەکی بۆریدا ددەت . ھەرچەندە ھەر بریارەکی (چ چەوت بیت یان
 راست) ددەمی خودا کۆمەکا بەھانە یین بەرھۆز ھەبووینە، لەوا ھاتیبە دان .
 لی دەمی کەسەک پۆشمانی یا خوہ دەردبیریت و دانپیدانی ب شاشی یا بۆری
 دکەت، ئاماژەیکە ژبوؤ نە ئەنجامدانا ھەمان کریاری . ل قیرە ژی نقيسەری دثیت
 بیژتە خواندەفانی کو ئیدی نەما جارەکا دن ئەم ب ئایینی بەھینە خاپاندن . ژبوؤ
 قی چەندی ژی، کەسەکی ئەرمەنی و ئیککی مەسیحی کرینە پەھلەوانین لاوەکی
 و ھەفریبازین کاروانی نوونەرین میری کوردان پی کاملان کریبە .

ژ لایەکی دیقە ژی، دکلتۆری کوردیدا نە تنی کالین سەری سیرپیانئ،
 بەلکو ھەمی پیرەمیر جھێ ریزگرتن و شەھنازی پیکرنیتە . ب ھزرا من، ئەقە

بۆ وئ چەندى ئەدگەرەيت كو كەسى پىرەمىر خوەدان سەرپۆرە و گەلەك دونيا يا
 دىتى، چونكو ل گورەى تىؤرا زانىنى مروف ب سەرپۆران فىرى ژيانى دىت.
 ئوو ھەركەسى پتر دونيا دىت بىت شارەزاتر و ژىرمەندترە. لى پىرەمىر
 دەرپىنى ژ رابردووى دكەت و پەھلەوان ب چافەكى رەخنەيا ھەلسەنگاندەيى
 ل رابردووى دىت. سەرەدەرى دگەل ھەنۆكەيى دكەت و پلانا ژيانەكا نوو
 ژبۇ پاشەرؤژى دادنىت. ب ھزرا من، فى دووانىزمى نقىسەر پالدایە كو
 پۆشمانىى بىختە ھزرا مامى سلیماندا و ئەو ب خوە دانپىدانى ب شاشى يىن
 بۆرى بکەت، داکو رىبازەكا دروست ل سەر ئافاكەت. لى وەكو ھەر كەسەكى
 دى يى ھەچكۆھەيى دناف جفاكیدا، نقىسەر ژى بەرھەمى پەرورەيى يا مەژىي
 رابردوويى جفاكیيە. لەوا ب پەسندانەكا راددە بەدەر، زانىن و شارەزايى يا
 مامى سلیمان وەسف دكەت. "ئەوئ ئىقارئ وەكى وان زارۆكىن ژنوو ب زمان كەتى و
 ژنوو دتشتان دگەھىت لى ھاتبووم، ھندى چىرۆك و سەرھاتى يىن من گۆھلى بووين و
 ھەموو پرسىيارىن ژ زارۆكى يى ھەتا وى چاخى ب من را مەزن بووين و نەدھاتنە
 بەرسفدان دسەرئ من دا دزقپىن.. بپ۰۴".

ئەف پىرۆزكرنا شارەزايى و پىزانىن پىرەمىرى، نىشاننا مەژىي رابردوويى
 نقىسەرى ب خوەيە. نە دوورە ژ ئەگەرى بىھىزى و ھەژارى يا پاشخانەكا ھزرى
 يا كونكرىت ھات بىت. چونكو ل گورەى جھ و سەرەدەمى رۆمانى، نقىسەر يى
 سەرەدەرى دگەل كرىارەكا گۆھورىن و نووكرنى دكەت و ئامازە يىن مەرەمدار
 ددەتە سوباهى و ژيانەكا دى يا جودا ژ يا چوويى. ئەف گرپىدانا پىرۆزكرى ب
 پىرەمىرەكى گوندىقە، دەرپىنى ژ تىگەھى گوندىياتى و مەژىي رابردوويى دكەت

كو هه مى تشتى كه فن رهسه نه و شهنگسته يه ژبو دانانا هه ر ئاقاهيهه كى نوو.
ئه فه ژى دگه ل ئىديوپولوژى يا نه ته وه پاريزى درؤمانيدا ناگونجيت.

ئهو ب خوه وه كو پرؤسه يه كا پهروه ده يى يا گوندان، زاروك ل سه ر
ريزگرتن و گوهدارى يا كه سين ژخوه مه زنتر ده يتتته ئاراسته كرن. ئوو ل گوره ي
زانستى نوو يى پهروه ده كرنى ژى، فه ره زاروك ريژى ل كه سين ژ خوه مه زنتر
بگريت، ب مهرجه كى كو كه سين مه زن ژى ريژى ل هه لوپست و هزر و
تپه زرينى وى بگرن. پشكا ئىكى يا ئى هه شوكى، مينا عورفه كى جفاكى لى
هاتيه و هه ره فناره كا بيه ته عورفى جفاكى، ديه ته جه ي ريزگرتن و پيگيرى يا
خه لكى جفاكى. لى ده مى دگه هته وى راده ي كو په هله وانى رؤمانى (ئه وى دى
گوهورينه كى دجفاكى و عورفين جفاكيدا كه ت) بيژيت، "چونكى هند من خوه ل
به رامبه ر مامى سليمان بچووك دديت. من هزر دكر كو دشيت به رسفا هه موو پرسيارين من
بده تا.. بپا۴". هينگى بابته ژ ريزگرتنا عورفين جفاكى ده رده كه ثيت و به ر ب
هه ستين دهروونى بين خوه كي مديتنيقه دچيت ل به رانبه رى رؤژين دى هين.
ئه ف خوه كي مديتته ژ ئه گه رى دوودلى و هه ثركى بين دهروونى بين كو دبسه
سه ده مى ئالوزى و پيشوپاشكى يا بريارى، په يدا ديه ت. ئه فا ئه م پالداين كو ئى
شروقه كرنا دهروونى بله ينه ئى هه لوپستى (نه شروقه كرنا عورفين جفاكى)،
گشتيكرنا ئى تيگه هيه. هه ر هزه كا مرؤئى باوه ريه كا ره ايه ي پى هه بيت، دى
هه ولده ت گشتاندى بيكه ت و هه مى خه لكى جفاكى تيدا پشكار كه ت، "من
هزر دكر هه ما دچاين من بته نى دا يى مه زنه، به ئى من ديت هه موو به ره ه شوويى وه سا
لى دنيرن.. بپا۴۵".

هندەك جاران كریارا گشتاندنی مینا بەهانیەکییە ژبۆ رهواکرنا تیگهههکی
 مرۆف ژێ نه پشتراست. لێ ئەو ب خوه ژێ ئەنجامی ئالۆزییهكا دهروونییه.
 نه دووره ژێ، نفیسهری ئەف بابته ژبۆ هندی ئازاند بیت كو شی رهفارا
 پیروزکرنا رابردویی رت بکته و رهمهکی که توارکی هونهری ژ حیوار و
 مونولۆگین په هلهوانی خوه دروست بکته. د رۆمانیدا رهمکرنا رهوشا ههیی،
 ریکه که ژ ریکین رهتکرنی و خوه نه رازیکرنی. لێ چونکو ئەزا نفیسهری د
 درێژاهی یا رۆمانیدا ئاشکرا و به رههسته، لهوا مه سهردهری دگهل شرۆفه کاری
 یا دهروونی یا خوهیی نفیسهری کر.

جارا دووی، دهمی په هلهوان گه هشتیه نك شیخ ئەحمه دی بارزانی، هه مان
 میناکێ کالی سه ری سیرپانی دووباره دبیت، "لێ ژهه مووان پتر دناشوپا من دا
 راوه ستیای، وینی کاله کی سیرپانی بوو.. بپا ۱۰۹". د شی جاریدا کالی سیرپانی نه
 بۆیه ره که ژ رابردویی و بیرهاته کا خۆشه، به لکو کاراکته ره که دناف گهرمه
 گهرما رووداناندا. شاره زایی و سه ربۆرین وی دیانی هه لسه نگاندن و ری
 نیشانان و هاژوتنا بۆیه رین هه تۆکه ییدا کاریگهرن کو دگهل ئەرك و رۆلین
 په هلهوانی دگونجن. لێ نفیسهری ب هه مان پیروزی یا مام سلیمان سه ره ده ری
 دگهلدا نه کرییه، نه دووره ژبه ر هندی بیت کو که ساتیه کا به رجه ستیه یی به د
 بیردانکا دیروکیدا و هه ر به حسکرن و په سنکر نه کا بکته، دی دچوارچۆفی
 روودانین دیروکیدا، یی چوارچۆفه کری بیت. لێ دحاله تی مام سلیمانی
 پیره میدا کو که ساتیه کا مه عنه ویه و ب ره های یی یا تیگه هین جفاکیشه هه شه نده،
 هه رده م سه ره ده رییه کا غه ییی یا ره های یی دگهل ده یته کرن: "هه ر تشته کی مام"

سليمان گرنگه. ههتا چيروکين وي ژي گرنگن.. بيا ۶۳". مهژي بين رابردووي ژي ب ساناھيتر دشين سهردهريي دگهل تينگهھين رهھايي بکهن.

فەگيرانا حيكايەتا فولکلۆري د رۆمانيدا

ئەز وەسا ھزر دکەم کو حيكايەتا فولکلۆري و رۆمان تا راددەيەکي ژۆر ب سەريکفە دچن. نە دوورە ئەفسانە يان چيشانۆک يان حيكايەتا گەليري يان ژي چيروک و سەربۆرين پەھلەوانان (داستان)، ماک و ژيدەرین سەرەکی يين رۆمانی بن. لی ھەر ژانرەکی ژ فان ژانرين ژينگۆتي ساخلەت و تاييەتمەندی يين خوە يين تاييەت ھەنە. ئەفسانە چيروکين خوداڤەندان و نيڤ خوداڤەندانە، کو شەھنازي يين پەھلەوانين مرۆڤ يان نيڤ خوداڤەند تۆمار دکەن. ھەڤرکی يين دنابەرا خپر و شەريدا، پرسيارين ھەبووني، ماني، مرنی بەرچاڤ دکەن و رەھەندەکی فيلوسوفی ب خۆڤە دگرن.

چيشانۆک مەرەمەکا پەرورەديي و شرۆڤەکاری ب خۆڤە دگريت، ب ھووربيني سەرەدەريي دگهل بۆيەرين ئاشۆبي يين نەبەرھۆز دکەت. لی پەھلەوانين فان جۆرە حيكايەتان بۆياغی خوداڤەندیي پيڤە نينە. دپرانيا جاراندا، چيروکين ھەڤبەندی يا مرۆڤي و ژيانا وي يا کەتواری دگهل ئاژەلان و گناوهران و ژمەچيترانن. ئەڤ جۆرە چيروکە مشت مەرەميين ڤەشارتینە، کو ئاشۆپەکا دەولەمەند و بەرفرەھ تيدا دەيیتە بکار ئينان. دييت ئەفسانە وەکو ژيدەرەکی سەرەکي چيشانۆکان بيت، لی چيشانۆک قوناغەکا پيشکەفتيترا ھزرکرنی و سەرەدەريکرنا دگهل بۆيەرانە، کو مەرەميين ئاشکرا و پەيامين مەرەمدار دپشت ريزکاندا ھەيە. چيروک و سەربۆرين پەھلەوانان، حيكايەتەکا

فولکلوری یا گەلئیریە. لئى گرنگیەکا زۆر ددەتە ئاشۆپ و رۆلئى پەهلەوانان دەھەمى بۆیەراندا کو ھندەك جاران (ب ئاوايئین جەقەنگى)، ساخلەتئین پەهلەوانان دگەھیننە ئاستئى پیرۆزى و خوداڤەندىئى. ئەگەر ب ھەلبەست بەیتتە ڤەھاندن دبیژنى داستان و داستانیئین ئەڤینداری و پەهلەوانیئى ھەنە کو زیدەرۆیەکا ل ئاستئى پیرۆزیئى دكەڤتە سەر و دبیستە بۆیەرەكئى راددە بەدەرى بەرھۆزیئى. مشە جاران گیانى پیرۆزى خوداڤەندان و مروڤئین ل ئاستئى خوداڤەندان، رۆلئین سەرەكى دداستانئین پەهلەوانیئیدا دگىرن.

حیکایەتا گەلئیری (یان فولکلورى)، چیرۆكەکا بەبەتئین جفاکى و رۆلئى ئیکگرتنا خیزانى تیدا زالە، دەرپرینى ژ ژيانا کەتوارکى یا مروڤى دکەت. مەرەما سەرەكى ژئى پاراستنا خیزانیئى و ھەر دەڤەرەك ل گورەى رەوشا ژيانى و بەرھەمى و ژینگەھا خوہ، بۆیەرین ھەمان چیرۆك ڤەدگىریت. ب ئان ھەڤبەندى یئین خیزانى و ئیرینئین نیزیكى کەتوارکى، ژ داستان و چىڤاتۆکان دەیتتە جودا کرن، کو ژ تیرامانیئین فیلوسوفى یئین پرسا ھەبونئى و بەبەتئین میتافیزیكى ڤالایە. پتر داکۆکىئى ل سەر کەتوارکى یا بەبەتان دکەت و شیرەتئین مەرەمدارین سەرکەفتنا لایەنى خیزى و ھاریکارى تیدا ھەنە. ھەرچەوا بیست، ئان جۆرە حیکایەتان حزوورەکا کاریگەر و بەرچاڤ دناڤ مەژىئى ھەمى جفاکاندا ھەیە. ڤەكۆلەرین فولکلورى و ویژەئى میلی، ئان چیرۆکئین گەلئیری ژبۆ دیراسەتکرن و شروڤەکرنا کەلتورى جفاکان بکار دئینن. ئەڤ ھەمى حیکایەت و چیرۆکئین ژىگۆتى ژناڤ وژدان و ھەڤبەندى یئین بەرھەمەتئین و ئاستئى ھزرکرنا مروڤى دەردکەڤن و دبەنە مولکئى ھەمى مللەتى یان کۆمەکا مللەتان.

لى رۆمان چىرۆكەكا چىكرىيە ژ خەيال و سەربۇرا كەسەكى ھونەرەند دەردكە ڧىت. دشاندايە ڧان ھەمى شىوازىن حىكايەتا فولكلورى، ۋەكو ئەلەمىتتەن ئاڧكارن و ڧەگىرانى ژبۇ مەرەمىن جوداجودا بكار بىنىت. ئوو دەھمى حالەتاندا، چىرۆكەكا بەرھۆزە و دەربىرنى ژ ئارىشە و ئۆمىد و دلىنى و ھزر و رەڧتارىن جڧاكى دكەت. خوە رۆمانا ئاشۆپى ژى (ال گورەى ھندەك رىسا و ساخلەتەن تايەت ب رۆمانا ئاشۆپشە)، دكەڧتە سەر سىككەيەكى دياركرى كو دەربىرنى ژ ھەمان سىگۆشە يا ھزر و دلىنى و رەڧتارىن مرقاڧايەتەن بكەت. رۆمانا دىرۆكى ژى، شىوازەكە ژ شىوازىن نڧىسىنا رۆمانى و نڧىسەر بابەتەكى دىرۆكى يان كۆمەكا بابەتەن دىرۆكى و جڧاكى ب ھەڧرا دكەتە ھىڧىننى بۆيەرىن رۆمانى و ل گورەى پەيام و ئىدىولوژى يا خوە، بىدەرا قەومىنا بۆيەران ددەتە باى. ب ھزرا من، رۆمانا دىرۆكى، نە ڧەگىرانەكا رويتە ژبۇ تۆماركرنا ھندەك بۆيەرىن دىرۆكى، چونكو تۆماركرنا دىرۆكى كارى دىرۆكڧانانە، لى بكارئىنانا دىرۆكىيە (ۋەكو ئەلەمىتتەكى سەرەكىن ئاڧكارنى) ژبۇ دانانا چىرۆكەكا مەرەمدار و مشت ژ ھەلومىستەن مرقاڧايەتەن. ب ڧى چەندى ژى، خواندەڧان دى شىت خۆشىيەكا ھونەرى و مڧايەكى ئەپستىمى ژى ۋەرگرىت. ئوو ب ڧى خۆشى و مڧايە ۋەرگرتى، دى ب ئاۋايەكى كارىگەر و ئەرىنى، سەرەدەرىن دگەل بۆيەر و پەيامىن ڧەگىرايى بكەت.

ھەلبەستەن و رۆماننڧىسەكى مىنا ھزرڧان عبداللە، كو زارۆكىنى يا خوە ل گوندەكى كوردستانى قەتاندى، پاشى ھاتىيە گوندەكى مەزنترى ب ناڧى باژىرى و دەست ب كرىارا نڧىسىنا ھەلبەستى و بابەتەن وپژەبى كرى، پاشى دەمەكى ژى خوەبى پىگەھشتى ل باژىرەكى ئورۆبى بۆراندىيە. ئانكو سى ژىنگەھ و

ژيايه. ل گورهي بۆچوونين فرويدى، هر پينج سالين دهستپيكا ژيى مروڤى، پراڻييارهفتار و هزر و دلىنى يين مروڤى دهستيشان دكەت. لى ئەوا دكەيسى (هزرڤانى) دا دقەوميت، نه سەرەدەريكرنه كا ساكارا گونديكانيه دگەل كاراكتەر و بهرهمين خوه يين ويژهيى دكەت، بهلكو تهوزيفكرنه كا داهينه رانهيه كو وەرگر هم خوشيى ژى بينيت و هم مفايه كى ئەپستى و پاشخانه كا كه لتورى ژى وەرگريت. ئوو چونكو كرياتا هەلسەنگاندن و شرۆڤه كاري يا دەررونى، يىي خواندنا ژينگهه و سەرپورا نقيسهري و ههڤه ندى يا وي ب بابه تى رۆمانيه كاملان ناييت. لهوا ژيان و ئاستى رهوشه نبيرى- جفاكيى نقيسهري د گەلەك دانانگههين شرۆڤه كرنيدا دهيتته سەر شائويا بۆيه ران. ئەز وهسا ديبنم، كو سه متا هه موو بۆيه ر و په يامين رۆمانى، ل بن سيههرا تيگهه و ديتن و رهوشه نبيرى يا خوهيى نقيسه ريهه دهينه هاژوتن. چونكو رۆمان چيروكه كا چيكرى يا نوويه، نه فه گيرانا حيكايه ته كا گه فنا گوتيهه.

لى تشتى ههڤيشك دنافههرا رۆمان و حيكايه تا فولكلوريدا، ههردوو سهرهدهريى دگەل عورف و عهدهت و تيگههين جفاكي دكەن و ب په يامين ئاراسته كرى دداگرتينه. ئەگەر ئەم رۆمانى ب خۆديكا جفاكي دانين، كو رۆله كى كاريگەر د رهسمكرنا جفاكيدا ههيه. حيكايه تى ژى هه مان رۆلى كاريگەر د رهسمكرنا عورف و عهده تين جفاكيدا ههيه. حيكايهت هندەك ئەله ميڤتيني شهنگسته يى يين بۆيه ران و رهفتاران ب خۆڤه دگريت. حيكايه تيبژ ل گورهي عورف و عهدهت و بهها يين جفاكي و رهوشا دەررونى يا كه سين كۆمه لگهه، ئان بۆيه ران فه دگيريت. ئەڤجا هه مان گه وههريى حيكايه تى ل دهڤهريى جودا جودا، هندەك ئاراسته يين جودا جودا دده نه روودانان.

رۆمانا ھېلىن سۆر، ميناكى چىكايەتەكا فولكلورى ب خۇفە دگریت، كوب شىۋەبەكئى ھونەرىيى جوان و رېكخستى ھاتىبە ھوناندن و فەگىران. لى ل شوينا بەھا يىن گشتى يىن جفاكى و جھ و دەمىن بى دوماھى يىن چىكايەتئى، رۆمان جھ و دەمىن دياركرى ب خۇفە دگریت و بەھا يىن جفاكى يىن تىدا ھاتىبە بكارئىنان، فەرىژا ھزر و ھەلوپستىن نقىسەرىنە (ل جھ و دەمەكئى دى يى دياركرى). لى سەرەراى قئى چەندئى ژى، رۆمان مشتە ژ لەقتە و ساخلەتئىن چىكايەتئى كوب ھەئرا دگەل پلان و فەرىژا ھزرا نقىسەرى، جفاكى كوردەوارىيى پئى رەسم دكەت و خۇشىبەكا مفادار يان مفايەكئى باركرى ب خۇشىي دەتە ۋەرگىرى. ھندەك ژ وان ساخلەت و نامازە يىن ب ئاگەھ يان ب يىتاگەھى دگەل چىكايەتە فولكلورى دگونجىن ئەقئىن ل خوارىنە:

۱. ھەبوونا پەھلەوانىن چىقانۆكى:

چىقانۆك ب وئى چەندئى ژ چىرۆكا ھونەرى يان چىكايەتەگە لىرى دەيتە جوداكرن، كو چىقانۆكى مەرەمەكا پەرۋەردەيى و شرۆفەكارى ھەيە و ب ھوورىنى سەرەدەرىيى دگەل بۇيەرىن ئاشۇبى يىن نە بەرھۆز دكەت. دپرانى يا جاراندا چىرۆكىن ھەقەندى يا مرۆقى و ژيانا ۋى يا كەتۋارى دگەل ئاژەلان و گناۋەران و ژمەچىترانن فەدگىرن. ئەف جۆرە چىرۆكە مشت مەرەمىن فەشارتەنە كو ئاشۇپەكا دەۋلەمەند و بەرفرەھ تىدا دەيتە بكار ئىنان. ئەو چىرۆكا مامى سلىمان بۇ مىئانئىن خوە فەگىراى، كو بەحسى عەشق و ئەقنىيى يا مىرى بۆتان دگەل پەرىيەكا گناۋەر دكەت، مەرەمدار و جەفەنگىيە. قئى چىرۆكئى كۆمەكا جەشەنك و ئىشارەتئىن مەرەمدار تىدا ھەنە و بەحسى باۋەرىيى، خىانەتكرنا ژنى، مىرانىيى، ناموسى، تەخ گوھورىنى (كو مىرى زىلان دىبەتە خولامى مىرى بۆتان)

و ههڅه ندى يا دناڅهرا ټينس و جناندا دکهت، داکوکیې ل سهر وئ چه ندى
دکهت کو ههردهم هیزا خپړئ و راستيې يا سهرکه فتيبه.

۲. دانوستاندنا دگهل خه لکئ بيانى:

مشه جاران دچيروکين فولکلوريدا هاتييه گوتن کو سوحبهت يان
دانوستاندين ب ريکيڅه، پيدفييه کا فراهه څناسين و کوشتنا ده مې ريکيڅه، لهوا
دچيروکين فولکلوريدا په هله وان زوى دچنه دناڅ باهه تين سوحبه تيدا و
دلدرير ټکر نه کا ب تيروه سله لى بو ههڅ پيشکيش دکهن. ده مې په هله وان ده پته
نک مام سلیمانى و پرسيارا پاله بين دورينى ژئ دکهت، ټيکسه ر ټه وئ پيره مپير
ب ناڅ سوحبه تيقه دچيت و ديپرتي، "نه و کورين منن و من سئ کورين دى ژئ
هه نه، ټيک يئ ل بهر په زى و دوو ژئ هيشتا زارونه.. من سئ کچ ژئ هه نه... من دوو
ژن نايينه، لئ ژنا بهرئ خودئ دونده نه دايئ... تو مروڅه کئ بالکيشى و ب ساناهى
دتشتان دگه لى، ژبه ر هندئ من ژئ دقيت دهر دئ دئ خوه بو ته څالا کم.. بپا ۲۱". ټهڅ
له زاتى يا چوونا دناڅ باهه تاندا پتر ب بال چيروکين فولکلوريڅه دچيت.
ههروه سا پرسيار نه کرنا ژ ميڅمانى هه تا نائى خوه دخوت و ل شه څيپريئ
به رههڅ دبیت، عورفه کئ گوندييه و عده ته که ژ عده تين که لتور و جڅاکئ
کوردى.

۳. ديتنا خه ونئ و پيشبيني يا کالى سيړيانى:

خه ونديتن کرياره که ههر ژ ټه زه لدا هه بوويه و دئ هه بيت ژئ. لئ
سهردهرى يا دگهل خه ونئ ل گوره ل قوناغين دپروکى بين زانين و تيگه هشتنا
مروڅى جودا جودايه. د چيروکين فولکلوريدا خه ون په يامه و په هله وان ل

گوروی خهونئ رهفتارئ دکهت، هندهك جارن ژى پیزانين و پيشينييه. په هله وان کريارا کوشتنا شيخي گارسى ژلايئ نه جمويئ سيړتيقه دخه ونيډا دبنيټ، "سهري نه جموي بوو مارهكئ نه ژديها، ل چهند نه رده كان ژ که له خي وي چه نگين مهزن پيشه بوون، دهسته كي وي وهكي دهستي مروقان به لي گه له ك مهزنتر، دهستي دي شيره كي دريژ و مهزن... وي نه جمويئ مار ب دهسته كي سهري شيخي گرت و ب دهستي شير سهري وي بري.. بپا ۱۵۷". ئەف خهونا پيشوهخت ئامازه به كه ژبو قه ومينا بويه ره كي دلته زين، ههروه كو هه مان بويه ر د چيقانو كاندا دقه وميت.

خالا دي يا ته مامكه ر بو خهونئ، پيشينكرنه، نه مازه نه گه ر ژلايئ پيره ميره كي خوه دي سه ربورقه بيت. مام سلیمانئ مينا كالي سيړياني (بيي كو هيچ پيزانينه ك ل سهر نه جمويئ سيړتي هه بن)، پيشيني يا خيانه تا وي كر. نفيسه ر ئي هه ستا نه په ن ب ريكا نيړينا سه روچا ئين گوهداران به هانه دكهت كول گوروي سه ربور و شاره زايي يا خوه، دكاريت سه روچا ئين خه لكى بخوينت: "ل چاخئ مامئ سليمان ئەف چيروكه دگوت، نيك ب نيك ل سه روچا ئين مه دنيري.. به لي چاخئ به ري وي دكه ته نه جمويئ سيړتي، ب گومان لي دنيري.. پا ۵۱". ئوو ئەف كرياره ژي ل گوروي په سندانان نفيسه ري بو كالي سيړياني (مام سلیمان) سروشتينه، ما نه ئوه كو دكاريت به رسقا هه مي پرسياران بدهت: "من هزر دكر كو دشيت به رسقا هه موو پرسيارين من بدهت.. بپا ۴". پاشي ژبو داكوكيكرني و سه رنجراكيشانا ميثانين شه قيرين، (ديسان ل نه جموي زفري، به لي مخابن پراني يا مه كوردان دخابين و پاره پاريزن. ژتوركان را كوله تي و چه تاتين دكن، هه ر چاخئ جواميره ك ژبوونا مه كوردان دخه بتيت، ئەم ب خوه سه ري وي ددهينه دهست دژمني خوه.. بپا ۵۲). لي ئەف هه مي ئيشاره ته حه زا نفيسه ري تير ناكه ن و دوودله كو وه رگر ب دروستي وه رگرن، له وا په نا دبه ته به ر ئه ركئ كالي سيړياني كو

ئاگەھدار كرنه، مامى سلیمان پهله وانى ب گومانا خوه ئاگەھدار دكەت و ژى دخوازیت كو شیخى گارسى ژى ب فئى گومانى ئاگەھدار بكەت. ئەف حیواره دناقبهرا پهله وانى و مامى سلیماندا روو ددەت:

– ئەو زەلامى رەش تەحلەيى سمبیل مەزن چ تۆف كەسە؟!..

– باوهر بكه ئەز ب خوه ژى وى باش نا نیاسم، دبیژنى نەجمى سیرتى، دگەل شیخ عبدالرحمن هاتییه، تو چما فئ دپرسى!..

– ب خوهدى ئەز ب خوه ژى نزانم، بەلى دلى من ل سەر وى ب گومانە.. شیخی ب ئەفئى گومانان من ئاگەھدار بکه... بیپا ۵۳".

ئەف ئامازە بین پیشبینیه کا دروست، نیشانا باوهریه کا موکمه ب حوکمین پیره میرى. ههروه كو دچیشانوکاندا، كو ههردەم ئەو دبیت یا كالى سیرپانى دبیزیت. لهوا فەرە هەمى گوتنن وى ل بەر چاف بهینه وهگرتن و ب مجدى سهردهرى دگەل بکن: "هەر تشتهكى مامى سلیمان گرنگه. ههتا چیرۆکین وى ژى گرنگن.. بیپا ۶۳". ئوو ژبهركو شیخی گارسى ئەف گومانە ب هەند وهرنهگرت و گوهى خوه نه دای، ئەنجام سهرپرینا شیخی بوو. بیگومانە كو شیخی ب ئاوايهكى كه تواری سهردهرى دگەل بابەتى كر و بى گروف نهجموى سیرتى گونهبار نه كر. ئانكو شیخی گوه نه دا پیشبینى بین پیره میرهكى ب نافسالقه چووبى، لهوا هاته كوشتن. ئەفه ژى ئیشاره ته كا ئاشكرايه كو نفیسهرى ب ئاوايى حيكايه تا فولكلورى سهردهرى دگەل دهقى خوه بى هونهرى كریه.

۴. میړانی و براینی:

میړانی جهه کئی بهر فرهه دناث چیرۆکا فولکلوریدا ههیه. نه دووره رۆلی سهره کئی څان حیکایه تان، بهرچا فکرا میړانی بیت. چونکو میړانی د تیگه هئی گوندیاندایا بیا فقه کئی بهر فرهه و مهزن و وردگریت. ئەڅجا ئەف میړانییه ژبوچ بیت و ل دژی کئی بیت، نه گرنگه. یا گرنگ د چیرۆکا فولکلوریدا، خوهی میړانی ب خوهیه. سترانی بیژین کورد، سترانان ب میړانی یا خایین و وهلاتیاریزان ههردوو ان دبیتن. ده می دبیته شهر، په هله وان ل ههردوو لایه نان هه نه، لایه نئی حهق و بی نه حهق زی. ل ده می نژده چی ریکئی ل نوونه رین میری کوردان دگران و کاروانی بین په یامهر سهرکه فتنی ب ده سته دینن، هه سن:

"دهستی خوه ب گوھین تهنه نگی دا ئینا خوار، وهی ئەز خولامی ته بم، هه قالا رۆژین ته نگاڤ.. بپ ۶۰". ئەف میړانی یا ئارامی نه ل دژی له شکه ری تورک بوو کو شهنازی پی بهیته کرن و بکه فته دخزمه تا دۆزا رۆمانیدا، لی میړانییه ک بوو ل دژی هنده ک ریگر و نژده چیان کو دبنه کۆکا خوه دا نه تاگرین له شکه ری تورک بوون. ئەفه زی مینا میړانی یا حیکایه تین فولکلورییه کو گرنگی ب خوهی میړانی ددهت. نه دووره د فولکلوریدا زی، مه رهم پی ئەو بیت کو ده می دبیته شهر، بی میر ئەوه ئەوی سهرکه فتنی ب ده سته دینیت. براینی زی ژ ئەگه ری ب سهره له بوونی و نیاسینه کا دره وشه کا میړانییدا پهیدا دبیت. ههروه کو عه بدولسه لامی بارزانی گوئی کو مرؤف هه لویسته کئی ژ هه ژیه، ئوو ل گوری شی تیگه هئی سهره ده ری دگه ل هه لویسته میړانیی زی دهیته کرن. ده می ئەحمه دی به هدینی میړانی یا هه سن د شه ری ریگراندا دیتی گوئی: "باشه توچ دبیژی. تو براینی من یی بچووک و ئەز زی براینی ته یی مه زن، مرن و مانا مه ل سهر

به‌هایه‌کئی دی یی هه‌ئبه‌ند ب ئی بیایقه ئه‌وه، کو هه‌بوونا کۆمه‌کا کورین
 گه‌نج و کارکه‌ر و خودان ده‌نگ و بریار، پیندئی ب که‌سه‌کی دبن کو بیسته
 جه‌ئنه‌نگ یان ریئیشاندەر و دناڤ بنه‌مالین دی یین گوندیدا ریژ و حورمه‌ت
 هه‌بیت. بۆ ئی مه‌رمی ژی، هه‌رده‌م کور باین خوه به‌ر ب ئی ئه‌رکیفه پالده‌ن
 و ژبو هندئی کو ب کارین سه‌رکیشی یا بنه‌مالیقه مژوول بیت، ب هه‌جته‌تا
 پیربوونی ناهیلن پشکداریی دکارین گشتوکالییدا بکه‌ت: "بابی من ئیدی کال
 ببوو، ئوو مه‌ نه‌دهشت چو کاران بکه‌ت... بی‌٢٣". لئ هه‌روه‌سا سه‌خپیری یا مال و
 مولکه‌تی، دگوندیاتییدا ده‌سته‌لاته. نه‌مازه ئه‌گه‌ر مافی کرین و فرۆتسی ژی
 وه‌رگرت بیت. ئه‌ف هه‌لوئستی د که‌لوئشی ریژگرتییدا، ئاماژه‌یا وه‌رگرتنا
 ده‌سته‌لاتا بابیه و هه‌رده‌م چافی زارۆکین نووگوهایی ل وی چه‌ندییه کو
 ده‌سته‌لاتا بابی خوه وه‌رگرتن و دلئ بابی ژی ب ئی وه‌رگرتنا ده‌سته‌لاتی خوش
 دبیت. چونکو ل گوره‌ی عورف و عه‌ده‌تین جفاکی گوندی، پایه و ریژگرتن و
 رۆلئ وی یی سه‌رکیشی پاراستی دمینیت. حیکایه‌تا گه‌لییری ئی بابه‌تی ژی ب
 خوؤه دگریت کو هه‌رده‌م کور ل دويف ده‌وسا بابی خوه دچیت و هه‌ولدده‌ت
 جه‌ئ وی (چ کار یان ده‌سته‌لات بیت) بگرت. ده‌می گه‌نج دبسته چواره‌ه
 سالی، سه‌رده‌رییه‌کا می‌ران دگه‌ل ده‌یته کرن و یی به‌ره‌فه کو خیزانه‌کئی پیک
 بهینیت. لئ د رۆمانا هیلین سۆردا، په‌هله‌وان ده‌ه سالان ژ دۆتاما خوه
 مه‌زنتره و ژیی دۆتامي ژی ژ ٢٤ سالیی بۆرییه: "ئه‌و چه‌ند سال بوون خه‌جی ل
 شوویان بوو، به‌ئئ مامئ من هه‌ر دگۆت هیشتا کچا من بچووکه، لئ نۆکه ژیی وی دهر‌بازی
 بیست و چوارئ ببوو.. بی‌١٦١". هه‌رچه‌نده ئه‌فه دگه‌ل ساخله‌ت و سیسته‌می
 گوندان ناگونجیت کو گه‌نجه‌کئی لاو و ژیهاتی و بی قوسیر هه‌تا ژیی ٣٤
 سالیی ب بی ژنی بمینیت. هه‌روه‌سا ئه‌گه‌ر کچکی چ ئاریشه نه‌بن یان بابی

وئى نەختەكى گران يان مەرجهكى مەزىن داخواز نەكەت، ب زەحمەت ھەتا ژىيى ۲۴ سالىيى بمىنتە دەمالبايىدا. لى نەدوورە مامى كچا خوھ ژبو پىسمامى وئى ھىلا بيت. ئو د كلتورى گوندياتييدا ھەردەم مام برازيان ل سەر زاڭا يىن دى دچىتىرىن. ھەروەسا ل گورەى عورف و عەدەتتىن گوندييان، دوتمام مافى پىسمامىيە و ھەتا پىسمام قايبىل نەبيت، نايبىت شوو بگەت.

۶. ژن ژان و ژيانە:

د جفاكى كورده واربيدا، ژنى رۆل و رىزەكا تايبەت ھەيە. ھەرچەندە پىرانى يا خەلكى گوندىان ھەز ژ ھەبوونا كوران دكەن ژبو كاركرنال نافت زەڭىي و بەرەڭانىكرنى و پىشكدارىكرنا د شەپاندا، لى كچىن گوندى ژى تەمامكەرىن كارى كورانن و ئەو بنەمالا ژن تىدا نەبن، كارى وان يى لەنگە. ئەڭجانب پىكھاتەنەكا جفاكى، رۆلېن جىندەرى دناڭبەرا ژن و زەلامىدا ھاتىنە دابەشكرن و ھەر ئىك كارى خوھىي دەسنىشانكرى دكەت و يى/ يا پى رازىيە. لى رۆلى سەمىيانى يا مالى كو ددەستى زەلامىدايە (وھكو ھەمى دەستەلاتداران)، ھەردەمى بىياڭ بو ھەبىت سىنۆرىن دەستەلاتى دبەزىنىت و دبىتە عورفەكى جفاكى. ئو ب ئى چەندى ئىستىغلالكرن و تەپەسەركرنا ژنى گەشە كرىيە (ئەڭ نەڭسىنە نە جھى ب ناڭدا چوونا ئى بابەتتە).

ژن دجفاكى كوردىدا، ب شەرمىنى و نازدارى و كارىن جوانكرن و سەرگەھى يا زەلامى ناڭدارە. ئو شەرمىنى يا ژنى مينا پەسندانەكئىيە ژبو كەساتى يا وئى يا جىندەرى. نەدوورە ئەڭە ژى دەرئەنجامى دەستەلاتدارى يا زەلامى بيت، يان شىۋازەك بيت ژ شىۋازىن تەپەسەركرنا وئى، كو دحزوورا

زهلاماندا چ هه لویست و بریار نه بن. نفیسه رقی شهرمینیی ژبو رومه تدارى یا
 جفاکى دزفربینیت: "لئ شه رمکرنا وئ دبیت نه گه را رومه تدارى یا جفاکى بیت و وهکى
 هه موو ژنه کا کورد ل چاخئ ناقئ شووکرئ و دیدارا هه قژیی خوه، ئەف شه رمى یا نازک
 و جوان په لیدا دبیت.. بپ ۱۶۰". ئوو هه ر ئەف شه رمینیه بوویه کو دده مئ ئینانا ژنا
 دوویدا دمالقه بمینیت و شریکه کا دی دزه لامیدا قه بوولکه ت. هه رچه نده ئابینئ
 ئیسلامئ هه تا چوار ژنان هه لاکرینه، لئ ب مه رجه کى کو سه ره ده ریه کا
 وه که هشیان و دادپهروه رانه ژبو هه میان هه بیت، ئەفجا نفیسه ر ژى ئى
 وه که هشیئ و نه بوونا دوونده هئ دکه ته به هانه ژبو هه لاکرنا ژنا دووئ: "نه و بوو
 خودئ دوونده ه نه دا من و که س و کارین من خورتى ل من کرن، ژنکا من ژى دگه ل وان بو
 هه قال، ئەز ژى ل سه ر گۆتتا وان رازى بووم.. بپ ۳۲". ئانکو ژنا وى یا ئیکئ
 پالپشتى یا ئینانا ژنا دووئ دکر. سه ره رای وئ چه ندئى کوچ ژنان نه ئیت
 شریکه ک بو بهیته دناف مالدا. لئ ژبو دوونده هئ، ژن ژى ب چاره نفیسه خوه
 رازى دبن. ئوو وه کو پاداشته ک بو ئى هه لویستئ جفاکیانیه د بهرزه وه ندا
 زه لامیدا، ب وه که هشی تشنان بو هه ردووان دکریت: "رؤژا دی ئەز و پسمامه کئ من
 به ره ف زاخوئى چووین، ئەو تشتین پیدئى مه کرین و جلکین نوى بو وئ و بو ژنکا خوه
 ژى کرین.. بپ ۳۲". هه رچه نده ئەفه ئه رکئ جینده ریه زه لامیه کو پیدئى بین ژن و
 زارۆک و خیزانا خوه دا بینکه ت. لئ چونکو دپرانى یا جاراندا، زه لام ژنا ئیکئ
 پشتگوه ده افیت و گرنگی ب ژنا نوو دده ت، هه ره وه کو کورد دبیزن (نوو
 هاتن، که شن خه لاتن). له وا ئەف دا کو کیکرنا ل سه ر وه که هشی یا دا بینکرنا
 پیدئى بین هه ردوو ژنان، مینا گه ره وته ژیکر نه کا ده روونیه ژبو وئ سته ما ل
 سه ر ژنا ئیکئ هاتیه کرن.

ههروهسا دکوردەواریبدا، ژن ناموسا بنه‌مالییه و هه‌رده‌می ئەف ناموسه
 ب هه‌ر شیوازەکی له‌که‌دار بییت (چ راست بییت یان گوتگۆتک بن). هینگی
 دبیتە ئەگه‌را کوشتنا ژنی و هندەك جاران زه‌لامی ژی. نه‌دوو‌ره ئەف کوشتنه
 بنه‌مالی ئەگریت و پاشی بیته ئەگه‌ری شه‌پڕ دنائبه‌را دوو گوندان یان دوو
 عه‌شیره‌تاندا. درۆمانا هیلین سۆردا، سه‌رهاتی یا مامی سلیمان به‌ره‌می
 شه‌په‌کی ژ فی جۆری بوو. هه‌روه‌سا ده‌می هه‌سن و به‌فری ژ دوورقه دیتین،
 ترسه‌کا کۆژەك خوه ل دلی دا، نه‌کو مروۆین کچکی ددویف را به‌ین و ل
 گورە عورفین عه‌شیره‌تی و گوندایه‌تی نابیت ده‌سته‌لینن و ته‌سلیمکه‌ن:
 "کورئ من ئەز گه‌له‌ک دترسم هیقی هه‌ر خودئ یه‌.. بپ٤٢". ئانکو ئەف ترسا ژ
 شه‌پڕن سه‌را ناموسی، گه‌له‌ک دژوارتر و ب سه‌همتره ژ شه‌پڕ ده‌وله‌تا
 تورکان. نه‌دوو‌ره ژبه‌ر هندئ بییت کو دبیت بیته دوژمنکاری و رفیشت بو
 رفیشتی ئەکیشیت. دیسا هه‌مان ترس که‌فته ددلی نوونه‌رین میریدا، ده‌می
 هه‌سن و به‌فری دگه‌ل وان به‌ر ب بادینانقه که‌فتینه ری: "ئەگه‌ر مروۆین کچکی
 پینشی ل مه‌ گرتن دئ چ کین؟ بدەینه ده‌ست وان، یان ژی وه‌کی ئاپی سلیمان
 ده‌سته‌لینین، وه‌للاهی گه‌له‌ک کریتی یه‌ ئەم ده‌ست ل سه‌ر وان نه‌ هیلین.. بپ٥٦". له‌وا
 کا چه‌وا باب چه‌ز دکه‌ت زوو ژنی بو کورئ خوه بینیت، دا زارۆکین وی قی‌را
 بگه‌هن و هاریکاری یا وی بکه‌ن. ده‌ه‌مان ده‌مدا، چه‌ز دکه‌ت کچا وی ژی زوو
 شوو بکه‌ت. لی ژبو کچجی، زیده‌باری پیکئینانا خیزانی، هه‌روه‌سا دا زوو
 راسته‌ری بییت و چ به‌لا نه‌ئینته سه‌ری بنه‌مالی (نه‌کو کچک چه‌ز ژ کوره‌کی
 بکه‌ت یان خوه بلده‌ته ره‌شان یان هه‌ر له‌که‌داریه‌کا دی یا جفاکی پیقه
 بنووسییت). ئوو هه‌کو کچ دمیته دمالبایدا و زوو شوو نه‌که‌ت، نه‌مازه ئەگه‌ر
 یا جوان بییت و ژ بنه‌ماله‌کا هه‌ژی بییت، دئ بیته جه‌ن گومان‌داری یا خه‌لکی کا

بوچی شوو ناکهت. خه لک دئی وهسا هزرکته کو نه دووره له که داربیه ک ل دهف هه بیت. ئوو ئەف گو تگۆتکه به سن کو باب له زئی ل شوودانا وئ بکهت. ژ بهر ئی ترسا فهشارتی بوویه، مامی سلیمان گۆتی: "وئ عه قدا خودئ چ جوانی ل سه ر عه ردی نه هیلا بوو، خودئ یین وهسا بهس بو به لا و ئاریشین مه زن ددهت.. بپ ۲۴".

بابه تی ئەئینئ و به حسکرنا هه زین فهشارتی یین سینکسی، ژ گونه هین مه زنه دناف جفاکی کوردیدا. هه ر ژ زارۆکینی کچ و کور هه ردوو ل سه ر خوه دوورکرنئ ژ تیکه له ی یا ددناقه را هه ردوو ره گه زاندا ده ینه پهروه ده کرن. ئەگه ر هه زه کا فهشارتی یا دلینئ هه بیت ژئ، دئ ب فهشارتی مینیت. نفیسه ر ل سه ر زاری په له وانی دده ته خویا کرن کو: "باقین وئ یین ته ژئ و بی موو هه تا چووکان ژئ خویا دگرن، هه رچه نده وئ ناگه ه ژ تشته کی نه دکر کو ژ بهر من فه شیریت. ئیدی من ژئ ب وی چافی ئی نه دئیری.. بپ ۶۷". هه له بت ئەف وه سفا هوورا باقین ته ژئ و بی موو، ژ هه زه کا گو هنیلی یا فهشارتی ده رکه فتیه. ئەگه ر نه وه سا با، ب ئی شیرازی نه دهاته دیتن. لئ چونکو نفیسه ری سه ربۆره کا ده وله مه ند د بیافی نفیسینا ده قین و یژه ییدا هه یه و ب هۆش و نه هۆشی یا په له وانی خوه ناگه هداره، د په ره گرافی داوییدا دانیدانی ب ئی هه زا گو هنیلی دده ت و دبیریت: "هه کو من ل باقین به فرین دئیری، هه سته کا گو هنیلی هه موو گیانی من مه ست کر بوو.. بپ ۱۷۳". ئەف هه می بابه تین هه ئه ند ب ژئیفه مشتی چیرۆکین فولکلۆرینه و په له وان سه را ژنه کئ یان ژبو خواستنا کچه کی، ریکین دریژ دپریت و دکه فته دئاسته نگین مه زندا. ههروه سا پیشکیشکرنا کچی ل به رانه بری کاره کی میرانئ، بۆیه ری ئورمالئ پرانی یا حیکایه تین گه لیرییه. ب کورتی کا

چەوا د رۆمانیدا ژن ب ژان و ژيانى هاتيبه وهسفرن، ههروهسا دحيكايه تاندا
ژى، ههردوو رۆلین خوۆشكرنا ژيانى و مهزكرنا بياڤى بهلا و كوڤانى دگيريت.

۷. چاڤليكرنا شيخ و ئاغا:

د هه مى جفاكاندا خهلكى ههچكۆهه بى چاڤليكرنا زالدەستان دكەن، ئەگەر
ب شيوهيه كى راسته وخۆ نه بيت ژى، ب ئاوايه كى نه راسته وخۆ، چاڤليكرن د
ئاخفتن و رهفتاراندا خوبا دبن. ملله تين داگيركرى ژى، چاڤليكرنا هندەك رهفتار
و گۆتارين داگيركهرين خوه دكەن. ئەف رهفتارا چاڤليكرنى هه ر ژارۆكينيى
دگه ل مرۆڤى پهيدا دبیت، ده مى چاڤليكرنا يارى بين ههڤرى بين خوه و پاشى
چاڤليكرنا دايباين خوه دكەت. ئانكو نه تنى چاڤليكرنا زالدەستان دهپته كرن،
بهلكو پينكفه ژيانا دچوارچۆڤه كى دياركريدا ژى، دبیته سهده مى چاڤليكرنى.

پهله وانى رۆمانا هيلين سۆر (د پرانى يا حيوارين خوهدا)، ب ئاوايى
فهريمانان دئاخڤيت و ب فهريمان سهرده ريبى دگه ل هه مى ههڤال و ههڤر پيازين
خوه دكەت. ئانكو چاڤليكرنا سهرده رى يا ئاغيانه دگه ل ههڤه لاتى بين
ههچكۆهه بى دكەت. خوه ده مى به حسى كه سه كى دى ژى دكەت، ب سه ركيڤش
دده ته نياسين: "وهلا عه مه ر ب خوه كورئ گونديانه و هه موو كارەكى دزانيت و ب
خوه دئ ل گوندى سه ركيڤش پالان بوو ژدوورينا گه نمان را.. بپ ۷۶". ئەگەر كه سه كى
ريگر و نژده چى هند مولك و مولكەت هه بيت كو هه رده م پاله هه بن و
سه ركيڤشى يا پالا بكەت، ما دئ بوچى بيته نژده چى؟ ههروهسا داكۆكييه كا
به رده وام ل سه ر هندى دكەت كو كاروبارين مالباتا پهله وانى ب پالا دهاته
كرن (ل وى ده مى كو مالباتا پهله وانى ب كوردينيى و ته خا شۆره شقان وهسفر

دكەت). ئەقە ھەمى وئ چەندئ ددەنە خوڭياكرن كو نه تنئ پەھلەوانئ رۆمانئ چاڭليكرنا زالدهستى يا شىخ و ئاغا يىن دەستەلاتدار دكەت، بەلكو نقيسەر ب خوه ژى ژ ئى چەندئ بئ بەھر نىنە. زىدەبارى كو پرانى يا شۆرەشگىران شىخ و ئاغانە، دەمئ روودانەكئ ژى وەسەف دكەت، بەرئ خواندەقانى تنئ ددەتە بەرپرسان. دلەقتە يەكا ژنشكافە پەھلەوان دىبئزىت: "ئىزىكى بىست قەرتەمىران ب خوهرا برن و ل پشت وان زقپىن، ئەفسەر و قوماندارىن وان ھەموو ل داويئ مابوون.. بىپە۳۹". ئەف داکۆكىكرنا ل سەر بەرچاڭكرنا بەرپرسان يان رەفتارىن ئاغا و شىخان، گەرەوتە ژىكرنا دەروونىيە ژبۆ وئ ستم و دەردەسەرى يا ھەقەلاتى يىن ھەچكۆھەبى ل سەر دەستئ وان دىتىن و دىبىن. ژلايەكئ دىقە ژى، ژبەر سەرسۆرمان و داخباربوونئ ب كەساتى يا دەستەلاتدارين زالدهست، پەھلەوان ب رىكا تەقەموسئ دچىتە دناف رەفتارىن كەساتى يا واندا. نەدووورە ژبەر وئ چەندئ بىت، كو ھەمى ستران و حىكايەتئ فولكلورئ كوردى دەربارەى ستايش و پەسندان دەستەلاتدارين زالدهست بن. ئەقە ژى بەرئ مە ددەتە وئ چەندئ كو نەدووورە پاشخانا رەوشەنبىرى يا نقيسەرى ژى، دچوارچوئى فولكلورىدا ھاتىبە ئاڭاكرن و ھەمى پىزانىنئ دىرۆكى يىن ھىقىنئ ئى رۆمانئ، ژ داستان و حىكايەت و سترانىن فولكلورى وەرگرت بن.

بزافا ئازادايخووزى يا كوردستانئ، وەكو ھىقىنئ دەقى

بزافا ئازادى و رزگارايخووزى يا كوردستانئ د گەلەك دانانگەھىن دىرۆكىدا بۆرىيە. دىرۆكشان و سىياسەتمەدارين كوردستانئ، ب تىروتەسەلى ھەمى قوناغ و دانانگەھىن ئى بزاقئ ب ھەمى روويىن وئ يىن جشاكى و دەروونى و جىوپولىتىكىقە (خوھى و بابەتى) ھەلسەنگاندىنە و وەكو دوکىۆمىنت ژبۆ

ديروك و رقيشتين بهين توماركرينه. لى دەمى ئەف بابەتتەن دىروكى دكەشە
 دناف چوارچۆفەيى نقيسەنەكا ھۆنەرىدا و دىبەتە نەفەرۆكا رۆمانەكى، ھىنگى
 دىبەتە بابەتەك كو ھەمى تەخىن خواندەفا يىن جفاكى ب پىسپور و نە پىسپورثە،
 مفا و خۆشىن ژى وەرگرن. ھەرەسا دىياندايە كو بىبەتە ئالاھەكى ھىيارى و
 رەوشەنپىرکنا خواندەفانان دەربارەى چاخەكى ژ چاخىن دىروك و بزاقىن
 رزگارپخووزى يا وەلاتى. ئوو چونكو ب زمانەكى ھۆنەرى يىن مشت جەفەنگ
 و مىناكىن و پزەبى دەپتە ھوناندن، كو بابەتتەن ئاشۆبى بەرکەتوار دىن و بابەتتەن
 كەتوارى ژى دەپتە ئاشۆبىكرن، ھىنگى بابەت ژ پىزانىنەكا دىروكى يا رويت
 دەرپاز دىبەتە ئاشۆبى و ھەزىن ھەلاويستى يىن نقيسەرى. ب قى چەندى ژى،
 بابەتتەن دىروكى رۆمانى دى بىتە ئەو مزارا نقيسەرى دىفا وەسا با. يان ژى ب
 كىمى فەر بوو يا وەسا با. ئەفجا دەمى خواندەفان رۆمانى دخوينىت، دى
 ھەمبەرى دىروكەكى بىت كو ھندەك ژى راستىيە و ھندەكا دى ژ ئاشۆپ و
 ھەزىن نقيسەرى دەرکەفتىيە، ھندەك بۆيەر ئەون يىن ب راستى قەومىن و
 ھندەكىن دى ژى ئەون يىن (ل گورەى ھىزا نقيسەرى) فەر بوو قەومىيان.

د دەروونزانيپدا حالەتەك ھەيە دىپىزنى ھىزركنا ھەزاندى "Wishful
 Thinking"، ئانكو مروف وى ھىزرى دكەت ئەوا ھەز دكەت بقرەومىت. ئوو
 چونكو ھەردەم د وى ھىزرىدا دژىت و دجوپىت و فەدجوپىت، ل داوئى وەسا
 ھىز دكەت كو ئەو ھىزا ھەزاندى يا د مەژبى وىدا، راستىيە و ب دروستى يا
 قەومى و باوەر ژى دكەت. ئەفە ژ خەونروژك و درەوان جودايە، چونكو درەو
 ب پلان و زانىيون و ژبو مەرەمەكا دىاركى دەپتە كرن. خەونروژك ژى
 حالەتەكى دەروونىي نىزىكى ھىزركنا ھەزاندىيە، لى كاردانەويەيا پەستەكا

دەروونی يان داكەفتنەككەيە كو دگەل تىربوونا گەرەوى يان ھىشاربوونى يان ب ئاگەھبوونا مرۆفى تەئاف دىيت. ب ھزرا من، پرائى يا نقيسەرەين رۆمانا دىرۆكى (چ وەكو حالەتەكى دەروونی بيت يان زى ژبو خوئشى و جوانكارىن بيت)، د فى حالەتيدا دبۆرن يان نىزىكى فى حالەتى دبن. مشە جاران، نەمازە دناف جفاكىن پاشكەفتى و نەخوئندەواردا، چىرۆكئفيسەك يان رۆمانئفيسەك دىرۆكا مللەتى خوە ب چىرۆك فەدگىرەيت كو گەنجىن نووھاتى ژبىر نەكەن. ژبو فى چەندى ژى، ھندەك زىدەبوويان دھائىنە سەر بۆيەران كو خوئش بىن و گەنج بكارن ژبەر بكەن يان زى ب شىوازى سترانا فولكلورى بىژن كو بىمىنتە دھزرا مللەتيدا. ئوو نەدوورە پرائى يا دىرۆكا نە نقيسى، ب فى ئاوايى ژىگوتى ھاتىتە پاراستن.

ئەف رۆمانا ل بەر دەستى خواندەئانين ويژە يا كوردى، بەحسى سەردەمى كۆمەلا خوئبوونى دكەت و رۆلى خوئبوونى د پاراستنا ئىكرىزى و ئىكگرتنا مللەتى كورددا خوئا دكەت. ھەلبەت خواندەئان گەلەك زەحمەتى ناينىت كو ب سەر فى راستى ھەل بىت، چونكو ل دەسپىكى نقيسەر خواندەئانى ھايدار دكەت، دەمى دگەل كەسەكى فەشارتىن خەونۆكى و بارگران دئاخىت: "من ژى خوەست چاخەكى ژ چاخان ھەلبىژىت، گۆت: چەند رۆژەك دگەل خوئبوونى... ھەموو د گرنگن، ئى ئەفە ھەتتا نۆكە دبەرزەنە.. بپاھ". ئانكو زىدەبارى خوئاكرنا بابەتى دىرۆكى كو دى فەگىرەيت، سەدەمى وى ھەلبىژارتىن ژى ئاشكرا دكەت (كو پاراستنا فى چاخىيە ژ بەرزەبوونى). ئەف خوئاكرنا چاخى دىرۆكى و سەدەمى وى، ھزرا خواندەئانى بەر ب فەگىرانەكا راستەقىنە و روئتا دىرۆكىفە دبەت. لى دراستيدا، نقيسەرى بابەتى خوئبوونى كرىيە ھىقىنى نقيسىنا دەقەكى ويژەيى

گو هه می چه زین خوه یین هه لایستی و نه ده براندی تیدا به لیکهت و ل
 گورهی هه لویتست و هزرا خوه یا نه ته وه پاریزی پاژوت. ئیشاره تین جودا جودا
 و مه رمدارین هاوکیشه یا ئاشو بیکرنا که تواری و که تواری کرنا ئاشو بی دده ته
 وه رگری گو وه رگر بزانیته یی سه ره ده ری دگهل ده قه کی و یژه یی دکهت و نه
 فه گیترانه کا رویتا بو یه ری دیرۆکیه. چونکو به ری بجیته دنا ف فه گیترانا
 بو یه ری دیرۆکیدا، نفیسه ر قی هه ولدانا خوه ب خه ونی وه سف دکهت: "من ژ
 چاقین وی زانی دیسا خه ونه کا دیتی.. بیپا". گو بیته پاسپورتا چونه ژوورا دنا ف
 روودان و هزرین چه زانیدا. ئوو د قی گه شتا دوکیۆ میتتکرنا چاخه کی
 دیارگری ژ بزافا رزگار یخوازی یا گه لی کورد و کوردستانی، نفیسه ر هه ولددهت
 بیاتی بزافی به رفه هتر و سه رانسه ریت ل بکهت، داکو دگهل هزرین چه زانیدی
 یین نه دوکیۆ میتتکری بگونجن. پشتی سه رنه که فتنا شو ره شا شیخ سه عیدی
 پیران، کۆمه لا خو یبوون ل سالا ۱۹۲۷ی، ل به یرووتی هاته دامه زانندن، گو
 داکۆکی ل ماف و ئازادی یا گه لی کورد بکهت. ههروه سا گو بیته پالیشه کا
 ب هیز ژبو هه ر شو ره شه کا کوردی ل باکو ری کوردستانی. ئوو رو له کی
 ری کخستی و کاریگه ر د هه لکرنا چریسکین شو ره شا (ئاگری) دا ببینیته، ب
 سه رکر دایه تی یا ئیحسان نوری پاشای ل سالا ۱۹۳۰ی. بنه مالا به درخانیا ن
 رو له کی کاریگه ر دامه زانندا قی کۆمه لیدا هه بوو. هنده ک ژیدره دیژن گو
 کامیران به درخان نه دامه کی کاریگه ری دامه زینه ر بوو، زنا ر سلوی دیژیت:
 کامیران راویژکاری کۆمه لی بوو، ئوو رو هات ئالا کۆم دیژیت، نوونه ر یان
 به رپرسی لقی به یرووتی بوو. لی ل گورهی به لگه نامه یه کا فره نسی، خو یا بوویه
 گو قی کۆمه لی هه فله لق هه بوون و کومیته یا نا ئین ب سه رو کاتی یا کامیران

به درخان ل بهیرووتی بوو. هه ره لقه کئی بهرپرس و ئه ندامین خوه هه بوون و هه می پینکفه ب کومیته یا بهیرووتیتفه دگریدا ییوون*.

د ده سپیکا پیناسه ییدا، نفیسه ر ئیشاره تی دده ته وئ چهن دئی کو دیرۆکا بزاقین رزگار یخوازی یا کوردستانی، ب سه ره هلدان و شو ره شین ل دژی داگیر که ران، یا ده وله مه نده. لی دئی به حسی سه ره ده می کۆمه لا خو ییوون که ت، چونکو هه تا نوکه رۆلی وئ یی دیرۆکی نه هاتییه خو یاکرن: "من ئی خوه ست چاخه کی ژ چاخان هه لبریت، گۆت: چهن د رۆژ که دگهل خو ییوون... هه موو دگرنگن، لی ئه فه هه تا نوکه دبه رزه نه.. بپه". ئه ف ده سپیکا کلله یی ژبو هن دییه کو خوانده فانی به ره هه فکه ت دا کو ب شیوازه کی خوش و سه رنجرا کیش سه ره ده ری دگهل هن ده ک بۆیه رین رویتین دیرۆکی بکه ت. لی ده می ب ناف رووانین فی رۆمانیشه دچین، دئی بینین کو ده فه کی وێه یی یه و تنی بابه تی دیرۆکی وه کو هیقینی چیکرنا ئیدیلوژییه کا نه ته وه یی یا سه رانه ری بکار ئینایه و چیرۆکه کا خوشا مینا حیکایه ته کا فولکلوری ئی چیکرییه. ئه و ب خوه، مافی نفیسه رییه کا چه وا ده فی خوه دا هینیت و چه وا سه ره ده ری دگهل روودان و په هله وانین خوه بکه ت هه تا کو دگهل په یام و هزرین هه زانلی یین وی بگونجیت. لی فه ره هه فگونجانه کا هزری و وێه یی دمنافه را شیواز و نافه رۆکیدا هه بیت.

---

* پیزانین دهرباره ی دامه زانندا کۆمه لا خو ییوون و رۆلی بنه مالا به درخانیا ن (ب نه مازه ی کامیران به درخان)، کو ئه ندامه کی کاربگه ری دامه زینته ر بوو، ئو و جه لاده ت به درخان کو به پرسی لقی شامی (دیمه شق) بوو، ژ فان سایتین ئه نته رنیتی هاتینه وه رگرن: (<http://kurdclub.com>) و (<http://wekhevi.wordpress.com>) و (<http://altaakhipress.com>) و (<http://bahoz.hostoi.com>)

شېواز و نافەرۆك دوو روويين ئىك درافن . زالكرنا هەر لايەنەكى، دى ل سەر
 حسييا لايەنى دى بيت . گرنگيدانا ب شېوازي جوانى فەگيرانى و داكۆكيكرنا
 ل سەر پەياما سەرەكى يا ئيديولۆزى، ل سەر حسييا بابەتى دىرۆكى بوويه .
 ئەفە ژى مافەكى رەوايى نقيسەرييه كو جه مسەريين هەفكيشا روخسار و
 نافەرۆكى ل گورەى حەز و پەياما خوە يا پلانريژكرى پاژۆت . ئوو مادەم رۆمان
 وەكو ئاويەكى رەوشەنبيركرنى و خويكرنا هەندەك بەرپەريين فەشارتى ييئ
 دىرۆكى هاتىيە بكارئىنان، ب نەچارىقە بەرى مە دەتە وى چەندى كو
 سەرەدەرى دگەل پەيام و ئيديولۆزى يا نەتەويى يا رۆمانى بكەين، ئەف
 ئيديولۆزىيە ژى ل سەر فان هەرسى تەوهرين سەرەكى دەيتە هاژۆتن :

* نامه ييئ مىرى و پەياما نەتەوہى :

ئەركى سەرەكىي پەهلەوانين ئى رۆمانى ئەو بوو كو نامه ييئ مىرى
 كوردان بگەهيننە سەرۆك و سەركردە ييئ بزاقين كوردى، ل سەرانسەرى
 كوردستانى، وەكو ليون پاشا، شېخ ئەحمەدى بارزانى، بابەكر ئاغايى پشەرى،
 سەيىد تاها و سەمكويى شكاك (ئانكو خەلكى هەمى پارچە ييئ كوردستانا
 مەزن). ل گورەى بەلگە ييئ دىرۆكى، ژبلى ليون پاشاى كو ئەندامى لقى زاخۆ
 يى كۆمەلا خوييون بوو، لى هەتا نھۆچ بەلگە ييئ دىرۆكى خويا نەكريبە كو
 شېخ ئەحمەدى بارزانى و سەمكويى شكاك، ئەندامين خوييونى بوون . دىيت
 حەز دكرن كو شۆرەشا (ئاگرى) و خوييون سەرەكەفتنى ب دەستقە بينن، لى
 ب شېوہەكى پراكتيكى نە ئەندام بوون . ھنارتنا نامەيان ئامازەيە ژبۆ پاراستنا
 ئىكگرتن و ئىكرىزى يا گەلى كوردستانى . ئەگەر د راستيدا وەسا نەبوو بيت
 ژى، د ھزرين حەزاندى ييئ نقيسەريدا وەسايە، يان فەر بوو وەسا با . ئەف

پشكداریكرنا هه می كوردستانی، خهونه كه د گهل پلانا دهسپيكي یا نفیسهری ژبو نفیسینا فی رۆمانی بوویه و دگهل بۆبهران گه شه کرییه. ده می دادگه هکرنا نوح به گئی ل بارزان دهیته کرن، نفیسه ر ب ناشکرایي ئیشاره تی دده ته پشكداری یا هه ر چوار پارچه بین كوردستانی و رازیبونا هه موو لایه نان ب بریاری، ئاماژه یا ئیکگرتن و ئیکهنگی یا كوردانه: "دادگه هکرنا نوح به گئی خائین دا هه موو پارچین كوردستانی پشكدار بوون و هه موو ژي ب فی بریاری رازی بوون... بی ۱۳۲". ئو هه روه سا دده می به سقدانا نامه بین میری كورداندا ژي، نفیسه ر هه ولده ت كو ئیکریزی و ئیکگرتنه كا یوتویایی ژبو ئاغا و سه رکردین كوردان چیکه ت كو هه می ب هه فرا به رسفه كا ئیکگرتی بۆ جه لاده ت به درخان پاشای بنفیسین: "باشتره ئه م هه موو نامه كا هه فیشك بنفیسین.. بی ۱۵۱". هه له به ت نفیسینا فی نامه یا هه فیشك ئیشاره ته كا ئاشکرایه ژبو ئیکریزی و هه فیشکی یا ملله تی كورد د هه فچه پهری و هه فچاره نفیسیدا. هنارتنه نامه یان، بیافه کی زه مینه خو شکری دایه نفیسه ری كو هزرین خوه بین هه زاندى ده ربه ری ئیکریزی یا عیل و عه شیرین كوردستانی ل سه ر زاری په هله وانى خویاکه ت و مشه جارن ژي ب هیجه تا ئاسته نگین زمانى بین دده فۆکاندا، په هله وان دیسته شیره تکار و خوانده فان و شروقه کاری نامه یان. ئه فه ژي دکۆکا خوه دا، ئاماژه په كا نه راسته و خۆبه ژبو ئیکگرتنی (یان خه ونا ئیکگرتنی). نافه رۆکا نامه یان ژي کۆمه كا شیره تین گشتینه ژبو پاراستنا ئیکریزی یا ملله تی و پشكداریكرنا د شۆره شیدا. بوخته یا نامه یان ب فی شیوازی ل خواری هاتینه خویاکرن:

- ئیکگرتنا خوه بیاریزن و بینگافین پیشتەر پاقیزن ژبو شۆره شه كا سه رانه ری.
- هاریکاری یین دراقی و مروشان بدنه وان سه رۆکین دژی داگیرکهران د شۆره شیدانه.

- ل هەر جههكئ ههبيت، ههفكارى و هارىكارى يا خواندهفانان بكن و داخووا
شهكرنا خواندنگههان بكن و زاروكين خوه بدن خواندن.

- ههتا بكارن، كوشار و روژنامه و بهلافوكين ب كوردى بهلاف دبن، ب دهست
خوورا بگههينن و خوه فيرى خواندنا وان بكن... بپا ۱۰۸.

د فان خالين ل سهلالدا، خويا دبیت كو ميرئ كوردان دوو داخوواى يين
سهرهكى ژ مللهتى كورد هه نه، يا ئيكئ پشكداريكرنا د شوهرشيدا كو ب مال و
گيان قوربانين بؤ بدن. يا دووى ژى شوهرشهكا رهوشه نيرييه كو زاروكين خوه
بداننه بهر خواندنگههين فهرمى و فيرى زانين و زانستى بكن. شوهرشا بي
زانست و زانين مينا بزافا بهلاتينكى يه ژبو روناهين كو خوه پئ دسوژيت.
نقيسه ر ژى دگهل ناهروكا نامه يين ميرى، گرنگيهكا مهزن ددهته خواندن و
نقيسينئ. ئو ئى روئى دكهته ئهركئ پههلهوانئ سهرهكى و ب رهزامه ندى و
داخووا ميرى، ئهف ئهركه پئ هاتيبه سپاردن. ددانوستاندنهكا دگهل ميريدا، مير
دبيژتئ: "بنقيسه. ههر چى بيت بنقيسه، ل سهر ئيش و ئازارين مللهتى خوه بنقيسه. ل
سهر پهرچه بوونا وهلاتئ خوه بنقيسه، ل سهر ژين و ژيارا گوندييان بنقيسه. شين و
شاديين وان بنقيسه.. بپا ۱". پاشى گيانئ نقيسه رى (ئهوئ مشه جاران ب
ئاشكرائى دكهته بهر پههلهوانئ و ل شوينا وى برپاران ددهت و ههلوستان
وهردگريت)، ل جههكى دبيژتئ: "من هندهك رومان بهرههف دكرن كو ژيانا هه موو
گهئ كورد دناف خوهدا راهه دكرن.. بپا ۵۶". لئ چونكو نقيسه ر نه تنئ روماننقيسه،
بهلكو شاعره ژى و مللهت (نهمازه گوندى يين نهخويندهوار)، شعرا ليريكى و
ليكدائى دچيترينن و ب ساناهيتر سهرده ربي دگهل دكهن، ديسال سهر زارى
پههلهوانئ و مينا پشكهك ژ سيمينارهكا رهوشه نيريئ فان ديرين شعري
دخوينتئ: "ژبو كوردان لازمه ئيكهتى و پاكي.. / ژ نفسئ مهردان دمينايت ناقدارى و

چاکی.. / سەر دریکا سەرخووبوونا گەلدا ددهم.. / دا نه مینن دیل و نهزان ل سەر فی
خاکی... بیپ ۹۳."

د سیمینارین خوهدا کو ژبو ره وشه نیبرکرن و هشیارکرنا گوندی یین
نه خوینده وار دخوینیت، وهکو هه موو سیمینارین شوهره شگیری، هه لویتین ل
دژی ئاغا و شیخ و به گله ران دهینه وهرگرتن: "ئهقی نه خوینده واریی مال ل مه
خرابکر. جار ب ناقی دینی و جار ب ناقی نیل و عه شیرهت و تۆهللدان مه دبهردن ههف،
ئاغا و به گین مه ژی ژبوونا پارین مه زن ب شان بهه قچوونان خووش و دلشادن.. دژی
ههف دسهکنن و دژی مللهت و وهلاتپاریزانن.. بیپ ۱۵". لی ژبیر دکهت کو هه می
ئهوین دئ نامان گه هیتتی ئاغا و به گله ر و شیخن. ئەف دووانی یا هزر و
هه لویتان، ب هزرا من ژ بهرماکیین شوهره سا کومونسته کو ئاکامه کا گه له ک
مه زن ل سەر پرانی یا مللهتین شوهره شگیر کریهه. ل وی ده می ب ئاوایه کی
ره های دژاتی یا ئاغا و شیخان دکهت، ههروه سا ب سهرسوorman و شه هنازیه
شیلان و دیوانین ئاغا و شیخان په سن دکهت: "من دزانی ئەف هاریکاریه هه موو
ژبه ر هندیه دا کوچکا قه هره مانی وان قالا نه بیت و شیلانا وی هه ژار نه بیت.. بیپ ۱۴".
دبیت به هانه ئەو بیت کو ئەو ئاغا و شیخین سهر کرده، نه وه کو وانن ئەوین
هه لپه رست و دژی بهرژه وه ندا ملله تی. هه ده ک ره وشه نیبر ژی وه سا دده نه
خویاکرن کو ئەو شیخ و ئاغا یین شوهره شگیر، ده ست ژ ئاغاتی و شیخاتی یا
خوه بهر دده ن و دهینه دناف ریزین ملله تیدا. لی ئەف به هانه یه نه گه له ک
به ره ژوه، چونکو هه می بابته و بویه ر ریزه بینه و ل هه مبه ر هه ر ئاغایه کی
هه لپه رست، نه دووره کومه کا ئاغا یین شوهره شگیر ژی هه بن.

ب هزرا من، بهرگومانکرنا ره‌هاییی و چاندنا هزر یان هه‌لویتسه‌کی
 ئیدیولۆژیی ره‌هاییی، کریاره‌که مینا شکاندنا قالبین چوارچۆقه‌کرییه و پیروژکرنا
 هه‌مان قالبانه. هه‌بوونا پیروژیی یان جه‌قه‌نگین پیروژ، فه‌راتیه‌کا ده‌روونییه
 ده‌می گه‌هین دیرۆکیدا هه‌بوویه و هه‌یه، لی پرسا گرنگ ئه‌وه ئه‌ری پیروژکر
 یان بهرگومانکرنا تشته‌کی ده‌می گه‌هین دیرۆکیدا وه‌که‌هه‌قه؟ هه‌لبه‌ت نا بیت
 هه‌مان پیروژی یان بهرگومانکرنا ژبو هه‌موو سنسله یین گه‌هین دیرۆکی به‌یته
 کرن. ئه‌گه‌ر هنده‌ک ئاغا و شیخان، دژاتی یا ملله‌تی کرییت. دگه‌هه‌کا دی یا
 دیرۆکیدا هنده‌ک ئاغا و شیخین دی، سه‌رکردایه‌تی یا ملله‌تی کرییه ژبو ب
 ده‌ستفه ئینانا مافین وان. نه‌ دووره‌ ژی، هه‌مان شیخ و ئاغا و به‌گ هه‌ردوو
 رۆلان بینن د دوو گه‌هین جوداجودا دا، هه‌روه‌کو کور حسین پاشای: "من هزرا
 خوه‌ د قی کور حسین پاشای دا دکر، خایینی دوهی و شوره‌شگیری ئه‌قرۆ و بابی دوو
 شه‌هییدین فه‌هره‌مان.. بپ ۱۰۳". مه‌رما من ئه‌و نینه‌کو به‌ره‌ثانیی ژ ئاغا و شیخ و
 به‌گله‌ران بکه‌م، لی وه‌کو خواندنه‌کا شرۆقه‌کاری یا جفاکی، فه‌ره‌ بۆیه‌ر و
 هه‌لویتسین جفاکی ل گوره‌ی ره‌وش و کاودانین جفاکی یین ب دم و جه‌هین
 دیارکریه‌ گریدایی به‌ینه‌ هه‌لسه‌نگاندن و شرۆقه‌کرن. ب هزرا من، ئه‌ف
 هه‌لویتسین ره‌هاییی و دووانه‌یی یین ل گوره‌ی به‌رژه‌وه‌ند و ره‌وشین جفاکی
 ده‌یتنه‌ دان، ژ ئه‌گه‌ری هه‌سته‌کا کوورا ده‌روونییه.

ملله‌تی کورد وه‌کو جفاکه‌کی کشتوکالی د ره‌وشه‌کا ب زه‌حمه‌ت و هه‌ژار
 و نه‌خوینده‌واریندا ژیايه. ژیایتی یا وی ژبو بنه‌مالی و پاشی گوندی و پاشی
 عه‌شیره‌تییه. هه‌لبه‌ت ئه‌ف ژیایتییه ژ بۆشایی و نه‌زانینی نه‌هاتییه. د هه‌می
 جهان و سه‌رده‌ماندا مروّقی سی غه‌ریزه یین سه‌ره‌کی هه‌نه (برس و به‌هاداری

و سیکس)، ههمی تییکوشین و خه باتا مروؤی ژبو تییرکنا شان ههرسی غهریزه یانه، ئەفجا ئەف ههرسی غهریزه یه ل بنه مالی و پاشی گوندی و پاشی ل عه شیره تی دهینه تییرکرن، لهوا کریاره کا سروشتیه کو ژییاتی یا مروؤی ژبو بنه مالی و گوندی و عه شیره تی بیت. ئوو ل گوره ی ئی ژییاتی، که سی کورد بهرورده بوویه و مهزن بوویه. ئوو ژ ئەگه ری ئی ژیان و ژییاتی، توؤی دووانیزما ئاغاتی و خولامینی دیت. هندی هیژدار و په رلاخ و تییر بیت، دی چافلین کرنا ئاغای کهت و ئاغال نک وی دیتته قه هرمانه کی بی به قل. لی ده می دکه فته د ته نگافی و بی دهسته لاتییدا، هینگی دی رفقارا خولامان کهت و ههمی خولامین ته په سه رکری (د ههست و دهروونی خوه دا)، ل دژی ئاغا و خودانین خوه نه. ئانکو په سندان ل گوره ی رهوشا دهروونی و بهرژه وهندا هه نوکه یی (چ که سوکی بیت یان بهرژه وهندا کو می بیت) دهیته کرن. ئەفجا ل گوره ی ئی هزرکنا دهروونی، کریاره کا سروشتیه کو که سی کوردی شو ره شگیر ل دژی زالدهستی یا شیخان یان ئاغان بیت و دهه مان دهما ژی شه هنازی پی بکهت. لی ئەف هه لویستی دووانیزمی دژاتی و شه هنازی پیکرنی د دوو رهوش و گه هین دیروکی بین جودا جودا دهینه ده براندن.

* کهو دوژمنی سه ری خوه یه:

یهك ژوان فاکتورین هه ره گرنگین پاشفه مان و داکه فتننا بزاف و سه ره لدانین کوردان، هه ئرکی یا کوردان ب خوه بوویه. شه رین سه را ب دهسته ئینانا دهسته لاتی و ب سه رداگرتنا هه سوی و هه شه یمانان ژبو مه ره مین ئابوری یان بهر فره هکرنا بیافی دهسته لاداری، د پرائی یا جفاکین جیهانییدا هه بوویه و هه یه. ئوو ده می دوژمنه کی داگیر کهر په ییدا دیت، ههمی هیژین

ههڤرک خوه دکه نه ئیک داکو بکارن بهر سینگی دوزمنان بگرن. لى شهريڻ
 براكوژى يا كوردان، زېدهبارى دهستهلات و ئابوړى و ناقتيدانى، ههروهسا
 بابهتین خوینداری و تولقه کرنی ژى، بياڤه کى بهرفرهه ژ مه ژبی كوردی گرتیبه
 و داگیرکریبه. مشه جارن خوینداری سهرا بابه ته کى نه هه ژى و بهر نه کهفتى
 پهیدا بوویه، ئانکو ههردم کهسئ كورد مینا بومباهه کا ته وقتیکرى ل هیڤیا
 پهقینى بوو. ئوو ههردمى شهړهك دنائبهرا دوو کهسین ژ دوو عهشیرهتین
 جوداجودا یان دوو بنه مالاندا با، ل گوروى پیکفه گریدانا عهشیری و گوندیاتی،
 دا بياڤى شهړى بهرفرههتر لى هیټ و کهسه کى نه دزانى کا دى کهنگى ئاگرى
 شهړى و خوینداریی فهمرییت. دبیت ئهف رهفتاره ژ ئهگرى ململانى یا
 خوهچیتراندى بیت، چونکو ژ لایى دهروونیشه هه کهسهك یان هه گرۆپهك
 خوه ژ یین دی چیتر و ههژیتر دبینیت. ئوو ب قى ته رزی کهسئ كورد ههردم
 بهرئاتافى دسهردابرنى و خاپاندنى بوو، نه مازه خاپاندنن ئایینی و مهسهبى و
 پایهدارى یا عهشیری. ئهڤه ژى ژبو نه زانین و نه خویندهوارى و نه رهوشه نبیری
 یا ملله تى دژڤریت. لهوا هه مى شوړهش و سه رهه لدانان داکوکی ل سه
 خواندن و زانینى کریبه.

د شیرهتین دهسپیکى یین میرى كوردان ژبو نوونه و په یامبه ریڻ هاتینه
 جهم، ئهوه كو ترسا وی یا مهزن ژ ملله تى وییبه، نه ژ دژمنیبه: "ئهو ئكارن
 تشتهكى ب ته نا سهړى خوه بكن، لى ملله تى مه پړانى یا وی هیشتا نه زانن و ب
 ساناھى دهینه خاپاندن، ژ وان بترسن، باوه ریا خوه ب هه كهسى نه ئینن.. بپه".
 ههروهسا ههست كرنا ب خوه كیمدیتنى ژى، بهرى مروڤى دده ته دژاتى یا گه
 و وهلاتى. ده مى بهحسى خیانه تا كور حسین پاشای دكهت كو خیانهت ل

شۆره‌شا شیخ سه‌عیدئ پیران کر و خوه دا توخیبین ئیرانی ژی ل کوردان
 گریت! لی ده‌می تورکان چ پویته پی نه‌کری، وه‌کو کاردانه‌وه‌یه‌کا ده‌مارگیری
 فه‌گه‌راهه‌ ناف ریژین شۆره‌شی. نانکو نه‌ تفاقی یا وی دگه‌ل سه‌رکردایه‌تی یا
 شۆره‌شی ژئه‌گه‌رئ ده‌مارگیری و گری یا خوه‌ چیتیراندنی بوویه‌ کو به‌رئ وی دا
 خیانه‌تی. لی ده‌می دیتی کو هه‌می کورد ل ده‌ف دژمنی وه‌که‌ه‌ئن و چ پایه‌ یین
 جفاکی و میری ب ده‌ستشه‌ ناهین، جاره‌کا دی دبیته‌ شۆره‌شگیر، "من هزرا خوه‌ د
 قی کور حسین پاشای دا دکر، خایینی دوهی و شۆره‌شگیرئ ئه‌قرو و بابئ دوو شه‌هیدین
 فه‌هه‌ره‌مان.. بپا١٠٢". ل ئیره، نفیسه‌ری دقیت بیژیت کو کورد هه‌می ل ده‌ف
 دژمنی وه‌که‌ه‌ئن و چ جوداهی دناقه‌را بی ره‌ش و سپیدا نینه، چونکو ئه‌و ل
 دژی نفشی کوردان و کوردینی شه‌ری دکه‌ن، نه‌ دژی هه‌لویتین که‌س و
 گروپان. هه‌روه‌سا خیانه‌تکرنا نه‌جموئی سیرتی دگه‌ل شیخی گارسی،
 نموونه‌یه‌کا دی یا ئی خوه‌ کیمدیتنیه‌ یان نه‌ باوه‌رییه‌ ب چه‌ز و شیاین
 کوردان: "ب تورکی گوت: ئه‌فه‌ من ئه‌رکی خوه‌ به‌رامبه‌ری ده‌وله‌تی بجه‌ ئینا.. بپا١٥٧".
 نانکوخیانه‌تکران و کوشتنا شیخی گارسی مه‌ه‌ده‌رئ رازیبونا ده‌وله‌تییه‌. وه‌کو
 شروقه‌کرنه‌کا ده‌روونی ژبو ئی کریارا دلته‌زین، زیده‌باری گری یا خوه‌کیمدیتنی،
 هه‌روه‌سا دبیت قیا بیت جه‌مه‌رئ ب هیژ و ده‌سته‌لاتدار بو ئارامی و ژيانا
 خوه‌ یا داهاتی هه‌لبیژیت (نه‌دوووره‌ پاداشته‌کا که‌سوکی ژی دگه‌لدا بیت).
 بابه‌تین توله‌لدانی و کوشتنا سه‌را ناموسی بیاقه‌کی دی یی نه‌ تفاقی و
 هه‌فرکی یا به‌رده‌واما کوردانه‌. ل گوره‌ی عورفین جفاکی، ئه‌ف کریاره‌ ب
 سروشتی ده‌ینه‌ ل قه‌له‌مدان. خو ئه‌گه‌ر دژی به‌رژه‌وه‌ندا بلندا ملله‌تی بیت ژی،
 سه‌ره‌ده‌رییه‌کا هیساتر دگه‌ل ده‌ینه‌ کرن. ل ده‌می نوح به‌گی و برای خوه‌ کور
 حسین پاشا کوشتی و نوح به‌گ ل بارزان هاتییه‌ دادگه‌ه‌کران، د به‌ره‌فانیکرنا

خوهدا گۆت کو خویندارییه کا کهفن دناقبهرا واندا هه بوو: "قهت کوشتنا وی د قی بارودوخی دا ل بیرا من نه بوو، به لئى کو کهقنه خوونهک دناقبهرا بنه مالین مه هه بوو. مهدهنى بهگى نهو کوشت.. بپ۱۲۰". لى نقیسهرى خو ه ل نه رهواتى یا قى تۆلهلدانى نه کره خودان و گروڤین نه بوونا خوینداریى دئینان. ئانکو نه گهر تاخفتن راستبا و خوینداری هه بایه، نه دووره حوکمى دادگهها وان سفکتر بایه: "نه گهر خووندارییهک هه با بلا ل بن خهتئ تۆلین خو هه کر بان.. بپ۱۲۰".

ب هزرا من بابهتئ تۆلهلدانى بهه ایه کئ جفاکئ کشتوکالییه و فره ددهمئ شوهر شاندا نه مینیت، هندى ئەف عورفه دجفاکیدال کار بیت، ئیکریزی و ئیکگرتن ناهیتت ب جهئینان. کوشتنا ل سه ر ناموسى ژى، ب دوو شیوازان دهیتت کرن؛ نه گهر خیانه ته کا هه قزینى هاته کرن یان ژى نه گهر گه نه جهک کچه کئ برهئینیت. خیانه تا هه قزینى ل گورهی عورف و عه ده تئ ئایینى و جفاکئ نه قه بوولکرى و حه رامه. لئ ره فاندن د شه رعئ ئایینى و بهها یئین جفاکئ یئین گوندیياندا کریاره کا میرانییه و حه لاله (نه مازه نه گهر کچ و کور ژ ژئى سنیلاتئ ده رباز بوو بن). هه رچه نده هه ر کوشتنه ک ژبه ر هه ر نه گهره کئ هه بیت، دبیتت سه ده مئ ژیکدوور بوون و هه قکى و خوینداریى. لئ کوشتنا ژبه ر ره فاندنئ، دبیتت ئاسته نگه ک د ریکا شوهره شئ و ئیکگرتنئیدا. دقه گیرانا سه رهاتئ یا ئایئ سلیماندا، په هله وان دبئزیت: "به لئى نهو رازى نه بوون و نه م ژى رازى نه بوون وان بده ست دژمناقه به ردین، ل سه ر به ختئ مه بوون. مروقتى کورد بیناموسى قه بوول نا کت.. بپ۲۴-۲۵". نه گهر ل قان هه قۆکان بنیرین دئ بینین کو جاره کئ مروقتئ کچکئ ب دژمن ل قه له مداینه و خوڤانه پاشا ژ شه رئ براکوژئ ب بیناموسى ل قه له مدایه. نه فه ژى عورفه کئ جفاکییه و دبیتت

ئەگەر ئوخشىمىغان ۋە ئۆزۈمچىلىك ۋە خىلمۇخىل ئۆزۈمچىلىك مەزنى، كۆرۈنەرلىك
 دۆلەت داڭلىق كەسپچى. ئەنجامى ئىشەنچلىك ۋە تەبىئىي، داۋاملىق كەسپ ۋە ھەردوۋ لايىھى
 ھاتتە كۆشتىن: "ئەۋ شەش كەس و كۆرۈك و ھەردوۋ برا و خوشكا من ل پالا ئىش گرى
 ھاتن قەشارتىن. پىشتى ھىنگى ھەردوۋ برا يىن من يىن دى ئى بىر يىن خۇە مرن..
 بىپ ۲۵". ئەگەر ئەفە سەرھاتى بىت و ب تىگەھ و رەفتار يىن بۆرى ل قەلەم
 بەين، د گەرمە گەرمە گەھاندانا نامە ياندا و دگەل پەھلە وانى رۆمانى، كۆ ب
 كەسەكى رەۋشە نىبىر و خەمخۆرى گۇھارتنا جىقكى ھاتىيە نىاسىن. ھەمان
 روودان روو دەت. دەمى ھەسن و بەفرى دگەل پەيامبەران دەپنە باشۇرى و ب
 رىقە پەھلە وان دەزرا خۇەدا دىبىت: "ئەگەر مۇۋىن كىچىك پىشى ل مە گرتىن دى چ
 كىن؟ بەدەپنە دەست وان. يان ئى ۋەكى ئاپىن سىلمان دەستە پىنن، ۋەللاھى گەلەك كرىتى
 يە ئەم دەست ل سەر وان ئە ھىلنن.. بىپ ۵۶". ئەگەر پىشكا ئىكى ياش پەگرافى
 تۇشى گومانەكى يان دوۋدلىيەكى دناف خۇەدا ھەلگىت، پىشكا دوۋى ب
 ئاشكرايى ھەلۋىستى خۇە دىار دكەت و نەكرنا شەرى ب كرىتى ۋەسەف
 دكەت. ئانكو ھەمان ھەلۋىستى سەرھاتى دەتە خۇياكرن.

خالەكا دى يا شەرپىن براكوۋىيى يان ئاستەنگەكا دى ئاستەنگىن
 ئىككىگرتى، ھەبونا نژدەچى و رىگراۋە. ھەرچەندە ئىسسىرى ھەلۋىدە كوشان
 نژدەچىيان ب رەنگەكى دى بەتە نىاسىن و كراسەكى شۆر بۆ كەرەكەت و
 بىكەتە بەر، لى ب ھزرا من گەلەك سەرەكەفتى نەبۋويە دى كرىبارىدا، چۈنكو
 مادەم رۆمان خۇدىكا كەتۋارى و ژيانىيە، فەرە ب بەرھۆزى سەرەدەرى دگەل
 بۆيەران بەپتە كرن و جىقكى كوردى يى ۋى سەرەمى رەسەمكەت كۆ
 خۇاندەقان بىكارىت بچىتە دناف مېناكىن ۋى سەرەمىدا و خۇشپى ئى بىنىت.

دەمى نژدەچى دەيتتە بەراھى يا كاروانى نوونەران و ئەو دكارن نژدەچىيان ب خافلىنن و دەردۆران لى بگرن، نژدەچى داخووزا لىبۆرىنى دكەن، ئىكسەر ھورمز دىبۆرتى، .. ئەو كەسى ھوین بەخشىن ژوى بپرسە. ئەو سەرۆكى مەيە و نوونەرى مىرى كوردانە ژنك جەلادەت بەدرخان پاشاى.. بپ۷۲". ئەف خويكارنا بلەزا نەيتىنى دگەل سىستەمى رىكخستن و شىرەتتىن مىرى كوردان (ل گورەى پەسندانىن نقىسەرى) ناگونجىت! مانە مىرى كوردان بوو گۆتتى كۆ: "مللەتتى مە پرائى يا وى ھىشتا نەزانن و ب ساناهى دەيتتە خاپاندىن، ژوان بترسن، باوهرىا خوە ب ھەر كەسى نە ئىنن.. بپ۷۹". ئەفچا چەوا ھۆسا ب ساناهى باوهرى يا خوە ب ھندەك كەسىن نە نىاس دىنن! ئو كى؟ ھندەك رىگر و نژدەچى يىن سەرى رىكان. دىت مەرەما نقىسەرى ئەو بىت كۆ خوە نژدەچى و رىگر ژى دەرھەشەن بىنە رىكخستى يىن بزافا مىرى كوردان، يان دەنگوباسى مىرى كوردان ھندى بەربەلاف بوو، دناف نژدەچى و رىگراندا ژى رىز و حورمەتا خوە ھەبوو. پاشى ب ئامازەبەكا بەلز و سەرىپى كاردانەوہيا تەسلىمبوننا رىگران خويادەت: "وہى تف ل مە و كارى مە. ئەم ھند بى روومەت بووینە، رى ل مىرى كوردان بگرىن و نوونەرى مىرى خوە بشەلىنن.. بپ۷۲". ئو بەھانەبەكا فولكلورى ددەتە رەفتارا وان كۆ نە تى رىگرىن دز و جەردەنە، لى مينا كەلتورى كۆچەرىن، مىرىن شەران و دزىن ب مىرائىنە: "لى باوهر بکہ مە چ جاران بى چەك و ھەژار نە شەلاندەن.. بپ۷۹". ئەگەر ئەف بەھانەكرنە ژلايى جفاكىشە، تا راددەبەكى قەبولكرى بىت، لى ژلايى دەررونى كەساتى يا كەسى كوردى وى سەردەمىشە، نەيا بەرھۆزە كۆ ئىكسەر چەكىن خوە دانن و بىنە پالە يان سەرپەرشتكارىن پالەيان ل دەف بنەمالا پەھلەوانى. بەھانەكرنە ژبۆ عەمەرى بچووك كۆ خوندار ھەنە و ئەوین دى ژى دىنن كار بکەن، داکو ژ كارى نژدەقانىن قەبىن

و بېنه كه سېن مفادار دجفاكيدا، پشكه كه ژ پلانا په ياما نه ته وه پاريزی يا نفيسه ری ښايی بگه هينته خوانده فانان: "ب راستی من ب خوه ژي هه ر ژ نه ښی پتر نه دښيا، هه م بابی من دلخوش و رازی دبیت. هه م نه ز ژي دکارم کاری خوه نه نجام بده م. ژ ناليه کی دی ښه سې مروښان ژ ريگری و نژده ښايی بده م پاش و مفای بگه هينم وان.. بپا ۷۶". نه گه ر مه رهم ب ښی به هانه کرنی نه ئیديولوژی يا نه ته وه یسی و ئاراسته کرنا ملله تی يا به ر ب کارين باش و به ره مدارښه بیت، ل گوره ی به ها بين جفاکی بين کوردستانی، نه و دا پاله تی يا خوه ل سه ر مولکی خوه و دگه ل گوندی بين خوه که ن، نه مازه گوندين کوردان هه می ئاقه دان بوون. خوه نه گه ر ئاريشه کا کوور و بی چاره سه ر نه بایه، که سه کی ژ گوندی خوه بار نه دکر چونکو جفاکی کشتوکالیی، جفاکه کی کولله کتيښه و هه موو ب هه څرا د خوښی و نه خوښياندا پشکداری يا هه څ دکه ن. نفيسه ری وه سا هزر کرپه کو په هله وانی وی (نه حمه دی به هدينی) ب کاره کی باش و مفادار رابوويه و دخزمه تا په ياما وی يا سه ره کيدا بوويه، له وا هه ولدایه کو ښی کرياری ب کاردانه وه يه کا پوزه تيشا لایه نی به رانبه ر کاملان بکه ت، دا کو په ياما وی زی پی کاملان بیت. نژده چی د به رسښيدا ديښنه به هله وانی: "نه زبه نی چه ک ژيو هه وه پيروژن. ئیدی مه نه و چه ک نه ښين، نه م هه لئاگرن... بدنه منی سې خورتان بلا ب هه وه را بن، مه بی روومه تی کرپه، نه و تفهنگ کپری مه ناهين.. بپا ۷۳-۷۴". ب هزا من، دڅی روودانيدا نفيسه ر که فتيه دناف يوتوبيايه کا هزرين حه زانديدا و خوه ژبيرکرپه بين به حسی جفاکه کی کشتوکالی دکه ت کو دانانا تفه نگی ب مرنا وانه. ب تايه تی ل وی سه رده می کو هه بوونا تفه نگی مال و مولکه ته ک بوو، شه هنازی پی دهاته کرن. نه گه ر نه څ کاردانه وه يا ره هايی يا پوزه تيف نه ب ښی له زا هه بی و ښی شيوازی يوتوبيايی بايه، رو مان دا به ره وژتر و که تواريتر بیت.

ما ئەگەر مللەت (نەمازە تەخا ھەژار و نەخویندەوار)، ب ئینانا ناڤی میری بېسە
 كەسائین کارکەر و پینگیر ب رەواتی یا دۆزی، نە دوورە ھەر ھینگی کوردستانی
 نازادی وەرگرت با و دەولەتا خوہ یا خوہسەر دامەزراند با. ب ھزرا من،
 ھشیارکرن و ھاندانا مللەتی ھەژار و نەخویندەوار، نە ب ئی ھیسائیییە، چونکو
 مللەت ب کۆمەکا عورف و عەدەت و بەھا یین جفاکی یین ھۆزی و گوندیاتی
 و بنەمالانقە گریداینە و ئەف بەھایە پشکەکن ژ تیگەھ و کەساتی یا وان یا
 جفاکی.

ئەفجا ئەف ساخلەت و تیگەھ و عورفین جفاکی یین پاشکەفتینە، کورد ل
 ھەمبەری ھەف کرینە رەشە و دووری یا دناقبەرا واندا کوورتر و فرەھتر ل
 کری. نفیسەر ئان رەفتاران ب ئاواپەکی رەخنەیا جفاکی و شروڤەکرنا کەتوارکی
 یا ھەقبەندی یین وی سەردەمی ژبو نەزانین و پاشکەفتنی ئەدگەرینیت. ئوو
 دکەتە سەدەمی شکەستن و داکەفتنا بەردەواما سەرھەلدان و شوورەشین کوردان
 ل ھەمبەری تورکین دژمن و داگیرکەر: "ما ئەو چ ژ ھەوہ چیترن. ب تنی ئەو
 خیانەتی ل مللەتی خوہ ناکن و یا ئیک و دو نادەنە ب یا ھەوہ. ئیک دو دگرن و ھەوہ
 ژی دگرن و دبەردەن سەرچاڤین ئیک.. زیدەتر ھەم کورد ھەف دکوژن و ھەم ژ بوونا
 تورکان خەلکی دکوژن و خوہ ژی ب کوشتن ددن.. بپ ۳۷". ئانکو ھەرەکو کورد دبیزن
 کو "خەلک ھەمی دژمنی کەویبە و کەو ب خوہ ژی دژمنی سەری خوہیە". ل
 ئەگەر کەتوار ژی وەکو خەون و مالخولیانی یین نفیسەری باپە (دیباڤی
 ئیکگرتنا نەتەوہیبیدا)، نەدوورە کورد توۆشی ئان دەرەسەری و رەشین و
 کۆچبەری نە بیان. کورد دبیزن "کرمی داری ژ داری نەبیت دار کرمی نابیت".
 ئەفە ژی بەری مە دەتە وی ھزری کو نەدوورە ب دریزاھی یا دیرۆکی ھەردەم

كوردان خيانهت ل ئىكودوو كر بيت، ژبو ئىكودوو، مېر و پههلهوان بووينه و
 ل همبهرى دژمنى بچووك و شكهستى بووينه. نمونونه بين دىروكى بين فى
 چهنلى ژى زورن، يهك ژ نمونونه بين ههره گرنگ و ههقبه ند ب بابته تى مهشه،
 ههلويستى كورحسين پاشايه كو خيانهت ل شورشا شيخ سهعيد كر و پاشى
 ئەو ب خوه دقوناغه كا ديتردا ديبته شورشقان و بابى دوو شههيدىن قههرمان
 (ههروه كو نفيسه ر د فى رومانيدا ددهته زانين!). لى نفيسه ر وه كو ماموستايه كى
 نه ته وپاريز وانه يه كا ئيديولوزى يا نه ته وه پاريزى ددهته گه نجين نووهاتى،
 هزرين خوه بين حه زاندى دكه ته كه تواره كى به رهه ست و دهقه كى رومان
 دىروكى ژى دئافرنيت. هه رچه نده لوكاش (دهر به رى رومان دىروكى)، داكوكى
 ل سه ر پاراستنا ئەمانه تا دىروكى دكه ت، لى نفيسه رى په يامه كا ئاشكرا و
 كومه كا حه زين نه تركاندى هه نه و درومان خوه دا دانايه بهر چاكي
 دويچوون و تيهزىنى. ئوو دقان حه زكرنين ئيدياليدا، نفيسه ر دكه قسته
 دجالچوونه كا نه ته وه پاريزيدا و تىگه هى ئىكگرتن و ئىكرىزى يا ملله تى ل سه ر
 دوو ته خين ژ هه فچودا (نه زان و ره وشه نبير) دابه ش دكه ت: "ئه گه ر هوون هارى
 مه ژى نه كن. ژ مه بگه رن، ئەم دى توركان ژ وه لاتى هه وه كه ينه ده ر.. بپ ۳۷". ئانكو
 مينا پارانه وه يه كى به ژبو ملله تى نه زان (ئه وى رىگر و ئاستهنگ د رىكا
 شوره شيدا)، داکو شورشقان بكارن ئه ركى خوه يى نه ته وه پاريزى ئەنجام به دن.
 ئەف دابه شكرا ملله تى ل سه ر دوو ته خين ژ هه فچودا بين جفاكى، بيرا مه ل
 دووانيزما ئاغاتى و خولامينى دئينته شه كو ملله ت جهى خولامين نه زانه و
 ره وشه نبيرىن شورشقان ژى، دى جهى ئاغايان گرن و دى ئاغاتبه كا نوو په يدا
 كه ن (كو دگه ل وى ئيديولوزيا نفيسه رى ژبو ژياتى يا نه ته وه يى دانايى،
 ناگونجيت).

* جفاکي موزاييکي کوردان و پيکفه ژيانا ئاينان:

وهکو پشکهك ژ په ياما نه ته وه يي يا رومانا هيلين سور، ته بایي و پيکفه ژيانا سه رعيل و عه شيرت و ده قهرين جودا جودايه. کوردستان ده قهره کا چيایي يه و کومه کا ئاسته نگين سروشتي دنا قهه را ده قهراندا هه يه. پيکفه ژيانا ئاينان و هه قهه په ري يا فان ئاينين جودا جودا ل سه ر دوزه کا رهوا يا ئيکگرتي، هيزه کا نه پهن و نه فسانه يي دده ته پاراستنا ئيکريزي يا بزاقا نه ته وه يي. ب دريژاهي يا ديروکي (ههروه کو پراني يا ژيدهرين ديروکا که شن و نوو دده نه خويا کرن)، ئاين هه ردهم وه ره قه يه کا قازانجکري بوو دده ستين دژمناندا و کوردين کوردستانئ پئ به رددانه هه ف. جفاکي کوردستانئ جفاکه کي موزاييکيه، ژ کومه کا ئاين و مه سه بان پيک ده يت: وه کو موسلمان، فه له (مه سيحي)، جو هي، ئيزدي و هنده ک که فنه ئاينين دي، دبیت هه ر ئاينه کي ژي کومه کا مه سه بين جودا جودا دنا ف خوه يي خوه دا هه بن. ئو جفاکي کوردستانئ کو جفاکه کي ساکاري کشتوکالييه و پراني يا وان نه خوینده وارن. تاکين هه ر ئاينه کي ب موکمي ب دينئ خوه قه (يان ب مه سه بي خوه قه) دگر دايينه و نه گه ر هه ر ناريشه يه کا بچووک ژي دنا قهه را فان ئايناندا هه بيت، دشياندايه کو بيسته سه ده مي ناريشه بين مه زنتر و شهر و هه قريکي بين دو مديژ. ب قئ چهندي ژي، ئه م دکارين بيژين کو هه ردهم ئاين و جوداهي بين ئايني مينا بومبه يه کا ته وقيتکرينه دبن جلکين که سي کوردستانيه و هه تا نهو ژي ل گه له ک ده قهرين کوردستانئ ل کاره!

نخيسه ر ب هشياري ل قئ چهندي ئاگه هدار بوويه و هه ولدايه کو ئارامي ئه رمه ني و هورمز و عيسا بين مه سيحي بکه ته دنا ف کاروانئ نوونه رين ميرئ

كورداندا، وهكو ئامازەيەك ژبو پيڭفەژيانا ئايىنى و ھەبوونا گيانى لىيوردهيى
 دناڧ جڭاكى كورديدا: "ھورمىزى تڧەنگ ب بەرواركى ل بەر سينگى خوه دانا بوو. ل
 پەي وى ھەسپى ئارامى و ل پەي وان ھەسپى من بوو كو بەفرى ئى سوار ببوو.. بپ۹۶".
 ھەبوونا ناڧى ھورمىز ب تەنا خوه ئىشارەتەكە ژبو ھەبوونا كەسەكى فەلە،
 چونكو ناڧىن فەلەيان ژى تاييەتمەندى يىن خوه يىن ھەڧەند ب ئايىن و
 كلتورى وانڧە ھەيە. لى ئميسەر ب فان ئاورىن بلەز و مەرەمدار تىر نايىت و
 دڧىت پشتراس ت بيت كو خواندەفانى رۆمانى دى مەرەما وى وەرگريت، لەوا
 داكۆكى ل سەر ھەبوونا مەسحىيان و گرنگيدانا ب ھەموو ئايىنان دكەت. ئوو
 ل سەر زارى ميرى كوردان پيڭفەژيان و ھەڧ قەبوولكرنا ئايىنان دپەژرينىت:
 "جارەكى گونديەكى ژميرى پرسى، كو ھندەك شىخ و ھەلا كوشتنا فەلە و جوھى و
 ئيزديان ھەلال دكن؟! ميرى بەرسفا وان دا و گۆت، ھەرکەسى قى كارى بكت، بخوازت و
 نەخوازت خزمەتا دژمىن مە دكت. دىنى مە قى قەبوول ناكەت.. بپ۹۲". ل ڧىرە
 ئميسەرى نەڧايە كو ب ئيدىولوژى يا نەتەوھى يا سەردەم، سەردەريى دگەل قى
 بابەتى بكتە و بدەتە خوياكرن كو ئايىن باوھرييەكا كەسۆكى يا مروفىيە و
 ھەڧەندييەكا پوخت و تاييەتا كەسەكى تاكە دگەل خوهيى خودى، ھەرەكو
 دپىژن "ئايىن ژبو خوديە و ھەلات ژبو مە ھەميانە". لى ب ھەمان تىگەھشتنا
 سادە و دلينى يا گوندييان سەردەرى دگەل بابەتى كرىيە و ل سەر زارى ميرى
 گۆت: "دىنى مە قى قەبوول ناكەت.. بپ۹۲". ئەڧ بەھانەكرنا پرسىن ئايىنى ب
 خوهيى ئايىنى، رۆلەكى كارىگەر د قايىلكرن و پيڭگيريىدا ھەيە. ئەو ب خوه
 ژى، ئايەتەكا قورئانى ھەيە دپىژت كو ئۆلدارى نە ب تەعدايى يە (لا اكراھ في
 الدين). لى ئايىن ژى وەكو ھەر بەھايەكى دى يى جڭاكى، فەرە دگەل كەلتور و
 عورف و عەدەتان بگونجيت، ھەتا دھيتە قەبوولكرن. دگەل وەختى و

مومارسه سرکرنا ئایرده یان، ئایین ژى دبیته که لتور و دبیته پشکهک ژ پیکهاته یین
 که ساتی یا مروقی. لی ل گورهی تیورا خوه چیترانندی و تیگهه و تیهرزینین
 گونديیان، چیتراندا موسلمانان و ئیسلامه تی د کورواتی و ناخی کوردین
 موسلماندا هه یه. نه دووره بهرکاری ره نجا دژمنان بیت کو مژارا "نهم باشترین
 ئایین هاتینه سهر رووی زه مینی" و بکارئینا فی هه شوکی ژبو چیکرنا
 هه فرکی یین ئایینی دناقبه را هه فولهاتی یین هه مان وه لاتدا بیت. نفیسه رژی
 ئیکه ژ هه فولهاتی یین د فی جفاکیدا گه شه کری و مه زن بووی، نه شیا به خوه ژ
 تیگه هی چیترانندی رزگارکته و ب شیوه یه کی نه راسته وخو ئامازه کریه فی
 خوه چیتراندا ل سهر ئایین دی (کو دکارین مینا ته په سه سرکرنا ئایین دی ل
 قه لم بده یین). هندهک دانوستاندین نه راسته وخو یین ترانه ئامیز هه نه، بابه تی
 کیمدیتنا ئایین نه موسلمان بهرچاف دکهن وه کو: "کورۆ هه رچه نده تو نه
 بوسرمانی. به ئی خودی ژ ته رازی بیت و تول نیقه کا به حه شتی بی.. بی ۶۲". ئانکو
 فهره دوعا یین خیبری تنی بو موسلمانان بن و به هه شت ژبو ئه وین نه موسلمان
 مه حاله. ههروه سا ده می دبیژیت: "هه ی کورۆ کیلۆکا مه خینی.. بی ۸۰". ئامازه به که
 کو موسلمان ب ناقی کیلۆک بانگی ژنین مه سیحیان دکهن. ههردوو په یشین
 کیلۆک ژبو ژنین فه لیه یان و کریف ژبو ئیزدییان د سروشتینه و چ رامانین
 نه باش ب خو فقه هه لناگرن، لی ده می موسلمان په یشا کیلۆک و کریف بکار
 دئین (ههروه کو فه له و ئیزدی یین فی سه رده می دبیژن)، فه ریژین کیمکرنی و
 جودا کرنی پیقه دیار دبن. نه گهر نه، بۆچی په یشین خویشک و برا بکار نائین؟
 لی چونکو د ناخ و دهروونین خوه دا موسلمان نه شیت قه بوولکته کو فه له یه ک
 یان ئیزدییه ک خویشک یان برایی وی بیت (ب تیگه هی خویشک و براتی یا د
 زمانی کوریدیدا هه یی)، لهوا ئان ههردوو په یشان بکار دئین. دله قته یه کا دی یا

تپانه نامیزدا، کو دهر باره ی گرنگی یا نقیژین موسلمانانه، خوانده شان دئ هنده ک
 نامازه بین نه هوشی و نه راسته و خو بین ته په سهر کرنا ئاینی بنیت:

- یی بقیّت نقیژئی بکه ت، دا نقیژین خوه بکهین.
  - هورمز: ناها هه که ل دوماهیئ ته نقیژ ب مه ژئ نه دانه کرن.
  - مانئ من گوت یی بقیّت، نه فقه ژبو خودئ یه و ههر که سه ک ب دلئ خوه یه، نه
 ب خورتی یه. هه تا نهم نقیژئا بکهین تو بو مه هنده ک خیارا میبارا بجقینه و
 مژمه کا باش ژئ ل بنئ باخی. نامانین ل سهر کانین ههین بو مه هنده کا
 بینه.
  - هورمز: نه بابو دئ سئ نقیژئا که م پیش ئیکی ژ وه فقه و بلا نهو بوو مه قئ
 کاری بکه ت.
  - نا.. نا.. ههر ئیک ژ مه دئ کارئ خوه که ت، نوکه نارام گوشتی دکه لینیت، تو
 ژئ خیار و مژمژان بکه و نهم ژئ دئ نقیژان کهین... بپا ۷۸.
- ئه گهر نهم ب هوروی ل قئ حیواری ل سه لال بنیرین، چیترا ندنا ئاینی
 ئیسلامئ ب ئاشکرایئ یا زاله ل سهر حیواری، ئه رکئ هه می که سین
 نه موسلمان نه وه کو کارین جهسته بی و خزمه تا که سین موسلمان بکه ن. تنئ
 داکو که سین موسلمان ئاییده بین ئاینئ خوه ب جهینن، یان تاعه تئ خودئ
 خوه بکه ن و بین نه موسلمان ژئ، وه کو خزمه تکاران کارئ وان بکه ن. دپیت
 خوانده فانه ک هزر که ت یان بیژیت ئه فقه هه فکاریه و دناقبه را هه فال و
 هه فربازاندا کریاره کا نورماله. لئ کاردانه وه یا هورمزئ ژبو نقیژین
 هه فربازین خوه بیننا هه سترنا ب ئیستغلا ل کرنئ و بیزار بوئئ ژئ دهیت.
 هورمز د کاردانه وه یه کا خوه یا وه کو تپانه کرنیدا دبیزیت: "ناها هه که ل دوماهیئ
 ته نقیژ ب مه ژئ نه دانه کرن... نه بابو دئ سئ نقیژئا که م پیش ئیکی ژ وه فقه و بلا

ئەو بۆمە ئى كاری بکەت.. بپا۷۸". ھەرۈەکو كورد دېئرن "دناقبەرا تپانا و مژانادا كەلەك راستى يېن ھەستېپكرنا مرؤفى خويا دبن". ئوو بەرسقۇدانا پەھلەوانى بۆ ئى كاردانەوہ يا تپانە ئامېز، "ئا.. نا.. ھەر ئىكا ژ مە دئ كاری خوە كەت.. بپا۷۸". ئى ھزرا گۆماناوى دپەژرېنېت، ئانكو كاری وە خزمەتە و كاری مە تاغەتە.

د ھەمى رۆمانا ھېلېن سۆردا، جارەكا ب تنى ژى نقىسەرى ئىشارەت نەدايە كنىشتەكى يان دېرەكى كو دېر ل دەردۆرېن دەقەرا قەومىنا بۆيەرېن رۆمانى دىمشە بوون. دېت ل بېرا نقىسەرى نەبېت كو ئىشارەتى بدەتە ھەبوونا دېران و ئاېردە يېن ئاېننى فەلە و ئېزدى و جوھىيان (كو دسەردەمى رۆمانىدا ھېشتا جوھى ل دەقەرى ھەبوون)، چونكو دەمى ئارامى ئەرمەنى و ھورمز و عېسا يېن مەسىحى كرىنە پەھلەوان و ھەقپىيازېن نوونەرى مىرى كوردان، مەرم پى خزمەتكىرنا دۆز و پەياما خوە يا نەتەوہىى بوو، ئەقجا ئەگەر ئامازە يېن بلەز ژى دابانە پىكشەژبان و ئاېردەيېن ئاېننى يېن ئېزدى و فەلە و جوھىيان، دا پەياما وى كاملانتر و ب ھېزتر كەقېت. وەسا ديارە كول بېرا نقىسەرى نەبوو، لى پىساريا گىرنگ ئەوہ، ئەرى ب راستى ل بېرى نەبوو يان ب مەرم نە ئىنايە بېرا خوە و پشتگوھ ھاقىتېنە؟ ب ھزرا من، تېگەھى چىتراندانا موسلمانان د جفاكى كوردېدا، ھەر ژ زارۆكىنېى و پەروەردەيا سالىن دەسپىكى يېن ژىى مرؤفى دەست پى دكەت و دگەل مرؤفى مەزن دېت و گەشە دكەت، ھەتاكو دېتە پشكەك ژ تېگەھىن سەرەكى و پىكھاتەيى كەساتى يا مرؤفى. ئەقجا ئەف چىتراندنە د نەھۆشى يا كەسى موسلماندا دەھىتە چاندن، خوە ئەگەر دىئورېندا رەت بکەت ژى (دەمى دەھىتە دىباقى پىراكتېزە كرىندا)،

نه‌شیت خوه ژ گری یا چیتراندن و بلند دیتنی رزگارکته. ئەف هه‌ست و
 هزرین نه‌هوشینه نفیسه‌ر پالدای کو پیش په‌هله‌وانه‌کی لاوه‌کیفه هزرکته و
 پیش ویشه‌ه‌زین وی بین‌ه‌شارتی (ل گوره‌ی دیتن و باوه‌ری یین‌خوه) ب
 درکینیت: "ب راستی چه‌رمی دریتژی هورمزی کریت هاته پیش چاقین من و وی بخوه ژ
 هه‌ز دکر نه‌و چه‌رم پیته‌ه‌ه‌با، زانی مه‌ه‌مووان ل وی چه‌رمی دینیری. ژبه‌ر هندئ
 ده‌ستی خوه پیته‌ه‌ه‌نا و به‌ره‌ف سو‌رکی چوو.. بی‌پ٨٧". ل ئیره‌ژی دیسا نفیسه‌ری ب
 تیگه‌هی موسلمانه‌کی هه‌چکوه‌هی سه‌رده‌ری دگه‌ل بابه‌تی کریه. سنه‌تکرنا
 که‌سین نیر ئاییده‌یه‌کی ئیسلامیه (هه‌رچه‌نده ره‌هوریشالین فی عه‌ده‌تی ژبو
 جوهمیان هه‌دگه‌رن). لئ ل گوره‌ی تیگه‌هی ئیسلامی، هه‌ر که‌سه‌کی نه‌سنه‌تکری
 کریت و شه‌رمکریه. باشه‌ه‌گه‌ر بابه‌ت به‌روشاژی بایه و په‌هله‌وانه‌کی
 سه‌ره‌کی ب نائی هورمز ئەف روودانه‌ه‌گه‌یرابان، بیگومانه‌کو دا بیثیت
 (ئه‌حمه‌دی به‌هدینی گه‌له‌ک هه‌ز دکر کو چه‌رمه‌کی وه‌کو چه‌رمی مه‌یی جوان
 ب نیرینه‌یی ویشه‌ه‌با، له‌وا شه‌رم کر و نیرینه‌یی خوه‌نخافت). بابه‌تین کریتی و
 جوانیی ل گوره‌ی تیگه‌هین که‌لتوری و په‌روه‌ده‌یی، ریژه‌یینه و ل دویف ره‌وشا
 ده‌روونی و کاودائین جفاکی یین مروقی ده‌ینه‌گهورین.

هه‌ژی گۆتته‌کو نه‌دوووره ئەف بابه‌تین مه‌گۆتین هه‌می ل هه‌زرا نفیسه‌ری
 بن و ب مه‌رمه‌کا پلانکری پشتگوه‌ه‌ائیت بن کو سه‌ده‌می نه‌پنکفه‌ژیانا
 راسته‌قینه‌یا وی سه‌رده‌می و خاپاندنا به‌رده‌واما ملله‌تی کورد پی شروقه
 بکه‌ت. لئ پائی رۆمانی په‌یامه‌که‌ه‌یه و گه‌له‌ک بویه‌ر و تیگه‌ه‌ه‌ژبو‌گه‌ه‌اندنا
 په‌یامی ته‌رخانکرینه، یا فه‌ر بوو گرنگی ب ئاییده و په‌رستگه‌هین ئایینی یین
 نه‌موسلمان ژی بده‌ت، داکو په‌یاما رۆمانی یین کاملانتر لئ هاتبا.

دارا ئازادىيى ب خوينى دهيتنه ئاقدان

هەرچەندە ئەحمەدى بەھىدىنى ب پەھلەوانى سەرەكىي رۆمانى ھاتىيە نىاسىن و ئەركى وى يى سەرەكى ئەوە كو نامەيىن مىر جەلادەت بەدرخان بگەھىنتە ھەمى سەركرده و سەركىشىن براڧىن رزگاربخوازي يا كوردستانى. لى د پەرەگرافى شازدە و ھەقلەدا پەھلەوانەكى دى دەيتە دناڧ قادا رووداناندا و جھى پەھلەوانى سەرەكى وەردگريت. مينا فلمەكى سىنەمايى ھەمى چاڧ بەر ب رۆلى پەھلەوانى نووڧە (شىخى عەبدلرحمانى گارسى) دەيتە ئاراستەكرن. ژلايى ھۆنەرىڧە جوانىيەكا شاعرانە ددەتە ددەقى، نەمازە دەمى فەنتەزى و كەتوارى تەڧلىھەڧ دكەت و چوارچۆڧەكى جوانى ھونەرى ژى دروست دكەت، كو خۆشىيەكا باركرى ب خوينگەرمى و بەرخودانىڧە پىشكىشى خواندەڧانان دكەت. بابەت و شىوازي ڧەگىرانا سەرھاتى و روودانا كوشتنا شىخى گارسى، ھىڧتىنى رۆمانەكا دى ب خۆڧە دگريت. لى نڧىسەرى ھەر ل دەسپىكى خواندەڧانى رۆمانى ژبو ڧى سوپرايزى بەرھەڧ كرىيە كو چىرۆكا شىخى گارسى بگەتە پشكەكا تەڧاڧكەرا رۆمانا ھىلپىن سۆر. پىشپىنى يا مام سلېمانى (كالى سىپىانى) دەربارەى نەجمى سىرتى، كو دى خىانەتلى ل شىخى كەت: "دىسان ل نەجمى زڧرى، بەلى مخابن پىرانى يا مە كوردان دخايىن و پىارە پارىزن. ژ توركان را كۆلەتلى و چەتاتىن دكن، ھەر چاخى جوامپىرەك ژ بوونا مە كوردان دخەبتىت، ئەم ب خوە سەرى وى ددەينە دەست دژمنى خوە.. بىپ۵۲". پاشى خەونا فەنتەزەيى يا پەھلەوانى ب نەجمۆيى سىرتى و چارەنڧىسى شىخى گارسى يى ددەستىن دژمناندا دىتى، ڧى پىڧەگرىدانا روودانان بەرھەست و بەرجەستە دكەت: "سەرى نەجمۆى بوو ماركەئى ئەژدېھا، ل چەند ئەردەكان ژ كەلەخى وى چەنگىن مەزن پىڧە

بوون، دهستهکئی وی وهکی دهستئ مرؤقان بهئی گه لهک مهزنتئر، دهستئ دی شیرهکئی درئژ و مهزن... وی نه جموئیی مار ب دهستهکی سه ری شیخی گرت و ب دهستئ شیر سه ری وی بری.. بپ ۱۵۷". لی پیشینی یا خوانده قانی ب هه مان سوپرایزا نفیسه ری نابیت. ئەم دبیژینی سوپرایز، چونکو ئیکسه ر ئاراسته یئ تهرکیزی ژ سه ر په هله وانی سه ره کی فه دگوهیژیت و شیوازه کی ئەکشینی دده ته فه گیرانی.

مشه جاران ئەف ته کنیکا ئەکشئی، ب ریکا فلاشباک و فه گیرانین رابردوویی هه نوکەیی دهیته کرن. لی ئەف شیوازی به ره به ره ییی به ر ب فه نته زه کرنا ئەکشئفه دچیت، کاره کی شاعرانه یی جوان و هه ژیهه ژبو ده قه کی ویژه یی (ب کیمی ب هزرا من). د فه گیرانا وه مان ئەفه ندیدا خویا دبیت کو: "دوو کهس بتئ به ره ف چپای دچوون، ئیک ژ وان ئازادی یا فی وه لاتی دناف دئی خودا هه میز کر بوو، ل به راهیئ دقیا بگه هته سه ر چپایی ئازاد، یئ دی خایین، نافه رینه کا دژمنا و هندهک پاره ددلی دا بوون.. بپ ۱۶۶". ئەگه ر ئەف دووانیزما وه لاتپاریزی و ئیخانه تی ده می شو ره ش و سه ره لدانین دونیاییدا هه بیت، دناف بزاقین کوردیدا مینا بویره کی به رده وامه. نه دووره نفیسه ری ئەف میناکه ژبو هندئ ئینا بیت کو دهر سه ره لدانه کا کوردیدا خایینه ک لی په یدا بوویه و بوویه ئاسته نگ د ریکا گه هشتنا ئارمانجیدا. ئەفه زی به هانه کر نه کا لوژیکی یا جفاکیه ژبو شکهستن و سه ر نه که فتنا پرانی یا سه ره لدانین هه تا سه رده می رۆمانی. لی ژلایی دهروونیه ئیسه ره ته که ژبو خوه کیمدیتنا که سی کورد ل هه مبه ری دژمن و داگیرکه رین وه لاتی خوه. "یئ دی خایین، نافه رینه کا دژمنا و هندهک پاره ددلی دا بوون.. بپ ۱۶۶".

ئو ژبو سهرشوركرن و روورهشكرنا خايینی، نفیسه‌ری میناكه كی فته‌زه‌ییی باركری ب باوه‌ری و سوژا دۆماندنا خه‌باتی راجاندیه: "جقین هاته گریندان و سوژ هاته دان كول هه‌ر جهه‌کی گاریسه‌کی نیشا توركان بدن.. بپ ۱۶۶-۱۶۷". ئەفه ژی ئامازه‌یه‌كه ژبو وئ چه‌ندی كو خه‌بات نه ب خیانه‌تی و نه ب ریژتنا خوینا خه‌باتكه‌ران، ناهیتته راوه‌ستاندن. به‌لكو خوینگه‌رمیی دده‌ته هه‌قالبه‌ند و هه‌فریازین شه‌هیدی، كول سهر ریازی مجدتر لی بین. پشتی سه‌ری بری یی شیخی گاری ل شاخی ده‌یتته نیشاندان و كه‌سه‌ك دانپیدانی ب په‌ژراندنا سه‌ری وی ناده‌ت. چل جه‌ندرمه دبه‌نه سی‌رتی و پاشی سه‌د جه‌ندرمه دبه‌نه ده‌ی، ده‌ه‌ردوو سه‌فه‌راندنا ژبلی ئەوی سه‌ر فی كه‌سه‌ك نامیتته ساخ. هه‌می دكه‌فته به‌ر هیرشین سووندخواری بین هه‌فریازین شیخی. ده‌نگوباسین فی سه‌ری بری ترس و چریسه‌تییه‌کی دئیخته ددلی دژماندا، نه‌مازه كو هیرشین خه‌باتكه‌ران به‌رده‌وامن و ب نافی گاری سه‌ر كه‌فتی ب ده‌ستفه دئین:

"ئه‌زبه‌نی، ئەف سه‌ره به‌لا خودی یه، ئەوی ئینای دره‌وینه و دبیزیت سه‌ری گاری یه، به‌ئی گاری هه‌رۆ ب ده‌هان خه‌لكی دكوژیت.. بپ ۱۶۸".

"شقیدی دگه‌ل پینچ سه‌د چه‌كداران ب سه‌ر باژیری مه‌كسی دا گرتن، هه‌موو چه‌كدار و هه‌قالبه‌ندین ده‌وله‌تی ژ ناه برن.. بپ ۱۶۹".

ئەف هه‌والین به‌رده‌وامی یا شه‌ری و سه‌ر كه‌فتنا چه‌كدارین به‌ره‌ه‌لست، وه‌كر كو خه‌لكی هه‌می ده‌هران دانپیدانی ب كوشتنا گاری نه‌كهن، ئوو ده‌می برایی وی ژی وه‌نه‌یی یا خوه ژ سه‌ری وی كری، گومانه‌ك بو جه‌ندرمه‌مان په‌یدا بوو كو دبیت ئەفه نه‌سه‌ری گاری بیت. دبه‌رسقدا نه‌كیدا بو نه‌جمووی ل

هيفيا ئافهرين و پاداشتهكى، بهرپرسي جه ندرمان ديپترتي: "كورؤ هه ي نامووس سز، شقيدى گارسى و هه قالين خوه ههفت ژاندرمه و باشچاويشهك كوشتن؟!.. سهري شقانهكى ژ من تينى، لى درهوينين وهك ته ناس دكم.. بپ ۱۶۷". ئەف گومانه دگهل بهرده وامبوناهيرشان مهزنتر لى دهيت و برپارا كوشتنا نهجمى سيرتى ب گونهها خيانه تکرنا دهوله تا تورك دهيته دان. گونهباركرنا نهجموي خايين (ب خيانه تکرنا دهوله تي) ئامازه يهكا جفاكيه ژبو چاره نفيسى خائينان، ئامازه يهكا دهروونيه ژبو شهله ژانى و نه هه فسه نكي يا كه ساتى يا خائينان، ئامازه يهكا دى يا هونه ريه ژبو هه فته ريبى يا هه فلژان دهوندرى هه مان بابه تدا. ئوو بكارئينانا زارؤكه كى ل هه سپى سوار ژبو برنا سهري شيخي، هندهك ده لاله تين جه شه نكي بين ئاينده يى ب خوژه دگريت: "زارؤكه كى كورد ل هه سپه كى سوار كرن، سه ر ل بهر سينگى دانان و بهر هف چيائى چوو.. بپ ۱۷۰". زارؤك نيشانا پاشه روژا چاهه ريكريه، هه سپ نيشانا هيزا بهرده وام دلئيندايه و سهري چيائى مه كسى ژى نيشانا هه لبونا ئاگرى سه ره لدانه كا ديه كو دى ژ گوندين چيائى بهر ب باژيرانه هيت (يان ب كيمى دى بزاف ل چيائى ئازاد گهر متر بيت).

ئەف ميناكين خوينگهرم و راسته وخو، خزمه ته كا مه زن ژبو په ياما سه ره كى يا رو مانى پيشكيش دهن. نه مازه مه ره ما سه ره كى يا فان مينكان خوينگهرم كرن و هشير كرنه كا دلينيه، مينا ناقتيدائين ل مه يدانا شه رى كو نه هوشيه كا كومى بو به هه ثبوويان (خوانده فان) په يدا كه ت. وه سا دياره كو نفيسه ر ژى ب شى چه ندى ئاگه هدار بوويه و چوويه دناف كه لواشى بويه راندا و توشى هه مان خوينگهرميه بوويه، له وا شيوازى خويه هونه رى دگهل هندهك دروشم و شيعاراتين شوره شگيرين تيكههل دكه ت. كا چه وا ب زانيوون بهرى

خوانده‌فانان دده‌ته بۆیه‌رى كوشتنا شىخى گارسى، ب شىويه‌كى خوه‌نه‌ويستىن
مشت دلىنى و نه‌هۆشيه‌كا هه‌فته‌رىب دگه‌ل نه‌هۆشى يا كۆمى، به‌رى
خوانده‌فانى ره‌خنه‌فان ژ ميناكىن هونه‌رى يىن ده‌قه‌كى و يژه‌يى دده‌ته هنده‌ك
شيعاراتىن راسته‌وخۆ يىن سه‌رگه‌رم و خوينگه‌رمكرنى: "بىرپار ب كوشتنا نه‌جمۆى
ده‌ركه‌ت، رۆژا پاشتر هه‌موو نازادىخوازىن دناف چىيان دا، ل سه‌رى چىيان نازاد جفىان
ل به‌رامبه‌رى گارسى راوه‌ستان و سۆز دان هه‌تا مرنى دژى داگىركه‌ران بخه‌بتن.. بىپا۱۷۱".
هه‌رچه‌وا بيت، ئەف رۆمانا ل به‌ر ده‌ستى خوانده‌فانان هه‌ژى خواندن و ل سه‌ر
راوه‌ستانىيه. نفىسه‌ر يى شىاي ب رىكا ئى رۆمانى په‌ياما خوه‌ يا نه‌ته‌وه‌يى
بگه‌هينىت و خه‌ونان ب شۆره‌شه‌كا سه‌رانسه‌رى و كوردستانه‌كا مه‌زنقه بىنىت.

*

پەھلەۋانى رەئى

د رۆمانا (شۆپىن رۆندكان) دا

شۆپین روندکان

کریارا ئەنفالان رهشترین و هۆشترین کریاره ل دژی مللهتی کورد (ل کوردستانا عیراقی) هاتییه کرن. دهرئه نجامی ئی کریاری ویرانکرنا پتر ژ پینج هزار گوندین تهنا و بیگونه ه بوو، ههروهسا ب هزاران قوربانی و ئاواره و دیل و ترومادارین دهروونی ل دویف خوه هیلاینه. ئەوین مایی ژی، بهر ب توخیین تورک و ئیرانیقه رهشین. ئوو کا چهوا ههلبهستقان و حیکایه تیژ داستاین پهلهوانیتی یا هیرشکه و شهرقانان تۆمار دکهن، ههروهسا دشیاندایه لههنگی و قههرمانی یا رهقینی ژی بهیته تۆمارکرن. نهمازه ئەگهر رهشین ژبو قورتالبوون و فهگهری بیت.

ب کارئینانا بۆیه ریڤ دیرۆکی وهکو هیقیسی نقیسینا رۆمانی، کریاره کا نۆرماله و گهلهک رۆماننقیسیڤ کورد و یین بیانی ژی بکار ئینایه. ههروهسا هندهک فهکۆلهر ب رۆمانا دیرۆکی ل قهلهم ددهن. د ئی جۆری رۆمانیدا، مهرج نینه بۆیه ریڤ رویتین دیرۆکی بهینه فهگیران، لی بکارئینانا هندهک بۆیه ریڤ دیرۆکینه کو بیته هیقیینهکی زه مینه خوۆشکه ر ژبو نقیسینا دهقهکی هۆنه ری، کو بۆیه ریڤ کهتواری تیدا بنه بابه تین ئاشۆبی و ئاشۆیا نقیسه ری د کهتواریدا بهرهست و بهرجهسته بییت. ئانکو ل قیره ئهرکی سه رهکیی نقیسه ری ئه وه کو ئاشۆبی بهرهست بکهت و کریاریڤ کهتواری، ل بن سیبه را ئاشۆپه کا بارکری ب هه لچوون و دلینی و هزریڤ هه زانلی فهگیریت. لهوا ئەم دکارین بیژین، کو مهرج نینه هه می بۆیه ریڤ دیرۆکی یین رۆمانا دیرۆکی راسته قینه بن و

دشياندايه كو بۆيهرين راسته قينه زى، كراسه كى ئاشۆپى و سنورپر بۆ بهيسته
 كهركرن. ب فى چەندى زى، خواندهقان نەشيت ناههوكا رۆمانى مينا
 دوكمومينته كا ديروكى وهگرىت. لى دشياندايه كو بابەتى ديروكى رۆمانى بيبته
 پالدهرهك ژبو خواندهقانان كول كتيبىن ديروكى فهگەرن و راستى يا بۆيهرى
 ديروكى تيدا بيبنن. ههژى گوتنه كو دپرانى يا جاراندا، مهرهما سهرهكى يا
 بكارئينانا روودانين ديروكى د ناههروك و پيشازويا بۆيهرين رۆمانه كيدا،
 رهسمرنا رهوشا سياسى و رهوشه نيبى و جفاكى يا سهردهم و چاخين بۆيهرانه
 كو فهكوله رين جفاكى و مروفرانين، مفايه كى زانستى ژبو فهكولينين خواه زى
 وهگرن. ئوب هزرا من، ئەف لايهنى رۆمانا ديروكيه جورج لوكاش پالداى
 كو بيبزيت (فهره رۆماننيس دگەل ديروكى ئەمين بيت).

كورتى يا بابەتى رۆمانا شوپين رۆندكان*، سهرهاتى يا خيزانه كا كورده ل
 سهردهمى كرياتين ئەنقالا رهش بهر ب توخيپين توركيپه درهفن. ئانكو بابەتى
 سهرهكى رۆمانى رهقه و رهسمرنا قههرمانى يا پههله وانانه دكريارا رهفينيدا.
 ئەف خيزانه ل گونده كى كوردستانى ب نافتى گوندى سهبرى دزيت،
 پيره دايكهك ب نافتى بهدرى و ههفت كورن، چوار ژ وان ل باژيرى دزين (ل
 بن دهستە لاتا رژيمى) و سى ژ وان پيشمه رگه نه و ل گوندى دزين. پشتى
 نه مانا بابى (ديار نينه كا كهنگى و چهوا مرييه)، براى مهزن ب نافتى ئەيؤب
 دبته سه ميان و سهركيشى ئى بنه مالى. زيده بارى سهركيشى يا بنه مالا خواه،
 ههروه سا وهكو رووسى و ماقويله كى گوندى زى دهيتته هژمارتن و ههستكرنا

---

* هزرفان (۲۰۱۱). شوپين رۆندكان، رۆمان. ژ وهشائين ئيكه تيا نفيسه رين كورد/ دهوك،
 سنسله يا ژماره (۲۲۸). چ، چاپخانا هاوار- دهوك.

ب بهرپرسیاری یا گوندی، رۆلۆ سهرکیښی گوندی (ب شیوهیه کڼ نه راسته و خو) پښه و درگريت.

پشتی کیمیا باران کرنا گوندی سهربری، په هله وانی سهره کیڼ رۆمانی، سهرکیښی یا بنه مالا خوه و نه و که سین باوهری پښه هیی (کو دنافه را پښه هه تا شهش هزار که ساندان)، کارڼ ره ښی دکن و دکومه کا سهر پور و سهر پښه تی بین مشت زه حمت و برس و ترسیدا دپورن، هه تا دگه هه توخیښی تورکیڼ و پاشی ژ سهر توخیښی بو کومه لگه و که مپښ تایهت ب په ناهنده یانته د هښه که گواستن. دناف ښی گهرمه گهرما ره ښی و ترسیدا، برایڼ په هله وانی (نه وین ل باژیری دژین، ب نه مازهی برایڼ بچووک)، دکه ښه دبن بارڼ ترسه کا مه زنتر و ئالوزیه کا دژوار تر دا. ژ لایه کیښه دلڼ وان پښ ب مروښین وانته و چ ژڼ نزانن، ژ لایه کیڼ دیښه ژڼی پښ ل بن دهسته لاتداری یا رژیما هوڅ و درنده، کو نه دووره دهر ده مه کیدا به رئاتاڼی ئاریشه پښ سیاسی و سهر گڼی پښ بی دوماهی ببن. نوو د ښی پیښا ژویا دوور و درپژدا نقشه ری کراسی په هله وانه کیڼ نه فسانه بی کریبه بهر په هله وانی سهره کیڼ رۆمانا خوه و مینا په هله وانی چیقاتوک و حیکایه تیڼ فولکلوری سهره ده ریڼ دگه ل دکهت، کو هه می تشتان دزانیت و هه رده م پیښیڼی و خه ون و خه یالین وی راست و دروست دهر دکه ښ. لیڼ نه ف په هله وانی یا چیقاتوکی، نه دره وشه کا هیرشکرڼ و بهر ه فانی کر ښی دایه، به لکو دکریارا ره ښی دایه. لهوا ئه م دکارین ب په هله وانی ره ښ ب نافکه یڼ.

جهی قهومینا بو بهر پښ رۆمانی گوندی سهربری و کومه کا گوند پښ دهر دپوره ل باشوری کوردستانی (ژ لایڼ توخیښی تورکیښه)، کو بهر ب هیرشپښ نه نفالا

رەش و كىمىيبارانكرنى كەفتبۇون. ھەرۈسە باژىرى دھۆكى كۆپەھلەوانەكى سەرەكىي رۇمانى لى دۇيا. ئانكو ئەم دكارىن بىژىن ئى رۇمانى دوو جھىن سەرەكى ھەنە؛ باژىر و گوند. سەردەمى رۇمانى، سەردەمى نۆكەيە لى ب قەگىرانا روودانىن چاخى پرۇسەيا ئەنفالانقە گرىدايە (كۆ ساللا ۱۹۸۸ئ) ھاتبۇو ئەنجامدان، ھەرۈسە ب رىكا فلاشباكىن پەھلەوانى باژىرى (دەمەكى بەرى ئەنفالان)، ژبۇ گوندى سەبرى ۋەسەف دكەت.

دبىت ئەف رۇمانە بەھسى ھەر گوندەكى كوردستانى بىت كۆب بەر ئەنفالى و چەكى كىمىياۋى كەفتى، پاشى بەر ب ستوورانقە رەقى. لى د پىشكىشكرنا رۇمانىدا نقىسەر قى بەرھەمى دكەتە دىارى بو دايك و كەسوكارىن خوە و دبىژىت كۆپەھلەوانىن راستەقىنە يىن ئى رۇمانىنە؛ "پىشكىشە بۇدەيكا مەن يا گۆر بەھەشت و قەھرەمانا ئى رۇمانى.. ھەر كەسەكى ب بەر ئەنفالى كەفتى، نەمازە كەسوكارىن مەن، چ ناقى وان راستەخوە يان نەراستەخوە د ئەف رۇمانى دا ھاتى و نەھاتى.. بپا". ئانكو نقىسەر ددەتە خۇباكرن كۆ ئەف رۇمانە (يان پرائى يا ۋى) قەگىرانا سەرھاتى يىن بنەمالا ويى، نەمازە كۆ دايكا ۋى پەھلەوانەكا سەرەككىيە. ھەرۈسە دەمى ئەم ب ئاف پىشكىن رۇمانىدا دچىنە خوار، دى بىنن كۆپەھلەوانىن سەرەكى ژ برا يىن ۋى و كەسوكار و گوندى يىن ۋى پىك دەين و حزوورا نقىسەرى ۋەكۆپەھلەوانەكى سەرەكى ل باژىرى ئاشكرايە.

لەھەنگى سەرەكىي ھەردەم رۇناھى ل سەر و دبىتە لەۋلەب و لىقنەرى ھەمى روودان و بۇيەران ئەيۇبە (براىن نقىسەرى). ھەلبەت دشاندايە بىژىن كۆ مەرج نىنە ۋەكەھقى يا ناقان ئەگەرى ئامازى بىت، لى نقىسەر ددەمى

ئىمزاكرن و پېشكىشكرنا رۆمانىدا، شى چەندى خويا دكەت و دېئىت كو بەھلەوانى سەرەكىي رۆمانى براى ويىە. ب شى چەندى زى ئەم دكارىن بىئىن كو زىدەبارى حزوورا نە راستەوخۆيى و بەردەواما نئىسەرى دەھمى بۆيەر و تىگەھىن قەومىنا بۆيەراند، چىرۆك ب خوە زى فەگىرانا سەرھاتى يا بنەمالا وى ب خوەيە (دەھمى كرىارا ئەنفالاندا). ئو مادەم سەردەم و جەھ و بۆيەر راستەقىنەنە و ژ دىرۆكا ھەشچەرخ و نىزىكا مللەتى كوردە، ئەم دكارىن ناھى رۆمانا دىرۆكى لى بدانىن يان زى بکەينە د خانەيا و پۆرە يا سەرھاتىياندا.

لى چونكو نئىسەرى ب زانىيون، سەرەدەرى يا رۆمانى دگەل كرىيە و ناھى رۆمانى دانايە سەر، ئو ب پلان بىرادايە كو رۆمانەكا ھونەرى ژ سەربۆر و سەرھاتى يىن بنەمالا خوە چىكەت و رۆلى قەھرەمانانەيى بنەمالا خوە ل دەسپىكى بۆ گوندى يىن خوە و پاشى بۆ دەقەرى و دەستەلاتا ھەنۆكەيى و پاشى ژبۆ دىرۆكا نوو يا كوردستانى بەرچاڭكەت. لى داکو كراسى رۆمانەكا ھونەرى بکەتە بەر شى سەرھاتىي، مفا ژ سەربۆرىن گەلەك كەسىن دى يىن ھەشرىياز و ژىدەرىن دىرۆكى زى ۋەرگرتىيە، داکو ژ خانەيا و پۆرەيى سەرھاتىيان جوداكەت. د سۆپاسىندا دېئىت، "سۆپاسى بۆ وان ھەممو كەسىن ب سەربۆر و سەرىپھاتىيىن خوە ئەز دەولەمەند كرىم.. بپە؟".

جوداھى يا دناڭبەرا فەگىرانا چىرۆكا رۆمانى و سەرھاتىيدا ئەوہ كو سەرھاتى فەگىراناكا رویت و سادەيە ژبۆ كۆمەكا بۆيەر و روودانىن ب سەرى كەسەكى يان گرۆپەكى ھاتىن. لى رۆمان ھۆناندەكا ھونەرى و رەوانىيىرەيە، ژسەربۆر و سەرىپھاتى و ئاشۆپىن ھەمەرەنگىن رىكخستى پىك دەيت، كو دىبەتە فەرىژ و تىپرامىن خوەيى نئىسەرى دېشت رىزكان را. ئو ھەولدانەكا

هونەرییە کو پەيامەکا ئیدیولۆژی یان فەلسەفی، یان ژى هونەری پێشکێش بکەت.

دناقبەرا باژیری و گوندیدا

د پرائی یا وان رۆمانین سەرەدەریی دگەل باژیر و گوندان دکەن. خواندەئان خوە بەرھەف دکەت کو دئ ل ھەمبەری ساخەت و تاییەتمەندی یین گوندیان و باژیریان راوەستیت. ھەرەسا نفیسەر ژى ھەولددەن کو رەوشا ئابوری و سیاسى و رەوشەنبیری و جفاکی یا جفاکەکی دیارکری (دسەردەمەکی دەسنیشانکریدا)، ل باژیری و گوندی بەرچاڤکەن. ئەف کریارە ژى ژبو ڤەکۆلەرین جفاکی و دەروونی و مرۆڤزانی، زەڤیەکا ب پیتە کو لیکۆلینین خوە یین دەربارەى رەوشین ھەمەلایەنى یین جفاکی ل سەر ئاڤاکەن.

ھندەك ڤەکۆلەرین جفاکی و دەروونی وەسا ھزر دکەن کو پرائی یا باژیرین جفاکی کوردستانى مینا کۆمەلگەھ و گوندین مەزنن. نەدووورە سەدەمى ئى چەندى ژى، کریارا مشەختکرنا گوندیان بیت کو ب شیوہیەکی دەست ب سەرداگرتن کەڤتینە دناڤ باژیریدا و زال دەست بووینە. دەمى گوندی یان کۆچەر ب سەر باژیرەکیدا دگرن و دبەنە زۆرینە یا جفاکی، ھینگى باژیری چاڤلیکرنا ساخەت و بەھا یین جفاکی یین گوندیان دکەن کو بکارن کریارا پیکڤە ژیانى بدۆمینن، ئەم دکارین ناڤى باژیری یین گوندی لى دانین. دەھمان دەمدا ژى، گوندی یین نووھاتی کو ب ساخەت و بەھایین باژیریان سەرسورمان دبن و ھەولددەن وەکو وان بن، لى چونکو مرۆڤ نەکاریت ب ساناهى دەست ژ بەھایین خوە یین جفاکی بەردەت، ئەڤجا دگەوھەردا گوندینە

و ب روخسار چافلیکرن باژیریان دکهن، ئی پرۆسی ژى دئ ب گوندی یین باژیرى ب ناکهین. ژ لایهکى دیقه ژى، سه رکهفتنا بزاڤا رزگار یخوازی یا کوردستانی کو ژ گوندان دهست پیکریه و بهر ب باژیرائقه هاتییه، ئوو ههمی سه رکهفتی زالدیهست و کونترۆلکهرن. ئەڤجا ئەگه ر باژیرى هه بن ژى (ل گورهی چافلیکرن دهسته لاتداران)، دئ ب ساخلهت و بهها یین جفاکی یین گوندیان داخبار بن و دئ چافلیکرن وان کهن. ئوو دئی چافلیکرن ئالوگۆردا هندهک رفتار و تییهزینین شیواندی یین نه باژیرى و نه گوندی پهیدا دبن، کو دهرپرینی ژ رهوشا هه تۆکه یی یا جفاکی کوردستانی دکهن.

ئهف رهومانه ژى ب شیواز و نافه روکمه دنافههرا باژیرى و گوندیدا هاتییه پارقه کرن. بویه رین ههر چوار پشکین ده سپیکى و دوو پشکین نیزیکی داویى (٣٦، ٣٧) ل باژیرینه و نفیسه رى هه ولدایه کو رهوشا ترس و ئالۆزی و بی هه لویستی و بیزاری یا خه لکی باژیرى (ده سه رده می پرۆسه یین ئەنفالا رهش) دا وه سفکهت. د پشکیشکر نه کا پوختدا خویا دکهت: "باژیرى من، هه قالین من، هه موو ب ترانی و دویمینه و چا فه خوارن و جگاره کیشانی فه، یین بووینه نوژ، درویشمی پتیریا وان که سین نیزیکی دگهل من هه ی هه ر نه فه یه. هه تا پتیریا خه لکی باژیرى ژى ژ قان نیشانا د قالا نینن. روژ ب چا و دویمینی، شه ف ب مه ی دهر باز دکهن یان ژى وهکی نه عامی، سه ری خوه دناف دیوارین خوه دا فه دشیرن. درکاندنا ئیک گوئن بتنی ژ په قاندنا بومبه کی ب ترستره.. بپ+؟". ئەف په سندانا لایه نی ره شی باژیرى، دهرپرینی ژ رهوشا مشت ئالۆز و ترس و بیزاری و ره شیبینی یا نفیسه رى ب خوه یه (د وی سه رده میدا). ئانکو ب شیوه یه کی نه راسته وخۆ، ئامازه یه که ژ بو هۆقاتی یا رژیمی کو گوئین ل دژی سیستهم و رفتارین وی سه رده می رژیمی ژ په قاندنا بومبه یه کی ب ترستر و دژوارتره. نه دووره، ئەفه زه مینه خو شکرنا

بهره‌فكرنى بيت كو بچيته دناف پرۆسه يا ره‌ئينا په‌هله‌وانين خوه يين
 پيشمه‌رگه‌دا. ل فېره ژى شېوازي ره‌ئيني دناقبه‌را باژيري و گونديدا هه‌قبه‌ر
 دكه‌ت. په‌هله‌وانين گوندى ل هه‌مبه‌رى شه‌رى و به‌ره‌نگارى و ره‌ئينه‌كا ژبو
 خوه رزگار كرني‌دانه، كو ب كاردانه‌وه‌يه‌كا پوزه‌تيشا راهاتنا ده‌روونى ده‌يته
 هژمارتن (كرباره‌كا راسته‌وخو يا به‌رسينگرتنى يان ره‌ئيني يه). لى ره‌ئينا
 په‌هله‌وانين باژيري، ب راهاتنه‌كا ب نيگه‌تيف ده‌يته هژمارتن، چونكو
 ته‌سليمى ره‌وشا هه‌يى بوينه و خوه ژبيرفه‌كرن (يان خوه زه‌رگه‌هدان) يا كريبه
 ئالافى راهاتن و خوه رزگاركرنى، كو كرباره‌كا شونگرتنا نه راسته‌وخويه ژبو
 به‌رسينگرتنى يان ره‌ئيني: "هه‌موو ب ترالى و دويمينه و چا فه‌خوارن و جگاره‌كيشانن
 فه، يين بووينه نوژ. بپ۰۴".

ئو ب خوه، ده‌مى مروّف نه‌كاريت ل سه‌ر ره‌وشه‌كا نوو رابه‌يت، ب
 شيوه‌يه‌كى ئوتوماتيكي دى به‌ر ب ره‌وشا دوخى جارن فه‌گه‌ريت و نه‌دووره ب
 هشكباوه‌رى سه‌ره‌ده‌ريى دگه‌ل ره‌وشا خوه يا بوورى بكه‌ت. ئه‌فه ژى
 كاردانه‌وه‌يه‌كا ده‌روونى يا سروشتيه، كو هه‌فركى يا نافخويى به‌يته كونترولكرن
 و هه‌فسه‌نگى و ئارامى يا كه‌ساتى يا جفاكى پى به‌يته پاراستن. به‌ركارى ئى
 هه‌فركيى ژى، دى ب زيده‌روويشه په‌سندانا ره‌وشا بوورى و رابردويى كه‌ت. ئوو
 ب هه‌مان زيده‌روويى، دى كيماسى و ره‌فتارين نه‌خواستى يين هه‌يى (هه‌لبه‌ت ل
 گوره‌ى هزرا خوه) به‌رچاڤكه‌ت. وه‌كو له‌فته يين سينارپستان، ب شيوه‌يه‌كى
 جوان و هه‌ژى دناف فلاشباكين گونديدا ب هزر و تيگه‌هقه دژيت: "هه‌كو پيره
 دارا قرياي ديتى، ل فه‌گه‌رئ فه‌ستا نك بابى خوه كر و ب رژدى گوتى: بابو دى پيرى
 مريت.. بپ۰۹.... تشتى هه‌رى گرنگ دخه‌ونيدا قوشه‌ن بوو، بايه‌كى ره‌ش و قريژى ب

مژئ لى ددا. هه موو دار دئىنانه دهر، ژىلى كىلىين ل سهروينين گؤرا و دارا دهرويشى
تشتهك نه دما.. بپا۱۱". ئەف پىشبینى يىن باركرى ب خهونى و پىگىرى يا ب
پىروزيى (كىلى يىن گؤران و دارا دهرويشى)، فەريژا رهايبىكرنا تىگههين
گونديه. پاشى ئىكسەر بهرى كاميرى ددهته باژىرى و رهوشا مهجيدئ
سهرخۆش خويا دكهت: "پشتى تىر فهدخوار و مهست دبوو، تىرتىر دگرى و پاشى ب
پىين خوه يىن لهرزوك رادبوو سهماين.. بپا۱۱". هه رچهنده ئەف ميناكه دهپرئى ژ
رهوشهكا دهروونى يا دلسۆژ دكهت و نفيسهري ژبو پالپشتى يا دؤزا خوه و
خوياكرنا هؤفاتى يا رژيمى ئىنايه. لى دهمى وهكو دوو لهفته يىن پىكفهگرىدايى
د دوو جهين جودا دا ههئبهري ههف دكهين، دئ ئەو هزره بو مه پهيدا بيت،
كو گوند جهى بهرخودان و هزركرن و پهيشينىن بالبهر و بهره مهپينهره، لى
باژير جهى كهسپن بيهؤش و خهباتا نه بالبهره.

دئ وهسا دانين كو نفيسهري فيايه جوداهى يا ئاستين تروماداريى
دناهبهرا باژىرى و گوندياندا خوباكهت. ژلايى ئامارين زانستيه، وهسا دياره
كو ريژه يا تروماداريى دباژيراندا پتره، لى نه ژبه رهنديه كو گوندى ئهريئيتير
هزرئ دكهن و باژىرى نزانن سهردههريى دگهل بو بهرين ترومايى بكهن. دبيت
ژبهر وئ چهنديى بيت كو گوندى پتر سهردههريى دگهل هيزا زهقله كين لهشى
دكهن (ههلبهت ژبهر كاريى كشتوكاليى) و باژىرى پتر تهركيزئ دكهنه سهر
هزرين ههلسهنگاندنهي يىن لؤژيكي و كهتواري. ل دهف گونديان. تروماداريى
ب كيماسى و لاوازي دهيتت ل قهلهمدان، يان ب كيمي، ب هنگافتنى دهيتت
هژمارتن. ل دهف باژيرىيان ژى ئالؤزى و قهيرانين دهرووينه. په هلهوانى
باژىرى (قههرمان) ب پاشخانهكا گوندى سهردههريى دگهل تروما يىن باژىرى

دکەت و ب لاوازی یا کەساتی یا جفاکی دەهژمیریت. ئوو مادەم کەسین باژیری هەلوهشیایی و لاوازن، ب ئاواپن کارتیکن و فەگرتن، باژیر هەمی بەر ب هەلوهشیان و لاوازییە دجیت. د وەسفکرنا کە بیزاردا نفیسەر دبیژیت: "بێنەرار ژ هەر دەری دەهات. مال، کولان، ساخ و نەساخ هەموو گەنی بیوون. تشتن ئەنتیکە بۆ قەهرەمانی، بێنا مراری ژ گۆرخانا باژیری ژ دەهات.. بپ ۲۷". ما بۆچی دئ گۆرخانا باژیری ژ هەردەرەکا دی یا جودا بیت؟ مادەم بێنەراری کەفتییە هەموو دەرا، گۆرخان ژێ پشکە کە ژ لەشی ئیکگرتن باژیری. لئ وەسا دیارە ئەو پیروزی یا ل هەمبەری گۆرخانان دنهۆشی یا پەهلهوانیدا، کریهه بۆیەرەکی سەیر. ئەفە ژێ وی چەندئ دگەهینیت کو گوند ب بەها و تیگەهین خوه یین هەدژ و پیروژ و رەهایشە، پشکەکا گرنگە ژ پاشخانا هزری یا پەهلهوانی. بەری ئەم ژ ئالۆزی و شەپزەیی یا دەروونی دەرباز ببین، فەرە ئیشارەتەکی بدەینە دانوستاندنن پەهلهوانی و مامۆستایی وی، کو میناکەکی هونەرئ جوان ژ ئالۆزئ راجاندییە. دەمی قەهرەمان مامۆستایی خوه دبینیت، مامۆستا ئالۆزی و شەپزەیی یا وی ژ چاڤین وی دخوینیت و دبیزتی:

– ها قەهرەمان!! باوەر دکەم تو ژێ یئ بەرەف هەلوهشیانی دچی؟!..

– نەخیر! من باوەری ب خوه هەیه. ئەگەر بتنی ژێ مابم نا هەلوهشم.. بپ ۳۶.

– دزانم تو پەیفە هەلوهشیان گەلەک ب کړیتی تیدگەهی. دئ ب پەیفە هەرفتن

گوهورم.. بپ ۳۷.

د فان دانوستاندنن مشت ئیمپاسیدا، مامۆستا دلەدلەکی پەهلهوانی ددەت و وەکو هەر باژیرییهکی، وە هزر دکەت کو هەلوهشیانا ددەمی قەیران و ترۆما یین

دەروونیدا، کریارەکا سروشتییە و ھەمی مرۆڤ ل ھەمی جیھانی بەرئاتانن کو درەوشەکا نالەبارا دەروونیدا بەر ب ھەلەوشیانئشە بچن .

د دەروونزانی و ئالاقین بەرگری یا مەژیدا، مەرەم ب ھەلەوشیانئ ئەو دەمی مرۆڤ بەرئاتانی کارەساتەکا زەبیری و مەزن دبیست، ھەمی سەرپۆر و شارەزایی و کەساتی یا وی یا جفاکی نەکاریت دگەل کارەساتی بگونجیت، یان زال بیست، یان ژی ب کیمی، کارەساتی کونترۆلکەت. ئەڤجا وەکو کاردانەوہبەکا دەروونی، دئ ھەلەوشییت و ب شیۆہبەکی پرت پرت، دئ ھندەک بەرەژەنگین دەروونی لی پەیدا دەن. مینا ترسەکا دژوار و مەزن، ئالۆزییەکا گرچن، تەنگەزاری و پیشیلبوونا چالاکی یین وی یین جفاکی.. ھتد. ئوو ئەڤ نیشانە ل دەڤ پەھلەوانی ھەبوون، یان یا فەر بوو کو ھەبن (ل گورەوی وان وەسفین نفیسەری بو سەر دەمی باژیری کرین)، لی چونکو نفیسەری سەر دەرییەکا لە ھەنگین چیشانۆکان دگەل پەھلەوانی خوہ کرییە، لەوا ب رژی رەت دکەت و وەسا ھزر دکەت کو ھەر کاردانەوہبەکا دەروونی لاوازییەکە و فەرە پەھلەوان د ئان کاودانین دلقد، لاوازیی نیشان نەدەت. ئەڤە ژی پشکەکە ژ پەیا ما سەرەکی یا رۆمانی کو پەھلەوانین رۆمانا خوہ ب لە ھەنگین چیشانۆکی پەسندەت .

د ھەمان لەقتەدا مامۆستای کاونسلەر (شیرەتکاری دەروونی) ب ریکا میمیتیک و پروسە یین ئیکولالیا و ئیکوپراکسیا تۆشی ھەمان ئالۆزیی دبیست و ژ رۆلی کەسەکی ھاریکار دەیتە ڤەگواستن بو کەسەکی پیدشی ب ھاریکاری: "ژبەرکو سەرچاڤین مامۆستای دترشبوون، وەکی ھونەر مەندەکی سلبووی.. دزانی ئەو کەرب و کین و بینۆمیدیا ل سەر رووی مامۆستای دەیتە خواندن، گاف ب گاف دبوو

که تواره کئی زه لال. دڦيا وي کهرب و کينئ ژ سه روچاڦين ماموستاي قهره ڦينيت.. بپا ۴۶". هره چنده ماموستا ژي دهه مان رهوش و کاوداندا يي بوري و نه دووره هه مان ههست و دليئي يا فيرهابي هه بيت، خوه نه گهر ب دانوستاندني داخبار بوو بيت ژي، ب کرياره کا سروشتي يا به رهه مي ته عاتوف و دانوستاندنا کاريگه رهه ڦينه ل قه له مدان. لي ڦي نالوگوري يا عه فه وي يان ب زانيسون ژ لايي دهروونيشه، جوانييه کا هونري دايه دهقي و نامازه يه بو هه ڦه نديکر نه کا گهرم و کاريگه، ب نه مازي ده مي ماموستاي ڦه دگه ريته ڦه سه رو لي ده سپيکي، "ڦي من دڦيت تو ژي ل سه رڦي باوه ري بي، بي ڦوميد نه بي.. بپا ۵۸". نه ڦ دانوستاندنا گهرم و نالوگورکرنا رو لين ڦاخفتنکهران، چالاکي و لڦينه کا نه ري تي دده ته ده قي، کو خوانده ڦان ژي بيزار نه بيت و پشکداري د پيڦاژو يا قه ومينا بو يه راندا بکته.

ههروه سا د ڦي هه ڦرکي يا نافخويي يا دنابره ا تيگه هين گوندي و باژيري دا، خوانده ڦان هه مبهري مينا که کي دي يي تولقه کرنا دهرووني ژ باژيري و باژيريان ديبت. نه و ژي سه رهاتي يا قه هره مانيه دگه ل خيزانا ره فيق سه باحي (ساري يا ژنا وي و نيرگزا کچا وي). چيکرنا هه ڦه ندي يا نه ڦيني کرياره کا مشته ژ هه ستين خوشي و مروڦانتي. مشه جاران دره وشين ناله باردا نه ڦيني ديته نه و هيژ و ڦه ژه نا مروڦ خه باتي يي ددومينيبت. نه ڦ کرياره ل گوندي و ل جهم گونديان هه سته کا پيروزه و سه ره ده رييه کا مشته ژ چريسه تي و جواني و نه ختوباري دگه ل ده ڦينه کرن. د ڦي کرياره بارکريدا ب دليسي و مروڦانتي، مروڦ نه تني حه ز ژ دلبر يان دوستي خوه دکته، به لکو حه ز ژ هه مي ده ردور و که سپن هه ڦه نده دکته. لي په هله وانئ رو مانا شوپين رو نديکان کرياره نه ڦيني (سيکسي) دگه ل دايک و کچي پيکڦه دکته و هه ردوو (دايک و کچ) ب ڦي

رهوشی ئاگه‌هدارن و دایک هاندانا کچا خوه دکهت کو یا به‌رده‌وام بیت. ئوو هندهک ئاماژه هه‌نه کو سه‌میان ژێ (ره‌فیک صباح)، پێ ئاگه‌هداره و رازییه: "وی هندهک ژ په‌یوه‌ندیین نیرگزی و قه‌هره‌مانی دزانی، به‌ئێ نه‌دقییا خوه د قی چه‌ندی بگه‌هینیت، نه‌گه‌ر بکاریت ب ریکا وی، رۆژه‌کی وی ژێ وه‌کی خوه ئی بکه‌ت.. بپ٣٤٠".

سه‌ره‌رای قی میناکێ نه‌قه‌بوولکری دجفاکی کوردیدا، نفیسه‌ری ئه‌ف میناکه ژبو کیمبه‌هاکرنا خوه‌فرۆشیین مینا ره‌فیک سه‌باحی ئینایه و قیایه ب ئاماژه‌یه‌کا نه‌راسته‌وخۆ که‌رب و که‌لا خوه یا گوندیکانی دارپۆته سه‌ر هه‌ر که‌سه‌کی ژبو رژیما وی سه‌رده‌می کارکری. ژلایه‌کی دیشه ژێ قه‌هره‌مانی په‌هله‌وان وه‌سا هه‌ز کرییه کو دئ ب کریارین سیکیسی بین دگه‌ل ژن و کچا ره‌فیکه‌کی، چاخی وی شکیت و سه‌رشۆرکه‌ت و دئ تۆلا خوه و ملله‌تی وی ژیشه بیت.

قی هه‌زا گوندیکانی و پاشکه‌فتی، نفیسه‌ر ئینخستیه دئالۆزی و دوودلییدا، له‌وا ژنا وی ب قه‌حبه و ئه‌و ب خوه ژێ ب گه‌واد دایه نیاسین: "وی ب زۆری نه‌و ژێ وه‌کی خوه ئی کرییه. چه‌ند که‌س نه‌ ب دئ وی هاقیتنه سه‌ر. ساری بو قه‌هره‌مانی قه‌دگێرا: قی گه‌وادئ سه‌باحکا نه‌ز برم و ب ده‌رمانه‌کی دامه‌گێژکرن، پاشی نه‌ز و یئ عه‌ره‌ب بتنی هیالین، هه‌ر تشتی قیایی و شیایی ل من کر، هه‌موو ژێ ب قیدییۆین گرت بوو.. بپ٣٣٩". نه‌ دووره ئه‌فه به‌هانه‌کرنا کریارا خوه یا نه‌گونجایی بیت دگه‌ل تیگه‌هین وی یین جفاکی، یان ژێ ره‌تکرنا قی جوړئ ره‌فتارا نه‌جفاکی و مشت فهیتی بیت. نه‌مازه دئاڤ هه‌می هه‌فال و هوگرین خوه‌دا ب شیوازه‌کی دی هاتوو نیاسین: "ژبه‌رکو ئیکه‌م جار بوو مامۆستای نه‌فا ره‌نگه‌ گۆتته ژ وی ده‌یستن. ب سه‌رسورمانی و ماتماید قه‌هره‌مانی نیی.. تو ژ دل وه‌ ده‌یژی؟.. من ژبه‌ر وی سه‌ی وه‌ گۆت، ما تو من نا نیاسی؟!.. بپ٣٥٥". لی چونکو ل ده‌ف گوندیان زه‌لام ب کریارین سیکیسی له‌که‌دار نابن، تنی ژن و خیزان و مالباتا وی

لهکه دار دبن . دبیت نفیسه‌ری قبا بیت ب ئی کریاری، ره‌فیع صه‌باحی و خیزانا وی ژ لایئ جفاکیفه لهکه دار بکته . ب نه‌مازه‌یی کو په‌هله‌وان نه‌شیت چ شیوازیئ دی یین زهرگه‌هان بگه‌هینتی . ئوو د تیگه‌هی گوندیدا، ب ده‌ستقه ئینانا ژنه‌کی ب قه‌هره‌مانی و زیره‌کی ده‌یته نیاسین: "به‌ئ هه‌موو نه‌دشیان وه‌کی قه‌هره‌مانی وی ناقرائی تیگه‌ده‌ن و ب چار گوتئین قالا دسه‌ردا به‌ن.. بپ ۳۴۰". لی دتیگه‌هین باژیریدا هه‌ردوو پینکفه لهکه دار دبن و ئه‌و زه‌لامی ژنه‌کی دسه‌ردا ده‌ت، وه‌کو ژنی ب بی سنجی و له‌که‌داری ده‌یته هژمارتن .

ئه‌گه‌ر نفیسه‌ری ب تیگه‌هه‌کی باژیری سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل ئی بویه‌ری کربا، دا قه‌هره‌مان ب ئالوژی و هه‌فرکی یین ده‌روونی هیته وه‌سفکرن . هه‌رچه‌نده ئاماژه‌یه‌کا به‌لژ ژبو ئی هه‌ستکرنا ب گونه‌هباریه‌ هه‌یه، کو هه‌ستا مروفانتیئ پی بریندار نه‌بیت و به‌هانه‌کرنه‌کا که‌تواری بو ره‌فتارا نه‌جفاکی یا په‌هله‌وانی خوه ببینت: "قه‌هره‌مانی ددل دا تف ل خوه و ل وی دباراندن . تف ل روژگاری و هه‌بوونی دباراندن . جارنا ئی دله‌دی خوه ددا، چونکو ئه‌قا دکر ژ نه‌چاری بوو.. بپ ۳۳۶". لی ده‌می ده‌یته سه‌ر میزانی و زالده‌ستی یا ره‌فیع صه‌باحی، راستی یا هزرکرنا په‌هله‌وانی دیار دبیت کو ب له‌که‌دارکرنا ژنی، دی وی له‌که‌دارکته . ئه‌فه‌ژی ب ساناهیتیرین و مه‌زنتیرین توله‌کرنه‌د جفاکی کوردیدا: "دزانی هه‌موو ئاکنجیئ تاخی ژ وی باشتر دزانی کو میزانی وی ل سه‌ر ناقرا ئنا وی یه، به‌ئ هه‌موو نه‌دشیان وه‌کی قه‌هره‌مانی وی ناقرائی تیگه‌ده‌ن.. بپ ۳۳۹-۳۴۰". ژ لایه‌کی دیشه‌ژی، ئه‌گه‌ر نفیسه‌ری ئه‌ف بویه‌ره‌ ژبو پاراستنا ژینا په‌هله‌وانی ژ غه‌در و خیانه‌تا ره‌فیع صه‌باحی ئینا بیته دریکا قه‌هره‌مانیدا، کو گه‌له‌ک جارن ئاماژه یین راسته‌وخو و نه‌راسته‌وخو داینه ئی ئارمانجی، هه‌ر نایبته به‌هانه‌یه‌کا به‌ره‌هوژ ژبو ئه‌نجامدانا

کریارا سیکسی دگهل ژن و کچا رةفیق صه باحی. چونکو ئەف موغامه ریه شمبیره کئی دووسه ره، دشیاندایه کو هەر هه مان کریار ژلایئ رةفیق صه باحیقه بهیته بکارئینان کو ئاستهنگ و ئاریشه یین بی دوماهی بو پهیدا کهت. ئامازهیه کا بلهز ب ئی چه ندئ هاتیبه دان، دهمی ئیرگز ژ قه هره مانی دخوازت کو هه قبه ندی یین خوه دگهل دایکا وی بپریت، ئەو لی قه دگیریت: "ئەز نە شیم ئی بگه م، دهیکا ته گه له ک کین هه لگره و دئ من بدهستئ رةفیقی دته سیداره دان.. بپا ۳۳۸". ئانکو په هله وان ب شیوه یه کئی خوه نه ویستی یئ که تیبه ددائین دایکیدا و دزانیت کو رزگار بوون ژ ئی رهوشا ئەو ژئ نهرازی و نه ب دلئ وی، نه هیسانه. لهوا ژلایئ دهر وونیقه، هه می به هانه کرئین نفیسه ری ژبو ئە نجامدانا ئی کریاری ل گوره ی تیگه ه و مه ره مین بو هاتینه دانان نه به رهوژ و نه لوژبکینه.

هه رچه نده ئەف بویه ره (وه کو بویه ره) دبیت هه بیت و د پرانی یا جشاکین جیهانی و مرو فانتییدا هه بوویه و هه یه. لی عه قلیبه تا گوندیکانی یا په هله وانئ (یان باشته ره ئه م بیژین پیقه گرئیدانا په هله وانئ ب عورف و عه دت و به ها یین ره سه ئین جشاکئ و دوزا رهوا یا ملله تی وی)، ئیخستیبه دئالوژیبه کا دهر وونی یا دژواردا، کو ئەفه ژئ دهر برینئ ژ رهوشا ئالوژا که سین باژیری دکهت. ب ئی چه ندئ ژئ، ئەم دکارین بیژین کو ئەف میناکئ د چوارچوئیی دوو پشکاندا هاتی، تۆلقه کر نه کا نه راسته وخویه ژ ره شه کین رژیمی و هه قبه ندی یین ئالوژین باژیری قه دکهت. ئەف تۆلقه کر نه ژئ، تیگه هه کئی گوندیکانی پاشقه رۆبه و دگهل رهفتارین باژیری ناگونجیت. هه ژئ گوته کو سه ره رای هه بوونا کریارین سیکسی دگهل دایکئ (ئهوا ده هه من پیس) و زمانلوسی یا دگهل رةفیق صه باحی (ئهوئ گه واد)، په هله وان نه شیایه هه مان کریاری دگهل کچئ ژئ

بکەت: "وئى ژى جودا خوه دقهههمانى ئالاند بوو. دقيا هەر تشتتن دگهل دهیکا وئ
 دهيتته کرن، دگهل وئ ژى بهيتته کرن. بهلى قههههمانى نهدهيلا بگههيتته وى راددهى..
 بپ۳۳۸". ئانکو دقئى تۆلشه کرنا دهروونى و سهرشۆر کرنا رهفقيدا، نقيسهرى
 ههلويسته کئى مشت مروفايه تى و دلىنى ل ههمبهر نيرگزي دهربرانديه، کو
 نامازيه کا نه راسته وخۆيه ژبو جواميىرى و مروفايه تى يا كهسئى كوردپهروه.
 چونكو ئەگەر مه ره ما سه ره كى تنئى تۆلشه کرن و كرئتكر نه كا رویت بايه، دا
 هه مان كرىارى دگهل كچئى ژى كهت. ئەف نه به زاندا هئلا كچينى يا كچه كا
 كچين، ژبو كه سه كئى باركرى ب تيگه هين گوندا تئى، مينا چريسكه كا رونا هئيه
 دناف ئالۆزى يا شه فا په هله وانى و نقيسهرى ههردوواندا. ئوو ئەف چريسكا
 رونا هئى دهربرينى ژ ره وشا بالبه رانه يا گوندى يين باژيرى دكهت. د له قته يه كا
 دى يا هه فبه ركرئيدا، كو فياه هؤقاتى يا رژيمئى ب هؤقاتى يا دكتاتور ه كئى دى
 يئى باژيرى هه فبه ركهت (نه حاكمه كئى سته مكارئى دناف چيروك و چيفانوكاندا).
 نقيسه ر كه فتيه دشاشيه كا ئيدبولۆژيدا، ده مئى ل سه ر زارئ قه هه ره مانى ديئيت:
 "دقئيت وئ بكن ئەوا ستالينى كرى يان تشتته كئى وهكى وئ و ب جوداهى يين سه رده مى..
 بپ۱۷". ئەف مينا كه به رى خوانده فانان دده ته ديروكا رۆسيا سه رده مى ستالينى.
 ئوو ده مئى ئەم فده گه رينه وى سه رده مى، دئى بينين كو سه ددام و ستالين ههردوو
 دكتاتورن و ده ستين ههردووان ب خويناملله تى سۆرن. لئى خوئيرئيتنا
 سه ددامى ژبو ته په سه ركرن و قركرنا ملله ته كئى ته نا و ناشتيخواز بوو، كو
 دچوارچۆئى عيراقه كا ئيگرتيدا دژيان. لئى خوئيرئيتنا ستالينى ژبو رزگار كرنا
 ملله تى خوه بوو ژ هيرشئين دژمنه كئى دهره كى. ئەگەر ئەم وه سا دانين كو ملله تى
 كورد دژمنئى سه ددامى بوو، ل فئيره ژى جوداهى يا دژمنان هه يه؛ دۆزا دژمنئى
 ستالينى، نه رخوا بوو كو هيرشئين دژمنكارانه يين ژبو ده ست ب سه رداگرتئى

دبرنه سەر، لى دژمنى سەددامى (كورد) رەوا بوو كو هەلگرى پەيامين ئاشتيخووازي و ئازادي و رزگار بوونى بوو. پەياما سەرەكى يا ستاليني ئازادي يا مللەتى وى بوو، لى پەياما سەرەكى يا سەددامى دژاتيكرن و تەپەسەر كرنا مللەتى وى بوو.

ل ئيره ئەز بەرهفانين ژ دكتاتورى يا ستاليني ناكەم، چونكو ل دەف من كرياتا كوشتنى ژبو هەر مەرەمەكا هەبیت، نە يا حەباندیبه. ئوو دەمى وەكو خواندەفانەك كەفتیمە بەرانبەر ئى هەشەركرنى، نەچار بووم كو ل گەو هەرى هەردوو دۆزان میزەكەم. لى ئەگەر مەرەم پى ئوو بیت كو كرياتا ئەنفالكرنا كوردستانى سزایەكى میرى بیت چونكو دەسەردەمى شەپى دنابەرا عیراقى و ئیرانیدا بزافا رزگاربخووازي يا كوردستانى ل دژى ئیرانى نەراوہستیا، هینگى دى پەياما ئیدیولۆژى يا رۆمانى هیتە گوهورین و دى بەر ب ئاراستەیهكى دیفە چیت. ئەف تیگەهى داوین، بەهانەكرنەكا لاوازا دەستەك و لایەنگرین رژیما سەددامى بوون. ئەز باوەر ناكەم خوہ دنەهۆشى يا خوہدا ژى نفیسەرى هزر د ئى بەهانەكرنیدا كر بیت، چونكو دگەل چ بەها یین سیاسى و جفاكى یین نفیسەرى و دگەل پەيامين چ بەرەمەين وى یین ویتەبى ناگونجیت (ئوو بەرى شەپى كەنداشى ژى، هەمان كرياتین هۆفاتی دگەل مللەتى كورد هاتینە ئەنجامدان). ئانكو ئارمانجا سەددامى قركرنا مللەتەكى جودایە كو ناسناما وى يا نەتەوہبى بەهۆشینیت.

ب هزرا من، نفیسەرى يا بەهستی كو ستالین ژى دكتاتورەكى مەزن بوو، یى ئیای ئى هەشەركرنى بكەت داكو دژواری و هۆفاتی يا رژیما دكتاتورى يا

سەددامى يېنە وسەفكەت. لىن ئەف ھەئبەركرنە ژبو پەيام و ئاقەرۆك و بۆيەرېن رۆمانى نە سەركەفتى بوو.

گومان و باوەرى

يەك ژ بابەتېن سەرەكى يېن قى رۆمانى، ئازراندا پرسا باوەرى و گومانىيە. نقيسەرى مينا دووانىزمېن ھەقدژ سەرەدەرى دگەل پرسا باوەرى و گومانى كرىيە؛ نۆلا رۆناھى و تارىي، خىرى و خرايىي، ئاھورامەزدا و ئاھورامەنى، ھشپاك و ھشپىس، كىن و ئەفېن، دېرنە و فرىشتە يېن پەرنە... ھتد. ئەو ب خوە، گەلەك ھزرمەند وەسا ھزر دكەن كو گومان كليلا ھەكرنا دەرگەھى راستىي يان باوەرىيە، ھەر وەسا نەدوورە دناف خوەيى باوەرىي ب خوەدا ژى ھندەك رەھىن گومانى ھەبن. ل ھەردەم و ھەر جە، مرۆف ژ نەديارىي ترسيايە و ژبو ھەرەفاندا قى ترسا ئامانىن سقرى ژبەر كون دبن، خوە ب تىتىن كەھى و ھەيشە گرېدايە و كرىنە ھندەك بەھايىن پىرۆز، كو ب ساناھى نە بەزىنىت. ئەف پىئەگرېدانە ب شوپپارىزىي دەيتە نياسىن و ھەقدژى وئ نووخوازيە.

ھەر ژ ئەزەلدا ھەقركىيەكا دىرىن دناقبەرا نووخوازي و شوپپارىزىيدا ھەبوويە و ھەيە. ئو ئەف ھەقركىيە ل گورەى ھزرىن د. عەلى وەردى دبنە سەدەمېن گوھورىنى و ب سەرھەلبوونا بەھا و تىتىن نوو كو ب پىشكەفتن و لقىنا لەولەبى يا جفاكى دەيتە نياسىن. ھندەك ژ ئالاھەلگرېن گوھورىن و نووخوازيي، وەسا ھزر دكەن كو فەرە پرائى يا بەھا و پىرۆزى يېن جفاكى بەيئە ھەلەوشاندىن و ھندەكىن دى (ل گورەى سەردەمى نوو) بكەشە شويىن. ھندەك

دبیژن هه تا تشتی ههیی و بۆری نه هیته ههرفاندن، تشی هاتی و نوو ناهیته ئافاکرن. لی عهلی وهردی وهسا هزر دکهت کو گوهورین کریاره کا حه تمییه و هه می جفاکین گیاندار و کاریگه ر ب خوه ویستی یان خوه نه ویستی تیرا دپۆرن. د. عهلی وهردی دده ته خویاکرن کو هه ر جفاکه ک ل سه ر دوو پی یین هه فدر وهراری دکهت: پینه ک یی نه لئه، پاراستنا تشتی ههیی دکهت و یی دی یی بله ز و لثۆکه کو گوهورین و نووکرن پی دثیت. هه رده می پیی نه لف ل سه ر ریره و جفاکی یا زال بیت، دی جفاکه کی پاشکه فتیی نه لف و گه نی ژی په یدا بیت. ئوو هه رده می پیی نویکه ر یی زال بیت، دی هه می تشتان هه رفینیت و ل بن پینگائین خوه یین بله ز و نوخواز به رزه کهت. له وا فه کۆله رین جفاکانسیی وهسا دبینن کو هه فسه نگی یا هه ردوو جه مسه ران (ل گوهی ئاستی تینگه هشتنا خه لکی د کارتیکرن و هه فکریه کا ساخله مدا)، دی بیته نه گه ری پشکه فتننا جفاکی. ئانکو پیی نه لف جفاکی ژ هوره با دپاریزیت و پیی لثۆک جفاکی به ره ف پشقه دلینیت و هه ر پشدا چوونه کا په یدا بیت، بیی کاریگه ری هیژین نه لف و لثۆک (ههروه ک وهردی گۆتی)، ناهیته کرن. نه گه ر نه و پیی مرۆف ددانه سه ر عه ردی میناکئ شوپاریزیی بیت و پیی دهیته بلندرکن میناکئ نووخوازیی بیت، هه تاکو مرۆف پیی شوپاریزیی ل سه ر عه ردی جه گیر نه کهت، نه شیئ پیی نووخوازیی ژبو ریقه چوونی بلندکهت! ب ئی چه ندی ژی، کریارا گوهورین و نووکرنی دکه فینه دبه رده وامییه کا له وله بیدا. ئوو نه ف هه فکری یا دیرین ژی، فه ریژ و به ره مه می هه فکری یا دنایه را باوه ری و

¹ د. علي الوردی (۲۰۱۰). مهزلة العقل البشري. دار و مكتبة دجلة والفرات. ط۲ (طبعة جديدة). بيروت.

گومانیدایه. ئەز دکارم بپژم کو هه څکیشا گومان و باوهریی دبیته هیڅینی شه نځسته ییی هه می هه څرکی و پيشکه فتن و پاشکه فتنین دکه لواشی جفاکیدا پهیدا دبن.

نځیسهری ژى ئەف هیڅینه کرییه هه څکیشا سه ره کی یا شروڤه کرن و هاژوتنا پرانی یا بۆیه ر و په یامین رۆمانی. دپرانی یا بۆیه ر و له قته یین وینه گرتی یین درۆمانیدا (ل باژیری، ل گوندی، ل دهمی ره شی و ل دهمی خوه به ره څکرنا بهرگریی ژى)، گومان و باوهریی جزووره کا بهرچاف هه یه. گومان و باوهری هه رده م دهه څرکییه کا بهر ده وامدانه. لى نځیسهری هه څساری باوهریی یی گرتی و بهر ب ئاراسته یا په یاما رۆمانیڅه برییه، کو باوهریی ب هنده ک هه لوځستین دیارکریڅه پاوان کهت. مینا گه میڅانی ده ریایه کا کوور و فرهه، به واصله یه کا دده ستی نځیسهریدا و ئاراسته یین دروستین گومان و باوهریی پی ده سنیشان دکهت: "دوو کاروانیین نه په نی، ژهنداقین بی ئارام به ره فا گوندی دهاتن. یا ژ باکوور دهات ناڅی وی باوهری بوو. یا ژ باشۆر دهات ناڅی وی گومان بوو. باوهریی نۆمیدا قورتالبوونی و روومه تی هلدا بوو، گومانى مرن و هندابوون ب خوه را ئانیبوون... بپ ۱۱۰". ئەف ده ستیشانکرنا په یام و هه لوځستین هه ردوو جه مسهرین گومان و باوهریی، ئامازه یه کی دده ته خوانده قانی کو باوهری قورتالبوونه و گومان مرنه. دئه نجامدا، بهر یی خوانده قانی بهر ب ره وایه تی یا کریارا ره څینیڅه دبهت. ئەفه ژى پاوانکرنه کا ئیدیولۆژییه ژبو جه مسهری باوهریی کو ب چوارچوڤه یی هه لوځسته کی دیارکریڅه هه څبه ند دکهت. هه لوځستی هه ره دیار ژبو پاوانکرنا باوهریی و گریدانا وی ب راستییڅه، ئەوه کو ب بریارین په هله وانى سه ره کیڅه بهیته گریدان. هه ر لادانه ک یان خوه

ڦه کيشانه کا بهر وهخت ژى ژ بريارين ئه يوښ په هله وان، بهر ب جه مسهري
 گومانپنه دچيت: "گومانى ب كه نيه كا باروقه، له يلانا سينگى خوه ڦه كر. پرچا
 باوهريين دگهل تايين دارى تيكه هل دكرن. وان هه دووان ژى دزاني بريارا هه موو
 گوندييان نه راسته. چونكو گومان ددلى وان دا بوو. نه دهينلا راسته ري بين. هه برياره كا
 ددان، هه تا ژ نيڦا وان دبوري پوښمانى ل جهى وي دهاته چاندين.. بپا ۱۱۱". ئو مادهم
 جه مسهري باوهريي ب قورتالبوون و ژيانپنه گريدايه (ل گوره ي ڦه لسه فا
 دووانيزمين هه ڦدژا)، باوهري دى بهر ب خيرى و روښاښى و هښپاكى و ئه ڦينپنه
 چيت. گومان ژى دى بهر ب خرابيى و تاريى و هښپسيى و كه ربوكينپنه
 چيت. ئه ڦجا دى كومه كا هه ڦركى يين دى ژ ڦه ريژا باوهري و گومانى په يدا بن،
 كو هه موو دى خزمه تا باوهريى كهن، ئه و ژى كربارا ره ڦينپه: "جهنگا تارى و
 روښاښى ل شه ڦه كى ده سپيكر بوو، شه ڦه ك دريژا وهك ديوارى چينى.. ئه هره مهن و ښه ورا
 زورانبازين قادي بوون. ته ماشه ڦان هښپاك و هښپيس بوون.. بپا ۱۱۱-۱۱۲". ئه ڦ
 دانوستاندا هونهرى و جوان دناڦه را باوهري و گومانيدا كو بوويه ئه گهري
 هه ڦركى يين دناڦه را ئه هره مهن و ښه ورايدا (خوداڦه ندين خيرى و خرابيى د
 زه راده شتيدا)، خوشيه كى دده ته وه گرى و جوانيه كا هونهرى دده ته ده قى. د
 هه مى هه ڦركى يين دناڦه را دووانيزمين هه ڦدژا، نفيسه ر ژ پشت ريزكان ده پته
 ده ر و بو خوانده ڦانى ئاراسته يا دروست (ل گوره ي هزر و په ياما خوه)
 هه لدبږيريت. ئانكو هه زا ب سه ره له بوونى (كو وه زيفه يه كا گرنگا ويژه يا
 نوويه) ژبو خوانده ڦانى ناهيليت. ب ڦى چه ندى ژى، ده ق ب هه مى ميناكين
 خوه يين هونهرى و جوانه دپته ئالاڦه كى ره وشه نبيركرن و هښياركرنا جڦاكى.
 ل داوبى ژى، مينا چيروكه كا ريبورتاژكى لى ده پت.

ب شیوهیه کئی گشتی، کوبنی گومانئ یان پیژنا وی، دناڤ پرائی یا بۆیه رین رۆمانیدا هاتییه هه دان. ژبلی وان گومانئین ئقیسه ری ب راسته و خۆیی ئیشاره ت داینی و ب پلان بهر ب سه متئین دیار کریقه هاژۆتین. ههروه سا کۆمه کا گومانئین دی ژی ژ شه ریژا حیوارئین دناڤ بۆیه راندا بهرچاڤ دبن:

* گومانا ئه یۆبی ده رباره ی بریارا بهرگریی: "به لئ نزا وی نه قرو خیر بوو؟! ل گهنگه شا ئیشاری هه مبیی، هه ما یئ بیدهنگ بوو. بتنی ل بهر وی دیواری روونشت بوو. هه ر وهکی نه ل قئ دنیا یئ.. بپ ۸۰". ئەف بیدهنگییه، نیشانا گومان و هه پکییه کا نافخۆیی یا کووره.

* گومانا گۆندیان ل سه ر پئش نیاز و پئش بیی یئ ئه یۆبی په هله وان: "هه تا شه فا بۆری ژی هه موو گۆندیان نه و ب ربه ری خوه درانین، نه مازه سیئتی.. بپ ۱۷". لی هه ر نه و که سه بوو گومان ددی میری خوه دا چاندی و گۆتی، "تو هاتییه ده ردا برن. هشا خوه بینه سه ری خوه. ل خوه بزقره.. بپ ۱۱۳". په هله وان ی ب خوه ژی، گومان هه بوو کو گۆندی دی گوه داری یا وی که ن: "ئیه لئ نه دکاری باوه ر بکه ت وه سا ب سانا هی گۆندی ببه ئیک گۆتن.. بپ ۱۱۲".

* گومانا گۆندیان ل سه ر پراریئ ئه یۆبی و عه قدا یئ بهر پرسی پئشمه رگه ی: "عه قدا و نه یۆب یئ به ره ف دژمنی دچن. دی مه و خوه ده نه ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۶.. نه گه ر ب منه نه یۆب و عه قدا داخائینن. دی مه ده نه ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۷". ئوو گومانا به ره قانی کوری عه قدا ی ل سه ر بریارا بابی وی: "به ره قانی نه دقیا دگه ل بابی خوه بریکه قییت، دگۆت: دی خوه دم ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۱".

* گومانا میرۆی ل سه ر ره وایه تی یا دۆزا شو ره شی (کول شو ره شا ئیلۆنی پئشمه رگه بوو)، لی د شو ره شا نوودا پشکداری نه کر: "میرۆ ژی ئیک بوو ژ

پيشمه رگه هين شورهشا نهيلولن، ل چيياي پيرسي دگه ل باله خاني هاريكاري ره شاپرنويين بوو. لن ل قئ شورهشا دوماهين ب كاري چاندين و مالدارين قه مژوول بوو.. بپا۲۵."

* گومانا په هله واني دهر باره ي چه ته يان: "براين من، دي چهوا چييه دره بييا دژمني دا، تو ب قئ يي دده ستي مه دا ماي.. بپا۲۸۹". ههروه سا گومانا چه ته يان ل سه ر كاري چه تايه تبي كو كاره كي بي مفا و بي پاشه روژه: "نه گهر روژه كي به ربه روژشك گهرم بوون، مه ژبيير نه كن... باش بزانن هوون ژ مه چيترن.. بپا۲۳۸". نه ف هه لوئستي ئالوگور و باركري ب دليبييه كا فير هايي هه ردوو لايه نان مش ت گومان دكه ت.

* گومانا نفيسه ري (په هله واني) ل سه ر هه لوئست و بريارين ژنان: "ژبلي بريارين ده يكا خوه، بريارا ژنه كا بتني ژي ل نك وي ب سينقه كا رزي نه دچوو.. بپا۱۲۱". نه ف حوكمي ره هايي، گومانه كي بو خوانده فاي په يدا دكه ت كو بريارين ده يكا وي ژي هه ر وه سانن.

د قئ نه تموسفيري مش ت ئالوژي و ترس و گوماناويدا، كاره كي سروشتيه كو هه مي په هله واني سهره كي و لاهه كي بكه ثنه دناف كو مه كا هه ست و هه قري بين گرچنين ده روونيدا. هه ر ژ ده سپيكي و هه تا دوماه ي يا رو مانئ، گه فه كا دژوار ل سه ر ژيانا هه مي په هله وانا هه يه و نه ف گه فه هه مي باژير و گوندين وي سه رده مي قه دگريت. نه فه ژي ديته سه ده مي وي چه ندي، كو كه سين دناف رو مانيدا و نه وين ژ ده رقه ژي، توشي قهيران و ترو ما يين ده رووني بين. ئوو د گاڙين هو سادا (ل گوره ي سه ربور و پي كه اته يا كه ساتي بين جودا جودا بين هه ر كه سه كي)، كاردانه وه بين جودا جودا په يدا دبن.

ههڤرکی یین دەر وونی و خوہ گونجاندن

هەردەمی مرۆڤ بەرئاتاقی رەوشەکا نالەبار دبیەت کو گەفی ل ژبانا مرۆفی بکەت، ئیکەمین کارفەدانا سروشتی ژبو نەهیلان یان کیمکرنا گەفی؛ هیرشکرنا یان خوہفەکیشان و رەڤینە. ئەف هەردوو ئاراستە یە دبنە ئەگەری چیکرنا ههڤرکیەکا دی یا نافخۆبی، کو مرۆڤ نەچارە ئیکسی ژئی هەلبژیریت. ئەو ب خوہ، ل گورە ی دیتنا (د. فخری الدباغ) ب شیۆیەکی سەرەکی سی جۆرین ههڤرکی هەنە!

۱. ههڤرکی یا دوو ئاراستە یین وەکەف: مەرەم پی ئەوہ کو مرۆڤ خوہ ل هەمبەر دوو ئارمانجین وەکەف ئین خوڤ بینیت، لی فەرە ئیکسی ژئی هەلبژیریت. ئەم دبیژینی وەکەف، چونکو خوڤیا هەردوو ئاراستە یان وەکەفە ل دەف مرۆفی. نفیسەری کریارا رەڤینی ب قورتالبوونی وەسف کرییە: "چوون نە هەر تنی ژبوو چوونی بوو، چوون ژبوو قورتالکرنی بوو.. بیپا ۲۴". لەوا چوون وەکو کریارەکا خوڤ و رزگار بوونی ل هەمبەری قورتالبوونا ب نەچوونی وەکەفە و دبیەت خوڤتر و هیسانتر بیەت: "هەندەک ژوی خەلکی ب پشتگیریا سەرۆک جاشەکی.. خواستن چاقەری بێمین، دبیەت ئەو بو وان لیبۆرینەکی پەیدا بکەت.. بیپا ۲۲".

۲. ههڤرکی یا دوو ئاراستە یین دژ: مەرەم پی ئەوہ کو مرۆڤ خوہ ل هەمبەر دوو ئارمانجین نەخوڤ (کو دژی حەز و ئیانا وی بن) دبینیت، دبیژینی دژ چونکو هەردوو ئارمانج دژی حەزا وینە، لی فەرە ئیکسی هەلبژیریت.

۲ د. فخری الدباغ (۱۹۷۷). اصول الطب النفساني. مؤسسة دار الكتب للطباعة والنشر. ۲، جامعة الموصل؛ ص ۲۷-۲۹.

بۆ نموونه رهڤين بهر ب سنووراشه و خوه دانا دهست دژمى ههردوو نه خوڤشن و ل دژى چهز و خواستين گوندى يين گوندئ سه برينه. دپشكا باوهرى و گومانيدا، نفيسه ب دريژى و جوانى سه رهده ريبى دگه ل ئى ههڤكى يا نافخويى دكهت و ب نائفى ههڤكى يا دناڤهرا باوهرى و گومانيدا ل قه له مددهت. ل ئيره ژى، نفيسه بيلايه نى يا خوه ژده ستدهت و دبسته لايه نگرئ كه سين رهڤين ههلبژارتى. ژبو به هانه كرنا ئى لايه نگرى ژى، كرىار رهڤينى ب باوهرى و ههس دكهت: "گومانئ گوت: رهنجا خوه بهر با نه ده ژبو من بهيله. باوهرى گوت: هندى تو وان دسهردا ببى، ژوان ناگه رم. ههه چو نه بيت دناڤ سينگى سه ركيش و نيڤهك ژ گوندييان دا ئاكنجى مه.. بپا ۱۱۱". لى چونكو نفيسه رى رومانى ل دهسپىكى و ب زانبيون و پلاندنان برپاردايه كو رهڤينا په هله وانى رومانى بكه ته قه هره مانپه كا كيم وپنه و بۆ تو مار بكهت، ميناكى ههڤكى يا دناڤهرا باوهرى و گومانيدا كرىبه قه ريزا ههڤكى يا نافخويى يا ژبو ههلبژارتنا رهڤينى يان به رهڤانپكرنى (كو نه نجامى وئ كوشتنه يان خوه دانا دهست دژمىيه). لى ئه گه ر ئه ژ لايه كى ديفه سه حكه ينى، كو باوهرى و گومان نه ده باره ي گه وه رى با به تپيه، به لكو باوهرى و گومانه ل سه ر برپارا ئه يوبى. ئه گه ر وه سا بيت، سه ده مى ههڤكى دئ بهر ب ئاراسته يه كا سروشتى يا دانوستانده كا ديموكراتيكه چيت.

۳. ههڤكى يا دوو ئاراسته يين ههڤدژ (خوڤش و نه خوڤش): مه رهم پى ئه وه ده مى مرؤڤ د كهڤيته به رامبه ر دوو ره وڤين ههڤدژ؛ ئيك خوڤش و مفاداره و يا دى ژى نه خوڤش و زيانبه خشه. لى خوڤشى و نه خوڤشى پيكه گرىداينه و ههڤكى دناڤهرا ههلبژارتنا ئاراسته يه كى ژ شان ههردوو ئاراسته يين ههڤدژدا پهيدا دبیت. بۆ نموونه ده مى نافوده نگی و په هله وانى ب رىكا موغامه ره و

کارهکئی پر مهترسی بیت. دئی ههفرکی یا دناقهرا ههلبژارتنا کریارا ب مهترسی و ناقداریندا پهیدا بیت. ل دهمی دژمن نیزیکی کاروانی رهئی دیت، بالهخان دبیژیت: "گهلی میران! نهفه نهز ئیک و بلا نههین دی ژئ دگهل من بین. نهف دئی خوه کهینه قوربانین فی خه لکی و هیرشهکئی بیینه سهه دژمنی.. بیپا ۳۱۲". نهفه نه کارقه دانه کا هه لچوونئی یان بیزارییه ژ ژیانئ، به لکو لیگه ریانا ناقدارئ یا خوشا قههره مانین یه (ب ریکا ههلبژارتنا ریکه کا پر مهترسی و مشتی گهف)، لهوا کارقه دانا دایکا وی ب فی شیوهی بوو؛ "نهگوتئی کورئ من! ما تو بتنی مییری، گه لک ژ فان خوه ب ته نادهن و وهکی ته نه. به لئ گوتئی باله خانی وهه ناف زاروکین خوه، تو ئیک گاغا بتنی ژئ ناچی.. بیپا ۳۱۲".

د دهروونزانییدا، هه می ههفرکی یین نافخوی و دهه کی، دبنه نه گه ری پهیدا بوونا قهیران و پهستا دهروونی. نه گهر نهف پهستا دهروونی نه هیسته کونترۆلکرن (یان مرۆف نه کاریت راهاتنی دگهل بکهت)، دئی تۆشی ئاریشه و ئیشین دهروونی بیت. لهوا مرۆف ب شیوهیه کئی سروشتی و ب کارقه دانه کا فیتری، هندهک شیواژین راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ یین کاردانه وهیان ژبو هه شهنگرن و راهاتنی ل سهه ههردوو ئاستین هۆشی و نه هۆشی بکار دئینیت^۳. مههم ب شیواژین راسته وخۆ یین، کارقه دانین راسته وخۆ یین ل سهه ئاستی هۆشینه، کو ژبو شکرن یان کونترۆلکرن ههفرکی یین ههیی یین نافخوی و دهردوران نه نجام ددهت. مینا فان کارقه دانین ل خوارئ:

^۳ د. عارف حیو (۲۰۰۸). ههفرکی و ئالافین بهرگری یا مهژی. کوفارا مهتین ژماره (۷۴)/ ۲۰۰۸، دهۆک.

— بهرهنگاری یا راسته و خو یا ئه رینی: د حاله تین شه پیدایا، ب پرپارین
 مجد و ئیکلاکه رین سهره ده ری یا دگهل قهیرانی دهیته دهر براندن، چ شهر کرن
 بیت یان ژی ره شین بیت. ههروه سا ههستکرنا ب گرنگی و بهرپرسیاری،
 ریکه کا راسته و خو یا بالبه ره کو شیانی به ره هشی یا راهاتنی پتر لی بهین.
 ئەف ههستکرنا ب بهرپرسیاری ب شیوه به کئی زیده رو ل دهف په هله وانی
 سه ره کی (ئه یۆب) ههیه. جار ل هه مبه ری شو ره شی و ملله تی، جار ژی ل
 هه مبه ری گوندی بین خوه. نه دووره نفیسه ری هه ولدا بیت ب شی ههستکرنا
 بهرپرسیاری، ساخله تین په هله وانی نه ره فۆک پی بارکه ت: "ئه ز ژی پشکه ک ژ
 وانم. دهستین من ژ وان نابن و ئه و ژی وه کی تویرا فا میوی دستوی من ئالییاینه، ژ من
 فه نابن.. بپ ۹۸". دبیت ژی هه ولدانه ک بیت ژبو پشکدارکرنا خه لکی دی
 دکریارا ره فیدا، کو ره فینی بکه ته هه لو یسته کی گشتان دی و هه می پیکفه (تبا ی
 عامی بچنه شامی/ فولکلور). لی د حاله تین دوور ژ مه یدانا شه ری، هنده ک
 رهفتارین مینا پشکداری یا چالاکیان، خوه ژ بیرفه کرن ب کاریشه، یان ئه نجامدانا
 کارین وه رزی و هونه ری، دبنه ئه گه ری راگرتنا هه فسه نگی یا که ساتینی و
 ته نابوونی. ل دهف په هله وانی باژی ری، چوونا ئیکه تی یا نفیسه ران و چایخانا ل
 کیله کا پری، باشترین و ئارامترین جهین شه حه ویان و دلده ریژ کرنی بوون:
 "گه له ک دفا بچیه ئیکه تیا نفیسه ران، چونکو پشتی دوورکه تنا ژ فوشه نی ئه و ببوو
 ئارامگه ها پیگو هۆرک.. بپ ۳۳". ئیکه تی یا نفیسه ران جهی چالاکی بین و یژه یی و
 هونه ری و هزری یه. ئەف چالاکییه (دگه وهه ری خوه دا)، ئالا فه کی
 دلده ریژ کر نه کا ئه رینی نه. چایخانه ژی (کو جهی دۆمینه و په رکائی و ل
 هه فحقیانا هه قالانه)، دبیته جهه کی ئارام و بیا فه ک ژبو دلده ریژ کرنی: "هه ر چه و
 هه ردوو ب ژوورکه تن، دیت گازی نو یا نخیا به. وی چافی خوه ل کۆمه ک هه قالان دگیرا،

به لى مامۇستاي درەك چۆل دۇنيا.. بپۈ۴۰". دچارەسەرى يا دەروونىدا، ھەردوو تەكنىكىن ژبىر قەكرنى و دلدەرىژكرنى، دوو شىواژىن نەراستەخۆ يىن راھاتنا نەرىننە دگەل پەستا دەروونى.

ب- چالاكى يىن شۆنگرىن بالبەر: مينا خوه ژى دووركىرن و خوه قەكىشانى، ھەلبەت دبىت ئەف رەفتارە رەقىن بىت ژ ھەقركىي. لى ددەمى خوه قەكىشانىدا، مرقى ژ كاردانەوہ يىن ھەلچونى دپارىزىت و ھەقسەنگى يا وى قەدگەرىنتە قە دوخى جارن كو دبىتە بياقەك ژبو كاركرنى دلايەنەكى دى يى چالاكىياندا. ئوو دپرانىا جاراندا، داھىنانەكا بەرچاڧ دبىاڧى شۆنگردا دكەت و ژ ئاكامىن نىگەتيفىن ھەقركىي دوور دكەڧىت. ئەقە ژى ب كرىارىن نڧىسىنى و ھونەرى دەھىتە ئەنجامدان. ھەرچەندە نڧىسەرى ئىشارەتتىن راستەخۆ نەداينە بەرھەمىن نڧىسى و كارىن ھونەرى، لى داكۆكى يا وى يا بەردەوام ل سەرچوونا ئىكەتى يا نڧىسەران، ئى تىگەھى شۆنگرىن بالبەر دپەژرىنىت: "ئەقە دلپىر و ھەسن ژى بەرەف مە ھاتن، ئەگەر ھۆزانەك نوو دگەل تە ھەبىت بو من بخوينە.. ما بوچى ئەم نا رابىن و بەرەف ئىكەتيا نڧىسەران بچىن.. بپۈ۵۹". خالەكا دى يا گرىنگ د قى بياثىدا ھەيە كو نڧىسەرى گەلەك خوه لى نەكرىبە خودان. د ھەمان دەمدا ژى (ل گورەى ئىدىولوژى يا پىنقاژويا بوپەران)، ب نەرىتى ل قەلەمدايە، ئەو ژى خوه گونجاندا دگەل دەستەلاتىيە. ھەرچەندە ل گورەى بوپەر و روودانان، خوه گونجاندا دگەل دەستەلاتا رژىمى گونەھەكا مەزنى و لادانە ژ تىگەھ و رىياز شۆرەشى. لى ژ لايى دەروونىقە، ب چالاكىيەكا شۆنگرا بالبەر دەھىتە ھژمارتن: "كى بەھىتە قىرى دى دگەل وى بىن... ھەما كى دەيكا مرقى ماركر، ئەو بابى مرقىيە.. بپۈ۱۲۴". ئوو ژبو رەتكىرن و

بهانه کرنا ئی تیگه هئی، بهری خوانده فانان دده ته هه لپه رستی و پاراستنا بهرژه وندا تایهت: "ما کی چ ددهت مه؟ بهس نائی مه دخۆن. دئی نائی یه، بهلی مالین خوه سهرا وان ناهیلین.. بپا ۱۲۴". ب هزرا من، نفیسه ری ئەف جوداهیهی ئیخستیه دناف وان گوندی یین ههف چاره نفیسدا (ل گوره ی بۆیه رین رۆمانی)، داکو ههف رککی یا دناقه را باوه ری و گومانیدا بشارینیت و سه رنجا خوانده فانی بهر ب رهواتی یا لای ب باوه ریئفه ببهت. ئەفه ژی ئەو کراسه یی ژبو په هله وانئ خوه یی سه ره کی که رکری.

ج- چالاکی یین شو نگرین نه بالبه ر: مینا هه لچوونه کا ده ملده ست، رهفتارا دژمنکاری ل دژی که سان و تشتان، دئی هه ولده ت هیرشی بکه ته سه ری یی بهرانبه ر، یان هه ر تشته کی بکه ئیته بهر دهستی دئی شکینیت (یان دئی هاقیژیت). ههنه ک ژی ژ مال درهفن، یان ژ کارئ خوه دهردکه فن. هه لبهت ئەف کریاره ژ خو فیه کیشانی جودایه، چونکو خو فیه کیشان ته ناتر و هیمنتره. لی ئەف کریارا ره فینئ، هه لچوونه کا تۆلشه کرنیه. ئوو ئەگه ر نه شیا ئی هه لچوونا ده ملده ست و رهفتارا دژمنکاری ئاراسته ی که سه ک یان تشته کی دهردۆر بکه ت، دئی بهر ب خوه یی خوه زفریت و دئی هه می کهر با خوه ل خوه یی خوه داریزیت. ددهرو ونزانییدا دبیزنه ئی رهفتاری خوه هه لوه شاندن (تدمیر الذات): "پشتی تیر فه دخوار و مه ست دبوو، تیرتیر دگری و پاشی ب پیین خوه یین له رزوک رادبوو سه مایی. ئیندی هه ر تشتی دهاته بهرده ئی دگۆت، ب تنی ل سه ر گرتن و بهردانا خوه نه بییت.. بپا ۱۱". ئەف خوه ته دمیر کرنه، ساخله ته کی ترۆماداری یا دهروونیه (نه مازه ل ده ف گه نجان). ب شیوه یه کی نه راسته وخۆ، ئامازه ب ترۆماداری یا مه جیدی سه رخۆش هاتیبه دان: "ب تنی ل سه ر گرتن و بهردانا خوه نه بییت.. بپا ۱۱".

چونكو گرتن و دەستەسەركرن دەسەردەمى رۆمانىيدا، ھۆكارىن سەرەكى يىن ترۆمايا دەروونىنە .

د- رەفتارىن خۇنەخۇشكرنى: د ئى رەفتارىدا، مرۆف بەرھنگارى رەوشى يان بارودۇخى نايىت، لى دناف ھەلچوونەكا نافخۇيى يا نە دەرپراندیدا دژىت و دئەنجامدا دى خۇ نەخۇش كەت. ھەرچەندە نقيسەرى چ نامازە يىن ئاشكرا نەداينە ئى رەفتارا راھاتنى. لى د پشكىن دەربارەى باوهرى و گومانىيدا، ب ئاواپەكى نەراستەوخۇ خويا دبن و نقيسەرى (ژبەر نەبوونا باكگراوندەكا دەولەمەندا دەروونزائىي) ب تەماحى و گوھدارى يا ژنان بەھانە كرىبە .

جۆرى دى يى راھاتنى كول سەر ئاستى نەھۆشى يا مرۆشى ئەكتىف دىت و دىژنى شىوازىن نەراستەوخۇ يىن راھاتنى. مەرەم يى ئەو ئالاقن يىن دەدەمى سەرنەكەفتنا شىوازىن راستەوخۇدا دەردكەثن. ئانكو مەيدانا سەردەرىكرنا وى يا دگەل ھەقپكىي، ژ ھۆشى بەر نەھۆشىئە دچىت. د ئىرەدا ژى، مرۆف يى بەردەوامە ل سەر ھەولدائىن خوە يىن بەرەئانىكرنى ژ وان ئالۆزى و نەرەحتى يىن ھۆشدارى يا وى تىك دەن. ئالۆزى ئەو ھەستا پر ئىشاننا باركرىبە ب دلبنى و دوودلى يا ھەقكوىف دگەل ھەر ھەقپكىبەكا نەچارەسەركرىدا. لەوا ب شىپۆبەكى نەراستەوخۇ (كو مرۆف د ھۆشداريا خوەدا ھەست يى ناكەت)، ھندەك ئالاقىن دى يىن بەرەئانىي بكار دەينىت كو رەحتى و ھەئسەنگى يا خوە يى بيارىزىت، يان ژى ھەستكرنا ب داكەفتنى و زربەھرىي و گونەھكارىي كىمتر و سقكتر لى بکەت. ھەمى كەس فان ئالاقىن بەرگرىكرنا مەژى بكار دەينن. لى ئەو يىن ترۆمادار و ھەردەم دناف ئارىشە و ھەقپكى يىن دەروونىدا، پتر بكاردەينن. ئوو چونكو بۆيەر و روودائىن رۆمانى

مشته ژ گهفین مرنئ و ههفرکی و پهستین دەر وونی، گهلهك جورین ئالاقین
بهرگری یا مهژی هاتینه بکارئینان. ئەف ئالاقه ب شیوهیین ئاشکرا و نه ئاشکرا
دناف هندهک ههلویتستین کاراکتهراندا، یان د پیناژویا گشتی یا بۆیهرین
رۆمانیدا خویا دبن.

رهفین میرانییه که وهک زقرینئ

ههروه کو مه دپه رهگرافئ بۆریدا خویاکری کو رهفین کاردانه وهیه کا
سروشتی یا ههسه نگرن و راهاتنییه دگهل پهست و قهیرائین دەر وونی، کو
ئاکامه کا نیگه تیف دکه نه سه ر شیواز و پیکهاته یئ که ساتی یا جفاکی یا مروئی.
ئوو ئەگه ر ئەف پهست و قهیرائین دەر وونی ب کریارین جهسته یی و گهفین
به رهسته یین ل سه ر ژیانئ تیکه له لکری بن، هینگی کریارا رهفینئ یان
به رسینگرتنی ژی دئ ب شیوازین تیکه له لکری یین جهسته یی و ئامازه یی و
مینه شی بن. رهفین ب خوه ژی کاردانه وهیه کا بهرجهسته یی یه ژبو گه فکا
بهرجهسته یی یا ل ژیان و ئارامی یا مروئی دهیته کرن. هه رچه نده رهفین وه کو
تیرم و تیگه ه، کریاره کا ب فهیته یی و شه رمه ل دهف جفاکی کوردی. لی ده می
دبیته ئەگه ری رزگار بوون و خوه قورتال کرنئ، دهیته قه بوول کرن (نه مازه ئەگه ر
ئەف رهفینه ژبو قه گه رکا دی یا دۆماندنا هه فرکیئ بیت). ئوو ئەف کریارا نیازا
قه گه ری و دۆماندنا هه فرکیئ، به هانه یا هه می کریارین رهفینییه د هه می جه و
سه رده مین دیرۆکییدا.

پرانیا رۆمانئیس و داستانه یسین پیگۆتنی یان قه گیرانا روودان و
بۆیه ران، به حسی حیکایهت و سه رهاتی یین په هله وانئ و شه ری و بزاقین مان

و نه مانا قههره مانان دکهن. د پرائییا جاراندا ژی، ئەف قههره مائین دیرۆکی ژبو
 نارمانجه کا بلند و بهرژه و نه ندا گشتی یا جفاکین خوه ههڤرکیی دکهن (خوه
 ئەگهر سهری وان ژی دبه راتیی بچیت). ده می هکتوری پسمیری تروی
 برپاردای کو شه ری مان و نه مانئ دگهل له شکه ری مه لیکین گریسان بکه ت،
 ژبو هندئ بوو کو ناهه کی دیرۆکی بو خوه و وه لاتی خوه تو مار بکه ت. ئوو
 ده می سیسه د په هله وانین سپارتایی ل هه مبه ری له شکه ری مه زنی فارسان
 راوه ستاین، ده می خانئ له پ زیرین بهر سینگی له شکه ری شاعه باسی گرتی،
 هه موویان ژبو پاراستنا روومه تی و ناقداری یا جفاکی بوو. هه موویان گیانی
 خوه ژده ستدا و بوونه قوربانی یین قههره مانتی یا خوه، لی هه تا نوکه ژی
 ناووده نگئی وان ددیرۆکیدا تو مار کریه و خه لک ستران و هو زانان پی دبیژیت.
 له وا ئەم دکارین بیژین کو تو مار کرنا قههره مانی یا دیرۆکی، ب شه ری و
 بهر سینگ گرتی و بهر خودانیغه گریدا یه، نه ب ره ئینی شه. لی نفیسه ری فی
 رۆمانئ، بی هه ولدایی کو قههره مانتیه کا دیرۆکی ژ کریاره کا ره ئینی چیکه ت و
 په یامه کی بده ته خوانده ئانی، کو دشیاندا یه ره ئینی ژی په هله وانین دیرۆکی
 هه بن. باشتین نمونه ژی ده رباز بوونا بارزانی و هه ئالین وی بوو ژ چه می
 ئاراس (هه ره کو هه موو دوکیومینتین دیرۆکی خویا دکهن). لی ئەو ره ئینه
 پلانه کا دارشتی بوو ژبو شه گه ره کا دی، یان دو ماندا خه باتی د مه یدانه کا دی یا
 شه ری بهر سینگ گرتن و بهر خوه دانیدا. لی دحاله تی په هله وانئ فی رۆمانیدا،
 ره ئین ژ دژمنه کی بهر ب دژمنه کی دیشه یه: "گوری من، ئەفه ترکویه، ژ عه ربان
 زالمترن، هه ما خودئ ره حمه کی ل بهر دلئ وان بگیریت.. پ ۳۷۰". ئانکو ره ئین ژبو
 کریارا ره ئینییه، ژبو رزگار کرنا گیانی خوه و گوندی یین خوه یه. په هله وان د
 گافه کا کهر بقه بوونیدا خویا دکه ت:

- براین من، نه‌فه نه بارکرنه! نه‌فه ره‌فه ره‌ف.. بپا۹۰.
- نه‌گه‌ر بارکرن بیت، چو جاران به‌ره‌ف نابین، ژبو‌قی ره‌قی چو به‌ره‌فی پینه‌قی‌ت. ره‌فه و ل په‌ی ره‌قی رووتی ده‌یت. له‌ورا گوتینه؛ ره‌ف و رووتی..

بپا۱۱۶.

- چوون نه هر تنی ژبو چوونی بوو، چوون ژبو قورتالکرنی بوو.. بپا۲۴۱.
- لی سهره‌رای قی ره‌فینا ژ نشکافه که‌فتیه د ریکا خه‌لکی گوندی سهری و گوندین ده‌وروبه‌ردا، نفیسه‌ری قیایه کراسه‌کی قه‌هره‌مانی و به‌رخودانی بکه‌ته به‌ر. جاری ل ده‌سپیکي و به‌ری قه‌ومینا روودانی، په‌له‌وان ب پشینییه‌کا په‌له‌وانین نه‌فسانه‌یی بین چیفانوکان، هزرا ره‌قینی دکه‌ت و پلانه‌کا موکم بو دادنیت، چونکو ب ریکا خه‌ونی هاتییه‌ ناگه‌هدارکرن: "خودی ل سهر‌گوتنا من شاهده. هیشتا من تشته‌ک ژ قی برووسکی ژی نه‌دزانی. چونکو برووسک گه‌له‌ک پشتی هینگی یا هاتی و نه‌ف خه‌ونه یا به‌ری پینج شه‌قایه.. بپا۱۳۱". وه‌کو هه‌موو قه‌هره‌مانین چیفانوکان باوه‌رییه‌کا مه‌زن ب خه‌ونی هه‌یه و پشتبه‌ستنی پی دکه‌ت. ئوو دیسا وه‌کو خه‌ونین چیفانوکان، خه‌ونا په‌له‌وانی قی رومانی ژی راست ده‌ردکه‌فیت و دبیته ری‌نیشانده‌ره‌کی نه‌فسانه‌یی ژبو پلانین راجاندی بین روژین داهاتی. نه‌یوبی په‌له‌وان ب قی شیویه‌ی ل خواری خه‌ونا خوه‌ شه‌گیریت: "من دیت؛ دنیا سپیده بوو، هه‌موو خه‌لکی مه‌ دره‌قی. دگه‌ل وان دره‌قیم. چو چه‌ک دگه‌ل من نه‌بوون، ژلی گویاله‌کی زرافا پینقه دده‌ستی مندا بوو. نه‌م به‌ره‌ف دره‌کا نه‌نیاس دچووین. من نه‌دزانی به‌ره‌ف کیفه‌ دچین. بتنی من دزانی هه‌موو خه‌لک یی دره‌فن. ژن و می‌ر و زاروکان بوون.. بپا۱۳۱". قه‌گیرانا قی خه‌ونی به‌ری خوانده‌فانی دده‌ته هزرکرنی د سی سه‌متین شروقه‌کاریندا.

* سهمتا ئېكى: پەهلەوانى ل گورەى ئى خەونى پلانەكا پىشەخت و پىرارهكا بەرھەفكرى ژبو رەئىنى داىە. دناف گەرمەگەرما دانوستاندننن پىراردانىدا. ب شىۋەپەكى نەراستەوخۇ ئاماژە ب ئى چەندى دەيتتە دان: "بەلن نزا وى ئەفرو خىر بوو؟! ل گەنگەشا ئىقارى ھەمىيى، ھەما يى بىدەنگ بوو. بئى ل بەر وى دىواری روونشت بوو. ھەر وەكى نە ل ئى دنيايى.. بپ۸۰".

* سهمتا دووى: ئەو ھە كو مرۇفېن خوە ژى دئى پىرارىدا پىشكار دكەت. داکو پىرارا خوە يا كەسۆكى بكەتە پىرارا كۆمى: "ئىكەمىن جقېن ل سەر بەربانكى بىلايى، دناقبەرا ھەموو زەلامىن گوندى دا ھاتە گرىدان. دەمژمىر ژ دوونىشى شەفن دەرباز ببوو.. بپ۱۰۱". ئەفە ژى دكۆكا خوەدا ئارمانجەكا دى يا قەشارتېيە كو ب رىكا خاوەندارى يا خەونى (وەحىي!)، ھەمى مرۇف و كەسوكارىن خوە ل دۆر تەوهرى خوە و بنەمالا خوە خرڤە دكەت. ژبو ئى مەرەمى ژى خوە ب ھىزدار و كەسەكى راددەبەدەرى ژ توخمى مرۇفان نىشان ددەت: "دقيا گرىا خوە ژ گوندىيان قەشىرىت.. بپ۱۷۶". چونكو گرى نىشانا ھەلچوون دلېنى يا مرۇفانە و نقىسەرى قىايە پەهلەوانى خوە ژ مرۇفان بلندتر ببىنىت، لەوا ھەلچوونا گرىى ژى، ژى دوور كرىيە.

* سهمتا سىي: ئەو ھە كو كرىارا رەئىنى بكەتە مىرانى و قەھرەمانىيەكا دىرۆكى. باشتىرىن و ب ساناھىترىن ئەرگومىنت ژبو ئى مەرەمى، ھەژىكرن و پىرۆزكرنا كرىارا رەئىنىيە.

نقىسەرى رۆمانى، ھەمى شىاننن خوە يىن ھونەرى و رەوانبىژىي كرىنە دخزمەتا ئى ھەژىكرنىدا. ب شىۋەپەكى ئاشكرا و راستەوخۇ، رەقېن ب

باوهریښه گریډایه و بازه یه کی گومانې ئیخستیه سهر وان که سین رهښی نه به ژرینن. ئانکو چافکی کامیرا نفیسهری تنی کهفتیه سهر دوو ههلویتین رههایی؛ باوهری و گومان. ئه وین ب دویف وهی و خونا په هله وانی دکه شن، باوهردار و وهلاتپارین (خوه نه گهر ریکه کفتنی دگهل چه ته یین خوه فروش زی بکه ن!). ئه وین دوودل ژ برپاردانا رهښی، گوماندار و ترسینوځ و هه لپهرستن (خوه نه گهر برپارا وان شه رکه کی مان و نه مانا بهرگری بیت زی!).

نفیسهری گرنگیه کا بهرچاف ب ناخی که سین گوماندار نه دایه و ب کووری ل ئه رگومیتین وان نه شه کولایه. ئه رگومیتتا ئیکانه یا نفیسهری خویاکی، ئه وه کو ب مال و مولکی خوه شه گریډاینه: "دهستین مه ژ مائی مه شه نابن.. بپا ۱۲۲". ما نه یا فهر بوو کو گوندی بهر فانیی ژ وهلاتی خوه بکه ن؟ ما یا بهر ئاقلتر نه بوو کو هزرکا دی د گومانا واندا کربا؟ نه دووره قیا بیت هه لویتسته کی میرائی بو خوه و وهلاتی خوه تو مار بکه ن. ما ئەف هه لویتسته نه هه ژی هندیه کو مروف شه ری مان و نه مانی بو بکه ت؟! ما نه هه ژی هندیه کو په هله وانه کی مینا سه میانی (کو په هله وانه کی لاهه کیه). دگهل وان بمینیت و سه ره ده رییه کا بهر هوز و نه رههایی دگهل گومانین ئه وین مایی بکه ت: "ب میرائیا خوه ژی مینا شیره کی نه ترسیایی و چافنه ترس.. بپا ۲۴۸". لی په یاما نفیسهری ئه وه کو کریارا ره فی بکه ته داستانه کا میرائی و ئه یوی بکه ته قه ره مانی فی داستانی. لهوا ب کووری و هووری ل سهر مانا سه میانی ناراهه ستیت و ب کریاره کا لاهه کی یا هه چکوهه بی ل قه لم دده ت: "نه گهر ژ بهر وان نه با، نوکه نه و ژی دگهل نه یوی و یین دگهل دا بوو.. بپا ۲۴۸... نه و ژی ژ بهر خاترا وان ما بوو.. بپا ۲۴۹".

ئەف بېرادانا پېش سەمياڭشە (بېي كۆ سەدەمى سەرەكېي مانا سەمياڭى خويپاكەت)، كېمبەھاكرنا سەمياڭىيە ژبۆ ھەژيكرن و بلندكرنا ھەلوئىستېن ئەيۆبى. چونكو مانا سەمياڭى دگەل كەسېن گوماندار (كو ھەلپەرست و قەلس و نەزان و بى باوهرن) دگەل وئ وسفنى ناگونجىت، ئەوا ب مينا شېرەكې نە ترسيابى پەسنداىى. لى دېت مەرەم پى ئەو بىت كو ھەر كەسەكې ل دويف بانگەوازى يا ئەيۆبى بچىت باوهردار و ھەزى و سەر كەفتىيە، ئوو ھەر كەسەكې ھەلوئىستەكې دى ھەبىت، چەتن و گوماندار و شكەستىيە. ھەمى ھەولا نقىسەرى ئەو بوويە كو رەڭينا پەھلەوانى خوە رەوا كەت و دەھمان دەمدا ژى، رۆلەكې قەھرەمانىن دىرۆكى بدەتن. ژبۆ ڤى چەندى ژى، كۆمەكا ھەڭبەر كرنىن دىرۆكى و وسفنى لەھەنگەكې ئەفسانەبى ب پەھلەوانى خوە يى سەرەكېڭە نووساندىنە (چ ب ئامازە بىن راستەوخۆ بىت يان نەراستەوخۆ). ھەتا شىابى ھژمارا پتر ژ پىنج ھەزار كەسان بگەھىنتە پەرافەكې تەنا (كو ب راستى ژى كارەكې نەھىسان و ھەچكۆھەبىيە). ئەفە ژى ھندەك ژ وان ھەڭبەر كرنىن دىرۆكى و كلتۆرىنە؛

• ھەڭبەر كرنە پەھلەوانى دگەل خوداڭھەندان:

ھەرەكو مە گۆتى كو نقىسەرى ڤىيايە پەھلەوانى خوە بگەتە قەھرەمانەكې ئەفسانەبىيە ھەمى پىزانىن و شىان ھەين. لى دىرپانى يا جاراند، ئەف جۆرى پەھلەوانان ژ نقىش خوداڭھەندانە. لەوا نقىسەر ژى سىفەتنى خوداڭھەندان دەتە

^۴ تەحسېن نافشكى (۲۰۱۲). قارەمانىن ھنېر بەند و تىشتىن دن درۆمانا (شۆپىن روندىكان) دا.

رۆژناما وار، ھژمارىن (۶۲۴ - ۶۳۴). دھۆك، ژ ۲۰۱۲/۵/۱۴ ھەتا ۲۰۱۲/۵/۲۸.

په هله وانی خوه و دبیریت: "نه یوب نیک ژ وان خوداڅه نندان بوو. ژبلی بریارین دهیکا
 خوه، بریارا ژنه کا بتتی ژی ل نک وی ب سیقه کا رزی نه دچوو.. بپ۱۲۱". په هله وان ب
 فی ساخله تی خوداڅه ندیج دکاریت هه می تستان بزائیت و پیسبینی یین وی ژی
 راست دهرکه فن. ب دریزاهی یا فه گیرانا چیروکی، نه یوب ب هه می روودانان
 ناگه هداره و هه ر جهه کی گه هشتبای هه څاله ک یان مریده ک لی هه بوو. خوه
 ده می دچیته دناڅ ره بیا چه ته یین دژمنیدا ژی، که سین نیاس و هاریکار هه نه:
 "کا راوهستن! یا ژمنقه دهنگی خالی نه یوب هات گوین من.. بپ۲۲۳". ب هزرا من،
 مه ره ما نفیسه ری نه و نه بوویه کو په هله وانی خوه بکه ته خوداڅه نند، چونکو
 نه گه ر و هسا بایه، ل گوره ی سهر پورا نفیسه ری د نه فسانه و چیقانوکان دا هه بی،
 دا فه گیران بهر ب سه منته کا میسه چیت. لی نه م دکارین بیژین کو نفیسه ری یی
 هه ولدای ساخله تی خوادوه نندان بکه ته بهر په هله وانی خوه یی مرؤف. ب فی
 چه ندی ژی، په نا بریبه بهر ب کارئینانا قه هره مانین نه فسانه بی یین نیف
 خوداڅه نند. په هله وانی خوه دگه ل ئوتناپشتم هه فه رکر یبه کو ژ لایئ ئانوی
 خوداڅه ندغه ب قه ومینا روودانان هاتیبه هایدارکرن: "ئانوی نه و هایدار کر بوو،
 داکو مینا ئوتووناپشتم خه لکی خوه ناگه هدار بکه ت و نه وان ب کنارین قورتالبوون
 بگه هینیت.. بپ۱۳۲". د نه فسانه یین سومه رییاندا، ئوتناپشتم (مینا نوحی) ملله تی
 خوه ژ توفانی قورتالکر و خوداڅه نندان ساخله تی نه مری یا خوداڅه نندان پی
 به خشی. نه یوب ژی د پشکا خوه دانه ناسکرئیدا ب فی ئاواپی به حسی خوه
 دکه ت: "دبیژنه من نه یوبی سه بری، من باوهریه کا تام ب خودای خوه یی پاک و دلوقان
 هه بوون، چ گومان ل سهر مه زنی و ئافرنه ده څانیا وی نه بوون... هه تا گوشتی من ژی بو
 کول و پیت، کوتی بووم. بومه خوارنا کورمان. به لی سه بری من هه ر ما و من کین ژ
 خودای خوه نه راکر.. بپ۱۰۵". نه فجا ما بوچی رولی نوحی یان ئوتناپشتم پی

ناهیتته بهخشین؟! ئەو باوەرداره و فەرە باوەری پێ بەیتە دان، داکو مللەتێ خوە ژ تەنگافیێ رزگارکەت. ژلایەکی دێقە ژێ، ئەف خوودانەنیاسینە ب چیرۆکا ئەیۆب پێغەمبەرە گریدا یە کو دی دخالا بەیتدا ناماژی پێدەین.

• هەقەبەر کرنا پەهلەوانی دگەل پێغەمبەران:

جاری ل دەسپێکی ئەگیرانا خەونی و نەرازییونا گوندی یێن وی، هەقەبەر کرنا نەراستەوخۆیە دگەل محەمەد پێغەمبەر. ئەگەر ئەم خەونی ل جەهێ وەحیی دانین، دی یێن کا چەوا هەندەك ژ کەسوکارین پێغەمبەری (س) باوەری پێ ئینا و هەندەکین دی دناف گێژەفانکا گومانیدا دزفین، هەر وەسا ژێ رەفتار دگەل ئەیۆبی هاتە کرن. بەری روودانا وەرگرتنا هەلوێستی، پێغەمبەر (خودانی وەحیی) و ئەیۆب (خودانی خەونی) دناف کەسوکارین خوەدا جەهێ ریز و شەهنازی پیکرنی بوون. د لەقته یەکا بەلزدا نفیسەر ددەتە خویاکرن: "هەتا شەفا بۆری ژێ هەموو گوندییان ئەو ب ریبەری خوە دزانین.. بپ ۱۷". ئانکو هەتا بەری خویاکرنا خەونی و بانگەوازی یا رەفین، هەموو گوندیان باوەری پێ هەبوو و ب ریبەری خوە دزانین. پێغەمبەر ژێ هەتا بەری خویاکرنا وەحیی، جەهێ ریزگرتن و باوەری یا هەمی خەلکی مەکەهی بوو. ئوو گریدانا وەرگرتنا هەلوێستی رەفین ب گومان و باوەرییە، ئی بوچوونی دپەژرینیت، نەمازە ئەوین باوەردار قورتال دبن و ئەوین گوماندار دناف ئاگری جەهنەما ئەنفلاندا دەیتە سۆتن. ئەگەر ئەف هەقەبەر کرنا نەراستەوخۆ ژ راچاندنا هزرین من یێ خواندەفان بیت، کۆمەکا هەقەبەر کرین دی یێن راستەوخۆ ژێ تیدا هەنە: "مینا پەیا مەبەرەك ژ پەیا مەبەرین یەهودیان، هەستیی کرنا خوە ب مەترسیا پاشەروژی ل بەر چاقین خوە دانی.. بپ ۱۳". پاشی ددەمی ئەگیرانا خەوئیدا چیرۆکا موسا پێغەمبەر

دکه ته هیڅیڼی خه ونا وی: "خپچهکا رهشا ته قنځ، وهکی رۆبارهکی دکه ته به راهیا مه، ههر مروههکی دکه هشته وی ته قنهرهشی تیندا دچوو خوار و هندا دبوو... ب وی گۆپالی ل ته قنهرهشی گهریام.. بپا ۱۳۱". کا چهوا موسا پیغه مبهه ب گۆپالی خوه، مللهت ژ ده ریا سوور ده ربا زکر، ههروهسا نه یۆبی ژی ب گۆپالی خوه یی زراف، مللهت ژ جاددی ده ربا ز کر.

لی نفیسه ری وهسا هزر کریه کو دبیت خوانده فان نه کاریت شی هه شهه رکرنا ناماژی بیبیت. لهوا ب ناشکرای نائی موسا پیغه مبهه ری ئینایه و کریه ژیدم و ئیلهاما خه ونی: "نه یۆبی ئه ف خه ونا خوه یا سه رچه قین وی شه دگه ریان سالیین گه نجاتی یا وی و چیروکا به نی هیلال و گۆپالی جادوی موسای.. بپا ۱۳۲". ههروهسا سه بر و تهحه مولا نه یۆبی په هله وان دگه ل سه بر و تهحه مولا نه یۆب پیغه مبهه ره هقهه ر دکهت: "نافا وه رمینا کر مین نه فره تی یین نه یۆب پیغه مبهه ری دبن چه رمی وی دا دلشقی.. بپا ۲۳۰".

ئوو د پشکا خوه دانه ناسکر نیدا، نفیسه ر ب ریکا ته قه موسی نه یۆبی سه بری ددانته جهی نه یۆب پیغه مبهه ر و هه مان سه بری ورا پیغه مبهه ری بو په هله وان خوه شه دگیریت: "دبیرنه من نه یۆبی سه بری، من باوه ریه کا تام ب خودایین خوه یی پاک و دلوفان هه بوون، چ گومان ل سه ر مه زنی و نافره ده قانییا وی نه بوون. وی ژی چو گومان ل سه ر فیان، سه بر و باوه ریا من نه بوون.. نزانم چهوا رۆهکی ژ رۆزان، خودایین من دگه ل نه هه ریمه نی ل هه قه اتتکر، کو دژمنی من و وی بوو. ب ده ست وی شه به ردام. بیی کو من گونه هه ک ژی هه بیت. هه ر تشتی من، مال، زارو، بووک و نه فی، سه رمیان و به خته وه ری چوون. هه تا گوشتی من ژی بو کولوییت، کوتی بووم. بوومه خوارنا کورمان. به لی سه بری من هه ر ما و من کین ژ خودایین خوه نه را کر. خوه نه دا

دهستى ئه هريمه نى. ل دوماهييين خودايى من دمه رجى خودا بسهر كهت و من ژى شه رى خوه بدوماهى ئينا. ژبه ر قى سهر كهتنى گه لهك تشت ل من زقران دن. نه فقه جاره كا دى ژى دامه دهستى ئه هريمه نى. به لى سهر و باوه ريبا خوه ژ دهست نادم.. بپ ۱۰۵". نه ف ميئاكى هونه ريبى ته فقه موسى، به رى مه دده ته باب ته كى دى بى جه فه نكي، نه و ژى ناغى گوندى سه برييه. پرائى يا گوند و ده فري ن د فه گيرانا بويه راندا هاتين راسته قينه نه، تنى گوندى په هله وانى نه بيت كو ناغى سه برى دانايه سه ر. ب هزرا من، نه ف ناغه هيمايه كه ژبو سه بر و هه دارا په هله وانى روماني، كا چه وا سه بر و هه دار ب ناغى نه يوب پيغه مبه رقه هاتيبه نووسان دن، نقيسه رى هه ولدايه كو هه مان سه بر و هه دار ب په هله وانى ويغه ژى به يته نووسان دن. له وا ناغى راسته قينه بى گوندى ب ناغى سه برى گوهار تيبه. ژلايه كى ديغه ژى، بى قياى گوندى ب ناقدارى يا په هله وانى سا بر تو مار كهت، ئانكو ژيياتى يا گوندى بو و په هله وانى بزفريت و ژيياتى يا په هله وانى بو هه مى مرؤفايه تيبى بزفريت، مينا هه مى پيغه مبه ر و خودا فه ندين نه فسانه بى. خوه ناغى روماني ژى ژ رونديكىن په هله وانى هاتيبه وه رگرتن، "رونديكا شوپين خوه ل سه ر دي مى وي چيكر بوون.. بپ ۱۷۹".

• هه قبه ر كرنا په هله وانى دگه ل بارزاني:

نه گه ر نه م ب هوورى ل چيرؤكى بنيرين، دى بينين كو ژبو ئاكارنا كه ساتى يا په هله وانى روماني، مفايه كى زور ژ ساخله تين كاريزمايى بى ن كه ساتى يا بارزاني هاتينه وه رگرتن، نه مازه د ره وشا ده ر باز كرنا چه مى ئاراسدا (كو ب شيويه كى ري كخستى له شكه رى خوه فه كيشا و دگه ل وان ما هه تا هه مى ژ ئاراس ده ر باز كرين). په هله وانى ب هه مان شيويه ري كخستى كاروانى خوه

بهر ب سنوورانقه بر: "پینچی کهسهک ژبو دوماهیا کاروانی، چهند کهسهک ژبو
 هاریکاریا بیچاران. کهسین ریبهر و شارهزا بو سه رکیشیا کاروانی. ههرسی سه رکردین
 مهزن ژی ئیک ل بهراهیی و ئیک ل نیقی و ییدی ل داوی.. بیپا ۲۷۱". ههلبهت ئەف
 ریکخستنا موکم، میناکئ سروشتیی ئازاوهیی یا رهفینی رهسم ناکهت. زیدهباری
 ئی چهندی ژی، مینا بارزانی و لهشکهری وی ههتا ریزگهها دوماهیی ژی، ههر
 چهکدار و بهرههفکری بوون ژبو ههر شهههکی ژنشکانقه بهیته کرن: "ئهگهر
 هات و هیزهکا دژمنی بهیت دا دههوارا وان بچین.. بیپا ۲۷۲". ئەفه ژی نه ساخلهتی
 رهفینییه. پشتی راجاندنا ئی میناکئ مینا ریکخستنا لهشکهرین فهومی (دحالهتی
 هیرشیدا)، بهری کامیری ل سهه نهیۆبی رادگریت و ب فلاشباکهکی بلهز بیرا
 خواندهفانان ل خوویی یا کهسی پههلهوانی دئینیت: "بهری نوکه ئیکههمین کهس بوو
 دهاته بهر جاددی، نوکه ژی دوماهییک کهسه مایه ل بهر جاددی.. بیپا ۲۳۰". ئەف
 میناکئ وهکو ههفتهریبی یا ههفلدان، دههبرینهکا جهههنگیه ژبو میرانی و
 میرخاسی یا پههلهوانی، ل دهمی هیرشکرئی سه رکیش و پیشهنگی پیشمههگهیه
 و ل دهمی رهفی ژی ل دوماهی یا کاروانی مایه کو کهسهکی ل دویف خوه
 نههیلیت و ههمی بهر ب پهرائی تهناهیته بهت. ل گورهی دوکیومینت و
 ژیدهرین دیروکا ههشچهرخا کوردستانی، ئەف ساخلهتین ژیگوتی ژ ساخلهتین
 بارزانیی نهمر بوون. نه دووره نفیسههری ئییایه بیژیت کو خوینگهومی و گیانی
 بارزانی دناف لهشی ههمی قهههمانین مللهتی کورد دایه و د تهنگائی و
 رهوشین نالهباردا، تههه موسا کهساتی یا وی ب هزر و دلینی و دهسپیشخهری و
 رهفارهه دهیته کرن. پاشی ب ئاوایهکی ئاشکرا و راستهوخو ژی، ئەف ههزا
 جهههنگی خویا کرییه دهمی دیژیت: "ژبههکو کورتترین و باشتترین ریکا وان
 هلبژارتبوو، ریکا هاتوباتی: ئیکه ژ ههرسی ریکین سههری سیریا نا مروؤف ل راستی وان

دهيتا. هه‌ميشه فه‌هره‌مانين كورد، هه‌ر ژ ميرياني نه‌فسانه‌يي و هه‌تا بارزاني ل ده‌ريازكرنا ناراسي نه‌ف ريكه هه‌لبزارتيه.. بپا ۲۱۱".

• هه‌قبه‌ركرنا په‌هله‌واني دگه‌ل كاراكته‌رين دي:

به‌روفازي فان هه‌قبه‌ركرنين ژيگوتي د هه‌رسى خالين پيشيندا، كو شيوازي ته‌قه‌موسى و چاڤليكرنى ب خوڤه گرتينه. پړانيا په‌هله‌وانين لاوه‌كى يين روماني كريت و بچووكرى هاتينه وه‌سفرن (هه‌لبه‌ت ژبلى بنه‌مالا په‌هله‌وانى، چونكو نه‌و ژى پشكه‌كن ژ پيكه‌هاتيه كه‌ساتى يا وى يا چيشانوكى). نه‌فه‌ ژى هه‌ولدانه‌كه‌ ژبو مه‌زنكرن و هه‌ژيكرنا په‌هله‌وانى سه‌ره‌كى. د دوو نمونه يين هه‌شدردا كو ئيك هه‌شپاره دگه‌ل هه‌لويسى په‌هله‌وانى و يى دى ل دژى بپارا ره‌شينييه، ئيك لايه‌نگري باوه‌ريى و يى دى مشتى گومان (هه‌روه‌كو نفيسه‌رى ره‌سمكرين). هه‌ردووان ل هه‌مبه‌رى مه‌زناهى و پايه‌بلندى يا په‌هله‌وانى، ب بچووكى وه‌سف دكه‌ت. دحاله‌تى ئيكيدا بچووكرنا په‌هله‌وانى لاوه‌كى ب ريكا بى به‌هاكرنا هه‌بوون و بپارا وى هاته‌ كر: "جه‌رگيسى به‌ژن كورتك و نيڤا كو‌سه، دفنا خوه يا دريژ ب ده‌ره‌چكى فه‌مالي، تشته‌ك لى نه‌ دكه‌ته‌ ناڤى، چوون و نه‌ چوون وه‌كى ئيكبوو. دبیت چوون ژ ماني باشتو بوو، گوټ: دئ كه‌نگى ب ريكه‌فين؟!.. بپا ۱۰۹". لى د حاله‌تى دوويدا، كه‌سه‌ك ب ناڤى مه‌ردان گومان ل سه‌ر بپارا په‌هله‌وانى هه‌يه و نه‌و باوه‌رى نينه‌ كو دئ ب سه‌لامه‌تى گه‌هته‌ بنه‌جه‌ئ، له‌وا ل دژى بپارا به‌ردانا گوندى رادوه‌ستيت. ل څيره‌ ژى، نفيسه‌رى هه‌ول نه‌دايه‌ خوه‌ ل به‌ره‌له‌ستى يا مه‌ردانى بكه‌ته‌ خودان و ل سه‌ده‌مى گومانا وى فه‌كوليت. لى ب ئاوايه‌كه‌ئ هزركرنا نيگه‌تيف، سه‌رده‌رى دگه‌ل هه‌لويسى مه‌ردانى هاتيه‌يه‌ كر. ب ريكا بچووككرن و بى به‌هاكرنى،

هه‌لویستی وی ژى پشتگوه ده‌افیت: "مه‌ردانی چوریک و به‌ژن کورتک، نه‌وی قه‌دا
 وی یا ژووری دوجاری یا خواری. ل روونشتنی گه‌وده‌کی ته‌شافا هه‌بوو. به‌لی چاخنی
 رادبوو پینیا هندی زاروکان خویا دکر. سه‌روچاقین مه‌یموون ناوا، دفن و ده‌ف ده‌رکته‌ی و
 بروو، چافا دبه‌ر کوور.. بپه‌١٢". ئو چونکو ئه‌ف هه‌لویسته ل دژی په‌هله‌وانیه،
 بچوو‌کرن دژوارتره و میناکنی پاشقه‌برن و ئیه‌انه‌کرنی وه‌ردگریته. د
 کاردانه‌وه‌به‌کا نه‌چافه‌ریکریدا، په‌هله‌وان ب ئاوایه‌کی ترانه‌پیکرن و
 ئیسته‌ه‌زایقه دپه‌ژته گومانداران: "باوه‌ردکه‌م هوون ل سه‌ر وی باوه‌ریینه، هه‌ما کی
 ده‌یکا مروقی مارکر، نه‌و بابنی مروقییه؟!.. بپه‌١٢". ب ئی پرسیارا ئیسته‌یفزازی،
 به‌ری به‌ره‌لستان دده‌ته وی چه‌ندی کو بیژن نه‌خیر وه نینه و ئه‌م ژى وه‌کو وه
 خودان باوه‌ر و مین. داکو ب ئی به‌رسفا چافه‌ریکری خوینگه‌رمی و هاندانا
 وان ژبو پریاردانا ره‌ئینی به‌هته کرن. لی کا چه‌وا پرسیارا ئیسته‌یفزازی یا
 په‌هله‌وانی نه‌چافه‌ریکری بوو، ئه‌رگومینت و به‌رسفین به‌ره‌لستان ژى
 نه‌چافه‌ریکری بوون: "برا!... باوه‌ر بکه حکومت چول مه‌ ناکه‌ت، ما مه‌ چکرییه؟ نه‌م
 یئ ل سه‌ر مال و مولکی خوه. نه‌ نه‌م پینشه‌رگه‌هین، نه‌ روژه‌کی مه‌ تفه‌نگه‌ک د وان
 وه‌رکرییه.. بپه‌١٢".

هه‌رچه‌نده نفیسه‌ری خوه‌سه‌رییه‌کا جوان و هونه‌ری دایه ئان جوهره
 په‌هله‌وانین لاهه‌کی و دانوستاندنه‌کا گه‌رم و ئازاد پی چیکرییه. لی ئه‌ف
 ئازادییه ژ چوارچوئی هزرکرتین به‌ره‌شکری بین نیگه‌تیف نه‌بو‌راندییه. بریارا
 نه‌ره‌ئینی ب چوریکی و هه‌له‌په‌رستی و قه‌لسی یا مالی دونیایقه گریدایه: "ما کی
 چ دده‌ت مه؟! به‌س نانی مه‌ دخون. دلی نانی یه، به‌لی مالین خوه سه‌را وان ناهیلین..
 بپه‌١٢". سه‌ره‌رای وی چه‌ندی کو ئه‌فه هه‌لویسته‌کی ره‌وا و نورماله ژبو پاراستنا
 به‌رزه‌وه‌ندی بین که‌سوکی (ل هه‌می جه و سه‌رده‌مان). لی چونکو جفاکی

كوردی جفاكه كئى كوللهكتیقى كشتوكالییه، ددهمى قهیران و تهنگافیاندا ههمى مال و مولكه تئى خوه دكه نه قوربانى هه فهه لوئىستى و هه فبپاریئى، لهوا هزركرن د ژيار و مالئ دنیايیدا، ب بچووکی و چوریکی و نه میرائیئى دهیسته ل قه لهمدان. ژ لایه كئى دیشه ژى، پشتگوه هافینا رۆلئ عه فدلایئ بهرپرسی پيشمه رگه ی ژى شیوازه كئى دى یئى بلندكرنا په هله وانئى سه ره كیهه. نشیسه رى نه ثیایه عه فدلای كریت و بچوو ككه ت، چونكو بهرپرسی پيشمه رگه ی بوو. هه رچه نده ب ره زامه ندی و قاییلبوونا ئه یۆبى، عه فدلا دبیته بهرپرسی كاروانئ ره ئئى ژى: "ژبه ركو ئه یۆبى دقیا عه فدلا سه ركیشبیت. ئه و پتر یئ شاهزا و خه لكئى وئ نافچه یئ بوو. ههم ژى وهك ربه ر پتر بكیر دهات.. بپا ۲۰۱". لئى هیلانا وی ل په راویزا بۆیه ران، بئى بریاردان و پیرابوونئ ب بهرپرسی یاریه تیئ، قورمچاندنا رۆلئ ویهه. ئه فجا ژبو ته ركیزكرنا ل سه ره ئه یۆبى، بۆیه رئى كورئى وی یئى گوماندار و بیئۆمیدى و بیزارى یا عه فدلای دكه ته به هانه یا په راویزكرئى: "عه فدلا گه لهك ژ خوروگورا خوه یا بهرئى داكه تبوو. هندهك ب بیئۆمیدى و گه لهك و گه لهك ب په ریشانى ل چه په رین نیزیکین دژمنى دنئیرى. ئه ها نۆكه ئه و رۆژ بوو، یا تشتهك ژ مرنئ پینه تر ژ وان نه هیئت. ئه گهر ژبه ر ئه یۆبى نه بایه، نۆكه وی بریارا هیرشهك مان و مرنئ دابوو.. بپا ۳۱۶". هه رچه نده ئه ف هه لوئىستى میرخاسى و شۆره شگیرانه یئى عه فدلای دگه ل رۆل و بهرپرسیارى یا پيشمه رگه كئى شۆره شگیر دكونجیت، لئى هه بوونا ئه یۆبى وهكو ئاستهنگ (بهرپرس) د ریکا شۆره شگیرى یا ویدا، ئاماژه یه كه ژبو ره واکرنا ره ئینئى. لهوا ب كاردانه وه یه كا بیزارى و بیئۆمیدى ل قه لهمدایه و رۆلئ عه فدلایئ هه قرك یان هه فكویفئى ئه یۆبى هه تا دوماهى یا رۆمانئى په راویز كریهه. ب هزرا من، ئه فه ژى شیوازه كئى دى یئى بچوو ككرنا په هله وانئى لاهه كیهه ل هه مبه ر په هله وانئى سه ره كى. ههروهسا

بابه تی گوهدان یان بنئه مری یا ژنی، رهفتاره کا نه قه بولگری یا جشاکیه و
 خه لک ئیکودوو یی شهرمه زار دکه ن. ل گوره دی تینین جشاکئی (ئه وین بنئه مری
 ژنی)، نهشین برپارا خوه بدن و هه رکه سه کی نه خودانی برپارا خوه بیت، ب
 بچوکی و کیماسی لی دهیته نیرین. نقیسه ری ئەف رهفتارا نه جشاکئی، کریه
 به هانه ژبو نه ئیکگرتنا برپارین گوندییان، کو بچوو ککرنا خه لکی گوندیه،
 نه مازه ئەوین ل دژی هه لو یستی ره ئینی. د له قته یه کا تیرامانا په هله وانیدا
 نقیسه ر (حیکایه تیتر) دیتریت: "ئه یۆبی هه موو دنیا سین. برپارا وان که تبوو ده ستی
 ژنان.. بپ ۱۲۰". ئەف شیوازی فه گیرانی ئامازه یه ژبو کاردانه وه به کا هه لچوونا
 بارکری ب تۆره بوو نیقه. تانتیدانا ب بی برپاری و بنئه مری یا ژنی، دیسا
 هه ولدانه کا ئیستفزازیه ژبو هاندان و فه گه ریانا وان بهر ب په ژراندنا داخوازی
 یا په هله وانیه. نقیسه ری ژبیرکریه کو به هانه یا سه ره کی یا ره ئینی ژبو پاراستنا
 ژن و زارۆکانه. ئەفجا ده می ره ئینیدا، هه رده م ژن زی ره ئیا خوه دده ت و
 رۆله کی بهرچا ف هیه د پرۆسه یا ره ئینیدا، چونکو نیقه کا هه لگرتنا که لو په لان
 و ئه یین خواری ب ستووی و بئشه به. لی ئەف بچوو ککرنا خه لکی و ژنان ژبو
 هه ژیکرنا په هله وانی و ره واکرنا ره ئینییه.

هه ر دیبائی بچوو ککرنا کاراکته رین دیدا، ژپه خه مه ت مه زکرنا
 په هله وانی، خاله کا دی یا هه ژی ئامازه پیکرنی دکه فته بهرچاقین خواده فانان. ئەو
 زی ئەوه ده می کاروانی ره ئینی دگه هته په رانی ته نا، به ری کامیری ژ سه ر
 په هله وانی ناهیه لادان و دهه ولدانه کا سار و نه به ره ژودا (لی ژلایی هونه ریشه
 جوان و هه ژی)، نقیسه ر به رده وامیی ب پرۆسه یا بچوو ککرنا خه لکی به رانه بری
 په هله وانی دده ت و گه نه رالی تورکی نه ژاد کورد ل هه مبه ری ئە یۆبی شه رمکری

و چاقشور دده ته نیاسین: "هه رچه نده قومانداری دهندردا نه فرهت ل گوتنا خواه دکرن... چاقین وی بینهستی وی داکه تن.. بیپ ۳۲۰".

د فه گیرانه کا که سی ئیکیدا، نفیسه ر فی چاف داکه تنی ل سهر زاری قومانداری به هانه دکهت و دوو چووچکان ب بهرکی دکوژیت: "تو دینی نه ز فرمانده کی مه زرم و کوردم. نه فا گووی ل سهر ملین من ژی تیرا هندئ ناکه هاریکاریا کوردان بکه م. نه وی وه لاته کی خواه یی سه ربه ست نه به، ناموسا وی ژی تونه یه.. بیپ ۳۲۲". ژلایه کیشه بی ده ست لاتی و نه هه ثکاری یا کوردین ترکیی به هانه دکهت و دده ته خویاکرن کو کورد هندی پایه دار بن ژی، هه دژمین ترکانه و که سین دووهمین وه لاتینه. ژلایه کی دیشه ژی، ئیمپاسی و سیمپاسی یا کوردین کوردستانا باکور خویا دکهت و دقیت بیژیت کو هه می کورد ل هه ر جهه کی هه بن، ئیکگرتی و ئیکرین ژبو رزگاری یا نه ته وه یی یا کوردستانئ. لی دهه مان ده مدا ژی، په یاما خواه یا سه ره کی ژبیر ناکهت کو بچوو ککرنا گه نه رالیسه ل هه مبه ری نه یو بی په هله وان. د حیواره کا نافخوی یا ئیسته یه زاییدا دبیزیت: "د دلی خواهدا گوت: به ریز ما تو نه گه نه رالی؟! دی بریاری ژکی وه رگری.. بیپ ۳۲۷".

چه ته ژی جوامیرن!؟

د تیگه هین نه ته وه پاریزیدا، چه ته نه و که سه نه بین هاریکاری یا دژمنی ل دژی ملله تی خواه دکهن، نه پشکه که ریکخستینه د هه یکه لی له شکه ری دژمنیدا، لی کومه کا نه ریکخستی یا پالشت و هاریکاره ژبو پلان و فرمانین له شکه ری دژمنی. بو جارا ئیک ل سالا ۱۸۹۰ی، سولتان عه بدلحه میدی دووی ژبو بنبکرنا بزاقین نه ته وه یی بین کورد و ئه رمه نان، سوارین حه میدی

دامه‌زاندن. پشتی نه‌مانا سولتانی ل ساللا ۱۹۰۹ئ، نائی وان کره فه‌وجین سئک. ل باشۆری کوردستانی ژى ب نائی پۆلیسین نه‌فهرمی دهاتنه نیاسین. لئ ل ساللا ۱۹۶۳ئ، نائی وان کره (فرسان صلاح‌الدین الایوبی)، پاشی ل ده‌سپیکا سالتین هه‌شتینان جارها دی نائی وان کره فه‌وجین سئک (الافواج الخفیفة) و نائی به‌رپرسین وان کره راویژکار (مسته‌شار). هژمارا فان فه‌وجین سئک ل ساللا ۱۹۸۶ئ، دگه‌هشتنه (۴۰۰) فه‌وجان؟

لئ د شۆره‌شا ئیلونا مه‌زندا، نائی جاش (یان جه‌حشک) ل سه‌ر فان فورسانان هاته دانان. د ئەده‌بیاتین بزاشا رزگارخوازی یا ملله‌تی کورد دا، جاش ب که‌سانین خو‌فروش و هه‌له‌پرست و نه‌قه‌بولکری ده‌ینه نیاسین. د دریژاهی یا دیروکا بزاف و سه‌ره‌لدان و شۆره‌شین کوردیدا، هه‌رده‌م خیانه‌تی و خه‌نجه‌رین ژ پشتقه‌ رۆله‌کی کاربگه‌ر د فه‌مراندنا واندا دیتییه، هه‌روه‌کو کریس کۆچیرا دبیت کو ئیران، ترکیا، عیراق و سوریا دژمنین بچووکین کوردانن، دژمنی هه‌ری مه‌زنی کوردان کورد ب خوه‌نه. ئەکته‌رین پرانی یا کریارین خیانه‌تکاری ژى چه‌ته و سه‌رقۆلین وان بوون. نائی چه‌ته‌یی مینا فه‌یتی و عاره‌کی بوو ب نافچاچین هه‌ر که‌سه‌کی رۆژه‌کی ژى ئەف کاره‌کری. لئ دسه‌رده‌می شه‌ری عیراق و ئیرانیدا، هژماره‌کا زۆر یا فه‌وجین چه‌ته‌یان ژبو ملله‌تی کورد هاته‌هه‌ر دامه‌زاندن، داکو ئەوین نه‌فین پشکداریی د شه‌ری ئیرانیدا

^۵ تریفه‌ دۆسکی (۲۰۱۲). ژیاننامه‌یا دیوالی دۆسکی: سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی. چ، چاپخانه

هاوار- دهۆک: بپ ۱۳۳.

^۶ ئەف ئیفتباسا ئاخفتنا رۆژنامه‌فانی فرهنسی کریس کۆچیرا ژ تۆرا کۆمه‌لایه‌تی یا ئیئسبووکی

هاتییه‌ وه‌رگرتن.

بکەن، دناڤ ڤان فەوجیڤن کارتۆنیدا بهیڤنه فەحهواندن و دژاتی یا رژێما عیراقی نەکەن. ب ڤی چەندی ژێ، کۆمهکا گەنج و هەڤهولاتی یێن کوردستانی (خوه ئەگەر باوهری ب چەتهیی نەبیت ژێ)، ل بن سیبەرا چەتهیان و ب نافی چەتهیاتی خوه پاراستن.

ل دەسپێکا سالیڤن هەشتیڤان، ئەز گەنجەکی خوینگەرمی چەپ بووم و کریڤتترین و شەرمەزارترین کەس ل نک من چەته بوون. رۆژەکی ئەز دگەل هەڤالهکی خوه بووم و ئەم راستی پێشمەرگەیهکی بوویه چەته هاتین، هەڤالی من ساخی و سەلامەتی دگەل کر و پرسیارا پسمام و هەڤالین خوه یێن پێشمەرگە ژێ کرن. من ژێ ب سەرسورمایی و ئیستیهزافه خوه هافیڤه دناڤ سوڤهتیدا و گۆتی: ما ئەگەر دندکەکا باوهری ل نک هەبا دا چەوا خوه فرۆشیت و خیانهتی ل هەڤالین خوه یێن پێشمەرگە کەت! هەما بۆ وی هند گەلەکە کو مه بەرسڤا سلاڤا وی دای. ئەوی چەته ب شەرمینیڤه ل من نیری و چ بەرسڤ نەدان. لی دەمی ئەم ڤهگەر این، هەڤالی من ب دوودلیبەکا شەرمینیڤه گۆت: تو دزانی کو هەر چەند کەسەکیڤن دەڤینه خواری دووجاران هند دگەهنه شۆرهشی؟! ئوو دبیت ئەڤ فەوجه مڤایهکی مەزن بیت ژبۆ شۆرهشی!! ئەویڤن د وهستیڤن یان سل دبن ڤه دگەرنهڤه و ریککی ل بەر هندەکیڤن دی خۆش دکەن کو بگەهنه شۆرهشی، داکو بەردهوامیڤی بدەنه گەرماتی یا شۆرهشی. هەر وهسا زیڤه باری پاراستن و نەپشکداری یا ڤان گەنجان د دۆزهخا شەری ئیرائیدا، هەمی دەنگوباسیڤن شۆرهشی ب ریکا ڤان کەسیڤن دەڤینه خواری بەلاڤه دبن. هەرچەنە ڤی شروڤه کرنی چ کارتیکرن ل هەلوپستی من یی توند ل دژی چەتهیان (جاشان) نە کر، لی په یڤین وی هەڤالی هەتا تۆکە ژێ ل بیرا منن و

كۆمەكا نیشانين پرسی ل سەر چەتەيان هیللا (ب كیمی چەتە یین سەردەمی شەری عیراقی و ئیرانی). پاشی دەمی چەتە یین دەھۆکی رۆلەکی کاریگەر د رزگار کرنا دەھۆکیدا کری و خوہ ب سەرھەلدانا پیرۆزا سالا ۱۹۹۱ی تافیلگری، نیشانین پرسی و تیھزینی ل دەف من مەزنتەر لی ھاتن.

ژبەر کو چەتەیی ب خیانت و خوہ فرۆتتیڤه ھەڤبەندە، دپرانی یا نقیسینین ویژەیی و سیاسی و رەوشەنبیری یین نقیسەرین کورددا، رۆلەکی خراب و کراسەکی روورەشیی دکەنە بەر چەتەیان. لی نقیسەری ئی رۆمانی، دویفچوونا لایەنین خیری و باشیی دکەساتی یین چەتەیاندا دکەت. ئەو ب خوہ ل گوری تیگەھی ریژەییکرنا ھزر و رەفتاران، ھەر تشتەکی ھەڤدژی خوہ ژی دگەل خوہ ھەیه. مرۆڤ وەکو پیکھاتەبەکی جوان و کاملان، ھەردوو لایەنین خیری و خرابیی دناڤ خوہدا ھەمبیز دکەت. چەتە ژی وەکو ھەر مرۆڤەکی دی، ژ کۆمەکا ھەست و ھزر و رەفتاران پیک دەیت کو ل گوری رەوشا وی یا دەروونی دەینە ئاراستەکرن. ئوو د سەردەمی شەری عیراقی و ئیرانیدا (ھەر وەکو پێشمەرگە دبیژن)، مشە جارن پیکھاتەکا دووقولی دناڤبەرا پێشمەرگە و چەتەیاندا چیبوویە کو فیشەك، ئاھین خوارنی و دەرمانان بۆ دەربازکەن. نە دوورە ئەڤە ژبەر وی چەندی بیت کو مان و بەرژەوەندی یا چەتەیان ب مانا پێشمەرگەڤە ھەڤبەند بوو. ئەڤجا چەتەیان پاراستنا مان و بەردەوامی یا شۆرەشی دکر ژبۆ پاراستنا بەرژەوەندا خوہ یا کەسۆکی (نە ژبۆ بەردەوامی یا شۆرەشا رەوا). ب نەمازەیی، کو ژیانەکا گەلەك باش و بەرفرەھ ژبۆ چەتە و بەرپرسین وان دەھاتە داپینکرن. لەورا پەھلەوان ب بستەھی دبیژیت: "ئەو رەبیبە چەتین کوردن و نیاسن. دبیت ھاریکاری یا مە بکەن، وان بەری

نۆكە ژى، گەلەك جاران ھارېكارى ددانە مە، مەۋقۇن باشن.. بىپاۋى۲۰۳". ھەلبەت ئەف باۋەرى يا رەھايى ب ھەلوئىستەكى ئەدىار، نە تنى ئېكلايەنىيە، بەلكو ئامازەيا وى چەندىيە كو ھەشكارىيەكا ئالوگۇر ھەبوويە. كا چەوا چەتەيان ب دابىنكرنا پىدشى بىن پىشمەرگەى ھارېكارى كرىيە، ھەروسا بەرھۆزە ئەم ھزرکەين كو پىشمەرگەى ژى (ل بەرانبەرى ئى ھارېكارىي) ھندەك دەمان و سۆزىن نەھىشكرنى دايەنە وان. ئوو نەدوورە ئەف ھارېكارى يا ئالوگۇر، نە تنى ل دەف كەسەكى يان رەبىيەكى ھەبوو بىت، بەلكو پىكھاتن و رېككەفتنەكا نە ئاشكرا يا عەفەوى بىت دنأقەرا ھەمى پىشمەرگە و ھەمى چەتەياندا. ھەرچەندە ژ لايى دىلنىيەقە بۆ من ب خوە (وەكو مەۋف و پاشى وەكو نقىسەرەك، پىزانىنەكا گەلەك نەخۆشە). لى دەمى سەمىان بىرارى دەت كو بگەھتە ئەيۆبى، ئېكەمىن ھزرا بۆ ھاتى ئەو بوو كو دبىت چەتەيان ھارېكارى يا دەرباز بوونا وان كر بىت: "نۆكە وى باش دزانى ئەيۆب ب كىژان رېك و ھارېكارىيا كى دەرباز بوويە. بەرى چەند ھەفتىيەكان ئەو دگەل ئەيۆبى پىكقە ھاتبوونە دقۇ رەبىيىن دا، چەند گۆنى بىرنج و ھندەك روىن و چا و چار پىنج سىندۇقۇن فىشەكان ژ نك وان بىرېوون. ھەر وان كەسان ھارېكارى يا وى كرىيە.. بىپاۋى۲۵۱". ئەفە ژى نىشانەكە كو پىكھاتنەكا بەردەوام و دۆملىرېژا پىشەخت ھەبوويە. چەتە كوردن و مشە جاران چىبوويە كو ژ گونەكى يان بنەمالەكى كەسپن چەتە و پىشمەرگە تىدا ھەبوون. ئەفجە دەمى راستى ئىك دەھاتن (ل شوينا شەرى و كوشتنى)، ئالىكارى يا ھەف دكرن. ژ لايەكى دىقە ژى، جفاكى كوردى ژ كۆمەكا عەشیرەتان و ھەر عەشیرەتەك ژ كۆمەكا گوندان پىك دەپت كو ھەمى ھەف ناس دكەن و ھەر كوشتنەك ل ھەر لايەكى پەيدا بىت، نەدوورە بىتە سەدەمى پەيدا بوونا دژمنكارىيەكا عەشیرەت و بنەمالان. خالەكا دى يا ھەژى

ئامازەپيكرنى ئەوۋە كو ئەف پيگھاتنە، نەتتى د وارنى ئاھيىن خوارنى و فيشەكان و ھيرشېن ئالوگوردا بوو، بەلكو ژېدەرەكى گرنكى گھاندنا پيژانينان زى بوون. دەمى ئەيۆب و ھەئالين خوە ژ جاددى دەر باز بووين و ژ باز نەيىن مەترسىي دوور بووين، ثيا ثي ھەوالى دلخۆشكەر بگھەيتە كەسوكارىن خوە يىن ل باژيرى. لى ژبلى چەتەيان چ رېكىن دى يىن گھاندنا ھەوال و پيژانينان نەبوون: "ئەيۆبى دقيا ئەف مزگين بگھەيتە كەسوكارىن وى زى، داکو ئەو زى بزانن ئەو دەر باز بوون. بدەنگەك نزم و دەر دۆران گوھلى نەبيت گۆت؛ ئەگەر توشياي، قى خەبەرى دەر باز بوونا مە، برەنگەكى بگھەينى مروقىن مە ل دەھۆكى... ھەر ئەو كەسى باوھريكرىي جارا دى گھەينيت. ئەيۆبى ب شادى مسۆگەر كر، كەس ژ وى باشتەر نينە.. بپا۲۳۹".

د ھەر شەرەكى دناقبەرا چەتە و پيشمەرگەيدا، ھەر لايەكى سەر كەفتبا بۆ كوردان دۆراندن و ژبۆ رژيما عيراقى سەر كەفتن بوو. چونكو ھەر تەرمەكى كەفتبا ەردى ژ لەشى دۇزا كوردىنيى قەدبوو. ئەگەر ژ لايى دلىنيى و رەوشا دەر وونى يا تاكانقە، ئاكامەكا نيگەتيفا بەر وەخت ھەبوو بيت زى، ژ لايى بەر ژەو نەلى يا ستراتىژى يا دۆزى و تېھزىيىن كوووقە، ئاكامەكا پۆزەتيفا دۆمدرىژ ھەبوو. باشتىر گروڧ زى پشكدارى يا چەتەيان بوو د سەر ھەلدانا بوھارا ۱۹۹۱ یدا. مشە جاران ھەلوپستى چەتەيان. ھەلوپستەكى ئالوگور و جودا بوويە، جار پيشمەرگە يىن قەرەمان بوويە و ژبەر ھەر سەدەمەكى ھەيى بوويە جاشين يىن بەھا و خوە فرۆش: "بەرپرسى رەبىيى گەلەك سالان دگەل وان پيشمەرگەھ بوو.. بپا۲۲۶". ئەفە زى دىتە سەدەمى چىبوونا حەننەكا بۆ سەردەمىن بۆرى و ھەلوپست ل سەر دەيتە ۋەرگرتن. ئوو ھەر ئەف حەننەيە كەسەكى

خوه فرۆش و ههلهپرست پالدهت كو ههلوپسته كئ ميرانى تۆمار بكهت:
 "بهپررسى رهبيى خوه ژهه موو ترسيانه كئ شووشت بوو، ب خورتى و ميرانى بهرسقدا: دئ
 نهو بيت يا ههوه دقپت، سۆز بيت نهگهر ههلهكهفت بازوكا ئيكي نه م ل دژمنى بدهين..
 بپا ۲۲۷".

ب هزرا من، نهف پيكهاتنا نه ئاشكرا و بهرژه وهندا ئالوگورا دنابقهرا
 چهته و پيشمه رگهيدا (خوه نهگهر د چوارچۆفى بهرژه وهندا تهسكا كهسوكى يا
 ههر لايه نه كيدا بيت ژى)، مفايه كئ ستراتيزى گه هاندييه دۆزا پيشمه رگهى. لئ
 فه ره ژبير نه كهين كو د هه مان ده مدا، له شه كه رى عيراقى ب هاريكارى يا شان
 چه ته يان گه هشتيه پرانى يا كونج و قولاچكين پيشمه رگهى. ئوو ههر ب
 هاريكارى يا چه ته يان، رژيمى پيزانين ل سهر بزاف و لفينين پيشمه رگهى
 وهرگرتينه. كا چهوا پيشمه رگهى مفا ژ هاريكارى يا چه ته يان دديت، دژمنى
 پيشمه رگهى ژى هه مان مفايى له شكه رى ژئ دديت. ئوو پشكدارى يا فه وجين
 چه ته يان دكر بارا نه نفالاندا خاله كا رهش و عاره كا مشت شه رمه زارويه ب
 نافچاچين چه ته يانقه. نهگهر كه سهك به حسى هه لوپستى دىنى و هه لچوونا
 هه ستين مرقايه تى يا وان دده مى ديتنا كاره ساتا نه نفاليدا بكهت، نهو هه سه ته كا
 سروشتيه و نه تنى وژدانا چه ته بين كورد هه ژاند بوو، بهلكو تاك تاكين
 له شكه رى دژمنى ب خوه ژى، پئ داخبار دبوون و هه ستين دلپهقه مانى ل دهف
 وان ژى دئاريان. گه نهك بۆ نه يو بى فه دگيريت: "باوه ر بكه مامئ نه يو ب، گريا وان
 دكر نه زه نه نده هوش كرم.. بپا ۳۶۱". نقيسه ر ژى هه لوپستى خوه ل سهر زارى وى
 گه نجى خويا دكهت: "به رى نوكه وى گه نجى ژى وهكى گه له كان هزر دكر كو نهو هه موو
 جاش و خوفروشن، ب راستى نهف هه لوپستين نوو رووداين، هزرا گه له كان ب جاره كئ

گوهارت بوو، باوهر نه دکرن مروځين هنده پاکژ و خوہ گوریکهر دناڅ واندا هه نه..

بپا ۳۶۱."

ئهف هه لوځستين بارکری ب هه ستين مروځايه تبي، ب دريژاهي يا ديروکي و دهه مي شه راندا هه بووينه، بو نموونه د شه پځ به سووسدا، ده مي زير سالمی کورئ ره بعه هه ممامی کورئ مورره کوشي (يان هر دژمنه کي خوہ ژ هوژا به نو به کر دکوشت کو پسمامين وي بوون)، نه دشيا ژبه ر هه مگيني ناني بخوت. ئو د شه پځ داگير کرنا ترؤيدا، ده مي ئه خيلی مهرمیدی هکتورئ کورئ برايام کوشي بو دهه کي دريژ ل سهر تهرمي وي کره گري. ئهف هه ستين مروځايه تبي ل دهف چه ته يان، کاردانه وه يه کا سروشتي يا تيگه هين ميراني و هه ستا مروځايه تبي يه. ئم نه کارين ب هه لوځسته کي کورد په روه ري ل قه له م بدين، چونکو ئه گهر هه لوځسته کي کوردايه تي و نه ته وه پاريزي بيه، نه دچوونه دناڅ ريزين دژمنيدا و دا دگه ل رها خوہ ملله تي خوہ مينن.

په سندان و وه سفکرنا چه ته يان ب خو شمروځي و جوانميري، مينا گريه کييه د حه فکا هه ر کورده کي دلسوزدا و هه ناسه يا وي پي تنگ دييت. نفيسه ري ژي هه مان گومان و دوودلي ل سهر چه ته يان هه يه، لهوا سهره راي هه مي ريککه فتن و هاريکاري يين ئالوگورين ئامازه پيکري، گومان ل سهر هه لوځستين مروه وي چه ته يان هه ر هه بوويه و پيشمه رگه يان ب دوودلي و هشياري سهره ده ري دگه ل دکر. سه میان ديژيته هه قالين خوہ: "چ دييت. بلا بييت! ئه فه ئه ز دي چم. بزائن، نه گهر هه تا نيڅ ده ژميرا دي نه فه گه ريام، وان نه زي گرتيم.. بپا ۲۸۹". ئانکو ئم وه سا تي دگه هين کو هاريکاري و نه هاريکاري يا چه ته يان ل سهر رهوش و بهرزه وندا تايه تا وان رادوه ستيا. لي چونکو

نقیسه‌ری نه‌فایه خوه ل‌ئی بابه‌تی بکه‌ته خودان و په‌یاما وی یا ناشکرا نه‌وه کو چافکئی کامیروی بدانته سهر په‌هله‌وانی خوهی سهره‌کی و کریارا ره‌فینی. له‌وا نه‌ف هه‌می گومانه پشتگوه هاشیتینه و ب‌هه‌لچونه‌کا هیستیری خویا دکه‌ت: "نه‌ف ره‌بیه نه‌دژمن، نه‌گه‌ر ملیون جاران ناقی وان جاش بیت... چو پی نه‌فیت نه‌و دی هاریکاری یا وان کهن. وه‌کی وان هاریکاری نه‌یوی کری.. بی‌پا ۲۸۹".

ژبه‌رکو نقیسه‌ری ب‌ئاویه‌کی ره‌هایی سهره‌ده‌ری دگه‌ل په‌هله‌وانی خوهی سهره‌کی کریه و هه‌موو بویه‌ر و کاراکته‌ران بچووک دکه‌ت ژبو مه‌زکرن و هه‌ژیکرنا په‌هله‌وانی، ب‌هه‌مان شیوه‌ی ره‌هایی سهره‌ده‌ری دگه‌ل قه‌نجی یا جاشان ژی دکه‌ت. دبیت مه‌رم پی نه‌و بیت کو هه‌تا چه‌ته یین دژمن و خو‌فروش ژی ل‌هه‌مبه‌ر نه‌یوی بوونه کوردپه‌روه‌ر و وه‌لاتپاریژ. شی تیگه‌هی ره‌هایی هه‌می شو‌فته و هزرین هه‌لسه‌نگاندنه‌یی یین دهر‌باره‌ی جاشین خو‌فروش ل‌به‌ر نقیسه‌ری تیکشیلاینه و هه‌ر لقینه‌کا وان ب‌ئه‌رینی و مه‌رمه‌کا پوزه‌تیش دبیت: "به‌ئی نه‌یوی و چه‌ند که‌سه‌کین دی دزانی نه‌ف گولله بارانا بی‌نیشان، ژ‌نایی چه‌تانه‌ ده‌اته کرن، داکو نه‌و خه‌لکی هیشتا مایه‌ دگه‌لیان دا ناگه‌هدار بن و خوه‌ دهر‌بازکه‌ن.. بی‌پا ۳۰۹". دبیت وه‌سا بیت، دبیت ژی نه‌و کریاره ژبو ترساندن بیت و مه‌رم پی ره‌فاندنا خه‌لکی بیت کو به‌ر ب‌سینورانقه‌ بچن، رژیمی ژی هه‌ر نه‌و دثیا کو کوردستان ژ‌گوندی یین دوور و شو‌ه‌شقایین کورد‌فالا بیت.

هەرچه وای بیت، ئەف شیرۆ دوو سەری یێ ناڤێ وان چەتە (جاش)، جەھێ تێپرامان و ل سەر راوەستانێه. هەقالەکی من یێ سیاسەتمەدار دێپێژیت؟ "هەمی مللەت گرنگیی ب کەلتۆری خوە دەن، چەتە یاتی ژێ کەلتۆرە کە و فەرە ئەم گرنگیی یێ بەدین و دیراسە تا رەوش و هەلوێستین ئەریی و نەریی یێن وان بکەین". هەتا نۆکە پرائییا ئییسەر و فەکۆلەر، چەتە یان ب جاش و خوە فرۆش ل قە لەمدەن. لێ ئەگەر ئەم ل بزاقین رزگاریخوازی یا پرائییا مللەتین جیھانی ئەگرین، دێ کە سان و گروپین هەلپەرسەت و خوە فرۆش دناڤدا بینین. ئالوگۆرکنا چە پەرین خوە فرۆشی و وەلاتینی ژێ دەهەموو بزاقین رزگاریخوازییدا دەیتە دیتن.

بابی من بۆ مە فەدگێرا کو د گەرمە گەرما شەپەکی دژواری شۆرە شا ئیلوێنیدا، هەوال بۆ مە لا مستەفای ژ ناڤ ئۆردی یا لەشکەرێ حکومەتی و جاشان هات کو دەمی ئەفسەرەکی لەشکەری خەبەر گۆتینە سەرکردی کوردان و ب سڤکاتی بەحسێ وی کری، ئەوئ سەرۆک جاش زلەهەک ل بنی گوھێ ئەفسەری دا و گۆتی: "ئەوئ تو بەحس ژێ دکە، دژمنی منە و دبیت سوباهی من بکوژیت یان ئەز وی بکوژم، لێ سەرکردی هەمی مللەتی کورده و ئەز ژێ کوردم...".^۸

^۷ ئەف گۆتە نەهاتیە بەلافکرن، تنی د دانوستاندنن مە یین روژانەدا من ژێ بەیستیە، لەوا من ئیشارەت نەدایە ناڤی وی.

^۸ ئەف سەرہاتیە من ژ دەڤی بابی خوە یێ رەحمەتی بەیستیە کو د وی شەریدا، سەرۆلەکی ئیزیکێ بارزانی بوو، دەمی ئەف بابەتە بۆ بارزانی هاتیە گۆتن، ئەو ب خوە ژێ ل وێرئ بوو.

ئەف ھەلۆیستە و گەلەك ھەلۆیستین دی یین مرۆفایەتی و كوردپەرەرانەیین
چەتەیان، جھێ ل سەر راوەستان و لیکۆلینییه.

نقیسەری ژێ فیاہە ب تێھزینەکا رێژەیی سەرەدەری دگەل ھەلۆیستی
چەتەیان بکەت و ھندەك ژلایئ گەشی دنائ کەسایەتی یا وان یا مرۆفایەتیدا
نیشا خواندەفانی بەت. لئ شیواژئ وی یئ رەھایی دگەل پەھلەوانئ رۆمانئ و
کاراکتەرئ ھاریکار (کو چەتەنە)، ئیخستیہ دنائ شاشییەکا ھونەری یا
فەگیژانا بۆیەریدا. دەمئ بەحسئ رەبی یین چەتەیان دکەت، ددەتە خویاکرن کو
نیاسین عەفدلاینە. لئ دەمئ دەیتە سەر ئەنجامدانا سەرەدەریکرنئ، ئەیۆب ب
ھەمی کریاران رادبیت و ژ دانوستاندنان خویایە کو ھەمی نیاسین ئەیۆبینە.
ئەفە ژێ بەرئ مە ددەتە دوو سەمتین شروئەکاریئ؛

سەمتا ئیکئ: ئەیۆبی ھەفبەندی دگەل چەتەیان ھەبوون و نقیسەری ب نەھۆشی
نە فیاہە خویاکەت، داکو ژ بەھایی پەھلەوانئ خوە یئ سەرەکی نەھینتە خوار
(کو بەری ئەفالی، ھەفالبەندی چەتەیان بوو).

سەمتا دووئ: نقیسەری ب پلان و زانیوون ھەولداہە کو رۆلئ عەفدلایئ
بەرپرسی پێشمەرگەئ کیمکەت، داکو رۆلئ ئەیۆبی پئ بەیژتر و ئاشکراتر
دیارکەت.

ب فئ چەندی ژێ، رەفینا ئەیۆبی دکەتە قەھرەمانییەکا کیم و یینە و کا چەوا
رەفیق صەباح ب ژن و کچفە داردەستی قەھرەمانئ برابئ پەھلەوانئ بوون (ل
باژیری). جاشین خۆفروش ژێ، دحزمەتا پەھلەوانیدا بوون و ھاریکاری یا وی
دکرن ژبۆ دەربازبوونئ.

ب هزرا من، نفیسهری وهسا هزر کریبه کو مهزنده کرنا رۆلن چه ته یان، چ ناکامی ناکه ته سهر رۆلن قه هره مانی یا په هله وانن وی یی ئەفسانه یی. لهوا ب زیده رۆیقه مهزنده کرینه، هه تاکو گه هاندیبه وی راددهی کو به پررسی چه ته یان بیژته په هله وانن: "خالن ئەیۆب، دا تو ب زانی ئەوا رۆژه کی من دگۆت، کو ئەم ژ گه لهک وان پیشمه رگین دگه ل هه وه کوردترین. به لن هندهک کاودانان وه کر ببینه جاش، ته ب من دکره که نی و باوهر ژ من نه دکر. ئەها ئەقرو تو ب چاقن خوه قن راستیی دبینی.. بپ ۲۳۷". ئەف داخویانیبه، به ری مه دده ته تیهرزینا ریژه یی درۆلن پیشمه رگه یدا ژن. کا چهوا مه به حسی چه ته یان کر کو هه لپه رست و خوه فرۆشن. نفیسهری قیایه ل لایه نه کی دی یی گهش بگه رییت و بیخته بهر تیهرزینه کا ریژه یی. کا چهوا ئەم پیشمه رگه ی ب په هله وان و وه لاتپه روهر و پیروژ دبینن، نفیسهری قیایه لاین دی یی نه ریینی ل دهف وان ژن بینیت و بیژیت؛ نه مه رجه ههر که سه کی نافی پیشمه رگه ل سهر بیت کوردپه روهره. نه مه رجه ژن، هه موو چه ته خوه فرۆش و نه ریینی بن.

ئەف تیهرزینا ریژه یی ژبو چه ته و پیشمه رگه یان، ناماژه یه ب تیگه هی ریژه یی یا هزر کرنی دهه موو بابه تین په یوه ست ب مرۆقی و مرۆقایه تیقه. ئەفه ژن، سه مه ته کی نووبی تیگه هشتن و سه ره ده ریکرنا دگه ل جفاکیبه.

دانوستاندنا ل سەر هندهك بابه تين كه تواركى يا جفاكى

پرانىيا رۆماننقىسىن پيشه نكىن ده فەرا مه، د چوارچوڧى كه توارى يا جفاكى و ره خه نيا جفاكيدا دزفرن. بابه تين ئىديالى يا كلاسىكى و رۆمانسىي، دگەل بابه تين هشىارى يا جفاكى تىكرەس و تىكەه لكرينه. ئەفە ژى بۆ كۆمه كا سەده مین هەفە نەد ب خوه يى رۆماننقىسى و ره وشا جفاكى يا هە يى و داخبار بوونا ب ئاراسته يین دەر فە يىشه د زفریت، نە مازە داخبار بوون ب رۆمانا عەرەبى. رۆماننقىس بەر فوڧاژى نقىسەرى چیرۆكا هونەرى يا كورت، كۆمه كا پەهلە وانین دناڧ بۆ يە راندا بكار دئینیت و گرنكىي دده ته لقین و ره فتارین وان كو دەر برینى ژ ره وشا جفاكى هە مېي بكن. كۆمه كا هەست و حەز و پالدەر و هەلچوونین دەر وونى يین پەهلە وانان د كە نه هېڧىنى شروڧه كرنا كە ساتي و چوونا دناڧ ناخى عەلقى كۆمىدا. هەر چه نده بابه تى رۆمانسىي، خوه ل نەزە يین كە سوڧى و پيشىنى يین خوه ياتى يا نقىسەرى دكە ته خودان. لى ژ ئەنجامى هە فركى يین نافخو يى يین نقىسەرى (دناڧه را شوپيارىزى و نووكرنىدا، دناڧه را هەزرىن ئىديالى و بۆ يە رین كه تواركىدا)، بەرى وى دا يە كه توارى يا جفاكى و ب خوه ويستى يان خوه نه ويستى بەر ب بابه تين جفاكى و دۆزین سىاسى و ئابورى و سنجى يین كه لتورى جفاكيشه هاتيه راکيشان. هەر وە سا پاشخانا كه لتورى يا رۆماننقىسى و ره وشا وى يا دەر وونى، رۆله كى كارىگەر د دە سنيشان كرنا سىما يین رۆمانا ده فە رىدا هە بوويه.

نقىسەرى ئى رۆمانى، خوه ل كۆمه كا بابه تين كه تواركى يا جفاكى دا يە و هە ولدا يە كو چاره سەرى يین دلەينكەر بۆ بىنيت يان ب كىمى بابه تى ب ئازرىنيت. ژبو ئى مەرەمى ژى، كۆمه كا تىگه هين مينا دووانىزمین هە فدر و

ههفته‌رییی یا هه‌فدژان و ریژه‌ییکرنا تییه‌زینی بکار ئیناینه. ئەم دکارین شان بابەتین جفاکی یین ل خواری، ب ئاشکرای دناڤ رۆمانیدا ببینن:

• رۆلی ژنی د ژيانا رۆژانه یا جفاکیدا:

د پرانی یا دەزگه‌هین هه‌مه‌جۆرین میدیاییدا ده‌یته گۆتن کو ژن نیڤه‌کا جفاکیه. لئ نه‌دوو‌ره د جفاکین کولله‌کتیف و کشتوکالیدا، ژن ژ نیڤا جفاکی پتر بیت. زیده‌باری کریارا ئینان و په‌روه‌ده‌یا زارۆکان و سه‌روه‌رکرنا مالی، هه‌روه‌سا هاریکاری یا هه‌ژینی خوه دکریارا کگشتوکالییدا ژی دکه‌ت. چه‌ند جفاک پتر به‌ر ب جهواری و ئارامییشه دچیت، با‌سلا‌ری یا زه‌لامی خورتر لئ ده‌یت و هه‌ر ئاسته‌کی خورتی یا زه‌لامی بگه‌هتی، ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان نه‌راسته‌وخۆ ل سه‌ر حسییا ته‌په‌سه‌رکرنا ژنییه دناڤ مالییدا. هه‌رچه‌نده گه‌له‌ک ژ زه‌لام و هنده‌ک ژ فه‌کۆله‌رین جفاکی ژی ئه‌و ره‌وشا توندوتیژی یا نۆکه هه‌یی ژبو عورف و عه‌ده‌ت و به‌ها یین جفاکی یین کوردی فه‌دگه‌رینن. لئ ل گوره‌ی پاشخان و ره‌وشا ژیارا جفاکی یا کوردستانی، ئەز وه‌سا هزر دکه‌م کو هه‌می ره‌فتارین ته‌په‌سه‌رکران و توندوتیژی یا ل دژی ژنی هاتیه‌یه کرن و ده‌یته کرن، ره‌فتارین بیانیه و دگه‌ل داگیرکه‌ران هاتینه دناڤ هه‌قه‌بندی یین جفاکی یین کوردیدا. نه‌خوینده‌واری و نه‌زانین و ئاسته‌نگین ژیارا رۆژانه، کاریگه‌رییه‌کا مه‌زن کرییه سه‌ر چه‌سپاندنا شان جۆره ره‌فتاران.

نقیسه‌ری هه‌ولدا‌یه کو ب ریکا به‌دری یا دایکا په‌هله‌وانی، رۆله‌کی مه‌زن و کاریگه‌ر به‌ده‌ته ژنا کورد. د په‌سندانه‌کا گوندی‌کانه‌دا دی‌ژیت: "ده‌یک گرن‌گترین ئه‌نداما مالی بوو، هه‌تا دناڤ گوندی ژی دا، گه‌له‌ک به‌ده‌سته‌لات بوو. زه‌لام ل مال و نه‌ ل مال ژی هه‌ر مال یا ب خودان بوو. ده‌رگه‌هی کۆچکی نه‌ده‌هاته گرتن. بپه‌ر ۹۹". ئیک ژ

بها یین جفاکی یین کوردستانی، مەردینی و ناندههییە. خوە ئەگەر بنەمالەک
 ھەزار بیت ژێ، ل گورە شیانی خوە یین ھەیی، دێ پیشوازی یا میھنانان
 کەت. دەھموو جھ و سەردەماندا، مالین کورد شەھنازی ب میھنانان و
 میھناداری یا خەلکی بیانی و خویانی دکەن. ئوو لەولەبێ چالاکی و نەچالاکی
 یا ئی بەھایی بوویە پشکەک ژ پیکھاتەیی کەسێ کورد، ژنا بەرمالییە. چونکو
 ژنە خوارنی و سەرۆبەری میھنانان دروست دکەت و سەری مالخوی مالی و
 ھەمی بنەمالی پێ بلند دکەت. ب سەدان نمونە یین کەلتوری و فولکلوری د
 ئی بیافیدا ھەنە. لەوا ئەف پەسندا ئەکرنا دەرگەھێ کۆچکی (ھەکو زەلام نە
 ل مال)، رەفتارەکا پایە بەرزا ژنا عەشیرەتی و گوندییە. زیدەباری ئی چەندی
 ژێ، پشکداری یا زەلامی د بریار و کریار و شەپاندا ژێ دکەت: "ژھەموو ژنکیین
 دی زێرەکتەر و چەلەنگتەر. رێقەبەرییا ھەموو گوندی دکەت. وەکی زەلاما دشیت دەست
 پافیتە تەفەنگی.. بپا۱۹۳". ئەفجا تشتەکی سروشتییە کو ژنێن کوردان رۆلین
 ئەریتی یین کاریگەر ددەمی تەنگایاندا ھەبن. د لەقتەیکە وەسفکرنا رەفیدا،
 نقیسەر ئی میناکێ مینا ھەلبەستەکا ھونەری ئەدگیریت: "دەیک و بابان گرتگی ب
 چوونی ددان و ترس ژ گرییا زارۆکان نەما بوون. دوگیان و ل سەر رۆژین خوە دژانا
 وەرببوون. ھەوارین وان دچوونە ئەسمانان. قیژی ژ ژان و برینان دەر دکەتن. ژان ژ
 پەربیشانی و بیزاریی دەر دکەتن. زارۆک بوونا ب ریکی فە، ئیک ژ ئاریشین مەزن بوو..
 بپا۲۴۱".

د ئی رەوشا ئالۆز و مشت دلینی و ھەفسۆزیدا، بەدریی بەردەوامی ب
 ریکا خوە ددا و پشکداری د بریارین زەلاماندا دکر. ب رێقە دەمی ئەو
 پیشمەرگە یین ھەمی گەلی و چیا و نھالین کوردستانی شەقاندین (ھەر وەکو
 نقیسەر وەسفا وان دکەت)، ریکی بەرزە دکەن، بەدری ریکا راست نیشا وان

ددهت: "ب رژی و فه رمان گۆت: کورئ من، ل وئ ریکئ نه چن! نه یا راسته.. بپه ۲۴". ههروهسا ئاماژه ب هه لویسته کئ وئ یئ بریاردهر ددهت، ده می داخوازا پیره ژنه کا هه فریازا خوه رهت دکهت کو خوه ژ کاروانئ رهئئ فه ده رکهن و فه گهرنه فه ناف خوئی و ته ناهی یا گوندی یان باژی ری: "نۆکه که سئ های ژ که سئ نینه. ئه م دوو پیره ژنن و نکارن ئی کیرئ سن دییان هه لچنن. هه ما دئ خوه دناف ئی بیستانی دا فه شیرن، هه تا دبیته سپیده. پاشی دئ چینه گوندی.. بپه ۲۳". لئ به درئ قه ببول ناکهت و دبیت: "راسته ئه وین ل دهوکئ کورن منن. به ئئ هه ر چار ژ میژه ل وئری. دبیت چو ترس ل سه ر وان نه بن. به ئئ ما ئه قین دکهل من ژئ نه کورن منن؟! نۆکه هه رسیبئ د ئی ناگری دا و روحا من ژیا وان چیتتر نینه.. بپه ۲۳". ئه ف ئاماژه یه وه سا خویا دکهت کو ژنا کورد هه رده م هاریکاره. هه رده م د گهل زارۆکین به رئا ئا فدا یه و هه رده م خوه دبه ر زه حمه تی را دبه ت.

ب هزرا من، ئه ف رۆلین ئه کتیف و بالبه رین به دریی (دایکا په هله وانئ)، ژبو هندیه کو رۆلئ قه ره مانئ یا په هله وانئ پی بلندتر و هه ژبتر لئ بکهت. لئ ل هه مبه ر ئی رۆلئ چالاکی دایکا په هله وانئ، رۆلئ ژنن دی درۆمانیدا ب شیوه یه کئ نیگه تیف و بارکری ب گومانئ وه سفکرینه. مینا تیگه هئ کۆلانکی جفاکئ کوردی کو (میروئ دحوکمئ ژنئ، روی سپی نابن ل دنئ، ئه و مه یته ل ناف دوو دارا، ره حمهت ل دایابیئ گوهدارا/ فولکلۆر)، ب چاقه کئ کیم به رئ خوه دده ته وان زه لمان ئه وین هه فرینن خوه دبه ریاراندا پشکدار دکهن. ئه ف دووانیزما ب نه هوشی هاتیبه دناف فه گیرانیدا (ژنه ک بریاردهر و هه موو ژنن دی بی بریار، په هله وان تنئ گوهئ دده ته ژنه کئ و هه رکه سئ گوهداری یا ژنئ بکهت، بی روومهت و لاوازه)، هه ر ژبو

خزمه تگرنا په هله وانییه. ئەو ژنا جودا ژ هه موو ژنن دی، دایکا په هله وانییه. نانکو کا چهوا ساخله تی قه هره مانه کی چی شائوکی دایه کاراکته ری سهره کیی رۆمانی، ثیایه هه مان ساخله ت بدیه دایکا وی ژی. ده می وه سفا گوندی یین گوماندار دکه ت، ب شیوه یه کی ترانه پیکرنقه دده ته خویا کرن: "ئه یوی هه موو دناسین، بریارا وان که ت بوو ده ستی ژنان.. بپ ۱۲۰". د هه مان ده مدا ژی، وه کو په سنه ک ژبو په هله وانی رۆمانی وه سا خویا دکه ت کو وی چ پویته ب بریار و بوچوونین ژنان نه دکر: "ژیلی بریارین ده یکا خوه، بریارا ژنه کا بتنی ژی ل نک وی ب سینه کا رزی نه دچوو.. بپ ۱۲۱". ئوو ژ لایه کی دیقه ژی، چاکی کامیری ئیخستیه سهر هه لویستی ژنه کا ده سته لاتدار دناف مالا خوه دا (سیخی)، ده می هه ولا لیسه کرنا هه فزینی خوه دده ت: "ئه فه ئارنشا ته یه، دا بوچی بیی من ل سهر بریارا وان رازی بی.. بپ ۱۱۵".

ئه ف شیوازی ده سته لاتداری یا ژنی دمالدا، کی مبه ها کرنا هه لویستی زه لامیه کو ل گورهی عورفین جفاکی سه میان و بریارده ری مالییه. هه روه سا ئیشاره ته کا هیمایی یا گرنگه کو ههر بریاره کا ده باره ی چاره نفیسی خیزانی بهیسته دان، فهره ژن ژی تیدا پشکدار بیست. لی ئه نجامین بریارا سیخی، ئامازه یه کا نه راسته وخۆ یا شروقه کرنا هه لویستی نفیسه ری ب خوه یه کو باوه ری ب بریارین ژنان نینه. ئه ف په سندان و وه سفین ده باره ی ئه رک و هه لویستین ژنان (چ ب ئه ری نی یان نه ری نی بیت)، هه ولدانه که ژبو وه سفکرنا ره وشا جفاکی یا ژنی دجفاکی کوردستانیدا. خو هه لویستی نه جفاکی ساری یا ژنا ره فیق صه باحی ژی، هه مان تیگه هی ب خو فده دگریت. ب فی چه ندی ژی،

نقیسەری یا ھەولداى ڪو رۆمانا خوە بکەتە خۆدیکا ژيانا رۆژانە و ھەمى رەوش و ھەلوئىست و رەفتارین تايبەت ب ژنا ڪوردفە خویا کەت.

• نە ئىکگرتنا گوندييان:

ھەقەندى يىن گوندييان ل سەر ھەقگرتنا بنەمالان پىک دەيت و ھەر بنەمالەک کيانەکى خوەسەرە ب خوەقە، ب ھەقەرزەوھەندى يىن ئاخى و ئافى و پاراستنا ئارامى و ھەژيتى يا گونديشە گریداينە. ددەمى ھەر گەفەکا دەرثەبيدا، ھەمى ھەف دگرن و بەرھەقانىن دکەن. ئوو د دەمى تەناھى و ئارامبيدا، ھەر بنەمالەک دەولەتەکا سەر بەخۆيە و ب ئاوايەکى پىکھاتن و رىککەفتنى دخۆشى و نەخۆشياندا ھەقکارى يا ھەف دکەن (کو لەشەکى ئىکگرتىسى ژ کۆمەکا پشکين جوداجودا پىک دەينن). ل گورەى بەرزەوھەندى يىن ژيانا رۆژانە و پاراستنا بەرزەوھەندى يا گوندى، ئەف يەکەيىن خوەسەر ل سەر ھندەک رەفتار و تىگەھ و ھەلوئىستان پىک دەين ڪو دبنە بەا يىن جفاکى يىن گوندى.

نقیسەرى گرنگیەکا زۆر ب جقین و قايىلکرتنا گوندييان دايە. ژبلى سى پشکان ڪو ب جقینين ئىکى و دووى و سى دايە نياسين، ھەر وەسا پشکين شەفا ساوى و خودانە ناسکرن و باوهرى و گومان و ئەوين ددويفدا ژى، ژبو ھەمان مەرەما پاراستنا ئىکگرتنا گوندييان تەرخان کرینە. پەھلەوانى رۆمانى (کو رۆلى سەرکیشى و خەمخۆرى ئىکگرتنا گوندى پى ھاتیە سپاردن)، دبیژیت؛ "دەستين من ژ وان نابن و ئەو ژى وەكى تویرافا مېوى د ستوى من ئالییایینە، ژمن قە نابن.. بپا ۹۸". لى کاروانەکى پىکھاتى ژ باوهرى و گومانى خوە دادا سەر گوندى سەبرى و سترەکتۆرا ئىکگرتى يا گوندى دنیقەکى را شەفکر و گوندى کرنە دوو جوین. نقیسەر ھەولددەت ئىکگرتنا گوندييان راگريت ڪو ل دۆر

تەوهرى پەھلەوانى سەرەكى خرفە بىن، داکو بەر ب پەراڧىن تەناھى و قورتالبونىڭ بەت: "مانى مروڧ ھەموو پىڭقە دتازەنە. ئەگەر دتفاقېن. ھەو نا جەپىنم. دزانم ھوون دى دگەل من بن.. بىپا۱۰۷". لى ھەر جوينەك ل گورەى تىگەھشتن و بەرژەوۋەندى بىن ھەڧەند ب بنەمالا خوۋە دەينە ئاراستەكرن. ئەڧە ژى ئامازەيەكە كو ئىكگرتن و ئىكەنگى يا گوندىيان، كارەكى نەھىسانە: "ئىبەئى نەدكارى باوەر بگەت وەسا ب سانھى گوندى بىنە ئىك گوتن.. بىپا۱۱۲". داىك (بەدرى)، خوۋە دكىشتە دناڧ سوحبەتېدا و دىبىژتە كورى خوۋە: "كورى من، ھەما دەستى خوۋە ژوانا بشوو. بىكېرن. خوۋە ل وان نەگرە. ئەو نا بنە ئىكەل. سەد سۇزان بەدن، ب گەڧا ئىكەكى ھەموو ب بەرئاقى دا دچىت.. بىپا۱۲۰".

ھەرچەندە ئەڧ جوداھىيە ل دويف عورف و بەھا بىن جڧاكى بىن گوندى كرىارەكا سروشتى يا بالبەرە، لى ل شوينا كو نقىسەر سەرەدەرىبەكا بالبەرەنە دگەل ئى جىۋازى و ھەڧرەكى بگەت، خوۋە ھاقىتېيە دناڧ بۇيەراندە و بىشەرىن ھەقىقەت و راستى بو ھەر جەمسەرەكى دانىنە. ھەقىقەتارەھايى يا نقىسەرى ژى ئەوۋە كو ئەوۋى دگەل ئەيۋى بچىت دى رزگار بىت و ئەوۋى بپارا مانى ب ھەلبىزىت دى گىيانى خوۋە ژدەستەت: "لەورا ب كىن پرماند، ھەى تڧ!! ئى ما روھا وان چىترە. يان مانى وان؟!.. بىپا۱۲۱". ب ئى چەندى ژى، نقىسەر بۇيەرىن رۇمانى بەر ب گوتارەكا ئىدىولوژى يا مەرەمدارڧە دبەت. ئەوۋى دگەل ئەيۋى بىت باوۋەدارە و بى دگەل نە بىت گوماندارە. ئو ھەڧسارى باوۋەردارى و گوماندارىن ژى دتەولخانا پەھلەوانىڧە دەينە بەستەن. ئانكو دوۋانى يا دەستەلاتىن شمولى د ئى مىناكىدا بەرجەستە دكەت كو ئەوۋى نەدگەل من، دژى

منه. ئەف بابەتە دگەل ھەولدا نا تێھزرینا ریژەیی ناگونجیت (ب تەقاشی دوو تێگەھین دژی ھەقن).

• سواری خەلکی ھەر یی پەیاپە:

ئەف گۆت نا ل سەلال گۆتتە کا مەزنانە و ژبو ھندی دەھیتە گۆتن کو دەمی مروف ھەژیتی و زیرەکی و پەراخەیی یا خوہ ژ کەسەکی بیانی ھەرگیت و داردەستی وی کەسی بیانی بیت. ئەف گۆتتە ل سەر گەنەرالی ترکی نەژاد کورد دچەسپیت کو ب شیوہەکی مەلوول ھەقسۆزی یا خوہ (ئیمپاسی) ژبو پەناھندە بین کورد ھەردبەیت و چ ژئی ناھیت بو پیشکیش کەت: "تو دینی ئەز ھەرماندەکی مەزەم و کورد. ئەف گووی ل سەر ملین من ژئی تیرا ھندی نا کە ھاریکاریا کوردان بکم.. بپ ۳۲۲". ژبەر ھندیە کو لایەنگری رژیمەکییە، ھەز نا کەت ھاریکاری یا کوردان بەھیتە کرن و ئەو ب خوہ ژئی داردەستی وی رژیمیە. ئوو مەرما وی ئاشکراتر لئ دەھیت دەمی دیژیت: "ئەوئ وەلاتەکی خوہ یی سەر بەست نەبە، نامووسا وی ژئی تونەییە ھوون پیشمەرگە بنامووسن، ھوون خدان روومەت و شەرەقن. د وەلاتی خوہ دا تینە کوشتن. بەلئ ئەم د خزمەتا دژمن دەنە، ئەم بینامووسن.. بپ ۳۲۲". ھەلبەت ئەوئ گەنەرال دزانیت کو پیشمەرگەیان ژئی چ وەلاتین خوہ بین سەر بەست نین. لیبەلئ مەرەم پئ ئەوہ کو سوارین خوہنە و خوہدی بین پریارا خوہنە. ئوو ئەف بابەتی شەرەف و نامووسی و بینامووسی، پشکە کە ژ شیوازی رەھایی و زیلەرۆویی نقیسەری کو دپرانی یا نقیسینین خوہا بکار دئینیت. چونکو (ھەر ل گورە سەر ھەریکرا وی دگەل چەتەیان)، مەرچ نینە ھەر کەسەکی بندەست یان چوارچۆفە کری بینامووس و بی ھەلوئست بیت. ئەگەر مەرەم پئ ئەو بیت کو ھەرمانبەری رژیمەکا داگیرکەر و دژمین کوردانە!

ئەف رەوشە ژ ھەلوئەست و رەفتارا جاشین خۆفروۆش نە خرابترە کو دبنەرەتدا ژبۆ دژاتیکرنا نفسی خوە ھاتینە دانان. ھەر چ نەبیت، فەرمانبەرین میری ھەلگرین ناسنامەیا دەولەتینە (ل ھەر پارچەکا کوردستانی بن)، ب دەولەتیشە گریدایینە و ژبۆ ئیکگرتن و پاراستنا ئیمناھی یا دەولەتی کار دکەن ل دژی ھەمی دژمنان. لی ئەرکی چەتەیان تنی ژبۆ دژاتیکرنا کوردان و ب تایبەتی پێشمەرگە یین شۆرەشقانە.

• ھەواندن و میقاندارى:

ھەرھوکە مە دخالا رۆلی ژنیدا گۆتی کو میقاندارى ئیکە ژ بەھا یین جفاکی یین گوندییان. مشە جاران کەسێ گوندی کەلوپەلین مالا خوە فروشتینە ژبۆ ریزگرتنا میقانی. ھەرھەسا ھەواندن ژى ئیکە ژ بەھا یین ھەرە گرنگین جفاکی کوردی. گەلەك نموونە ھەنە کو خودانی مالی ب مجدی بەرەفانی ژ ھەھەویایی خوە دکەت و بەرھەفە سەرا وی خوە بەدەتە کوشتن ژى. نفسەری ئەف عورفە ب ئاواھەکی بکارئینایە کو ستاییش و پەسنادانا پەھلەوانی خوە یی بکەت. دلەقتە یەکا مشت تەنگافی و شەپرزەیندا، پەھلەوان ل دۆستەکی خوە دبیتە میقان، لی ئەو دۆست ب نامەردی میقانی خوە پاشقە دبەت و دبیزتی: "نەبیت! بەحسی نانی نەکە!! ما کانی نان.. بیپا ۳۷۶". زیدەبارى ھندی کو نە ھەواند، نان ژى نەدایى. ھەرچەندە ئەفە نە ژ رەوشتین کوردەوارینە و ب تایبەتی درەوشین تەنگاڤدا. لی دبیت کاردانەوھەیا رەوشا ترس و زیدەھشیاری یا ترۆماداری بیت (ژلای دەروونیشە). ئەگەر ئەف میناکە ب فی شیوھیی مابایە، دا کریارەکا سروشتی بیت. ھەرھەسا دا بیستە خۆدیکەك ژبۆ رەنگمەدانان راستەقینە یا جفاکی دوێ رەوشا نالەبار و تەنگاڤدا. لی مینا ھەمی پەھلەوانین

دی یین باوریهه کا رهایی ب په هله وانئ سهره کی نه ئینایی چاره نثیسه کی نه هه ژئ بۆ هه لپژارتیهه و هه ر په هله وان ب خوه دهه وارئ دچیت. د له قته یا ئیکه هشتنا هه ردوو دۆستاندا، په هله وان دبیژیت: "وهی دۆستی منئ بی رۆمه ت، تو چهنئ جوانی ب نه وی کراسئ ل بهر ته، ئ هه ما تو ژ هه ژئ هندئ یی، به ئئ دیسان په راسوویا من ناگریت، تورک ل بهر چا ئئ من و ئی خه لکی ئئ ب سهرئ ته بینن... نه گه ر تو ژ فه رمانداری بخوازی وی زه لایمی بده ت بخاترا من، به ئئ بلا بینن ئیرئ، من چهنه گۆتن دگه ل وی هه نه.. بپ ۴۰۱". هه رچه نده کریارا رزگار کرنئ و لیئورینئ رهفتاره کا جوامیرانه یه و دکه قته دخانا پاراستنا بها یین جفاکی یین کورده واریندا، لی ده می دبیژیت: "بلا بینن ئیرئ، من چهنه گۆتن دگه ل وی هه نه.. بپ ۴۰۱". ئامازه یه که ژ بۆ تۆلقه کرنئ و خوباییوونئ کو نه ژ ره وشت و رهفتارین که سئ کوردن (یان ب کیمی، په هله وانه کی چیشانۆکی رزگار که ر). ئه قه ژئ شاشیهه که نثیسه ر دگه رمه گه رما په سندانا په هله وانئ خوه دا، ب بیئاگه هی تۆش بووین. نه دووره ژئ مه رهم پی په روه رده و ئاگه هدار کرن و شیره تکر ن بیت کو ئه و ژئ ساخله تین ئیکسه متی یین هزر کرنیه و دگه ل په یاما تی هزر بینن ریژه یی ناگونجیت.

د له قته یه کا دی یا میفانداریندا نثیسه ر که فتیه دهه ما شاشیهه، ده می په هله وان سه را ئه فسه ره کی تورک دده ت و دیاریه کی بۆ دگه ل خوه دبه ت: "هه ر زوو به زی مال.. سئ گلۆزین جگارین ریم کرن دپاخلا خوه دا، نه دئیا بی دیاری بیجیت.. بپ ۳۹۲". هه رچه نده بابه تی دیاریان ده می سه ره داناندا رهفتاره کا قه بوولکری یا جفاکیه و ب ریژگرتا لایه نی به رانبه ر دهیته هژمارتن. لی ئه ف گلۆزین جگارن ژ کیه ئینان؟ ل وی ده می کو (که نیا ئه یوی بخوه به ره فه کرنئ ده ات. ما دی چ خوه به ره فه کین؟! وه کی هه فت مالان باری که ره کی نشت نه بن.. بپ ۳۹۹). دبیت

نقیسەری ھزر کر ب برنا دیاریی دئی ھەئالینی دناقبەرا پەھلەوانی رزگارکەر و ئەفسەری تورکدا دروست بیت، داکو پاشی وی ھەئالینی ژبو ھەئکاری یا خەلکی خوە بکار بینیت. دبیت ژی مەرەم پی بەرتیلکرن بیت کو گرنگیەکا زیدەتر بدەتە پەھلەوانی داکو سەرکیشیی ژدەست نەدەت. د شان ھەموو حالەتاندا، پی بەری پەھلەوانی ددەتە رەفتارەکی کو نەخراپترە ژ یا چەتەیان و گەنەرالی بی دەستەلات.

• ڤەگیرائین چیقانوکی یین حیکایەتان:

نقیسەر د ھەردوو رۆمانین خوە یین چاپکریدا (ھیلین سوور و شوپین رونداکان) دا، شیوازی ڤەگیرائنا حیکایەتین فولکلوری بکار دئینیت و ھەولددەت کراسەکی ئەفسانەیی چیقانوکان بکەتە بەر پەھلەوانی سەرەکیی رۆمانی. ھەر ژ پیشبینی یین ڤەھرەمانی ب مرنا داپیری و ھەتا دگەھتە خەونا ئەیبوی ژبو ئەنجامدانا کریارا رەفی، شیوازی ڤەگیرائنا حیکایەتییە ژبو بۆیەری رۆمانەکا دیروکی یا کەتواری. کا چەوا دچیرۆکین فولکلوریدا پەھلەوان بەرئاتاشی سیریانان دبیت، پەھلەوانی فی رۆمانی ژی کەفتییە دەھمان رەوشا ریکا ھاتوباتیدا: "ژبەرکو کورتترین و باشتترین ریک وان ھلبژارتبوو، ریکا ھاتوباتی: ئیکە ژ ھەرسێ ریکین سەری سیریانا مروق ل راستی وان دەیت.. بی ۲۱۱".

ھەروەسا مینا حیکایەتین چیقانوکی، ئازەل و تشتین بی گیان دەپەیقینیت و پی دگەھتە ئاماژە یین مەرەمدار. دلەقتە یەکا جوان و سەرنجراکیشدا ھەسپی بەدریی دناخفیت و دبیزیت، "دەیکۆ! ل من ببووڕە دبیزمە تە دەیکۆ، نە ھندای کەرەم کو نزانم دەیکا من مەھینەک بوو. بەئی چونکو ھەموو گوندی تە ب دەیکا خوە دزانن. ب ناڤی دەیکۆ گازی تە دکن. من ژی وەسا دگەل تە ناخفت... تە ئەز ب قورمئ توین ڤە

گریندایمه. دزانم هنده ساله چاقی خوه ددی من، ژبو جارەکا هۆسایه. کا چ ههیه ل من بکهن، دا بو خوه ژقی دوژههئ برهقین. دهستی خوه ب نه نیا ههسپی دا ئینا خوار. دقیا روندکین وی پاکژ بکهت. بهئی دزانی پاکژکرن نه چارهیه، گۆت: ههسپی بۆزا خوه زیرهک بکه. نۆکه ئەم پیکفه دئ بو خوه رهقین.. بپا۱۴۱". ئەف دانوستاندنا دناڤهرا ههسپی و دایکۆیدا (بهدری)، ئیشارهتهکا جههنگیه ژبو مهزناهی و دژواری یا کارهساتی کو روندکین ئاژهلان ژی بو دبارن. ههروهسا ئاماژهیهکا دی یا ئەفسانهیی یه کو ئەوا مروۆقین فانی نه په ژرانندی، ب قودرته خودئ ئاژهل دپه ژرینن. ههه په یامبه رهکی موعجیزین خوه هه نه و ئاخفتنا ههسپی بۆز موعجیزا بنه مالا ئە یۆبی قه هره مانه کو خه لکی گوماندار باوه ریئ پی بینن و ب دویف بکهشن.

خاله کا دی یا قه هره مانین چیفانۆکی ئەوه کو خوه ب سروشتیه گریددهن و دکه نه په ناگهه ژبو رزگاری و قورتالبوونین خوه: "دا ئەم خوه بگه هینین ناوسکا خه لۆکی، دئ ئاگری هلکین، به لکی ئاگر و ناوسکا مه پپارینن.. بپا۱۵۲". ئەف قه گه ریانا بهر ب سروشتیه هه ولدانه کا فیلسوفیه کو سروشتی رۆله کی کاریگهر دپاراستنا توخمی مروۆقاندنا ههیه. هاریکاری و هاندانا هیژه کا نه پهن، ساخله ته کی دی پی چیفانۆکی یا بابه تیه: "بهئی دیسان ژی هیژه کا ئەفسانهیی، کو ئەو ب خوه ژی سه رسورمان دکرن، ئەو بهلز و دژوار دبرن.. بپا۱۹۹". یان "دنافا وی شکه ستنا مه زن دا، خوه که تی نه ددیت.. بپا۲۶۰".

ههروهسا دچیرۆکین فولکلۆریدا، ساخله تی ساده یی و ساویلکه یی (ژئالیی ئالیکیه) پالده نه په هله وانئ چیفانۆکی و دئالیی بنه رته یی و کووراتی یا هزرکر ئیدا وه سا ده رناکه قیت. ئەفسه ری تورک ژی هه مان ره فتاری دگه ل

په هله وانی رۆمانی دکهت: "ئه فسهری هزر دکر دی دگهل مروّقه ک گونیدی ساده گهنگهشی کهت، به لئی نه و نه نه و مروّقی ساده بوو. بپ ۳۹۵". د پرانی یا حیکایه تین فولکلوریدا، په هله وان که سه کی ساده و هه ژاره، لئی دگهل بۆیه ران و دناف گهرمه گهرما قه ومینا رووداناندا خویا دبیت کو شیانین سنوربر هه نه، یی پزانینه و ب هه می تستان ئاگه هداره.

لئی سه ره رای کۆمه کا وه که هفی و ساخله تین چیقانوکی یین ب په هله وانیشه هاتینه نووساندن، نفیسه ری نه فیا به فی په هله وانی چیرۆکین فولکلوری د رۆمانا خوه دا کۆبی-پیست بکهت. مفایه کی زۆر ژ فه گیرانا سه ربۆرا قه هره مانین دیروکی، په هله وانی چیشانوکی، نه تموسفیرئ حیکایه تین فولکلوری و چیرۆکین پیغه مبه ران وه گر تیه کو په هله وانه کی تاییهت و سه رده م ژئ چیکهت. زیده باری میناکین جوانین راجاندنا بۆیه ران و هوناندنا هه فۆکین شعری دده ربینا هه ست و هزراندا، هه روه سا یی هه ولدای خوه داهیلته دناف کووراتی یا ناخی په هله واناندا و گۆتین وان یین ئاشکرا و رازا دلئ وان ژ هه فجو دا کهت. ئه فه ژئ ته کنیکه کا نفیسه رییه ژبو خویا کرنا رازین نه په ن. ئه ف ته کنیکا هونه ری، وه کو هه می بۆیه ر و هزر و بابه تین دی ب زیده روویه کا بهرچاف دپرانی یا پشکین رۆمانیدا بکار ئینایه. ل هه ر ده می حیواره ک هات بینه دریکا بۆیه راندا، ئه ف ته کنیکه هاتییه بکار ئینان. ب هزرا من، ئامازه په که ژبو خویا کرنا راستی یا مروّقی داگرتی ب راز و نه په نی یین هه ست و هزر و رهفتاران. نه دووره ژئ مه رهم پئ ئه و بیت کو ئه گهر مروّقی بقییت، دکاریت سه ره ده ری یین گهرم و کاریگهر دگهل نفشی خوه بکهت. ئه فه ژئ ساخله ته کی دیپلوماسی سه ره ده ری کرنا مروّقین نه ساده یه.

مه‌ره‌ما نفیسه‌ری ژى هه‌ر ئه‌وه‌ كو ئه‌ندامین بنه‌مالا په‌هله‌وانى دوور ژ ساده‌بى و ساوبلكه‌بى يا گونديان، ب كه‌سین می‌رخاس و زانا و ژیره‌مند وه‌سفكه‌ت. ئه‌فه‌ ژى چه‌ند نمونه‌یه‌كن ژ څى جوړى سه‌رده‌ریكرنئ:

- ل به‌راهیڼ خوه‌ ناماده‌كر كو بیژنیت: ما هوون دئ هاریكاریا مه‌ كن یان نا؟ به‌لئ دیت ئه‌فه‌ كریته‌ بیژته‌ كه‌سه‌كى كو باش دزانیته‌ دئ خوه‌ گوری وان كه‌ت.. بپ٢٥.

- باله‌خانى دڅیا گازندا هیلانا وان ژ برایڼ خوه‌ بكت. به‌لئ گوتنا خوه‌ ب رسته‌كا دی گوهارت: بلا هه‌سپ ل څیړئ بیت، نه‌ز دئ ددویف را چه‌م.. بپ٢٥٩.

- به‌دریڼ نه‌ گوت: كورئ من ته‌ قه‌ت نه‌ گوت، ئه‌څا گه‌لییه‌ هنده‌ د كور و ناسینه. به‌لئ گوت؛ هه‌ی دایڼ!! ئه‌فه‌ چیبیه‌! مروڅ ژ پرته‌كا نه‌سمانى پیڅه‌ نا بینیت... بپ٢٧٤.

- نه‌گوتئ كورئ من! ما تو بتنئ میړی، گه‌له‌ك ژ څان خوه‌ ب ته‌ ناده‌ن و وه‌كى ته‌نه. به‌لئ گوته‌ باله‌خانى وه‌ره‌ ناڅا زاروكیڼ خوه‌، تو نیک گاقا بتنئ ژى ناچی.. بپ٢١٢.

ل داوبی ژى دبیزین، سه‌ره‌رای هه‌موو هه‌ډډژى و دووانى یڼ نفیسه‌ر كه‌فتییه‌ تیدا كو سیسته‌مین شمولی و دكتاتورى و دیموكراسی ټیكه‌ه‌لكرینه، ب تیهرینه‌كا گونديكانى سه‌رده‌رى دگه‌ل هنده‌ك بابته‌تین شه‌هرستانى كرییه، جلکین چیشانوکی و فولكلورى كرینه‌ به‌ر په‌هله‌وانه‌كئ سه‌رده‌مى، دناڅ چوارچوڅئ ئیدیلوژییه‌كا ئیكسه‌متیدا، سه‌رده‌رى دگه‌ل تیهرزینین ریژه‌یى كرییه.... هتند.

ب فه‌گیړانا بویه‌رین څى رومانئ، نفیسه‌ر شیا به‌ره‌مه‌كئ وپژه‌یى جوان و مفادار ژ بویه‌ره‌كئ دیروکیڼ راسته‌قینه‌ دارپژنیت و بكه‌ته‌ شاهده‌كا زیندى ل

سەر کریارا هۆڤ و نه مرۆشایه تی یا پرۆسه یین ئه نفالا رهش. زیده باری
دوکیۆمیتت کرنا کریارا ئه نفالی و شرۆڤه کرنا رهوشا سیاسی و ئابوری و جفاکی
یا کوردستانی (دسه رده می قهومینا بۆیه راندا)، ده قه کۆ هونهری یی هه ژێ
خواندنێ پیشکیشی قادا رهوشه نبیری و بزاقین نفیسینا رۆمانا کوردی کرییه.

※

زیندان و ئەشکەنجەدان د رۆمانا (سۆتنگەه) دا

(بەرخودان ژيانە)

سۆتنگەھ

رۆمانەكە خواندەشانان دبه ته دناف جيهانه كا مشتي ئەفيني و ئەشكه نجه دان و بهر خودان و خه بات و چهزا ژيانيدا. هيتيني رۆمانا (سوتنگهه)* ژ بزافا رزگار يخوازي يا ملله تي كورد و درنداتي يا رژيما بهري سه ره له دانا بوهارا ۱۹۹۱ئ، هاتيه وهرگرتن.

سيابه ند كوره كي جامچي بوو (دگهل هه قاله كي خواه)، كاري جامچياتي دكر. چيروكه كا ئەفينداري دگهل هه فكوندييه كا خواه هه بوو، دگوتني نيرگز. هه مي خه ون و هيشي يين وي ئەو بوون كو ده ليفه ك بو هه لكه فیت، دا چاقين خواه ب بهژن و جواني يا يارا خواه رۆهنكەت و رۆژهك بهيت پاري ناني دگهل وي دوولەت بكەت و خيزانه كا مشتي زاروك دانن. لي رۆژه كي، ده مي ل هيشي يا دل بهرا خواه، كه سه ك وي گوماني ژي دبه ت كو نه دووره ري كخستيه كي نهيتي بيت و ئەف گۆمانه دبیته سه ده مي گرتن و زيندان كرنا وي. رۆمان هه مي سنسله كا دريژا سه ربور و سه رهاتي يين ژيانا سيابه ندينه دناف كيلين رژيمه كا هؤف و درنده دا. هندەك جارن ژي (ب ريكا فلاشباكان)، بهر ب سه ره ده مي بهري گرتنيقه فه دگه رييت و به حسي خه ون و هيشي يين خواه دكه ت. د شي و هغرا خواه يا دريژا مشت ئەشكه نجه دان و ده ره سه ري دا، ب سه ر لاي ره شي

---

* بلند محمد (۲۰۰۵). سۆتنگهه، رۆمان. ژوه شائين ئي كه تي يا نقيسه ري ن كورد، سنسله يا ژماره (۱۵). چ، چاپخانا هاوار- دهوك.

ژيانې هه لدبیت و کومه کا هه فالین نوو بو په یدا دبن . چیروکا هر هه فاله کن وی یی زیندانی، رومانه کا سهر به خوږه و همیا پیکمه خیزانه کا هه فگرتی یا مشت دهرده سهری و بیئومیدی و بیزاری (هندهک جاران زی بهر خودانه کا ژ هه ژی شه هنازی پیکرنی)، پیک دهینا. ل داویع سیابه ند و نهو هه فالین ژ خلفا سیداری فهرستین، ب لیئورینه کا گشتی دهینه بهردان و سیابه ند دیسته پیشمهرگه دناف ریژین بزافا رزگار یخوازی یا کوردستانیدا .

جهی قه ومینا بویره ین رومانې، کوردستانا عیراقیه و ل گوره ی روودانین بویره ان دهیته گوهورین . هه می وه سف و سالوخه تدانین زیندانی و دهر دورین وی نیشانین باژیری دهوکینه . ده می دگهل یارا خوه و فلاشباکین زاروکینیی و فهگیرانا چیروکین هوگرین خوه یین زیندانی زی، ئیشاره ته ژبو هندهک گوندین سهر ب باژیری دهوکیشه . نوو ده می دبه نه دادگه هی، نه ز وه سا هزر دکم کو بهحسی باژیری بهغدايه . ب فی چهندي زی، نه م دکارین بیژین کو جهی سهره که د رومانیدا زیندانه کا باژیری دهوکیه . سهرده می رومانې ژ سالین هه شتیان دهست پی دکهت و هه تا پشتی کریارا نه نفالین رهش یا بهرده وامه، نانکو نه دووره دناقههرا سالین ۱۹۸۶ و ۱۹۸۹ یدا بیت . سهرده می بوری زی، ب ریکا فلاشباکین پهله وانې رومانې بهرجهسته دیست . لی ژبه ر کو هه می ته رکیزا وی ل سهر سهرده می هه نوکهی و یی بورییه، چ ئیشاره تین ئاشکرا ب سهرده می هاتی نه هاتینه دان . ب فی چهندي زی، نه م دکارین بیژین کو رومان ب ههردوو سهرده مین هه نوکهی و بوریقه گریدايه . لی فهره ژبیر نه کهین کو سهرده می بوری یی رومانې، تنی ب سهرده می بهری زیندان کرئیشه هه شه نده، نانکو نه گهر نه م ب شیوهیه کن گشتیتیر سهحکهینه سهرده می رومانې، هه می

پيڪڙهه ٽيڪ سهردهمه و ههر دهه ساليڻ ههشتيڻان ب خوڻه دگريٽ ڪو ديهته
سهردهمي هه ٽوڪه يي. ب ڪورتي، ههر سي ٽه لهه مپيٽيڻ ٽاڦاڪرنا روماني ب سي
شيويه يي ل خواريه:

جه: زيندانين هه مهه جوڙين باڙيري دهوڪينه و زيندانا گشتي يا عيراقيه ل
ٽه بوغريپ.

دهم: دهمي هه ٽوڪه يي روماني يه ڪو ساليڻ ههشتيڻان ڙ سهده يي بوري ب خوڻه
دگريٽ. په هله وان: په هله وان هڪي سهره ڪي و ڪومه ڪا په هله وان يي دي يي
هونه ري و لاهه ڪي.

سي روماني په هله وان هڪي سهره ڪي هه يه و ڪومه ڪا په هله وان يي دي يي
لاوه ڪي دبه ته ٽاڦاڪر و ريخوشڪه ريڻ هاڙو ٽا سنسله يي يا بويه ران. هنده ڪ
رهخنه ٽان، ٽان ڪاراڪته ريڻ هاريڪار ب په هله وان يي هونه ري ب ناڦ دڪن،
چونڪو دبه ريخوشڪه و هاريڪاريڻ ٽه گي رانا بويه و روودان و فلهسه فها ل
پشت چه مڪين هزي يي روماني. زيده باري سي ٽه رڪي هونه ري په هله وان يي
لاوه ڪي، ههروه سا ههر په هله وان هڪي لاهه ڪي چيروڪه ڪا خواهه سهر هه يه و ههر
ٽيڪ پروڙه يي رومانه ڪا ديهه. ب شيويه ڪي گشتي سي په هله وان يي لاهه ڪي يي
ڪاريگر هه نه ڪو رومان يي ڪاملانتر و خوشتر لي دهيت:

- چيروڪا مشير ڪو پيشمه رگه ڪي قهه رهمان بوو، لي د شهه رپه ڪيدا هه ردو و
بي يي خواهه ڙ دهست ددهت و ب ساخي دڪه فته ددهستين دوڙمنيدا.
لاله زارا هه ٽرنا وي، دميه ته ل سهر زاروڪي خواهه يي ساڦا و ٽه و ب
خواه ديهته سهميانا مالي.

- چيروكا سه عۆى كو كورئ مؤردارئ گوندييه و ب درنداتى و بهدرفتارى يئن خوه، بوويه سهركيشئ همى زارؤكين گوندى. نيربازه و سهيان ب خودان دكەت و ل داويئ زى ب كيلبين سه يئن خوه دهيتنه كوشتن.

- چيروكا خالد كو ژ بنه ماله كا كومونىسته و پشتى بابئ وى دهيتنه سيداره كرن، حكومت همى مال و مولكەتئ وان زئ دستينيت و خويشكا وى خوه دحه ماميقه دسوژيت. ئەو زى دكهفته كولانا و ب ريكامه وى و سهرخوشىئ خوه ژبيرفه دبهت، ههتا رۆژه كئ بريارا خؤكوشتنئ ددهت و خوه ب پريقه دههلاويسيت.

ئەگەر ئەم ب چافه كئ شروقه كارى يا دەر وونى سه حكهينه فان ههرسئ چيروكان دئ بينين كو ههرسئ پيگه سىگۆشهيه كا ههفته مامكه ر پياك دهينن (دكتاتورئ ستمكار، قوربانى، شۆره شگير). ئەف سىگۆشهيه دبينه ريخؤشكهره كا كارىگەر ژبو هازوتنا پيئاژويا بۆيه رين رۆمانئ، د هه مان دەمدا زى دبينه هيقيئى چهمكى هزرى د رۆمانئيدا. ئەگەر دكتاتورئ ل سه راقا سىگۆشى دانين، ههردوو گۆشه يئن بنى دبنه شۆره شگير و قوربانى. ههرسئ پيگه، سبتكه كئ هه قبه ند و هه قرك و هه قذره، كو دهر برينئ ژ رهوشه كا ديار كرى يا سه رده مه كى دكەت. قوربانى ژ ئەنجامئ ستهم و زولما دكتاتور و ستمكاران پهيدا دبن، ئوو شۆره شگيرى يا ل دژى ستهمئ، كاردانه وهيه كا سروشتى يا بزاقا مان و ب دهستنه ئينانا ژيانه كا تەنا و ئارامه. دكتاتورئ كرىاره كه و كاردانه ويا وئ دوو سه متان وه ردگريت، يان ته سلیمبون و راهاتنه كا نيگه تيشه (قوربانى). يان ره تکرن و ياخييونه (شۆره ش).

ئەف ھەرسى چىرۆكىن ۋەكو ھارىكار دناف رۆمانىدا، دەربىرىنى ژ ئىسى
سىڭۆشەي دكەن. چىرۆكا مشىر ب قەھرەمانى و خەبات و دۆماندنا بزاڭا
رزگارخىخوازىشە ھەشەندە. چىرۆكا خالدا دەربىرىنى ژ ساخلەت و ھەست و
رەفتارىن چوكلنى قوربانىنى دكەت و چىرۆكا سەئوى نىشانانا دكتاتورى و
ستەمكارىيە.

ل دومامى يا رۆمانى، پەھلەوانىن ئان ھەرسى چىرۆكان دمرن. ئانكو
چەند دكتاتورى و ستەمكارى درىژ بىت، دى ھەر ب دومامى ھىت. قوربانىدان
ژى چەند درىژ و بەرفرەھتر لى بەھىت، ئەو ژى دى ب دومامى ھىت و دى بىتە
سەدەمى ژيانەكا تەنا و بى قوربانى ژبۇ رقىشتىن ددويفدا دەھىن. سەبارەت مرنا
شۆرەشى ژى (مرنا مشىر)، ئىشارەتەكە ژبۇ گەھشتا ئارمانجان و گوھۇرىنا
شېۋازىن سەردەرىكرىيە. ھەلبەت ئقىسەر دكارى مشىرى بىكەتە سەركردەكى
شۆرەشى يان رېنىشاندرى گەنجىن نووگەھايى، لى ھەروەكو مە گۆتى، ئەف
پەھلەوانىن ھونەرى يان لاۋەكى ژبۇ رىخۆشكرن و ھارىكارى يا پىڭاژۇيا
پەھلەوانى سەركەكى ھاتىنە راچاندن، لەوا ھەرسى چىرۆك ژبۇ ژياندن و
بەردەوامى يا خەبات و بەرخودانا پەھلەوانى سەركەكى، بەر ب مرئىشە يان
چوونا بەرەف ژيانەكا دى ھاتىنە ئاراستەكرن (چ خۆش بىت يان نەخۆش، چ
ھەژى بىت يان نەھەژى). شېۋازى حيۋارى دناقبەرا پەھلەواناندا (د ھەر يازدە
پەرەگرافاندا)، ھەموو مونولۆگ و قلاشباك و خەون و ھەلوەسەيىن دىننىنە
(ھندەك جارىن كىم ژى دايالۆگ). دېرانيابۆيەران و رووداناندا، پەھلەوانى
سەركەكى ل پشت پەردا فەگىرانى. ئەفە ژى وى رامانى ددەت كو ئقىسەرى
ئىايە خوە ب كوورى داھىلستە دناف قۇلايى يا دەروون و ناخى پەھلەوانىن

خوهدا و سه‌ده‌ریخ دگه‌ل ره‌فتار و دلینی و هزر و هه‌لو‌یستین وان بکه‌ت. نانکول شوینا حیکایه‌ته‌کا ریپورتاژکی یا بویه‌ر و روودانین سه‌رنجراکیش فه‌گیریت، یان هنده‌ک سه‌ربورین بایوگرافی یا خوه یان که‌سه‌کی دی فه‌گیریت، به‌ری وەرگری دده‌ته هه‌ست و نه‌ستین مروّقی و هه‌لو‌یستین مروّقایه‌تی د ته‌نگافت‌ترین ساتین ژیانیدا. ئەفه‌ژی شیوازه‌که ژ شیوازین رۆمانی کو ده‌رووناس و جفاکناس پتر گرنگی دده‌نی ژبو ده‌وله‌مه‌ندکرنا لیکۆلینین خوه یین ل سه‌ر تیگه‌هین جفاکی و هه‌ستین ده‌روونی یین که‌سین تاک و کۆمی.

سه‌رناف یان تایتلی رۆمانی

سۆتنگه‌ه وه‌کو تیرم، ب راما نا جهی سۆتنی ده‌یت، مینا فیرگه‌ه، خوارنگه‌ه سه‌ربازگه‌ه...هتد. ئوو سۆتن د کۆکا خوه‌دا، ب راما نا ژناقبرن و شیواندنا کیله‌هی و نافه‌رۆکا تشتی ده‌یت. ده‌می مروّقی بقیته تشته‌کی یان که‌سه‌کی ژناف بیه‌ت، دی سۆزیت. چونکو پشتی سۆتنی، چ مفایه‌ به‌رچاف ژئ ناهیه‌ته دیتن. کریارا سۆتنی دژوارترین شیوازی ژناقبرنییه و خرابترین و ب ترسترین ئاوازی ئیشانندن و شیواندنا مروّقییه (ئه‌گه‌ر نه‌بیژین کوشتنا وییه). ئوو وه‌کو کریاره‌کا دژوارا ویرانکرنی و ژناقبرنی، مشه‌ جاران ژبو تۆلفه‌کرنی و ده‌پراندنا که‌ربوکینه‌کا هه‌لگریه، یان ژئ ژبو ترساندن و پاشقه‌برنی هاتیه‌ بکار ئینان؛ "دبیژن تنی خودی مافی هندی هه‌یه‌ برپارا سۆتنا جانی بدت. ئی ل سه‌ر ئه‌ردی ب ده‌هان خودی هه‌نه و برپارا دانا سۆتنی و ویرانکرنی وه‌کو قورچه‌کا نافی یه.. بیپا ۲۲۸".

ره‌فتارا سۆتنا مروّقی ب مال و مولکه‌تی و یقه، د پرانیا که‌لتۆرین جیهانییدا هه‌بوویه، نه‌مازه د جفاکین دائیخستی و سیسته‌مین عه‌شیره‌تگه‌رییدا هه‌بوویه و

ھەنە. لى چەند جفاك بەر ب پرۆسىسا ديمۆكراسىيە و پاراستنا مافىن مروقى و رەفتارا جفاكىن مەدەنىيە دچىت، ئەف كەلتۆرە لاوازتر و شەرمىنترە. د كوردەوارىيدا ژى، ژ ئەگەرى بۆيەرىن سىنسلەبى يىن سۆتن و ويرانكرنا كوردستانى و پاشقەبرنا كەسى كورد، فى كەلتۆرى سۆتن و شىواندننى، جھىن خوه يى دناخى كەسايەتى يا كورديدا كرى و يى بوويه پشكەك ژ وان خالىن رەش و نەخۆش دبىردانكا تاكى كورد دا، مشە جاران ب ئاوايەكى راستەوخۆ يان نەراستەوخۆ دەرپرېنى ژى دكەت. بابەتى سۆتنى د زۆربەى نفرين و گەفین كوردەوارىيدا دەيتتە دبتن، وەكو خودى مالا وى بسۆژىت، دى تە سۆژم... ھتد. نەدووورە ژ ئەگەرى پىشەگرىدانا موكما كوردان بيت ب ئايىنى ئىسلامىيە، كو پتر داكۆكىل سەر ئاگرى جەھنەمى و وەسفىكرنا سۆتنى دكەت ژ خۆشى يىن بەھەشتى. يان چاقلىكرنا خودى بيت دەيز و سزادانىدا. دبىت ئەف تېھزىنا ھەيا كەلتۆرى، سەدەمەكى كرىارا خوه سۆتنى بيت د كرىارىن خۆكوشتنا ژن و كچىن كورددا.

ھەر وەسا كرىارا سۆتنى نە تى ژبۆ شىواندنا بەرجەستەبى يا مروقى بكار دەيت، بەلكو رىكەكا نەراستەوخۆبە ژبۆ شىواندنا دەروون و سمعەتا كەسان ژى. گەلەك جاران د زمانى كولانكىي كوردىدا، دەمى دبىژن فلانە كەس يى ھاتىبە سۆتن، يان فلمى وى يى سۆتى، مەرەم پى ئەو كە سوممەت و پىنگەيا وى دناف خەلكىدا ھاتىبە شىواندن و وەكو جاران نەمايە. ژلايەكى دىشە ژى، ب ئاوايەكى مەجازى دەيتتە بكارئىنان ژبۆ مەزىكرن و زىدەرۆبى ياد وەسفىكرنىدا، وەكو ئەز سۆتم بۆ تە، وى خوه ب تەفە سۆت، لى ھەر تول بەر نەھاتى... ھتد. لى سۆتنگەھ (المحرقة) وەكو جھ، ژبۆ سۆتنا تىشتى

ئىكسپايەرى بىن مفايان زىانبەخش دەيىتە بكار ئىنان، ئەفجا دەمى مەرۋفەكى دكەنە د سۆتنگەھىدا، مەرەم پى ئەوۋە كو بى مفايە (ل گورەى ھزرا بكەرى)، يان ژى زىانبەخشە و راحەتا بكەرى (دەستەلاتى) تىككەدەت.

بۆيەرپىن فى رۆمانى (ژ سەرى ھەتا بەرپەرپىن داوبى)، دناف ديوارپىن زىنداناندا دقەومىن، تىنى ئەو دەم تى ئەبن يىن ب رىكا فلاشباكان بەر ب فەزايەكى دى يى بۆرىقە دچن. لەوا ئەم دى شىن بىژىن كو نقىسەرى سۆتنگەھ وەكو جەقەنكەكى وپرەيى مەرەمدار ژبو زىندانى بكار ئىنايە. ھەلبەت نقىسەر دشيا نائى زىندانى ب خوە بكار بىنىت، لى ب ھزرا من مەرەم پى ئەو بوويە كو دەرپرپىن ژ ھۆقاتى يا رەشەكىن زىندانان بكەت، چونكو مەرچ نىنە ئەو ھۆقاتى و سىككرن و بى بەھاكرا مەرۋفى و مەرۋفاتى دەمى زىندانانقە بەيىتە ئەنجامدان. ئوو كا چەوا كرىارا سۆتتى دىتە سەدەمى شىواندنا لەش و دەررونى ھەردووان، ھەرەسا نقىسەرى يى ھەولداى كو سۆتنگەھى ژبو ژيانا ژدەرۋەى زىندانى ژى بكار بىنىت. ئەو ئازارپىن دەررونى يىن پىتى زىندانى تۆشى مەرۋفى دبن، ژ ئازارپىن ئەشكەنجەدانا لەشى دزىندانىقە كىمتر نىن؛ "گۆتتەك ھەيە دىبىزىت: ژ وان نەترسن يىن لەشى دكوژن. ژبەركو نەشىن ھزر و دەررونى بكوژن. لى دقنىت ژ وى بترسن يى لەشى و دەررونى ھەردوكا پىكقە د دۆژەھى دا وپران دكت.. بىپ۲۲۷".

كۆمەكا ئامازە يىن راستەوخۇ و نەراستەوخۇ يىن جفاكى دەررورا نقىسەرى دناف فلاشباك و حيوارپىن رۆمانىدا دەيىنە دىتن كو ب ئاوايەكى گەلىرى و گەلەنپەرى، دەرپرپىن ژ تىگەھ و بەھا يىن جفاكى يىن ژىنگەھا نقىسەرى دكەن. بەرىخودانا ھىز و چرىسەتى يا مەلاى، ترساندنا خەلكى ژلايى دەستەلاندارانقە،

ره تکرنا خواندنگه هین میری و خریان ژ زانستی ئایینی، فهیتی یا ئەفینیی دناف گوندییاندا، ته په سه رکرا کچیی و تاوانبارکرا وی ب هەر کریاره کا ئەفینیی (نه یا زهلامی)... هتد. ئەف ئاماژه بین جفاکی، هه لویستی نفیسهری ژبو ره تکرنا وان خویا دکهت، یان ب کیمی داخوازیه که ژبو دووباره تیهرزین و هه لسه نگاندنا وان رهفتاران:

- تو چهوا وه دبیزیی یه مه لای، نئ ئسمه کی ب ته فه بخوونت دئ دهقی ته بته پاتکی.. بپ ۱۸۹.
- ل ژیر سها وی دیوارکی چ جا هه تافی لی نه دای، سه عوی هه می تشت دکیشانه بهر خوه، ژقی تفتانی ژی نهو بوویه خوه دیی ترسی.. بپ ۲۱۲.
- بابن من ژ من تو ره بوویه، چونکو نه ز دهیمه خواندنئ و دبیزته من بهیله و دئ خرییی، بوچی؟ خریان نانکو چ؟.. بپ ۲۳۵.
- ما تو نزانی ناخی مه دئ ب وی جه زژیکرنئ له وتت و شکیتا؟ پاشی سه ری مه ل بهر خه لکی گوندی رانابتا؟.. بپ ۲۴۱.
- هه میا پیکشه ل سه رکچکی دناخفتن و که سی به حسا له وه ندی نه دکر... کو جلکین کچکی دبه ردا دراند بوون.. بپ ۲۴۳.
- قیجا تو دزانی نا بت کوری ناغای بهیته قوتان... بپ ۲۹۷.

هه له بت د شیاندایه کو هه ر نمونه کا ئاماژه پیکری بیسته بابه ته کی خوه سه ری قی لیکۆلینی، یان هه ر لیکۆلینه کا دی یا ل سه ر بها و تیگه هین جفاکی کوردی بهیته کرن. لی مه ره ما مه یا سه ره که ژ ئینانا قان نمونه یان، سه له ماندنا وی چه ندییه کو نفیسه ری ب زیره کانه ئیشاره تدایه سووتنا له ش و دهروونی هه رووان، چ ل پشت شفشین زیندانی بیت یان دناف ژینا روژانه دا بیت. ب قی چه ندی ژی (جه و سه رده می رومانی)، دبسته سووتنگه هه کا مه زن و هه می

ژیانې ب خوځه دگريت. ئەو ژيانه ژى، ژيانا مشت زۆردارى و دەردهسەرى و خەبات و بەرخودانا مللەتې کورده.

زیندان و ئەشکەنجەدان د رۆمانیدا

وہسفرکنا زیندان و کرپارا ئەشکەنجەدانې، نە کارەکی نوویە د بەرہەمەین و پێژەبییدا. پرائیابەرہەمەین و پێژەبیی یین خویانی و بیانی (ب شیوہەیین راستەوخۆ یان نەرستەوخۆ)، ئاماژە ب هۆقاتی یا مرۆفی ل دژی مرۆفی داینە. هەرچەندە گەلەك و پێژەفانین ریالیستی (یان ئەوین خوە ب و پێژەیا پیگیرفە گرێدەن)، وەسا دبیین کو فەرە بەرہەمی و پێژەبی ژیانەکا خۆش و گەشبین و جوان ژبو وەرگران بنەخشینیت. پرائیاسیستەمەین شمولی و توتالیتاری و دکتاتۆری، ژیانې ل هەقوولاتی یین خوە دکەنە زیندانەکا مەزنا دەرڤەکری، هەستەکا ب نەئارامی و رەشبینی بۆ خەلکی پەیدا دکەن. لەوا ژبو هەشەنگکرنا ئی رەوشا هەیی یا ب ترس و نە مرۆفانی، دناڤ بەرہەمەین و پێژەبییدا، ستایلەکی جوان و خۆشکرنا ژیانې بۆ خواندەفانان پێشکیش دکەن. وەسا دیرۆک و بەرہەم و ژیانې وەسف دکەن، کو هەمی شەهەرستانی و خیر و خۆشیی ژ دەف مە دەست پێ کریبە. نە دوورە ئەرگومیتتا وان ئەو بیت کو ژ لای دەروونیکە، چەند مرۆڤ گەشبینتر و جوانتر هێشکەتە ژیانې، دئ دەروونەکی جوان و گەشبینتر بۆ هیتە ئافاکرن. ئوو ئەڤ هەستا ب گەشبینییە دبیتە پالدەرەکی کاریگەر ژبو داھینان و پێشکەفتنن بەردەوام. ئەڤ ہزرە دەرباسی سیستەمی پەرورەدئ بوویە و زارۆکین وەلاتی پێ دەیتە پەرورەدە کرن. ب ئی چەندئ، زارۆک ل سەر ہزر و تیگەهەکی دیارکری دەیتە پەرورەدە کرن، کو هەمی تشتین خیر و جوان ل دەف وی هەنە (یان فەرە ل دەف وی هەبن). لئ تەحلتیرین راستی ئەوہ دەمی مرۆڤ ب سەر شاشی یا

ھزر و باوھری یېن خوه ھەلدییت، ھینگى کاردانەوہ یا مروۋى دى نە
 یاچاقەریکرى بیت. چونکو دى ھەمبەرى دوو سەمتین سەرەكى یېن
 بەرجەستەکرى و بەرچاف بیت؛ یان دى چاقلىکرنا رەفتارین جفاکى یېن ھەیی
 کەت، دى بیتە پشکەك ژ دەستەلاتى و دى پیگیری ب ھەمى تیگەھ و رەفتار و
 دیتنېن وى کەت. یان دى بەر ب سەمتى دووېشە چیت و دى ھەلوئىستەكى ل
 دژى دەستەلاتى وەرگريت. ئەفجا دى خەباتى ژبو گوھارتنا وى کەت، کو بەر
 ب باشتری و خوشتریئە سبەت. نە دوورە دناقبەرا فان ھەردوو سەمتین
 سەرەکیدا، کۆمەکا سەمتین دى یېن نە بەرچاقین لڤوك یان جھگیر (ل گورەى
 تیگەھ و ئاستى رەوشەنبیری و جفاکى و ئابوری و بەرزەوہندى یا کەسۆكى یا
 مروۋى) پەیدا ببن. لى ئەف ھەلوئىستین لاوہكى یېن نیف و نیفە، کو
 ھەلوئىستى پرائىیا مللەتان پىك دەینن، فەرئین ھەردوو ھەلوئىستین سەرەکینە
 و ھەردەمى ئازرینەرەك یان پالدرەكى بەرھۆز ھەبیت، دى بەر ب سەمتەكى
 سەرەکیفە چیت. دبیت ژى ھەمان ئازرینەر یان پالدر، بەرى سەمتا مروۋى ژ
 لایەكى بەر ب لایەكى دیشە بگوھوریت. ئوو ھەر کەسەك ل گورەى سەمتا
 ھەلبژارتى، پیگیری پى دکەت و ب رىکا فى پیگیری دەربرینى ژ ھەلوئىستى
 خوه یى کەسۆكى دکەت.

ئەگەر ئەم ئاورەکا بلەز بلەینە وپژەیی پیگیر، وەکو تیرم یان ھەر
 تیگەھەكى دى، فەرئىژ و راماھەکا رپژەیسى ھەیە و ھەر لایەنەك ل گورەى
 بەرزەوہند و چوارچۆفەى تپھزىنېن خوه شروۋە دکەت. د تیگەھى دەستەلاتین
 شموولیدا؛ پیگیربوون ئەوہ کو وپژەفان خوه ب سیستەم و تیگەھ و عورفین
 جفاکى یېن ھەیشە گریدەت و پیگیری ب نۆرمین ھەیی بکەت. ھەلبەت ئەفە

ههمی د بهرزه و نندا دهسته لاتیدانه. د تیگه هی سیستم و بزاقین رزگار یخوازی و
 شوړه شگړیدا؛ پیگربوون نه وه کو مروّف ههمی ئالاف و نه له میټتین و پژه بی،
 بکه ته د بهرزه و نندا بزاقا رزگار یخوازی و شوړه شه کی ل دژی دهسته لاتی
 بکه ت. هه ژی گوته کو پرانی یا هه شوه لاتی یین هه چکوه هی، پیگیری ب
 هه هبندی یین بهر هه مهینائی و بها یین جفاکی یین ژبو دوماندا ژیا نا که سوکی
 دکهن. پیگیری یا نفیسه ر و و پژه فانان ژی، ل گوره ی ژییاتی و هه لویستین وان
 دهیته ئاراسته کرن. نفیسه ر هه نه ب ته فافی دژی دهسته لاتی نه و هنده ک هه نه ب
 ته فافی دگه ل دهسته لاتی نه و ژبو موکمکرنا دهسته لاتا دهسته لاتداران دنفیسن.
 ئوو پرانیئا نه و یین مایی ژی (ب میناکه کی بیلایه ن یان نیمچه بیلایه ن)، ب دوزا
 و پژه بی و ره و شه نبیری، یان بهرزه و نندا بلندا نه ته وه بی، یان ژی بها یین ئیدیالی
 یین مروّفایه تی و پیکفه ژیانی و پاراستنا ماف و کهرامه تا مروّفیقه دهیته
 گریدان و کار بو دکهن و بهر هه مین جوان بو دنفیسن. نفیسه ری ئی روّمائی
 ژی، هه ولدایه کو ژ لایه نی هه ستا مروّفایه تیقه سه رده ری دگه ل کوژان
 (موعانات) و بیزاری و بیئومیدی یا که سه کی زیندانی بکه ت، کو یی هه مبه ری
 شکاندا کهرامه تا خوه یا مروّفایه تی بووی و مافین وی یین رهوا هاتینه
 پیشیلکرن. هه رچه نده روّمان به حسی زیندانی دهسته لاتا که دیارگری دکه ت کو
 رژیما هه لوه شیبای یا عیراقی یه. لی ئه م دکارین ئی روّمائی بکه پنه نمونه بو
 رسواکرنا ههمی زیندانان و ههمی کریارین نه شکه نجه دانی، نه و یین ل
 سه رانسه ری جیهانی دهیته نه نجامدان. ئوو ژبه رکو نفیسه ر و پژه فانه کی
 نه ته وه پاریزه و نه و ب خوه په هله وانه کی راسته قینه یی نه تموسفیری روودان و
 که توارئ روّمائییه، لهوا مشه جاران د گهرمه گهرما فیرهانا دلینییدا، دبسته
 لایه نگرئ جه مسه ری دژی دهسته لاتی. لی ئه ف لایه نگرتنا وی (وه کو

رەوشەنبىرەك)، نە لايەنگرتنەكا سادە و دلينىيە، بەلكو ھەلوئىستەكى ياخيپونىيە ژبۇ بەرجەستىكرن و پەژراندنا بەھا يىن نمونەيى يىن جفاكى، ھەقبەندى يىن دادپەرورەرانە، داخوازكرنا مافىن رەوا يىن مرؤفى و پاراستنا ئافروى و كەرامەتا مرؤفايەتتە ھەمىي. ئو ژبۇ دەستقە ئىنانا ئان ئارمانجىن ھەژى و بلند، ھەمى سەرپۇرا خوە يا ويژەيى ژبۇ رسواكرنا رژیما ھۆشانە يال دژى مرؤفايەتتە بكار ئىنايە و كۆمەكا مىناكىن ويژەيى يىن جوان ژى چىكىرىنە. رسوا كرنا رژیمى د دوو بابەتتە سەرەكەدا خويىاكرىيە؛ ئەو ژى زىندانكرن و كرىارا ئەشكەنجەدانى يە. ھەرورەسا ئىشارەتدانىن بەلز بۇ پرؤسە يىن ئەنفالان و شەپىن دنائەرا شەپقاننىن رزگاربخوازيى و رەشەكىن رژیمىدا، بابەتتە تەشاقكرنى و كاملانكرنا مىناكى دپى و ھۆقاتى يا رژیما ھەلوەشايى يا عىراقىنە.

۱. زىندان

زىندان و زىندانكرن: كرىارەكە، ھەر ژ كەئندا ھەبوويە و ھەر دى ھەبىت ژى، چونكو زىندانكرن شىوازەكە ژ شىوازيى سزاداننى سەرىپچى يىن ياسايى، يان كرىارەكا ترساندن و قەچغاندىيە ژبۇ دەست ب سەرداكرتن و كونترولكرنا خەلكى. ئو دپرانىياجاراندا، رژیمىن سستەمكار و داگىركەر و دىكتاتور، زىندانكرن و ئەشكەنجەدانى ژبۇ پاشقەبرن و ترساندن خەلكى بكار دەينن، كو بىنە داردەستتە رژیمى (يان ب كىمى)، مىنا كۆلەيان يىگىرىيى ب رەفتار و سىستەمىن نە مەدەنى و ھۆقائە يىن رژیمى بكەن.

د څېړنې رومانيډا، نفيسه به حسي شپووازي دوو يې کړيارا زيندانکړنې دکهت کو ب مهريما ترساندن و څه چغاندنې نه نجامدهت. نه څجا ترسه کا مهزن ژ زيندانکړن و نه شکه نجه دانې، دکه فته ددلي هه څوه لاتيباندا. ناکامه کا هنده کاريگر و ناکامدار دکه ته سهر دهر ووني مروڅان، کو هنده ک جاران ژ ديواران ژي ب ترسن. هه کسه کي دسهرده مي رژيما به عسي يا هڅوانه دا ژيا بيت، دزانيت کو نه وي ب پشت شفشين زيندائين رژيمي بکثيت، زڅرنا وي يا ب ساناهي ناييت. نه څه ژي ب دانوستاندا خالد دگهل خوداني تو مارگه هي خويا دبیت، ده مي ژي دخوازيت کو ده نگي ده نگري بلندتر لي بکته، لي "خودان هاته ب رهخ ته نشتا ويڅه و گوټي: هشير به دي ته گرن، ده وري د زه حفن... ما کهنگي نه ز بهرديمه! ده وري و پيلاڅا من. کا فريکي څه خوه.. بپا ۱۸۳". هه ورو سا شپووازي گرتني ب ترساندن و به عجاندنې ده پته بارکړن. نفيسه شپووازي گرتا بابي خالد خويا دکهت و دبېژيت: "ده مي هنده ک چه کداران خوه ل دوړين خانې به لاقه کرين و هنده ک ژي ب ژوورکه فتين، وي گافي خالد ل سهر شه ملکي بوو و نقيژ دکر.. بپا ۶۹". نه څ شپووازي ب سهر داگرتن و پاشه برني، ريکه که ژبو فالنجکړنا هزر و ره فتارين خه لکي قورباني، کو ب که څنه دناڅ ره وشه کا بيدهسته لاتي و خوه ته سلیمکړنيدا. خوه ته سلیمکړن (مينا هه ريښه کا دي يا ب څگر)، بهر بهره دناڅ خه لکيدا به لاقه دبیت، هه تاکو هه مي وه لاتي څه دگريت و وه لاتي ب خوه دبیته زيندانه کا ده رڅه کري يا مهزن. هه ورو سا هڅواتي و به دره وشتي يا نه جڅاکي يا رژيمي نيشا ددهت: "وي گافي خالد ل سهر شه ملکي بوو نقيژ دکر.. بپا ۶۹". بيگومانه، نفيسه ري نه څ بابته نقيژا ل سهر شه ملکي نينايه کو بي ره وشتي و زورداري يا رژيمي نيشا ددهت. وه کو جڅاکه کي ئيسلامي و ئايندار، يا فهر بوو ره شه کين رژيمي ريژي ل نقيژا خالدی بگرن و بهيلن هه تا ژي ته څاف دبیت،

پاشى دەستەسەر كەن يان توپژاندنى دگەل بگەن. لى ئىنانا قى ميناكى، ئامازەبەكە كورەشەكپن رژىمى چ رېزگرتن ژبو ئاينى و پەيوەندى يپن مرقۇشايەتپن و سەرەدەرىكرنا مرقۇشانە نەبوو. چەند ھوقاتى و ستەم و ئەشكەنجەدان توندتر و دژوارتر بن، ترسيان و خوە تەسليمكرن دى بەربەلاقتر بيت. ئوو چەند خوە تەسليمكرن و گوهدارى يا خەلكى ژبو دەستەلاتى، موكمتر و پتر بيت، دى زۇلم و ستەما دەستەلاتى دژوارتر لى ھىت. ھەمى دىكتاتورى يپن جيھانى ب قى شىوازى پەيدا بووينە و پەيدا دبن. ژبو رزگارى و قورتالبوونى، قوربانى يپن ب مال و مولكەت و خوينا خەباتكەران پى دقپت. ھەروەكو شاعرەكى كورد دپېژىت: "دارى ئازادى بە خوپن ئاو نەدرى قەد بەر ناگرى/ سەربەخۆبى، بى فېداكارى ئە بەد سەرنەگرى..."

ئقيسەر ب ھوورى وەسفا زىندانى و زىندانىيان دكەت، ھەروەكو وى ب خوە ئەف سەربۇرا زىندانى جېرباندىيە، يان ژى ب تېرۆتەسەلى ژ زىندانى يپن قورتالبووى بەھىستىيە. كرىارا زىندانكرنى د سى قۇناغاندا دپۇرىت؛ قۇناغا ئېكى؛ دەستەسەر كرنە. د قى قۇناغېدا ھەمى شىوازپن ترساندى و گەفلىكرنى و ھندەك شىوازپن ئەشكەنجەدانى دەھتە بكار ئىنان. دپرانىياجاراندا، ئەف قۇناغە ژبو كەسبكرن و بكار ئىنانا خەلكى دەھتە بكار ئىنان كو بىنە سىخور و چاڭپن دەستەلاتى دناف ھەقۇەلاتىياندا. ھندەك جاران ژى بكار دئپن كو دناف زىندانى يپن قۇناغا توپژاندنىدا بژپن و ھەوالپن ناف زىندانى بو دەستەلاتداران سەن. قۇناغا دووى؛ توپژاندنە. د قى قۇناغېدا ھەمى جۇرپن ئەشكەنجەدانپن لەشى و دەروونى ل دژى قوربانى بكار دئپن، كو ھندەك پىزانىنان ژى چىكەن يان ژى ھندەك دانپىدانان پى بەنە ئىمزا كرن. ئقيسەر ژوورەكا ژ قى جۇرى زىندانى

دده ته خویاکرن و دبیزیت: "ژوورین تهنگ و شهی گرتی، ب شفشین پیلای دی ده رگه ه ل بهر هاتینه فه دان، ب خوهفه گرتینه. ب دیواراته، فه لاقه و کتبل و نامیرین کاره بکرنی هلاویستی، نیشان بۆ توندوتیژی، ژینوسایدی، نینوک هلکیشانی، شووشتنا مهژی و نه مان و فرکرنا مروفان ب دهستی مروفان.. بپا ۱۱". زیندانی بین فی قوناعی ژ هه موو مافین رهوا بین مروفایه تی زربه هرن. زیندانی تهنگ و بچوک، بی ده ستاف، بی شووشتن و سه رشۆ، هنده ک جاران ژ بی خوارن یان کیم خوارن. ئوو دپرانیا جاراندا، ئەف زیندانۆکه نه بهرچاقن و کهسه ک فی ناکه فیت، هه تاکو قوربانای تیغه دمريت یان ل گوره ی حهزا تووژینه ران دانیدانان ئیمزا دکهت.

د ژيانا که تواری یا سالین هه شتیاندا ل عیراقی ب دهه ان نمونه هه نه کو گه نه دهاته گرتن و نه دزفرینه شه و کهسه کی نه دزانی کا ته رمین وان ژ ل کیفه نه. یه ک ژ وان قوربانیا ژ هونه رمه ندی کورد ئه رده وان زاخوی بوو، کو رۆزه کی ژ رۆژین داوی یا سالین هه شتیان هاته گرتن و هه تا تۆکه ژ کهسه ک چ ژئ نزایت. نفیسه ر بۆ چه ندین جاران ئیشاره تین راسته وخۆ و یین جهه نگی دده ته فی دیاردا شووشتی ژ هه می رهفارین مروفایه تی، ل جهه کی دبیزیت: "تاهری شازده سالی و حسین هه فده بهاری که قتبوونه دا قین وان و ب چ رهنگان ژناق دهستی، وان قورتال نه بوون. هه قاله کی وان ژ ب ئەشکه نه چی مر.. بپا ۶۵". ژ بلی کوشتنا بی دادگه هکرنا دده می تووژاندنیدا، ههروه سا ئیشاره ته که ژبو کوشتنا سنیله یین هیژ نه پنگه هشتی و نه گه هشتینه ژیی یاسایی ژبو گرتن و تووژاندنی. ل گوره ی ریکه فتننا مافین زارۆکان، هه ر کهسه کی نه گه هشت بیته ژیی هه زده سالی وه کو زارۆک دهیته حسابکرن و د یاساین هه می ملله تاندا

دادگههين تايهت ژبو زاروكان دادن، يان ب كيي، ژبه ژبي وان (بي كييتر ژ ههژده سالي) نايخنه دبن ئەشكهنجي و تويژاندين دژواردا. قوناغا سيي: سهردهمي پشتي حوكمكرييه. د قى قوناغيدا، كهسي زينداني ب فرمي دهيتتە توماركرن كو زيندانييه و دئينه د زيندانهكا ئاشكرا و بهرچايدا. ههركومهكا زينداني يين حوكمكري، ل ناف قايشهكي دهينه زيندانكرن و زيندانقان (ل گورهى كومهكا ياسا و ريتمايي يين دياركري) سهردهريي دگهل دكهن. كهسوكارين زيندانيان (د قى قوناغيدا)، دكارن بينه سهرداني و نامهيان ل ههف بگوهورن. لي بهرؤفازي سيستهمين زيندان و چاكسازي يين ههمي وهلاتان (ب ههمي ئايين و نهتهوين جوداجوداڤه)، د قى قوناغا زيندانكرنيدا ژى، ستهم و پاشقه برن و فهدهركنا زيندانيان ههري يا بهردهوامه.

د قوناغا سييدا، زينداني ههف دنياسن و ب سهركوكم و بيروباوه و بزاقين ههف ههلدين، مشه جارن دبيتته ئەگهري وئ چهندي كو بيروباوهري نووتر بو مروفي پهيدا بين. ژ ئەگهري قى فيربوونا ئالوگور دناڤهرا زيندانياندا، گهلهك كهس هه نه (نهمازه مللهتئين د قوناغا بزافا رزگاربخوازييدا)، زينداني ب خواندنگهههكا شورهشگيري ل قهلهم دهن. پههلهواني قى رومانى ژى، پشتي ب بيتاواني هاتيه ئەشكهنجهدان و زيندانكرن، ئوو پاشى هاتيه بهردان، ئيكسهه بهر ب ريزين بزافا رزگاربخوازي يا كوردستانئيه دچيت و دبيتته پيشمهركه. دوو رamanan د قى ههلوپستيدا دهينه ديتن، يان كاردانهوه يا پههلهوانييه ژبو كو ههلوپستهكي ئاشكرا ژ هوڤاتي وهرگريت و ئەو بابتهي سهرا هاتيه گرتن ب پراكتيكي ئەنجامدهت. يان ژى ژ ئەگهري ههڤهندي يين وي دگهل زيندانيان، كو ب چيروكين مشيري شههيد و خالدي قورباني و

کۆمه‌کا زیندانی یین یین سیاسی، فیری سیاستا به‌رگری و به‌رخودان و وه‌لاتپاریزیی دیت. نقیسه‌ر ب هوروی به‌حسی ره‌وشا زیندانیان و زیندانی دکه‌ت. وه‌سفکرنا ره‌وشا ده‌روونی یا زیندانیان و خویاکرنا وان نیشانین ژ په‌یدا بوونا حاله‌تین ده‌روونی په‌یدا دبن، ئاماژه‌یه‌کا نه‌راسته‌وخویه‌کو نقیسه‌ری ب هۆستایانه‌خوه‌به‌ردایه‌دناف‌کووراتی یا ده‌روونی کاراکته‌رین رۆمانا خوه‌دا. لی به‌ری ئه‌م بچینه‌دناف‌کووراتی یا په‌هله‌واناندا و هنده‌ک تیرۆژکیی رۆناهیی به‌رده‌ینه‌سه‌ر شیوازی و ه‌س‌ف و فه‌گی‌رانین نقیسه‌ری، فه‌ره‌ئیشاره‌تی به‌دینه‌هنده‌ک هه‌لچوون و ره‌فتارین زیندانیان دزیندانیفه‌، کو پستی حوکمکرنی و دقوناغا سییدا نه‌نجام‌دان.

بیزاری: ئه‌و ب خوه‌هندی زیندان یا خۆش و ته‌نا بیت، لی ماده‌م لقین و نازادی یا مروفی چوارچۆفه‌دکه‌ت، مروف‌حه‌ز ژئی ناکه‌ت و زوو ژئی بیزار دیت. قیجا ئه‌گه‌ر زیندانه‌کا وه‌کو زیندانیی عیراقی بیت، کو مشتی ئه‌شکه‌نجه‌دان و پاشفه‌برنه‌. ب کیمی و جارنا ژبو رومه‌تی گرنگی ب چالاکي یین فیرکرنا پیشه‌یی ددان. دپرانیا‌زیندانیی جیهانیدا، پستی زیندانی ده‌ینه‌حوکمکرن، دکۆمه‌کا خولین فیرکرنا پیشه‌ییدا پشکدار دکه‌ن، کو پستی به‌ردانی بشیت ژبانه‌کا نۆرمال بژیت. ئه‌فه‌ژی، ریکه‌که‌ژ ریکین چاکسازی یا جفاکی. لی نه‌گرنگیدانا رژیمی ب ئان جوهره‌چالاکیان، نیشانا وی چهندی دده‌ت کو مروف‌ل ده‌ف وان نه‌گرنگه‌. ژلایه‌کی دیشه‌ژی، پرا‌نیازیندانی یین رژیمی سیاسی بوون، له‌وا وان مرن و هه‌لوه‌شيانا زیندانیان ل سه‌ر چاککرنا وان دچیتراندا. ئه‌قجا بی لقین و بی چالاکي و بی ئه‌کتیفکرنا هه‌زا فیربوون و خوه‌مژوولکرنی، دی مروفی به‌ر ب گوشه‌گیریی و بیزاربوونیفه‌به‌ت. جارنا

بیزاری یا زیندانیان هند دژوار دبوو، هه تاكو دگه هشته وی راددهی كو مرؤف سیداره دانئ ل سهر زیندانئ ب چیترنیت؛ "لزا بؤچی من ژئی ده ری نائینخن! بلا سیداره بت.. بپ ۲۴". ههروهسا هندك رفتارین نه مرؤفایه تی ژی دگه ل زیندانیان دهاتنه كرن، كو ژلایی دهروونیقه بهه لوه شیین و چ ئومیدین فه گه ریانا ژیانا سروشتی ل دهف نه مینیت. زبه هر كرنا زیندانیان ژ ساكارترین پیدئی یین روژانه وه كو بیائی میزتنئ و ریتنئ و خواهه شوشتنئ... بیزاری و دلته نگیبونا زیندانیان زیده تر لی دكه ت. د وه سفكرنا شان دیمه ناندا، نفیسه ر ئاشویا خوانده فانی ژی دگه ل خواهه ده ته دناف هؤلین زیندانیقه. بیزاری و بیهداری و كیمبهایی یا خواهه یین مرؤفی سهر میرا هه موو دیمه نانه دزیندانیقه:

- كیم كهس و كیم جاران روونشتن و كومقه بووین بله ز دگه ل هه ف هه نه. نه دهنگی موزیکه کی یه، نه دهنگی سترانه کی یه، جیهان دخوهدا كه ره و كه راتی ژی هه می ل فی جهی دا پؤشی و ئاسی بوویه.. بپ ۲۱۳.
- لی تشت، مرؤف، بیركرن د نافعویا كه لهی دا نه ئف مایه و ژیان بوویه گوله كا مه ند و روژ ب روژ كه نیتر دبت. ژیانه كا بی رهنك و تام، دهروونی هه ر تشته کی دكته خوولی و زفیری هه فال جیمكه كا ب قیت و نه قیتته.. دناقبه را وان دیوارین ئاسی را، كه سی هه ست ب هه بوون و نه بوونا وه رزین سائی نه دكر.. بپ ۲۱۵.
- ل بهر ده ری ده ستافی راوه ستیا.. ده لنگین خواهه هلدان و پانیین خواهه دانان نه ردی، پشتی سهر تبلین پیا ژ ئاخئ خلوله كرین، دناقف گه ركین ئافی را، یین ل بهر ده ری ده ستافی چیبووین، ده رباز بوو.. خواهه یی هه قتی هژمارت.. بپ ۲۱۹.

- دەمى ل گەل دناخت، وى سەرى خوە ژبەر بېھنا قىرئزا لەش و دەف و بېھنا گەنييا جھى ددا پاش.. بپ۲۰.

- گىرتارم، نوزانم ئىمپىراتورىا سەعوى، ژيانا خالدئ شەھىد، پەھلەوانىيىن مشىر، كو دوماھى دەنگ و باسېن وى دىيژن دزىندانئ فە كوشت بوون و تەرمى وى ل نىزيك گوندئ وان ل سەر رىيەكئ دانا بوون.. بپ۲۹.

ترسىنۆكى و ژدەستدانا مىرانىيى: حالەتەكى دىيە تۆشى پىرانىيازىندانىيان دىيت. ژبەر ترساندن و ئەشكەنجەدانا بەردەوام، كەسى زىندانى ترسىنۆك دىيت و ھەست ب مەرفىيىنى يا خوە ناكەت. لەوا ھەروەكو كورد دىيژن ژ كەلا مىرانىيى دكەفیت و دىيتە كەسەكى فەدەرى تەسلىمبويى؛ "خەونەكا ب جھ نەھىت د رەملا سىنگئ واندا ل ھىقىيا قورتالكرنئ بوو. گىرژبوون. بىزارى، رەوشەكا ھەروھەر بوو، دگىانئ تەقاندات ھات بوو چاندن.. ترسىنۆك بوويىنە، مەرفىين ترسىنۆك ژى، ددەراشېن تەنگدا ژ كەلا مىرانىيى دەينە شووشتن و كىزگىيۆك دحەفكىدا دخەندقت.. بپ۱۸۲". ئەنجامدانا ھندەك رەفتارىن نەحەباندى، حالەتەكى دى يى زىندانىيانە. ئانكو مەرەم پى ئەو رەفتارن، يىن كو كەسەك ژخوە نەگرت يان نەوېرىت ژ دەرھى دىوارىن زىندانئ ئەنجام بەدت. نەمازە ئەو رەفتارىن ھەقەندى ب سىكسىقە ھەين. ل گورەى لىكۆلىنىن جفاكانسان. كىرارىن مىنا دەستپەرى و نىربازىن، د پىرانىيازىندانىن جىھانئقە دەينە كىرن، ب تايىەتى ئەو زىندانىن زىندانىيان د ھۆلەكىقە خرەفەدەكەن و د رەوشەكا خرابدا دژىن:

كىرارا دەستپەرى: ھەرچەندە دەستپەر كىرارەكا سىروشتىيە و پىرانىياگەنجان (دسەردەمەكى ژىي خوە يى سنىلاتىيدا) دجفاكىن دائىخستىدا كىرىنە و دكەن. لى د چاڭىن جفاكى كوردىدا، كىرارەكا ب شەرمە و گەنج ب دزىكىقە ئەنجام دەن: "ھندەك ژى كوور د ئەندىشەياندا چوو بوون و پىشتى بەتەنى راكىشاينە سەر پىن

خوه و ههتا ناڤا تهنگی خوه دبن قهشارتین، ب قهچاغی دهسپهر لیددان.. بپا۲۱".

ئهگهر ژ دهرفه‌ی زیندانی، تنی گه‌نج و سنیله فی کریرای بکه‌ن، دناڤ هه‌ر چوار دیوارین بلندین زیندانیقه، که‌سین پیگه‌هستی و خودان خیزان ژی دکه‌ن. چونکو ب دریزاهی یا ده‌می حوکمین وان، نابت ج ژنان بیسن. ئوو ده‌می ژنین وان ژی ده‌یته سه‌ره‌دانی، ناهیلن خوه نیزیکی هه‌لالین خوه بکه‌ن. ئه‌و ب خوه، ده‌موو وه‌لاتین باوهری ب مافین مروفی هه‌یی، فی مافی سروشتی ژی بو زیندانیان ره‌وا دینن. لی ل زیندانیان عیراقی، ماف په‌یقه‌کا کووئیه و ج جارن ناهیتته ده‌زرا رژیمیدا. د له‌فته‌یه‌کا سه‌ره‌دانیدا فی دیمه‌نی دلسوژ دنه‌خشینیت؛ "ژ نشکه‌کیقه چاقین وی که‌تنه سه‌ریک و ژ هس چوو. رو‌ناهیه‌کا سور ل هنداف هلبوو.. نه‌زه‌نی ئه‌و ژنا... ناخفتنا وی بری و کیله‌کی گیرین خوه ل سه‌ر پیستی پشتی نه‌خشاندن. من دوو زاروک ژی هه‌نه. ئه‌قه چوار ساله ژی دوور که‌قتیم... ئوو چه‌ند ماینه؟ شازده... شازده سالین دی ژی دی بی گان مینی... بپا۲۶". ئوو سه‌ره‌رای فی دوور ئیخستنی ژی، هه‌روه‌سا ب زیندانا ئینفرادی بو ماوی چل روژان هاته سزادان و نه‌هیلا جاره‌کا دی هه‌ژینا خوه بیسته‌قه؛ "ئه‌زه‌نی به‌ری سه‌ره‌دان ب دوماهی به‌یت، هه‌ز دکم خیزانا خوه بیسنم و بیژمی زاروکین.... ده‌قی خوه دانه سه‌ریک، هه‌ر قیرییه‌کا تو ب راهیلی ب سه‌د جه‌لدانه. دقیت چل روژین خوه دقی کونجیقه ببۆرینی.. بپا۲۶۹".

نیربازی: ره‌فتاره‌کا دی یا نه‌حه‌بانیدییه و جفاک ب کریتین و هاقیتین ره‌فتار دینیت. نه‌مازل ده‌ف که‌سین مه‌زن و پیگه‌هستی، فه‌یتیه‌که و ناهیتته غه‌فراندن. هه‌رچه‌نده ل گوره‌ی یاسا یا مه‌ده‌نی یا هنده‌ک جفاکان، ئه‌ف ره‌فتاره ب مافه‌کی ره‌وایه مروفی ده‌یته زانین. ئوو هنده‌ک لیکۆله‌رین جفاکی ژی، وه‌سا هه‌ز دکه‌ن کو نیربازی ریکا ئیکانه‌یا ره‌وشه‌نیری یا سیکسیه ل ده‌ف

سنيڤه يان. چونكو رهوشه نبيري يا سيكسي دجفاكين ئىسلامى يين دائيخستيدا قهده غه يه و ب كرىاره كا ب شهرم ل قه له مددهن. ههروه سا تيگهه لى يا نيروميينا ژى، ژلايه نين ئاييني و جيئدهرى يا جفاكى ژى فهيت و حرامه، ئەفجا دى سنيڤه چهوا فيرى نهيني يين سيكسي بن. ئوو مادهم پيئدفييه كا غه ريزه يى يا مروفييه، ئەفجا سنيڤه نه چار دبن كو نيروبازيي دگه ل ههف بكه، داكو ب سه ر نهيتى يا سيكسي ههلبين و بزائن چييه و چهوا دهيتته كرن. هه رچه نده خودى تهعلا د قورئانا پيروژدا، بهحسى (غلمان مخلدون) دكه ت كول بهه شتى هه نه، ئانكو دبيت نيروبازي ل بهه شتى ژى هه بيت. لى جفاكى كوردى ب چافه كى مشتى ترس و چريسه ت سه ره ده ريبى دگه ل دكه ت. ههروه سا ل گوره ي ياسا عيراقى ژى، كه سين نيروبازي ب شيويه كى فهرمى دهيتنه سزادان و زيندان كرن. د زيندانيه، چونكو زينداني بو ماويه كى دريژ ژ خواه رسكين خواه دوورن و هه رده م پيگه نه، هنده ك توشى ئى رهفتارا نه جفاكى دبن و ده مى رهفتار خويا دبيت، بيگومانه كو سزادانه كا مه زن دويفا دهيت: "هه ر ئيكي چل جه لده ليندان و چل روژان ژى كرنه دكونجين تاك فه. يا ژ هه ميبى نه خوشترا، دناف زيندانييان را هينان و برن و كرنه پيترانكا، پيلاقين ئيكودوو ب ددانان هلگرتبون.. پولييسان دهستين وان گريدا بوون و وهكو كه را ل دووف خواه رادكيشان.. بپا ۲۱۳".

شيتتبون (پيشيلبوونين دهروونى): حاله ته كى ديه ل ده ف هنده ك زيندانييان دهيتته ديتن. هنده ك زينداني، ژ ئەه گه رى ئەشكه نجه دانا به رده وام و زيندان كرنه كا دريژ، توشى هنده ك پيشيلبوونين دهروونى دبن و نه دووره هوش و مه ژيى خواه ژ ده ست بله ن. هه رچه نده شيتتبون وه كو تيرم، تيگه هه كى كولانكييه و خه لك ژبو وان كه سان بكار دئين يين ب شيويه كى نه لوژيكي و

نەبەرئاقل دەربرینی ژ رەفتار، دلینی و ھزرین خوە دکەت، کو د چافین جفاکیدا
 نەقەبوولکری بیست (یان ب کیمی، جفاک ل سەر وی شیوازی دەربرینی
 رانەھات بیت). ئەو ب خوە شیتبوون تیکچوونا رەوشا دەررونی و جفاکیە. د
 زانستی دەررونیدا، فی حالەتی ب ناھی پیشیلبوونین دەررونی یان رەفتاری یان
 ھزری ددەنە نیاسین. ئوو مشە جارەن خەلک دبیژیت فلانە کەس ب شیتاتی
 ترۆمبیلی دەھاژۆت یان کار دکەت یان ب شیتایی دناخفیت.. ھتەد. مەرەم ب
 شیتبوونا دزیندانئێقە ئەو کە بەری زیندانکرنی بی سروشتی بوو. لی ژ ئەگەری
 زیندان و ئەشکەنجەدانا بەردەوام، تۆشی ھندەک پیشیلبوونین دەررونی دبیست.
 ھەلبەت ھەمی دەمان و بو ھەمی کەسان زیندان نابیتە سەدەمی شیتبوونی، لی
 فەرە زەمینە خوشرنەک د پیکھاتەیا کەساتی یا مرۆفیدا ھەبیت، ھەتاکو دبیستە
 ئەگەری پەیدا کرنا پیشیلکرنەکا دەررونی و دئەنجامدا مرۆف بەر ب شیتاتیئێقە
 دچیت. پیشیلبوونین پەستا پشتی ترۆمای رۆلەکی کاریگەر د فی شیتبوونیدا
 ھەیە. ل گورە لی کۆلینین زانستی و سەرپۆرین زیندانیان، ئەوین زیندانی و
 یین دبن ئەشکەنجەدانیئێقە بەرئاتی ھەرسی سەدەمین سەرەکی یین ترۆمداری
 دبن، کو توندوتیژی و بەرزەکرن و ژیکدووربوونە. وەکو ھەمی میناکین دی یین
 دەرئەنجامی ترۆمایا دەررونی (ب شیوەیەکی نەرستەوخۆ)، ئیشارەتی ددەتە
 حالەتەکی نە ھەشگونجانا (دلینی و ھزر و رەفتاران) ل دەف زیندانییەکی کو ب
 ناھی دینۆ دەھاتە نیاسین. لی شیوازی دەربراندنی و کاردانەویا ھەفالان و تیرم
 و بابەتین ب کارئینایی، میناکەکی دلسۆژی نەگونجایی پینک دەھینن، کو دیناتی
 یا دینۆی ب خوە ژی بیستە دۆز؛ "وہستیا و پتر گلیز ب لیشان دا شۆر بوو. رابووئقە
 سەر کونتکا و دەھمبیزا من دا ما، زل تەماشە سیمایی من کر. چافین خوە وپکرن.
 سەری خوە بادا و رەجفاند، پاشی گۆت: تو بۆچی دگەل من نا زری؟ ھی سەری خوە بلند

بکه ئه وین ل هنداقی سه ری ته هه می هه قالین منن. کهرن.. بیپ ۲۶۰. هه رچه نده هه می وه سفین نفیسه ری داینه دینوی بهر ب رفتارین که سه کی شیتته دچن. لی پرسیارا هه ره گرنگ ئه وه بۆچی ئه ئی شیت که راتی هه لبرارت کو خوه وه هه قالین خوه یی سالۆخه تده ت، ما بۆچی نه دگۆت ئه وه هه می هه قالین منن، شیرن. به رازن یان قه هه مانن؟! ئه ف هه لویستی ئی په هله وانئ لاوه کیی ژ نشکافه، کو ده ربړینی ژ هزر کر نه کا نه هۆشی یا نفیسه ری دکه ت. کۆمه کا خواندنان ب خۆفه دگریت؛ ژ لایه کیفه، هندی هند ژ بهر نائی قه هه مانی و شۆره شی ئه شکه نجه یا خواری، ئیدی نه ویریت وان په یقان ب لیقکه ت. ئوو هندی هند ئه شکه نجه کاران یی پاشقه بری و خه بات و قه هه مانی یا وی ب که راتی یا قه له مدایی، د ناخی وی یی کووردا جیگر بوویه و هزر دکه ت کو نه دووره سته مکار راست بن (یان ب کیمی)، ئه وه یی چه وته. یان ژی د سه رده مه کی لاوازی و بیه یزیندا، هه ست ب شکه ستن و ته سلیمبوونی بکه ت و هه می ته سلیمبوونان به هانه یین لۆژیکی یی دقین کو هه فسه نگی یا که ساتی یا جفاکی یی بهیته پاراستن. هیساتترین به هانه یا ئی ره وشا نوو ژی ئه وه کو مرۆف خوه ب چه وتی و دسه رداچوویی ل قه له م بلده ت. نفیسه ر ب خوه ژی پشته فانی یا ئی هه لویستی داویی دکه ت و ل سه ر زاری په له وانئ خوه یی سه ره کی دیبیت؛ "من ژ دل دقیا سه ری خوه راکم و ل هنداقا خوه بنییرم، به لکو گیانی خالد، گیانی شیر بیینم، من هه ست ب وان گیانان کر یین دینۆ ددیتن و یاری دگهل دکرن.. بیپ ۲۶۱". ئه ف هه لویستی نوو یی ژ نشکافه، ژ ئه گه ری بیزاریه کا دژوار په یدا دبیت و نه دووره هه لچوونه کا بهروه خت بیت، کو ب ریکا دلده ریژ کرنی دبیته ئه گه ری هه سترنا ب ئارامیه کا دهروونی یا بهروه خت. لی نفیسه ری زه مینه یه کا لۆژیکی بۆ ئی هه لویستی نوو خۆشکریه کو ئی هه لچوونی دکه ته

بەرکار و دەرئەنجامی مەژى شووشتنى ژلايى ستهمكارانقە. ژ سەر دەقىن ئەشكەنجەكاران دىيژيت: "ميرنشىينىن ههوه بەردەوام هيرش ل سەر ههقدو كرينه و تالان برينه، ههون چەتەنە و تنى چەتە ژ بەژنا وه دەيت.... ههون كۆله يين مەنە و بەس... نوزانم ههون ب چ دخون؟! ههوه چ رهسەناتى ههيه؟! مه رهوشەنبيرى يا ههوه ئافا كريبه.. بپ۵۹". ئەفە ژى دچيته دخانا رهخنه ل خوه گرتنييدا و ب ئيدبولژى يا نفيسهري ب خوهفه دهيتە گريدان. ئەز وهسا هزر دكەم كو نفيسهري دقيت بيژيت: هەتا ئەم ب چافەكى رهخهيا هەلسەنگاندەنى ل ديروك و رابردويى خوه نهئيرين، ئەم نهشيين بەر ب پيششه بچين. ژ لايەكى ديقە ژى، ئاماژەيه بو بيزاربوونهكا دژوار كو هوڤاتى و رهفتارين نهمرؤفاتى يا زيندانين رژيمى يى سالوخەت ددەت. ئەف بيزاربيە ژى دگەهتە وى راددهى كو مرؤفى بەر ب حالەتى خوهكوشتنيقه ببهت.

خۆكوشتن: حالەتەكى ديبه كو د پرائى يا زيندانانقە دهيتە ئەنجامدان، نەمازە زيندانين ديكتاتور و داگيركەر و ستهمكاران. ئەف رهفتاره يان حالەتە ژ ئەنجامى بيزاربوونهكا دژوار، يان ژ ئەگەرى خەمۆكيبهكا توند پەيدا دبیت، كو مرؤف هەست ب بيئۆمىدى و تنياتى و نەهاريكارىيە دكەت. ئەوى خوه دكوژيت، دگەهيتە وى باوهرى كو ئيدى مانا وى دژيانيدا چ مفايىن خوه نينه و فەرە خوه ژ ئازارين ژيانى رزگار بكەت. ب هزرا وى ژيان ئازاره و فەرە مرؤف خوه ژى رهحەت بكەت. هەندەك جاران ژى مينا هەلوستەكى نەرازيبوونى و بەرگرين دەيتە حسابكرن. ئەفە ژى ل سەر رهوشا دەروونى يا كەسى زيندانى و بابەتى زيندانكرنى و سەرەدەرى يا زيەرەقائين زيندانى رادوهستيت. لى ژبەركو نفيسەر هەمى تەركيزا رۆمانا خوه ئيخستيه سەر

زیندانی و ئەشکەنجەدانا د زیندانییە، لەوا پتر بەر ب بیزاربوونا زیندانییە
 دچیت. ب ئاشکرایێ دەتە خویا کرن کو خۆکوشتنا د زیندانییە ژ ئەگەری
 بیزاربوونییە؛ "دوھی ژ بیزاربوونی، گەنجەکی بیست بەاری خوہ دبن لعیفی قە
 خەنداقاند بوو. ئەف ئیئە یا بەلاف دبت. چ ئەو مروۆفی بکوژن، چ مروۆف خوہ بکوژت،
 هەمان تئە... بی٢٢٢".

٢. ئەشکەنجەدان

د سیستەم و وەلاتین ستەمکار و دیکتاتۆردا، ئەشکەنجەدان هەشالجمکی
 زیندانییە و زیندان هەییەتا خوہ یا ئەزەلی ژ ئەشکەنجەدانی وەرگریت. مەرەم
 ژ ئەشکەنجەدانی، هەلوەشاندا شیان و ئین و هەلوپست و کەساتی یا مروۆییە.
 هەر وەسا ریکەکا هیسان و کاریگەرە ژبو زەرگەه گەهانندن و ئیشانندن و
 شیواندا لەشی مروۆفی، ئانکو هەولدانەکا مجدە ژبو شیوانندن و هەلوەشاندا
 دەروون و لەشی مروۆفی هەردوووان. نفیسەری ب خوہ ژێ ئیشارەتەکا ئاشکرا
 دایە ئی چەندی؛ "گۆتەکا هەیه دیبژیت: ژوان نەترسن یین لەشی دکوژن. ژبەرکو
 نەشین هزر و دەروونی بکوژن. لی دقیت ژوی بترسن یی لەشی و دەروونی هەردووکا پیکتە
 د دۆژەهی دا ویران دکت.. بی٢٢٧". ئەئجا ئەشکەنجەکار هەولددەن کو لەش و
 دەروونی زیندانی د دۆژەهەکا سەر زەمینەبیدا ویران بکن. د پیرانییا جاراندان
 کریارا ئەشکەنجەدانی ل قۆناغین ئیککی و دووی یین زیندانکرنی دەیتە بکار
 ئینان (ئانکو قۆناغین بەری حوکمکرنی). داکو ئەو دانپیدانین دبن دارئ
 ئەشکەنجیە دەیتە دان، بینه دوکیۆمیت و بەلگە یین حوکمکرنەکا دژوارتر. د
 قۆناغا سیددا ژێ (ئانکو پستی حوکمکرنی)، هەرچەندە ئەشکەنجەدانا لەشی
 دەیتە راوەستاندن (یان ب کیمی) ب وئ ریکوپیکی یا هەیی نینە، لی

ئەشكەنجه دانا دەروونی بەردەوامە و نەدووړه دژوارتر بیت ژى. نقيسه رى هەولدايه كو پړانیا شیواژین ئەشكەنجه دانى، د زیندانین رژیمیڅه وهسښكەت. هەر ژ كهښتيرين و بهر به لاڅترين شیواژى ئەشكەنجه دانى كو قوتان و لیدان و فەلاقە دانە و هەتا دگه هته دانانال سەر بوتلى. ب دريژى و تيروته سەلى وهسښكرينه. گه له ك جارن شیواژین ئەشكەنجه دانى دووباره بووینه. ئەڅه ژى كریاره كا سروشتیه، چونكو هەمى زیندانى یین سیاسى د هەمان قوناغین پیڅاژیا ئەشكەنجه دانیدا دبۆرن، هەتاكو دان ب وان تاوانان ددەن، یین ئەشكەنجه كارن دڅیت. د كوژه كترين رهوشین هه لوه شيانې و بیزارى و ته سلیمبوونیدا، زیندانى دانپیدانان ئیمزا دكەن، كو مینا خوڅوشتنه كییه ژبو زیندانى یین سیاسى. پشتى چ ئومید و گه شیبى ل دەف نه مینیت و هەست ب ژيانى نه كەن. په نا بو دانپیدانې دپه ن كو ژ نازارین ژيانى رزگار ببن، گه له ك زیندانى یین سیاسى داینه خویاكرن كو دانپیدانین نه ئەنجامداى ل سەر خوه كرینه مال، بهلكو بریارا سیداره دانى ل سەر بدەن و رزگار بیت. ب شیوه یه كى گشتى، ئەڅ شیواژین ئەشكەنجه دانى د رۆمانیدا دهینە دبتن، كو ئەو شیواژن یین دگەل په هله وانى رۆمانى هاتینه بكارئینان:

• قوتان و لیدان:

ئەڅ كریاره هەر ژ دهقیه یا گرتنى و هەتا رۆژا بەردانى ب ئاستین جودا جودا بەردەوامە. ب شەق و پین و لیدانا ب قوینتاخین تهنگان، ژ مال دهیتە دەرئیخستن و بهر ب جهی ئەشكەنجه دانېڅه دهیتە برن. د قوناغ تویژاندنیدا، دژوارترین شیواژین ئەشكەنجه دانى دگەل دهینە بكارئینان و ئەڅ شیواژى سەرەكى دبیته قاونە كا بەردەواما ژيانا رۆژانه: "ژ پشنا ترومبیلنى راکیشانه

دهرئ و ههر ئیکی ژ ئالیی خودقه دانه بهر مست و کیلنجیا و ب ژوور ئیخستن.. بپا ۱۲".
 یان "نه جم ل هنداف سهری راوهستیا و سؤلا خوه دانا سهر سهری و گشافت.. بپا ۴۸". د
 پرائیا جاراندا ئەشکه نجه کار زهرگه هیئ خوه ل جهیئ ههستدار ددهن، بؤ
 نموونه ل سهری ددهن یان ل دفنی کو خوین ژئ بهیئت و ب ساناهی
 نهراوهستیت. یان ژئ زهرگه هان دگه هینه ئەندامین گوهنیلئی، کو زیده باری
 ئیشانه کا زهیی، زهرگه هه که ل دهروون و زهلامینی یا قوربانی ددهن. د
 میناکه کیدا، نفیسه ر ئیشاره تی ددهته وی چه ندئ کو ئەشکه نجه کاران گوئین
 سیابه ندی دگشافتن و نه بهر ددان هه تاکو دلپورینی دگرت؛ "وی دهستی خوه پیندا
 هینا خواری و گوئین وی گشافتن. دل لی بؤری.. بپا ۶۱". ئەف شیوازی بارکری ب
 ئیهانه کرنئ، هه م بؤ دهستقه ئینانا دانپیدانییه و هه م ژبؤ ترساندنا زیندانی
 یین دیه ژئ.

• فه لاقه دان و جه لده دان:

نه دووره که فترین و بهر به لاقترین شیوازی ئەشکه نجه دانا ریکخستی،
 فه لاقه دان و جه لده دان بیت. د فه لاقه دانیدا، دئ زیندانی گریدهن و پی یئ وی
 بلند کهن و که سه کی دی، دئ ب شفکه کی یان کیله کی ل پی یئ وی
 راوهستیت؛ "ب هاریکاری یا هه فاله کی خوه، فه لاقه ئیخسته پین سیابه ندی و لی
 گشافتن.. نه جم ل سهر پشتا وی روونشته خواری و پین وی د چوکی را بلند کرن.
 هه فالئ وی ب هه می هیزا خوه کیبل دادوه شانده بنئ پین سیابه ندی.. بپا ۴۳".
 جه لده دان ژئ هه مان شیوازی ریکخستی فه لاقه دانیه، لی ل شوینا پیمان،
 زیندانی هه می پیکشه ب جهه کیشه دهیته گریدان و که سه کی ب هیز، دئ
 قامچیان داوه شینته له شی زیندانی، هه می بشکین له شی وی بهر ئاتاقه کو بیسته

جھي داوھ شيانا قامچي. دكھندا ئەف شيوازە مينا سزايە كى توند و دژوار ل دژى سەريپچكاران دەھتە بكار ئىنان، ميرزايان (الاسياد) كۆلە يىن خوە پى سزا ددان و د سەردەمى ئىسلامە تىيدا ژى، ئەف سزايە يى بەر بەلاڧ بوو. ھەرچەندە د ھەمى قۇناغىن زىندان كرنيدا دەيتتە بكار ئىنان، لى ب شيوھە كى رىكخستى و سروشتى، وەكو سزايە كى ياسايى دەھتە بكار ئىنان، نەمازە د قۇناغا پشتى حوكم كرنيدا (قۇناغا سىي): "ھەر ئىكى چل جەلدە لىدان و چل رۇژان ژى كرنە دكونجىن تاك ڧە.. بپ ۲۱۲". ھەر وەسا مل ب مل ب لى ئى سزايە لەشى، مشە جاران سزايە كى دەروونى ژى دگەلدا ھەيە كو ناپىت زىندانى بكتە قىژى يان ژ ئىشانى بناليت، ئەگەر ئوفىتتەك يان قىژىيەك راھىلا دى ھژمارا جەلدە يان پتر لى ھىت: "دەڧى خوە دانە سەرىك، ھەر قىژىيەكا تو ب راھىلى ب سەد جەلدانە... بپ ۲۶۹". ئەڧجا دگەل وەختى و دگەل راھاتنا بىدەنگىي، كەسى زىندانى، ھەست ب لەشى خوە ناكەت. نەدووورە ئەف بەرگەرى يا دەروونى و مەژى بىت، بوويە سەدەمى خۇراگرتنا لەشىن برىنويى و ب ساخى ژى دەر كەفتىنە.

• سۆتن و ڧەمراندنا جگارى ب لەشىڧە:

سۆتن ژى، رىكەكا كەڧنا ئەشكەنجە دانىيە. ب درىژاھى يا دىرۆكى، ستەمكاران شيوازىن ھەمەجۆرىن سۆتنى بكار ئىنانىنە. لى د ڧى رۇمانىدا، ب مشەيى ئىشارەت ب سۆتنا ب ئاگرى جگارى ھاتىيە دان: "مژەك ل جگارى دا، دووكىل ھافىتتە ناڧا چاڧا و سەرى جگارى ب سىنگى ڧەنا و پىڧە ڧەمراند.. بپ ۶۰-۶۱". ھەر وەسا داخكرن ژى شيوازەكە ژ شيوازىن سۆتنا لەشى، بو ڧى مەرەمى ئاسنە كى گەرمى سۆركرى بكار دىنن يان ژى ئالافە كى كارەيى، مينا كاويى يان ئۆتى... ھتد. د فلاشباكەكا پەھلە وانىدا ئامازە ب داخكرنا ب ئۆتى ھاتىيە دان:

"دیمه نین هه لایوستنی و داخکنا ب ئوتی، د چاقاندا وهکو پارچین فلههکی ترسی بوون.. بیپا ۳۱". ئوو وهکو ههمی شیوازین دی یین ئەشکه نجه دانی، ژبو هه لوه شاندا که ساتی و ههست و هوشی کهسی زیندانی، که نی و ترانه پیکرن ژی دگهله دهیته بکار ئینان؛ "ئهوی جگاره ب سهری چچکی وی فه فه مراندی، پشتی راکرینه سهه پیا، تف کری و که نییه کا کریت راهیلا.. بیپه ۴". تف کرنا که سه کی، دکورده واریدا پاشقه برنه کا دهروونی یا دژواره و خه لک ب توندی پی دئیشیت. ئەف کریارا زیده بارا دگهله ئەشکه نجه دانی، تنی ژبو هندیه کو زیندانی ههست ب کیماسی و هه لوه شیانی بکهت، کو ل داویی ته سلیمی داخواری و مه ره مین جه هه میمان بییت.

• کاره بکرن:

ئه فه شیوازه کی نووی ئەشکه نجه دانییه، کو هه ردوو جه مسه رین سار و گه رمین کاره بی ب له شی کهسی زیندانی شه دنن و کاره بی پی دکهن. ده می کاره ب دناف له شیدا دبو ریت، دبیته ئەگه ری ره جفینا هه می ماسۆلکه یین وی و وه ستیانه کا دژوار و ژاندار پهیدا دکهت. نه دووره زی، بیته ئەگه ری دلبو رینی و شیواندا ههست و هزران. مشه جارن زی، ل گوره ی دژواری یا ته وژمی کاره بی، زیندانی دم ریت یان نیژیکی مر نی دبیته. ئوو داکو ژان و ئیشان دژوار تر بن، هه ستدارترین ئەندامین له شی ژبو گه هاندا ته وژمین کاره بی دهیته هه لبارتن. نفیسهه ب فی میناکی ل خواری ئیشهاره تی دده ته فی شیوازی ئەشکه نجه دانی؛ "پشتی هه قالی وی فراسا ئاسنی ئیخستیه سهه چچکی سیابه ند، ده ری کورتکی وی هینا خواری و یا دی ب گونین وی فه چه سپاند. سه رین وایرا گه هاندنه پاتری.. بیپه ۵".

• هه لایوستان:

ئه و ژى شیوازە کۆ ئەشکەنجەدانیه، کو مروۆشى ب جهه کۆى بلندفه دهه لایوستان. ئەفجا دبیت سه به ره و ژیر بیت یان پان و پان بیت یان ژى ژ ههردوو دهستانه بیت. هندهک جارن ژى، ئاگره کى ل بن که سۆ هه لایوستانى هه لدکه ن کو دویکیلا ئاگرى مشتی دهف و دفن و پشین وی بییت. نفیسه رى ئیشارهت کرپه شیوازی هه لایوستانا سه به ره و ژیر و دبیریت؛ "وه ریس دنافا پین وی را برن و ل دۆر ته نشتین وی باش ئالاندن. ل دووفا خوه کیشان و ب ئاسنۆ پانکی فه هه لایوستان و وه ریس کیشان.. بپ ٤٦".

• دانانا ل سه ر بوتلی:

ههروه کو مه دخالا پيشیدا خویاکری، یاری کرنا ب ئەندامین سیکسی یان ئیشاندنا وان، هه ولدانه کا هۆفانه یه ژبو هه له وشاندنا ته واوه تی یا قوربانى ب لهش و دهروونقه. ئەف کرپاره ب شیوه یه کى ترانه پیکه ر و هۆفانه دهیته کرن، کو ئاکامه کا ئینگه تیف بکه ته سه ر سیلفستیمه که سۆ قوربانى. ل سه ر ده مۆ ئۆسمانلییان، شیوازه کۆ ئەشکەنجەدانى هه بوو دگۆتنى خازۆق یان قازۆخ کو داره کۆ دریز ژبو ئیشاندن و ئیبهانه کرنۆ هه ردووان دکره د پاشى یا مروۆشى را. لى ل سه رده مۆ نوکه و ل سه رده ستى رژیما عیراقى، بوتلین فه خوارنۆ دهاتنه بکارئینان کو بکه نه د پاشى یا مروۆشى را. هه رچه نده نزانم کا ئەف شیوازه ل وه لاتین دى یین جیهانۆ هه یه یان نه، لى ل عیراقى ب مشه یى هه بوو. پرائییا قوربانى و قورتالبووی یین ئەشکەنجەدانى ئیشارهت داینى. د فى رۆمانیدا ژى، ب فى شیوازی ل خوارى هاتیه به حسکرن؛ "پاشى یا من که ته سه ر وی تشتى تیز، وی پتر گرانی یا خوه ئیخسته سه ر ملین من هه تا من هه ست ب سه رى

بتلی پیپسی کر کو ژ ناخا من دهرباز بوو، کچینیا من کره پاته کئی بینقیژ.. من ههست
ب خونئی کر کو دبن من دا چوو، ب لیقین بتلی دا هاته خورئی و بنئی ژوروی ژئی میت..
بپ۱۵۷".

• ئەشکه نجه دانا دەرروونی:

هه لهبته هه می جوړین ئەشکه نجه دانی، هه ر ژ سفکترین شیوازی قوتان و
لیدانی و هه تا دگه هته دژوارترین و هۆفترین شیوازین توندوتیژی، ئاکامین
دەرروونی بین نینگه تیف دکه نه سه ر ناخ و دەرروونی قوربانی و نیشائین شان
ئاکامین دەرروونی ب شیوه یین هه مه جوړ دهر دکه فن. لی مه ره ما مه ب
ئەشکه نجه دانا دەرروونی ئەوه کو ئەشکه نجه کار ب هیمنی و بی بکار ئینانا
توندوتیژی یا راسته وخۆ، ئاکامه کا کوژه ک بکته ته سه ر دەرروونی قوربانی و بهر
ب هه لوه شیان و ته سلیمبوئیفه بهت. هه لهبته ره وشا نه خو ش و ناله بارا
زیندانی ب خوه، کو هیسانترین پیدقی یین ژیانا مرۆشان تیدا نین و هه رده م
دبن گه فه کا دژوار و کوژه کدایه، ئاکامه کا نینگه تیف دکه ته سه ر دەرروونی
قوربانی و هه ز دکه ت ب زووترین دم ژ وی ره وشئی دهر که فیت. ئەفجا
دانپیدانی ب هه می کریارین کرین و نه کرین دهن، داکو ژ وی ره وشا ناله بارا
دەرروونی قورتال بین. د لهزه یه کا بیزار ییدا، پشتی دان ب هه می تشتی وان
قیایی دای، په هله وانئ رۆمانئ دبیژیت: "نزا بوچی من ژقی دهرئ دهرنا ئیغن! بلا
سیداره بت.. بپ۲۴". یان "ئهو نزانم بو چ دژیم؟! بو من خه م نینه زیندان بت، سیداره دان
بت، گولله باران کرن بت.. بپ۱۰۶".

لی کریارا ژ هه می کریاران دلسۆژتر و دژوارتر ل سه ر دەرروون و که ساتی
یا که سی کورد ئەوه کو مه حره مین وی (ب تاییه تی دایک یان ژن یان کچ یان

ژی خویشك) ل پیش چاقان بهینه کریت کرن، هینگی دبیژته مرنئ تو بخیر بهیی و یئ بهرههفه همر تشئ وان فیا ل سهر خوه ئیمزا بکته. د میناکهکی دلسوژ و نه مروقایه تیدا، نفیسهر رهوشا زیندانییهکی وهسف دکته، کو رهشکین رژیمی وی دئینخنه دناڅهرا نال و بزماریدا؛ "ها ته چ گوته؟ دئ چیروکا خوه دگهل ریکخستنین سیاسی بیژی؟ یانژی خوشکا ته یا چوارده سالی ل پیش ته جلکا دبهردا بدرینم و لهشی وی ژیکشه بکم؟.. بیپ ۲۸۷". ههلبهت د وی رهوشا نه چاڅهریکریدا کو مهژیئ مروقی نه شیت تهسهوری بکته، دئ ههمی داخوازی بین وان ب جه ئینیت و ههمی دانپندانان ل سهر خوه کهته مال. دئه نجامدا ژئ؛ "دهمی بایی فینکی ئیقاریا کهزیئن خانما خوشکا وی دهه ژارندن، عهدنان ب خلفا سیداری فه دهه ژیا.. بیپ ۲۸۸".

نه دووره ب ئاخفتن و نفیسین مروف بکاریت ل سهر شی رهوشی باخفیت، لی ژلایی دهروونیقه و د لهزه یا روودانیدا، کریارهکا نه هیسانه کو مروف بکاریت تهسهور بکته یان حوکمی ل سهر بدته. نه دووره کومهکا پهلهوان و وهلاتپاریژین خوهدی ههلوئیست بهرئاتائی ئان جوهرهوشان بووینه و ب نه چاری کهفت بنه دناف بیرا خیانه تکارییدا، یان ب کیمی، توشی خه مساری و لادانی بوو بن. ههلبهت ئهفه نه بههانه کرنا کهسین لادایی یه، لی تنی هزرکر نه که کو فهره بهری برپاردان و ههلوئیست وهگرتنی، مروف دگهل خوه ب خوه بکته. نفیسهر ب خوه ژئ، نه شیاپه خوه ل بهر سهرهاتی یا ئان زیندانی بین قوربانی بگریت و وهکو پهلهوانهکی دناف روماننا خوهدا رهفتار کرییه. ئه فجا پشتی ههست ب فالنجبونا ههستین خوه بین فیرهایی دکته، پهنا بهر ب خودی مهزئقه دبهت و ل سهر زاری پهلهوانهکی رومانئ پرسیار

دڪت؛ "نوزانم نه ڦٽين ب شه ڦ و روڙ خه لڪ ددان بهر نه شڪه نجي و نازاران و ب هه زاران خه لڪ سينداره دايڻ و دڪوشتن، دي چهوان به رسفا خواه دن.. بپا ۲۸۶". هه رده مي مروڦ دڪه ڦيٽه دده راقه ڪي ته نگدا، ڪو چ هيڙ و چاره بو نه بن، ٽيڪسه ر دي په نا به ته بهر هيڙه ڪا غه يبي يا نه ديتي و نه چاهه ري ڪري. نه ڦ په نا برنا بهر هيڙا نه ديار، چريسه ڪه ڪا روڻاهي بو ڙيان و بهر خوداني ده پليته هه ل.

بويه ره ڪي دي بي دهرووني ڪو ٽاڪامه ڪا نيگه تيف ڪريه سه ر په هله واني و ب به رده وامي دهاته بيرئ، ڪو داخه ڪا ڪوور ددلي ويدا چيڪر بوو. ڪه سه ڪ ڙ نه شڪه نجهه ڪاران پشتي ب ڪريارا نه شڪه نجهه دانا له شيفه د وه ستييت، د ميز ته ب له شي سيابه ندهه؛ "عه بد ل هنداف راوه ستيا و زنجيرا په تلتوني خواه بي زهيتووني ڪيتشا خوارئ و ميز ته ب ڪه له خي سيابه ندهه و سي جارڪي چرڪا ميزئ ڙ پيان و هه تا سه ري هينا. پشتي زنجيرا خواه گرتي گوٽا. نه ڦه هه تا تويي ساخي، دي هه ست ب پيساتي و نه جسيي ڪي.. بپا ۴۹".

ل ڦيره ڙي، نه شڪه نجهه ڪار ل ٽاستي ڪريارا خواه يا درندانه نه راوه ستايه، لي ڙبو ٽيڪشڪاندا دهرووني وي، ب ٽاخفتن ڙي گوٽي ڪو نه ڦ ڪرياره ب مه رهم ڪر، داڪو چ جاران ڙبير نه ڪه ت. نه دووره وهعا گوٽني؛ (هه تا تويي ساخي، دي هه ست ب پيساتي و نه جسيي ڪي)، ڙ دڙواري يا ڪرياري ب خواه مه زنتر و دڙوارتر بيت، لهوا دبته داخه ڪا ڪوور و هه رده م دهرووني وي پي دئيشينيت، ههروه ڪو ڪورد دبئڙن؛ (ساخ دببت شوونا خه نجهه ران، لي ساخ نا بيت شوونا خه به ران). ٽوو ٽاخفتا ره شه ڪي رڙيمي راست ده رده ڪه ڦيٽ.. ده مي په هله وان ده پته هوڪم ڪرن و ڙ نه شڪه نجهه دانا روڙانه رزگار دببت، ٽيڪ ڙ سه ربورين هه ره ڪاريگه ر و پر ٽيشين مائنه ل بيرئ و هه ر شه ڦ دگه ل ڪابووس و

خه ونروژکین وی تیکههل دبیت، میزا عه بده؛ "بیهنا میزا عه بد، رهشی خالد، تنییاتی و ترس. ترس ژ زیانی و ژ مرئی و ژ ههر تشتی خه یالا وی داگیرگری.. بپ ۷۲".
 ئوو ئەف ئیشانا دهروونی یا بهردهوام، ههمی لایه نین ژيانا وی فه گرتن، خو
 دهمی هزرا نیرگزا دلبره خوه ژی دکر، بیهنا میزا عه بد خه ونروژکا وی تیکددا؛
 "نیرگز.. تنی ژ ئیک تشت دترسم، دهمی ئەز و تو دبینه ئیک نشین، توژی ههست ب
 بیهنا گه نی یا میزا عه بد بکی، بفه جنقی و ژ من دوور بکهشی.. بپ ۱۴۷".

خاله کا دی یا دهروونی کو مروژ پی پاشفه دچیت و ههست ب
 کیمبوونی و نه مانا سیلفستیمی بکهت، تفکرنا نافچاقانه. د جفاکی
 کورده واریدا، تفکرنا ب نافچاقانه و ههقه کا دژوار و مهزن ل سهر دهروونی
 که سی کورد هه یه. ره شه کین رژیمی دزانن کا که سین کورد ب چ رهفتاره کی
 تیک دچیت، ئەفجا وان رهفتاران دگهل بکار دئینن. د گه له ک میناکین وه سفکرنا
 زیندانی و ئەشکه نجه دانیدا نفیسه ر ئامازئی دده ته وی چهندی کو تف کره ب
 نافچاقانه، ئەفه ژی راما نا پاشفه برنه کا دهروونی یا ب ژان ددهت؛

- "ههتا تو یی ساخی، دی ههست ب پیساتی و نه جسیی کی، تف کره پیفه..
 بپ ۴۹".

- "داری خوه را کر و د زکی سیابه ند را کر، تف کره ب ناف چاقان فه.. بپ ۶۰".

ئاكامىن پاشقەبرنا دەروونى ل دەف پەھلەوانان

يىگومانە كو ئەف سنسلا درېژا زىندان و ئەشكەنچەدان و گەفېن ل سەر ژيانى، ئاكامەكا نىگەتېف دكەتە سەر دەروونى پەھلەوانى، يان ھەر كەسەكى دى يى د ھەمان سەر بۆردا بۆرى بىت. د ئان جۆرە سەر بۆراندان، بەرى ھەر تىشتەكى، مەرۇف تۆشى ترۇما يا دەروونى دىت. مەرەم ژ ترۇمايى؛ ھەر بۆيەرەكى دەرۋەكارى يى گەفى ل ژيانا مەرۇشى دكەت يان ئارامى يا مەرۇشى تىككەدەت و سەر بۆرېن چوويى يىن كەسى نەكارن سەر دەرىيەكا ھەقسەنگانە دگەل بۆيەرى بكنەن، دىتتە ئەگەرى ترۇمادارى يا مەرۇشى. دژوارى يا ترۇمادارىن ل سەر پىكھاتە يى كەساتى يا مەرۇشى (بەرئاناقى) و توندى يا پەستا دەروونى (بۆيەرى ترۇمايى) رادوھستىت. سى فاكترېن سەرەكى يىن ترۇمايى ھەنە كو ئارامى يا دەروونى كەسى دىئىخنە دبن گەفېدا؛ توندوتىژى (چ ب سەرى ھات بىت يان دىت بىت يان بىست بىت). ژىكفەقە تىيان و ژ ھەشددووربوون (چ ژ جھەكى بىت، يان ژ كەسەكى بىت). ژدەستدان/ بەرزەكرن- مرن (چ بەرزەكرنا كەسەكى بىت يان تىشتەكى گرنگى مېنا مال و مولكى يان ولاننى يان ھەلوئىستى يان بىروباوھران يان ژى كارى بىت)*. ئەشجا ئەگەر ھەر كەسەك ژ مە بۆ چەند دەقىقە يان چاقىن خوە داننە سەرىك و بىرا خوە ل دانانگەھىن ژيانا خوە بىنىت، دى بۆ خويبا بىت كو ئەم ھەمى دسەر بۆرېن ژيانا خوەدا، بەرئاناقى بۆيەرەكى

---

* د. عبدالباقى مايى (۲۰۰۷). زارۇكىن ترۇمادار و پىشېلبوونىن پەستا پىشتى ترۇمايى (PTSD). وەرگىزان ژىنگىلىزى؛ د. عارف جىتۆ. چ، چاپخانا ھاوار- دەۋك.

ترۆمایى بووینه. لى ئاکامین ترۆمایى ل سەر هەمی کهسان ب ئاشکرایى دیار ناین، چونکو ئەو ترۆما یین بچووکیڭ د ژيانا رۆژانه دا دکهڭنه سەر ریکا مروڤى، ب شیویهکى سروشتى و ب هاریکاری یا تۆرا جفاکى یا هەر کهسهکى و شارهزایى یین وەرگرتى یین ژيانى، دهینه چارهسەرکرن و دبنه سەرپۆر و هیز، کو بشین خوه ل بهر ترۆما یین مهزنتر بگرن. چه ند سەرپۆرین مروڤى پتر بن، دى پتر شیت خوه ل بهر گريت، ههروهسا دژوارى یا بۆیهرى ژى چه ند سڤکتر بیت، دى ب ساناهیتر هیته چارهسەرکرن و بیته سەرپۆرهکا دى. لى ئەگەر ترۆما ب هیز بیت و سەرپۆرین مروڤى نه کارن ب شیویهکى سروشتى سهردهریڭ دگه ل بۆیهرى بکەت، دى هندەک ئاکامین نیکهتيف ژى پهیدا بن و دى کار که ته سەر کهساتى یا جفاکى یا مروڤى (هزر و دلینى و رهفتار). نه دووره ژى، بیته سهدەمى پهیدا بوونا حاله تهکى دەررونى، دپیزنى حاله تی پیشیلبوونین پهستا پشتى ترۆمایى (PTSD). ئەف حاله ته پیشیلبوونهکا دەررونییه و هه تا دگه هته ئاستى نهخۆشى یا دەررونى، فهره پیشیلبوون ل سەر ئاستین پیشه یى و ههڤه ندى یین جفاکى و ئەکادیمی پهیدا بین.

فى حاله تی سى کلهسته رین نیشانان هه نه: (دووباره بوونا بۆیهرى ترۆمایى، خۆدانه پاش و زیده هشیاری)، هەر کلهسته رهك ژ کۆمه کا نیشان و بهرژه نگیڭ تاییهت پینک دهیت و پیدڤى ب چارهسهریبهکا دەررونى یا خهست و تیکهه له ههیه. ب فى چه ندی ژى، نه دووره ئەف حاله تی دەررونى ل دهف پرائیازیندانى یین رژیمی هه بیت، چونکو بهرئانافى هه رسى ئەگه رین ترۆمایى دبن.

لى د رۆمانیدا، نفیسه رى ب زانیوون ثیایه و هه ولدایه کو رهوشا دەررونى یا په هله وانى خوه بیاریزیت و بکه ته هیما یى بهر خودان و رژدى یا ل سەر

ههلویتسی دۆزى. د پهرهگرافه كيدا خويا دكهت: "چىدبت هزرا سوبههى نه كم؟ لى سوبههى ب نه ندىشيه هزرى نا هيتته دست. دهروونى من، مهزى من يىن ددهستى من دا.. بپا ۲۲۸". ههرچه نده نهز يى پشتراستم كو هندهك ژ پهله وانين لاوهكى (نهمازه نهو زبندانى دگوتنى دىنو، عه قلى و هنده كين دى ژى)، گه هشتينه شى حاله تى. لى چونكو درۆمانيدا ب ئاشكرايى نه خويانه، لهوا دى تهر كيزى ل سهر نيشائين ترۆمدارىي كهين و دى نيشائين ههر سى كه سته رين حاله تى (PTSD) ژى بهرچا فكهين.

ههر ژ دهستپىكى، نفيسه رى ئيشاره ته كا بلهز دايه خوانده قانى كو ژيان و نه موسفيرى رۆمانى، سنسله كا درىژا بۆيه رين ترۆمابيه: "نه فقه بهر سمبيلين وى يىن رهش بووين و هيشتا كوشتنه، ره فقه، مالمويرانى يه.. بپا ۲۶". نه فقا ژ شى تفتاننى دست پى دكهت و بهره بهره بهر ب ترۆما يىن دژوارترقه دچيت، كو دهر كىلكه كا ژيانا پهله واناندا، بۆيه ره كى دژوارتر و كوژه كتر دكهفته سهر رىكا وان. يهك ژ نيشائين ههره گرنگين ترۆمايى ل سهر گه نجان، نهمازه د جوړى دوويدا (كو سنسله كا ترۆما يىن دژوار ب دويف ئيكفه ب سهرى كه سه كى دهين)، خوه نازاردانه (خوه ويرانكرن). مهرم ژ خوه ويرانكرنى نهوه كوب زانيبوون يان نه زانيبوون، كه سى ترۆمدار ههمى كه ربه بوونا خوه يا هه لگرتى ناراسته ي خوه يى خوه دكهت. نه ف رهفتاره، ب خوه كوشتنى يان ب خوه ژبيرفه كرنى و خوه سه رخوشكرنى و هيبوونا ماده يىن بيهوشكه ر ب دوماهى دهيت. نه ف ئاكاما ترۆمايى، ب ئاشكرايى ل سهر پهله وانى لاوهكى (خالد) دچه سپيت. بابى وى دهيتته سيداره دان و ههمى مال و مولكه تى خوه ژ دستدهت، ژ كارى دهيتته ده رىخستن و خويشكا وى ژى خوه دحه مامپه

دسوژیت (پشتی دهیته کریټکر!) . هه‌رچه‌نده ب درټزاهی یا بویه‌رین رۆمانی،
 هه‌می ساخله‌تین فی په‌هله‌وانی به‌ر ب حاله‌تی پیش‌یلبوونا ده‌روونیقه‌ دچن، لی
 دیسا نفیسه‌ر ب زانیوونه‌کا مه‌رمدار، فی په‌هله‌وانی لاوه‌کی ژ پیش‌یلبوونا
 ده‌روونی دده‌ته پاش و ب پیروزی و قه‌هره‌مانی ل قه‌له‌م دده‌ت: "قه‌له‌رشک ل
 سه‌ر داری کومبوون. هه‌یف دیار بوو، کوند دخوینن و ئاوازین مه‌لیل دسینگن گوه‌داری
 خودا به‌رددن. ته‌ره‌کی ب سه‌ر ناقی که‌قتی. بو‌رینا جه‌نازه‌کی، ده‌رسوک قازی کرن،
 پیژنا مرییان پتر دگیانی خالد دا سه‌ما کر.. بپا۱۸۵". ئەف میناکۆ هونەری یی
 جوان، ئیشاره‌ته‌کا ئاشکرایه‌ کو نفیسه‌ر ب چافی په‌هله‌وانه‌کی شه‌هید هیف
 دکه‌ته‌ خالد، نه‌ ب چافی قوربانیه‌کی رژیمی؛ "گیانی خالد یی ب مه‌ی و که‌ره‌ستین
 بیه‌وشکه‌ر فرسک بووی، پیروزه‌ و ته‌واف لی ده‌یته‌ کرن.. بپا۲۲۱". ئەفه‌ ژ
 هه‌لوئستی نفیسه‌ری ب خوه‌یه‌ دادایه‌ سه‌ر بویه‌ران و خوه‌ کریه‌ به‌ره‌شان و
 پارێزه‌ری (خالد)، کو روویه‌کی قه‌هره‌مانی و به‌رخودانی بکه‌ته‌ به‌ر. هه‌رچه‌نده
 میناکین یاخیبوونا خالد ژ رژیمی و دژاتی و ده‌رپرینن وی یین ب تویفکل ل
 دژی رژیمی، دگه‌له‌ک جهاندا خویا دبیت. لی ب هزرا من ئەفه‌ کاردانه‌وه‌یه‌کا
 هه‌لچوونیه، نه‌ هه‌لوئسته. د کیلیکه‌کا سه‌رخۆشییدا خالد کینا خوه‌ یا ل دژی
 ده‌سته‌لاتی ده‌ردپریت و دبیزیت؛ "ما که‌نگی ئەز به‌ردایمه‌! ده‌وری و پیلانقا من..
 بپا۱۸۳". یان ده‌می خالد دبینیت کو ژیان ب ته‌سلیمبوونا خه‌لکی چشاکیشه‌ یا
 نه‌خۆش بووی و نه‌رازیبوونا خوه‌ ژ ره‌وشا هه‌یی ده‌ردپریت؛ "تول سه‌ر چۆکایی
 و دبیزژی ژیان خۆشه‌! تنی دگه‌ل فی به‌تلی خوه‌شه‌ هه‌ی خوه‌لی سه‌ر.. هه‌می تشت د
 سه‌ری ته‌دا و ته‌ ژیرقه‌ دکه‌ت.. بپا۱۸۶".

ئەو ب خوە، خالد مەژۆفە و مینا پرائییا قوربانى ییڭن وی سەردەمى، دکەفتە دناڤ کىلېبېڭ رژیمةکا هۆڤ و دېرندەدا. قەهرمانکرنای وی چ هاله ییڭن رەونەقدارتر ل سەر رۆمانى زیدە ناکەت. دىبیت وەسڤکرنا وی ب قوربانىيەکی رژیمة، پتر هیزی بدەتە لۆژیکى یا بۆیەرین رۆمانى دژيانا کەتواریدا، چونکو رۆمان خۆدیکا ژيانىيە. ئوو ئەڤ هەلچوونىڭ دەروونى و کەربقەبوونىڭ خالد، رەڤتارین سەروشتى ییڭن قوربانىيەنە. ب هزرا من نڤیسەر نە گەلەك یى سەرکەفتى بوویە دەهلوستى خوەدا ل بەرانبەرى (خالد)، ئەگەر مەرەم پى نیشادانا هۆڤاتى یا رژیمة بیت. لى ئەگەر مەرەم پى بەرخودان و یاخىبوونا کەسى کورد بیت (ئوو نەدووورە وەسا بیت)، هینگی ئەم دشىڭن بىژىڭن کو نڤیسەرى بەرى پەهلەوانى دایە خوەسەرخۆشکرنى و پاشى خۆکۆشتنى، داکو دەربىرنى ژ حالەتى خوەویرانکرنای دەروونى بکەت. دەمى بزاقىڭن چالاک دگەهنە بەر هەندەک دەرگەهین گرتى. هەر وەسا گریدانا سەرخۆشى یا وی ب ڤەخوارنا وىسکىيە، نەگەلەك یا سەرکەفتى بوو. پرائىياکەسىڭن ئالۆدەبووین (مدمن) کھولى ل وەلاتى مە (نەمازە ئەوین هەزار و بىکار)، زیدەتر سەردەرىڭن دگەل عەرەقى دکەن، چونکو خەستەر و ئەرزانتەرە و زووتر مەژۆفى سەرخۆش دکەت. دىبیت ئەڤە بۆ وى چەندى ڤەگەرىت، کو نڤیسەر سەردەرىڭن دگەل جۆرىڭن کھولى ناکەت و دىبیت نە ڤەخۆت ژى.

پرائىيا رۆماننڤىسىڭن جىهانى، دەمى وەسڤا بۆیەرەکی يان هەر بابەتەکی دکەن، هەولددەن پىزانىنان ل سەر خرڤەکەن و پتر نىزىکی ژيانا جشاکى یا بۆیەرى دەبراندى بىن. ئەز دىبىژم، ئەگەر نڤیسەر ب ڤى کارى لىگەر يانى رابا، دىبیت پەهلەوانى وی ڤەخۆرى عەرەقى با، يان هەر بابەتەکی دى یى کەسىڭن

هه‌ژار و بیکار سه‌رده‌ری دگه‌ل دکهن. هه‌روه‌سال جهه‌کی دی ژی، نفیسه‌ر که‌فتیه هه‌مان شاشیی ده‌می به‌حسی گر‌تا (خالد) دکه‌ت؛ "ده‌می هنده‌ک چه‌کداران خوه‌ل دۆرین خان‌ی به‌لا‌قه کرین و هنده‌ک ژئ ب ژوورکه‌فتین، وی گاق‌ی خالد ل سه‌ر شه‌ملکی بوو و نفیژ دکر.. بی‌٦٩". هه‌روه‌کو نفیسه‌ری ب خوه‌خویاکری کو بابی خالدی سه‌را بابه‌تین کومونستی هاتبوو گر‌تن. دپرانیا‌جاراندا، خیزانین کومونست نه‌گه‌له‌ک نیژیکی دینداری و نفیژکر‌نینه. هه‌رچه‌نده مه‌رج نینه کو کور وه‌کو بابی بیت، ئو نه‌دوو‌ره کاردانه‌وه‌یه‌کا به‌ره‌فاژ بیت ژبو هه‌لو‌یستی بابی، یان ژی دثیا هۆقاتی وپوبته‌پینه‌کرنا رژیمی ب پیرۆزی یا ئاینی نیشا بده‌ت. هه‌رچه‌وا بیت، یا فه‌ر بوو نفیسه‌ر ئاگه‌هداری ئی چه‌ندئ بیت و ئاماژه‌یه‌کا بله‌ز داباین. دبیت ژی، نفیسه‌ری ئیا بیت بیژیت کو کورد ب سروشتی خوه‌دیموکراسی‌خوازن و جوداهی یین هزاران قه‌بوول دکهن، د یه‌ک خیزاندا که‌سانین دیندار و بیدین پیکفه‌ دژین و ریژی ل دیتن و بو‌چوونین هه‌ف دگرن. خو ئه‌گه‌ر ئه‌فه بیت ژی، هه‌ر پیدئتی ب ئاماژه‌دانه‌کا کورت هه‌بوو. د فه‌گیرانین بو‌یه‌راندا، زیده‌باری نیشانین ترۆمای، هنده‌ک تیشانین پیشیل‌بوونا په‌ستا پشتی ترۆمای ژی ده‌ینه دیتن. زیده‌هشیاری، یه‌ک ژ کله‌سته‌ره نیشانین ده‌ست‌نیشان‌کرنا حاله‌تی (PTSD) یه. ژبو هه‌بوونا ئی حاله‌تی ل ده‌ف هه‌ر که‌سه‌کی، فه‌ره دوو یان پتر ژ نیشانین زیده‌هشیاری ل ده‌ف که‌سی ترۆمادار هه‌بن، مینا (ب زه‌حمه‌ت دکاریت یه‌ نفستی بیت یان یه‌ رازایی بیت، هه‌رده‌م یه‌ ئازریایه و زوو تو‌ره دبیت، ب زه‌حمه‌ت د شیت ته‌رکیژی ل سه‌ر تشتان بکه‌ت، گه‌له‌ک دمیسته‌هشیاری، ئوو ژبو هه‌ر کاردانه‌وه‌یه‌کا بچووک ژی دره‌جفیت یان جرف ئی دکه‌ئن). هه‌رچه‌نده دبیت ئه‌ف نیشانه هه‌موو ل ده‌ف په‌هله‌وانی هه‌بن، لی نفیسه‌ری ب ئاشکرای ئاماژه

ب کاردانه و هیا ره جفینى دایه؛ "خړینا کلیلی و دؤرا دەرگه هی، چاقین وی ژ سه ریک راکرن و فه جنقى.. بپا ۳۱". مشه جارن. دهندهک حاله تین وه سفکرنا رهوشین دهر وونى یین په هله وانین رۆماناندا، وهرگر هم پیزانینین زانستی و هم خوشی زى، زى وهر دگریت. ب قى چهندى زى، خواندنا رۆمانى (ژبلى خوشى یا هونه رى)، دبسته پرۆسه یه کا فئربوون و دهوله مه ندرنا پاشخانا نه پستمی وهرگرى (نه تنى ژبو دهمبۆراندنى و پرکرن دهمین قالایه، وهکو هندهک کهس بۆ دچن). کله سته را نیشانین دووباره بوونا بۆیه رى ترۆمایى، د پرا نییا حاله تین بیئقه دانا په هله وانیدا دهینه دیتن کو ب شیوازی فلاشباک و خهون و کابووس و جه فه نگین ترۆمایى هاتینه دهر براندن:

- کابووس به لا خوه ژ من فه نا کن... بپا ۷۲.
- ژيانا مه هه موو کابووسن، چهند جاره کا وی پاتى رهش ژ چاقین مه فه دکن، ب چاف کابووسان دبینه.. بپا ۷۵.
- شرکا میزا وی، ژووردا ب بنى دۆلكى كهفت. دهنكى وئ خوه ل گوهین وان زه لامان دا یین بئ دنگ د وئ كونجی فه ل کریارا میزتنى مه یزه دکن. د وئ ده لیقى دا، سیابه ند پتر هه ست ب میزا عه بد د کووراتی یا له شى خودا کر.. بپا ۱۲۰.

ههروهسا نیشانین کله سته را خۆدانه پاشى زى، دناف حیوار و بۆیه رین رۆمانیدا (ب شیوازین جوداجودا) دهینه دیتن. ئە فه هه مى به رى مه دده نه وئ چهندى کو په هله وانین رۆمانى نه تنى ترۆمادارن. لى ههروهسا ژ بهر توندی و دژوارى یا بۆیه رین ترۆمایى بهر ب حاله تى (PTSD) فه چووینه. لى نفیسه ر شان حاله ت و ئاکامین ژینگۆتى وه کو چیرۆک و سه ربۆر فه دگیریت کو هیز و قه هره مانى یا کاراکته رین رۆمانى نیشا بدهت و ب بهر خودانیقه گریدهت. له وا

ب کوراتی ل سەر پێشیلبوونین دەروونی یین پەهلهوانان نەراوەستایە. ئانکو نیشانین دەرفەیی یین وان وەسفکرینە و نەچووێه دناڤ ناخی هەر ئیکیدا. نەدووڕە نەوێرا بیت وە بکەت، داکو برینان هەلنەکۆلیت و ب سەر هەندەک سالوختین نەخواز او هەلنەبیت، کو دوور بن ژ پەياما بەرخودانی. ئەف شیوازی ئاراستەکرنا بۆیەر و پەهلهوانان بەر ب سەمتەکی هەژێ یی جفاکیه، کراسی رەوشەنبیرکرنەکا پەروردهیی و ئیدیولوژی دکەتە بەر رۆمانی. ما بۆچی وە ناکەت؟ ئەف رەوشا سەرکەفتی یا نەو مللەت تیدا (کوب ئازادی و خوەسەری دژین)، بەرەمەیی بەرخودانا وان قەهرمانایە. ئەفجا فەرە رقیشتی بەیت، بزائیت کو سەرهلەدان و پەرلەمان ژبۆشایی نەهاتینە.

زێدەباری ئاکامین ترۆمای یین ئەشکەنجەدانی، ئیشارەت ب هەندەک هەلوێستین دی یین دەروونی دەیتە دان، کو ژ ئەنجامی قەیرانا دەروونی پەیدا بووینە. بسپۆرین دەروونزانیی ددەنە خویاکرن کو جوداهی یا دناقبەرا ترۆمایین و قەیرانا دەروونیدا ئەو، ترۆما ژ ئەگەری بۆیەرەکی دەرفەکاری دروست دیت و نە دوورە بیته ئەگەری پەیدا بوونا حالەتی (PTSD). لی قەیرانا دەروونی ژ ئەگەری مەملانییەکا نافخۆیی پەیدا دیت و دبیته ئەگەری نەئارامی و هەفرکی یین دەروونی. دەمی کەسەک کارەکی نەهەژێ دکەت و هەست ب وئ نەهەژیتی دکەت، دی تۆشی هەندەک هەفدژی و هەفرکی یین دەروونی یین نافخۆیی بیت، کو نەدووڕە بەر ب خوەکیمدیتن و هەستکرنا ب گونەهبارییه چیت. رۆمان ل سەر بەرخودانییە و هەر کەسەکی ژ رییازی قەببیت، دی هەست ب پەشیمانی و بەرزەبوونا خوەیی خوە کەت. ئەف حالەتی قەیرانا

دەروونی درەوشا دوو پەهلەوانیڤن لاوەکیدا خویا دبیت (مام حاجی و عەشدی)،
کو دەست ژ بزاقا رەوایا مللەتێ خوە بەرددەن و بەر ب ریزین دوژمنیڤه دەین:

- پشتی سەری خوە نزم کری، چاقین وی شۆر بوون و ب بنی ژووریشە مەلسین..
بەری چاقی، خوە ژ ناخی ڤهکت، گۆت: ناچار بووم دگەل چارە کەسین دی
ببینە. ببینە، ل من ببوون، کارەکی ب زەحمەتە، لی دی بیژم، ئەم هەر
چارە کەس بوونە چەتە.. بەلی چەتە.. بی ۹۷.

- من غەدرە ل خوە کر؟ دی ب مە چەتە؟ ناڤهکی کریتە و ژ هەلگرتنا تڤهنگی
نەرەڤیمە، بە لکو وەستایمە.. هەرچەندە هەست ب شەرەزاری دکم کو دەست ژ
کیشا پیروژا مللەتی دی بەردم. لی بی هیژم. ددەروونی خوەدا بی هیژ
بوویمە.. بی ۱۲۰.

د ڤان هەردوو حالەتین بۆریدا، پەهلەوان ل بن باندۆرا قەیرانەکا دەروونی یا
کوژەکدا دژین و هەست ب کیماسی و گونەهکاری دکن. ژبەر هەر ئەگەرەکی
هەبیت (چ رەوا بیت یان نەرەوا)، چەپەریڤن خوە گوهارتینە و بەر ب سەمتا
دوژمنیڤه هاتینە. ئوو د موفارەقەیهکا جواندا، نفیسەری چارەنفیسی هەردووان،
بەر ب ئاستەکی دڤه برییه. ئەوی خیانت ل مللەتی خوە کری، ب خیانتی
هاتە گونەهبارکرن و گەهشەتە زیندانێ. ئەوی ل ژبانەکا خۆشتر و تەناتر دگەریا
(بۆ خوە و بۆ زارۆکی خوە بی ب ریشە)، گەهشەتە دناڤ ژبانەکا نەخۆشتر و
ئالۆزتردا. د ڤهگیژانەکا سەرنجراکیش و جواندا، سەربۆرین هەردوو
پەهلەوانان خویا دکەت کا چەوا تۆشی پەشیمانێ بووینە:

* پشتی مام حاجی دبیتە چەتە و پشکداری د کریارا ئەنفالین رەشدا دکەت،
وژدانا وی هشیار دبیت و نەشیت ل دژی هەڤچەپەریڤن بۆری و مللەتی خوە

شەرى بىكەت: "دەمى من ھىزا كچا خوە يا چوار بەھارى دىكر، تىلا من ل سەر لۆلەبا
مىراتا تەنگى سست دېوو.. بې۹۹". ئو پىشتى ئەف مىناكىن دلسۆز ل بەر چاقىن
وى دووبارە دېن و ب چاقى خوە سستەما دوژمنى دىبىت كوى بى مال و مولكەتى
مىللەتى وى دسۆز، ھەستەكا دژوار ب تۆلفەكرنى يان فەگەرى بۇ پەيدا دىبىت؛
"ناگر ب كۆلكى را چوو و قرچىن ژ شەقلە و كارىتان ھىنا. دىتنا سۆتتا وى كۆلكى،
كرىن ژ مىلاكا من ھىنا. ئەورا من خوە فەھىلا و بەرى تەنگى ل قولنجىن وى سەربازى
گرت.. بې۹۹". لى چونكو ئەوى خىانەتى دكەت، ترسىنۆكە يان ترسىنۆك دىبىت،
نەشیا وى ھەزا دژوارا دىسىنگى خوەدا ب جەبىنىت. ئەفجا وەكو كاردانەو ھىا
دەروونى يا ژ بېھىزى و بىدەستەلاتى، قىا تۆلا خوە ژ خوە فەكەت و پەشىمانى
يا وى دگەھتە ئاستى ھىزكرنا د خۆكوشتنىدا؛ "پتر ژ جارەكى من لىووليا تەنگى
دانا بن ئەرزىكا خوە و تىلا من ل سەر لۆلەبى بوو، پتر ژ جارەكى من لەعنەت ل خوە
باراندن.. بې۹۹". د قى شەلەژانى يا دناقبەرا چوون و ھاتنىدا، قايىل نەبوون و
خوە قايىل كرىدا، ب خىانەت دەپتە گونەھباركرن و دەپتە زىندان كرن.

* د ھالەتى (عەقدى)دا كو بەرى پىرادانا فەگەرى بۇ ناپ رژىمى، تۆشى
قەيرانەكا دەروونى يا دژوار بېوو، نەمازە دەمى دىتى كو سىخورى و دەسكىسى
دناف ھەقال و ھەفچەپەرىن وىدا ھەيە؛ "عەقدى پىشتى تىف كرىبە ب خوەفە، خوە ژ
ھەر تىشتەكى رووت دىت و ل چارەنقىسەكى دى گەرىا... دىبىژن تىشتى ژ گوو پىستىر
تەماعى يە، قىچا ژ شان كەمباختىر و پىستىر، دەسكىسى دژى خەلكى خوە بكى..
بې۹۶-۱۴۷". لى نقىسەرى خوە ل قى بابەتى نە كرىبە خودان و تەركىز ل سەر
پەشىمانى و خوەكىمدىتتا شۆرەشمانەكى قارى كرىبە. ھەرچەندە فەگەرا خوە
(خىانەت) ب پاراستا خىزانى و پەروەدەكرنا زارۆكى چاقەرىكرى بەھانە
دكەت. لى نە ل سەر ھىسىا دۆزا مىللەتى و نە ل سەر ھىسىا ھەفپىازان. ب

ڦڻ هزر ڪرڻي، نفيسهر ڊاڪوڪي ل سهر په ياما شور ه سگيڙي دڪهت و سهر نجا
 وهر گري بهر ب نه نجامانف ه دبهت. ڊاڪو وهر گر ڙي (دگهل نفيسهري) ته رڪيزي
 بيخنه سهر نه نجامين هه ٽوڪهي و چ پويته ب سه ده مين بووينه نه گهري ڦان
 نه نجامان نه دن. لي نه وا عه ڦدي ٽيخستيه دقهيرانه ڪا دهروني يا ڪوڙه ڪدا،
 دوو سه ده مين سه ره ڪي بوون: يي ٽيڪي نه و بوو ده مي ديتي ڪو ڪوري نافداره ڪي
 گوندي ده سڪيسي ڪر و پشتي تاوانا وي هاتييه ٽاشڪرا ڪرن، هاته بهردان. يي
 دووي ڙي، خيڙانا وي بوو (ڊاڪو ڙيانه ڪا خوشتر و ٽارامتر بو دابينڪهت). لي
 سه ره اي ڦان هه ردو و سه ده مين رهوا يين ڦه گهرا عه ڦدي، ههر يي دوودل و
 په شيمان بوو. دپهره گرافه ڪندا، عه ڦدي سه ربورا خواه بو هه ڦالين خواه يين
 زينداني ڦه دگيڙيت، دبيڙيت؛ "باوهر بڪن، ديتنا من بو ڦي تو مارنامي، ڙ نالهه ڪيشه من
 ڪهيف پي هات، ڙ نالهه ڪيشه ڙي دلن من چرمساند، چونڪو سيخوري و بيهنا خيانه تي
 پيڦه دديار بوون.. بپا ۱۲۸". ب ڦان هه ردو و نمونه يين خيانه تڪاري، نفيسهر
 هه ولددهت ڪو روويه ڪي ڪه تواري ڙيانا روڙانه بلده ته ڦه گيڙانا خواه و په يامه ڪا
 ٽيڊيولوڙي راگه هينيت. ٽو ڊاڪو سه ره ده ريه ڪا ڪه تواري يانه دگهل ڦي خه با تي
 بڪهت، ڪريارا خه با تي و خيانه تي و گرتي ب بهرده وامي ل قه لهم ددهت. ل
 وي ده مي سيابه ند ده پته ڦه گوهاستن بو ٽو فيسا نه فسه ره ڪي ڪو دي هپته بهردان،
 سيخوره ڪي ڙ ملله تي خواه دبينيت ڪو راپورته ڪا بو نه فسه ري ٽيناي. ههروه سا
 دده مي گه هشتنا زالگه ها دوماهي ڙي، دبينيت ڪو گه نجه ڪي دي، ڙ نوو هاته
 گرتن ڪو دي دهه مان سه ربورا وي دا بوڙيت. نه ڦه ڙي نيشانه ڪه ڙبو بهرده وامي
 يا خه با تي، ٽو مادهم خه بات يا بهرده وامه، تشته ڪي سروشتيه ڪو دي خيانهت
 و گرتن ڙي هه بيت:

- ژ نشکەکیڤه کەسەکی وی باش دنیاسی، ب ژوور کەفت و.. کاغەزەک ب دزی ڤه ژ بەریکا شەئوالی خوە هینا دەری و ب دزی ڤه کرە ددەستی وی زەلامی ل پشت میزی و دەڤی خوە ژێ برە بن گوھی و تشتەک ژێرا گۆت... بیپ ۲۹۳.

- سیابەند، سەری خوە بادا و ئاوریهک ل زالگهه دی. دوو پۆلیسان گەنجەکی بیست بوھاری ژ ژوورا زالگهه هینانە دەری و چافین وی هسک گریدان و کەلامچەک ل دەستان کرن و ل ترۆمیبلەکی سوار کرن.. بیپ ۲۹۸.

ل داوی یا ڤی پشکی، من دڤیت ئیشارەتی بدەمە ئاکامەکا دی یا ژ ئەگەری ترۆماداری پەیدا دبیت، ئەو ژێ ئەو کەسێ ترۆمادار میکانیزمێ بەرگری یا مەزی زیدەتر بکار دئینیت. ئەڤ میکانیزمە ژێ ژ کۆمەکا ئالافین بەرگری پیک دەین (کو ب ئاوایهکی ئوتۆماتیکی و نەهۆشی)، کەساتی یا مرۆڤی ل هەمبەری پەستین دەروونی هەشەنگ رادگریت. ئیک ژ ئان ئالافان دیژنی پاشپاشکیبون کو ددەمی پەستا دەروونیدا مرۆڤ بەر ب زارۆکینی یا خوە یا تەناڤە ڤەدگەریت: "بزاڤەکا مەزن ژبو ڤالاکرنا هزرا خوە کر، حەز دکر بێردانکا وی ببتە یا زارۆکەکی ساڤا، تنی بو هەمیژا دەیکا خوە بشیت بکت گری.. بیپ ۲۸". ئەڤ بزاقا نەهۆشی ژبو هندییە کو ئاکاما پەستا دەروونی سڤکتر لی بهیت. ژبلی ڤی ئالافی ژێ، کۆمەکا ئالافین دی بین مینا خەونروۆک، ناشۆپکرن (التخیلات)، ماندلا کرن (الانکار)، تەپەسەرکرن (الکبت)، بەهانەکرن (التبیر)، نیگەتیڤیزم (السلبیة)، هەلوهشیان (التفکک)، ئوو پاشپاشکیبون (النکوص او التقهقر)... دناف حیوار و ڤەگیرائین رۆمانیدا خویا دبن.

به خودان ژيانه

ب هزرا من، مه رما سهره کی یا ل پشت نفیسینا قئی رۆمانی، په یامه کا نه راسته و خویه دیژته وهرگران؛ بهر خودان ژيانه. هه ر ژ ده سپینکا رۆمانی و د حیواره کا ده سپینکی یا مینا ده رگه هئێ شه کرنا رۆمانیدا، نفیسهر په یاما خوه یا (بهر خودان ژيانه) ئاشکرا دکهت: "راوهسته.. خوه ب منرا بگه هینه.. نه شیم پین من ل دوویف من ناهین.. بزاقی بکه.. پینگافین من د سستن، ئەز قهره تم.. وه سا خوه تی نه گه هینه، بلا ته باوه ری ب خوه هه بیت، کو ته شیان هه نه. بپ۷". د قئی ئیسته لاکرنیدا، کو دبیته جه فه نگئ هه می بۆیه ر و پیرابوون و په یامین ئاشکرا و فه شارتی یین گوگراندی درۆمانیدا، په یاما سهره کی ب هه قوکه کی رادگه هینیت؛ "وه سا خوه تی نه گه هینه، بلا ته باوه ری ب خوه هه بیت، کو ته شیان هه نه. بپ۷". نه یا خویایه کا ئەف حیواره ل کیژ جهی و ل کیژان سهرده می هاتییه ئەنجامدان. لئ ژ راما نا ل پشت ریژکان خویا دبیت، کو حیواره که ل هه می جهان و ژبو هه می سهرده مان هاتییه دارشتن. ئەف داکوکیکرنا ل سهر هه بوونا باوه ری، داکۆکیه ل سهر هه لویسته کی نه لقی بهر خودانی و رژی یا ل سهر دۆماندا ژيانی. ئوو بهری ده ست ب فه گیرانا حیکایه تا رۆمانی بکهت، دچاپته ره کی مینا پیشگۆتنیدا، وه سفا باژیری دهوکی و ژيانا رۆژانه یا هه قوه لاتیان دکهت، کو یین گولمچکانی دکهن. ئوو ئیشاره ته کا مه رمدارا بله ز دده ته جفاکی موزاییکی و پیکفه ژيانا ئاشتیانه یا ئاینان دناف دلئ باژیره کی ته ناد؛ "قه شه ی ده ست ب خواندا لاقژه و ئایه تان کر.. هه قده م دگه ل قئ، ل ئالین ژووری یی وی ئاقاهیی بلند، دهنگی مه لای، ژ بلندگۆیا بلند بوو، سوئی و نقیژکه ر بهر ب مزگه فتی قه هاتن.. بپ۱۲". لئ ل هه مبه ری قئ مالخولیانی یا گه شیین ب

هه بوونا باژیره کئی خووش و ته ناهه، ئیشاره تی دده ته سه رده مه کئی ره شبین و مشتیی دهرده سه ری دناف ژيانا روژانه يا هه مان باژیردا، کو ئەف ههردوو میناکین هه قلدژ دبنه سه رده مه ی راسته قینه یی رۆمانی؛ "بو هه ر که سه کی دلره شی ژ ژيانی چیبوو یه.. نه ردی قی وه لاتی قومبه له یه و ل هیقیبا په قینیی یه. هه ر بهوسته کئی سه ربارگه هه که، هه ر بهوسته کئی سیمه و سه نگه ر و ساترین ژ ناخی چیکرین دبه لاقن. هه ر تشت د خوه دا مت و بینه نگه.. ئەف وه لاته سه ربارگه هه که مه رنه و هه ر تشت ل بن پوستال و زنجیرین تانک و زریپوشان هه رشاندی یه... بپ ۲۸۸."

د قی وه سفکرنا بله زا خووشی و نه خووشی یا وه لاتیدا، جهی ژيانی و مرئی، واری ئەنجامدانا خیرئ و به ره هشی یا شه ری، په نایه که جه فه نگی دبه ته به ر هه لبارتنا وه رزی ژفستانه که ب سپ و به فرینی، کو بکه ته سه رده مه فه گیرانا بویه ران و ب رازاندنا به فرئ ده ست ب فه گیرانا چیرۆکی دکه ت. هه رچه نده به فرا سپی نیشانا جوانی و بیگه ردی و بوو کینی یا سروشتیه، کو دی بوونه که خووش و به ره همدار ددویف را هیت، لی ژ لایه کئی دیقه ژی، نیشانا سه رما و سه همی و نه لقیی و ترسیانا ژ پاشه روژیه. ئەف ههردوو رامانین هه قلدژ د سه رده ره یکرنا دگه ل به فریدا، به ری وه رگران دده ته وی چه ندی، کو خوه کوورتر داهیلنه دناف هه ست و رامانین فه شارتی یین نفیسه ریدا و هزری د سی چه مکین هه رکرنا مروقایه تیندا بکه ن: دووانی یا هه قلدژان، سه دم و ئەنجام، ئوو کار و کاردانه وه. د رامانا ئیکیدا باب و کوره ک یاریا ل ناف به فرا بیگه رد و دلقه که ردا دکه ن و دلین وان پر خووشی و هیقینه. لی دناف چوارچوئه یی قی که قالی جواندا، دیمه نه کئی دی هه یه کو خووشی دگه لایشکا خه لکیدا دخه ندقینیت؛ "د وی ناقاهین بلندتر ژ گومبه دا وی دیرا ب ره خفه، پیناژویا ژيانی راوه ستایه. نه و مروقین باش رایپچای و چه ک ب ملیقه و هلمی خوناغه که هوور ل سه ر

سمبيلان هيلاي، چاڦين وان هه مي كونج و نيك و دهرزا سه ح دكن. هه پيژنه كا بهيت، ب
 هيزا خوه نيكسه ر كونترول دكن.. بپ۱۰". ئانكو نقيسه ري، ب هشياري سه رده ري
 دگه ل دوواني بين هه قذر كريبه و ميناكه كي جواني مه رمدار زي نه خشاندييه:
 به فرا جوان و بيگه رد (هيمايي خوشي و نه ناهي) / زي ره شانين كونترول كارين
 هه مي تشتان (هيمايي ترسي و سه همييه). نه فه زي ره نكفه دانا فه لسه فه يا
 دوواني بين هه قذر (شهف و روژ، خي ر و شه ر، باشي و خرابي)، كو هه ر
 تشته ك گرنگي يا خوه، ژ هه قذر خوه وه ردگريت و هه قذر هه تشتي دناخا
 ويدايه. لي د راما نا دوويدا، كو به فرئ زي ان را وه ستاندي و خه لك يي كريبه
 دناف سه هم و ترسه كا دژواردا، ره نكفه دانا چه مكئي سه دم و نه نجامانه، ئانكو
 دهرده سه ري و موغانا تين جفاكان، نه نجامي هه بوونا رژيمي هوف و سه مكاره.
 ئوو سه ده مي سه مكرني زي، هه بوونا نه تموسفيره كي سار و سه سلیمبويي و
 شه چغاندييه: "خورته كي چاڦا گريداي و ده ست ژ پشتفه د كه لامچه كرى، ژ پشتا ترومبيلن
 راكيشانه ده ري و هه ر ئيكي ژ ناليي خوه فه دانه بهر مست و كينجيا و ب ژوور ئيخستن..
 بپ۱۲". نه ف هه ردوو چه مكين دوواني يا هه قذران و سه دم و نه نجامان،
 شوڤه كرنه كا نه يا نقيسه ري يه ژبو ره وش و سه رده مي قه ومينا بو يه ران.
 ژلايه كي ديغه زي، بهر كاري ميناك و ره وشين دهر براندي يين روماني،
 ئيديولوژي يا نقيسه ري ل هه مبه ري كو مه كا پرسين گريداي زي ان رورانه يا
 مروفي (دجه و سه رده مه كي ديار كريدا) خويا دكه ن. ئوو د قئ ئاژوه يا مژدارا
 سه دم و نه نجامان و دوواني يين هه قذر دا، چه مكئي كار و كار دانه وه يي، ب
 شيوه يه كي زه ق و ئاشكرا خويا دبیت. ل هه مبه ري سه مكارى و نه شكه نجه دانا
 رژيمي، رذي و مجدى يا زيندانينان، ل سه ر دوزا هه يي (يان يا پيغه
 نووساندي) پتر لي دهيت. ئوو چه ند زينداني ل سه ر كار و هه لو يستين خوه

مجدتر بن و پتر ب دۆزا خوه يا ره‌واڤه گريډايي بن، كارډانه‌وه يا رژیمنی توندتر و درپتره. ژ ئه‌نجامی قی پرۆسه‌يا كار و كارډانه‌وه‌یی، به‌ری په‌هله‌وانی بیگۆنه‌ه و ئه‌ڤیندار دکه‌فته ناف ریژین شوهرشی و دبیته پیشمه‌رگه.

به‌ری روودانا گرتنی، دیدار و چاقین یارا وی، هه‌می ئومیدا وی بوو. لی پشتی سه‌ربۆرا درپژا دگه‌ل زیندانی و ئه‌شکه‌نجه‌دانی، چاقین وی ل سه‌ر پرسه‌کا دی فه‌کرن و ئه‌ف پرسه‌ دبیته ئه‌گه‌ری به‌رخودانی، پاشی رامانا ژیانین ل نک وی دبیته به‌رخودان. خوه ب بچووکتترین به‌رژه‌نگین ژبانیشه‌ دگریت و دکه‌ته به‌هانه ژبۆ دۆماندنا به‌رخودانی. ده‌می په‌هله‌وان به‌حسی سیسرکه‌کی دکه‌ت کو دتیکین دیوارئ زیندانی‌دا، خه‌وی ژ چاقین وی دره‌ڤینیت، وه‌سا دده‌ته خویا کرن کو ئه‌ف سیسرکا گیاندار هیما‌یی ژبانیه‌ و هه‌زا ژیانئ پیدئ ب خۆراگری به‌یه؛ "هنده‌ک شه‌ڤان گوهین من هیر دکن. جاران ژئ هه‌دارئ ب گیانی من دا دهینن. ب ده‌نگئ وان دزانم هینشتا ژیان یا مای و ژیان پیدئ ب خۆراگری به‌.. بی‌پ٢٢". سه‌ربۆرا درپژا پر کاره‌سات و مه‌ینه‌تی یا سیابه‌ندی، خه‌باتا مشیری پیشمه‌رگه (سه‌ره‌رای ژ ده‌ستدانا هه‌ردوو پی یین خوه)، یاخیبونا خالدئ باب و مال و مولک لی به‌رزه‌بوویی و هه‌می په‌هله‌وانین دی یین لاه‌کی، ئاماژه یین مه‌ره‌مدارن کو وه‌رگری به‌ر ب ئاراسته‌یی خه‌بات و به‌رخودانه‌کا به‌رده‌وامفه‌ بیه‌ت. خه‌بات و به‌رخودان ژئ، ب دۆزه‌کا هه‌ژئ یا دیارکریشه‌ هه‌ڤه‌نده. ل سه‌ر ئاستئ هه‌ست و سۆزین که‌سۆکی ژئ، گه‌شبوون و زیده‌بوونا ئه‌ڤینی یا نیرگزی (ددلی په‌هله‌وانیدا)، نیشانه‌کا دی یا به‌رخودانییه. هه‌رچه‌نده نیشانه‌کا ده‌روونی یا فه‌گه‌رییه به‌ر ب سه‌رده‌مه‌کی ته‌نا و خو‌ششه، لی داکۆکی یا نفیسه‌ری ل سه‌ر به‌رده‌وامی یا حزوورا نیرگزی د هه‌زا په‌هله‌وانی نیف

هه‌لوه‌شیا‌ییدا، ئاماژه‌یه‌کا ئاشکرایه ژبو‌ه‌زا دۆماندنا ژیانه‌کا به‌خته‌وه‌ر (کول ده‌ف وی یا بوویه به‌رخودان و خۆراگری). پشتی ئه‌شکه‌نجه‌دانه‌کا توند و دده‌می هه‌لاویستنی‌دا، سیابه‌ندی ه‌زرا وی چه‌ندی دکر کو یی دگه‌هته دل‌به‌را خوه؛ "پشتی ماچیکرنا ده‌ستی دایکی و بابی.. بایه‌کی ب هی‌ز د وی ده‌لیشی دا خوه ل میرگا سیسان دا، ده‌می هه‌ولدا‌ین ده‌ستین هه‌قدو بگرن. با، ب هی‌زتر لی‌هات و ده‌ستین وان ژیک دوور کرن.. بپ٤٧". ئه‌ف خه‌ونا خۆش ب گه‌هشتنا نیرگزی کاره‌که و کاردانه‌وه یا وی دۆماندنا خۆراگری‌یه. لی کارئ ئه‌شکه‌نجی و ئه‌شکه‌نجه‌کاران (کو بیهۆشکرنا سیابه‌ندی بو)، پیدئی ب کاردانه‌وه یا ه‌شیاربوونی هه‌یه، کو فه‌گه‌ریته‌فه که‌تواری هه‌یی و هه‌ست ب هه‌بوونا خوه بکه‌ت؛ "بای نی‌رگز ب وان جلیکین سپی و ته‌بی‌سۆک، ژ نه‌ردی خه‌وله‌کر و به‌ر ب ه‌ناقین خوه یین کوور راکیتشا. سیابه‌ندی قیزی راهیلان و خوه هاقیتی. هه‌ست ب گری‌دان و راهه‌ژیانی کر.. بپ٤٧".

هه‌روه‌سا دوو بابه‌تین دی یین گرنگ کرینه جه‌فه‌نگی دۆماندنا به‌رخودانی، کو هه‌م وانیه‌کا شۆره‌شگیری‌یه ژبو‌خوانده‌فانان، هه‌م سه‌ربۆره‌که ژبو‌خۆراگری یا زیندانیان. بابه‌تی ئیکی په‌هله‌وانی یا مشیری پيشمه‌رگه‌یه، کو هه‌می مال و مولکی خوه کربوو د خزمه‌تا شۆره‌شیدا و هه‌ر ژ سنیلاتی ده‌ست دا بوو چه‌کی به‌رگری، د شه‌ره‌کی گراندا ده‌یته بریندار کرن و ب ساخی دکه‌فته دده‌ستین دوژمنیدا. پشتی هه‌ر دوو پی یین خوه ژ ده‌ست دده‌ت، بو ماوه‌یه‌کی درێژ دمینه‌ت د بن ئه‌شکه‌نجه‌دانیه‌فه، هه‌تا‌کو گیانی خوه ژ ده‌ست دده‌ت. ل ده‌ف هه‌می هه‌فالین زیندانی و ئه‌وین ژده‌رشی زیندانی ژ، ب قه‌هرمان و خۆراگره‌کی کیم وینه ده‌یته نیاسین. هه‌ژینا وی ژ، هاریکار و ته‌مامکه‌را قه‌هرمانی یا ویه. پشتی مشیر شه‌هید دیت، هه‌ژینا وی دمینه‌ت ل سه‌ر

زاروکی خوهی شیرخۆر و خوه ب کارئ کشتوکالیئ (ل گوندی) ب خودان دکهت. خه لکئ گوندی ب ریزگرتن و کوباریقه سه ره ده ری دگه ل دکر؛ "کورو دا بو وه بیژم، یین وه کو لاله زاری نینن. حورمه تی نمونا پاقژیئ یه. یا دوئ ژئ ژبیر نه کن کو خیزانا قه هره مانه کی بوویه و یا ل سه ر ئیکانه یئ خوه روونشتی.. بی ۲۵۶".

ئەف په سندان لاله زاری ژئه گه ری وئ چه ندییه کو لاله زار مایه ل سه ر زاروکی خوه، ئوو که سه ک ل جهی شه هیدئ قه هره مان، ل سه ر بالگه هی خوه نه نغاندییه. ئەف بابه ته دچایین جفاکیدا، کاره کی هه ژئ و جهی ریزگرتییه، خه لک ب وه فاداری ل قه له مددهت و هنده ک ژئ ب جووره کی بهر خودانی ددانن. خه لک وه سا هزر دکهت، کو ژنا بی میر پیدئی ب سیکسی و سه خبی پییه. ئوو هنده ک جاران کارین نه قه بوولگری دکه ن ژبو خوه ب خودان کرنئ. د باشتیرین و حه لالتیرین ره وشدا، دئ شووکه نه فه و ماله کا دی یئک دهینن، لی لاله زاری ئەفه هه می نه کرن و خوه پاراست، نافوده نگئ میرانی یا هه ژینی خوه ژئ پاراست، نفیسه ر ئامازه ب بابه تی بیسه میانی و ژده سندان هه ژینان دکهت و دیبژیت؛ "هه ر وه لاته کی شه ر بکه فته دنافا دا، نابوری وی دهیته ژ نافبرن، ئەفه ژئ ژیاننا خه لکی تییک دبت. کار نا بن، له ورا یین بی میر و که سی شوئی نه یی، پتیریا وان، ئەوی دگۆت، پتیریا وان ده هه من پیسی دکن و له شی خوه دفروشن.. بی ۲۵۶".

ده می لاله زار خوه ل بهر گرانی یا ژیانئ رادگریت و ته حه مولا هه موو سه ختیان دکهت، ژبه ر هندییه دا کو نافئ هه ژینی خوه یئ شه هید له که دار نه کهت. کورد وه سا هزر دکه ن کو نامووس و شه ره فا مروشی دکوشا ژنیدایه، هه رده می ژنی سومعه تا خوه ژ ده ستدا، ب شیوه یه کی نه رینی کار دکه ته سه ر سومعه تا زه لامی (خۆ ئەگه ر مری بیت ژئ).

بابه تی دووی ژی، ئاماژهدانا ب کریارین ئەنفالین رهش بوو؛ "سالهک ژ سالان، هیرشهکا گران ب سهر ملهت و وهلاتی مهذا هات. گوند خراب کرن، ئاق پیسبون، داروباری خه مالا خوه گوهارت، تهیروتهوال و په زکویشی نیشهک مرن و نیشا دی ژی راته قیان.. بپ ۹۷". د ئاماژه پیکرنه کا ئاشکرادا، نفیسه ئیشاره تی دده ته وی چه ندی کو ئەف چیرۆکا بۆ زیندانیان دهیته فه گیران، نه تنی هه لچوونین دینی یا که سوکینه و ژبو ژبیرفه کرنی یان ده مپورانندی دهیته فه گیران. به لکو مه ره مه کا ده ستیشانگری و هه ژی بی هه یه؛ "چیرۆکا من ژی، نه تنی بۆ چیرۆکه کا سۆزداری و ب نه خوه شین که سایه تی فه گریدا. ئی ب چیرۆکا مله ته کی فه دهیته گۆتن و فه گیران.. بپ ۲۸". ئەف هه ردوو بابه ته ژبو دۆماندن و که شکرنا گیانی به رخودانی ل ده ف زیندانیان هاتینه هوناندن، ب شیوه یه کی په یاممیز ئاراسته ی وه رگران ژی دکه ت. د بابه تی ئیکیدا، نمونه یه کا به رخودانی دینیت کو بیته مه سته ره ژبو چاقلیکرنی. د بابه تی دوویدا، به حسی کریارا کاره ساتاوی یا ئەنفالی دکه ت کو بیته پالده ره ک ژبو ته حده ی و هه فکی و به رخودانی. د هه ردوو حاله تاندا، مه ره ما سه ره کی ئەوه کو دۆماندا ژیان ب به رخودانی فه گریده ت و بیژته وه رگری به رخودان ژیانه. د چوارچۆفی گه هاندا فی په یامیدا، نفیسه ری هنده ک میناکین و یژه ی یین جوان نه خشان دینه و چه مکی تیهرینا ریژه یی بی ده بریبه. د بویه ری باران بارینیدا، نفیسه ری فیایه بیژیت کو باشی و خرابی یا بارانی ل گوره ی ره وشا ده روونی و به رژه وه ندا خه لکی دهیته ده ستیشانکرن؛ "ده می باران باری، ئەو دوو رۆژ بۆ فه نه کری، هنده ک ب هاتنا وی و شاد بوون، هنده کان ژی لاقه کرن نه گه هته رابوونا لیه مشتا و خه لکی نه دار ل بهر پیا بچیت.. بپ ۲۰۹". ئوو د بابه تی تاقه هه یشیدا چوار تیرامانین جودا جودا، ل گوره ی ره وشا ده روونی یا هه ر حاله ته کی بهرچاف دکه ت؛ "نیرگزی چه ز ژ هه یقی نه دکر،

چونکو ژبه روناھى يا وى خه لکى دديتن و ديدارا وان دهاته تيگدان... لى ل بهر روناھى يا ههيشى مشير سنور دبهزاندن و هيلين سور دبرين، خالد شهقين بنه فشى و خه وين هار دبوراندن و دونيا ل ژير سمى سولا وى دبوو سه رگوفک و د سهر را دبورى، سه عويى سه، ل ژير روناھى يا ههيشى بازدان دگهل سا دکر.. بپا ۲۲۴". لى د سالوخه تدا نا قه هره مانى بين مشيردا، ديسا نفيسه ر كه فتيه د شاشيه كا بچوو كدا كو برنويى دكه ته چه كى وى. برنو چه كه كى كه فته و د شوره شا ئيلونا مه زندا هه بوو (ل وى ده مى غه دداره بين ئوتوماتيكى نه يى يان دكييم). ئوو چونكو سه رده مى رومانى ده برينى ژ شوره شا گولانى دكه ت، هه مى شهرقان و پيشمه رگه بين قى سه رده مى شوره شى غه دداره هه بوون. نه دووره ژ نه گه رى حه نين و هه فالينى يا دگهل چه كى، هنده ك پيشمه رگه بين كال برنو هه بن. لى برنو نه چه كه كى پراكتيكيه ل هه مبه رى چه كى پيشكه فتيى رژيمى. تنى به هانه يه ك ژبو قى بكارئينانى هه يه، نه و ژى نه وه كو بيسته جه شه نكه ك ژبو يئكه ه گريدانا هه ردوو شوره شين ئيلون و گولانى. لى نفيسه رى وه سا خويا نه كريبه كو وه رگر قى چه ندى ب په ژرينيت. دبیت ژى، ئامازه يه ك بيت بو وى شيعارى هم هه مى ل سهر رابووين: (برنو ره قه م هه قده يه، نيشانا پيشمه رگه يه)، كو وى چه كى برنويى كريبته نيشانه كا گياندارا پيشمه رگه ي.

مللهت ديكتاتورى دهه رفينيت

به رى نه ز قى نفيسينا خوه ب دوماهى بينم. من حه ز دكر چه ند ئامازه بين شروقه كارى بده مه چيروكا سه عوى و سه بين وى. نه فجا نه چار بووم جاره كا دى رومانى هه ميبى بخوينمه فه، چونكو سه ره اتى بين سه عوى دنا ف فلاشباك و د چوارچو قى بيره اتنين په هله وانيدا ده اته خويا كرن. د خواندنا زيده باردا، من

دیت کو چیرۆکا سه عۆی ب ته نا خوه جه فه نگه کئی ئاشکرایه ژبو سیسته مین دیکتاتور و سته مکار. له وا من هزرا هندی کر کو فی پهره گرافی بکه مه میناکئی سیسته مین دیکتاتور و چاره نفیسی وان دمیناکین سه ریبهاتی یا سه عۆیدا به لیکه م. ل ده سپیکئی فهره بزاین کو سه عۆ کوری مؤرداری گوندیبه و ریزگرته کا تایهت دناف هه ژئی و هه فالین خوه دا هیه. پاشی سه عۆ ب ریکا کونترۆل کرنا هه ژئی یین خوه، کاریزمایه کئی بو خوه په ییدا دکهت و سه رکیشی یا هه فالین خوه دکهت. دئی کریارا سه رکیشی کر نیدا، هه فالین خوه پاشقه دبرن و سته م لئ دکر و مینا دکتاتور هکی بوو. ژبو چه سپاندنا ده سته لاتا خوه یا ره های (زیده باری ترساندن و پاشقه برنی)، چائی هنده ک هه فالین خوه ژئی شکاند بو؛ "ب سه یر چاقین مه دیمه نئ رووسی ترچه دینی کوری جه مشیدئ پاقرکه ر بالکیشکر.. هیشتا کخکا سه عۆی ل سه ر که ماخین خوه نه مالی بوو.. بپا ۱۱۳". ئەف دیمه نه ناچیه دهوندری ههزا کریارا سیکسیدا، کول جفاکین دائیخستی ب ریکا نیربازی خوه فیری ب سه ره له بوونا شیان و دارژتنا هه زین سیکیسی دکهن. لئ هه ولدانه که ژبو چاخشکاندن و ترساندن هه فالین دی. کورد دپیژن فلانکهس بی چاخشکه ستیبه، یان چائی وی بی هاتیبه شکاندن. ئانکو فهتیبه کا دگهل هاتیبه کرن، کو نه شیت چاقین خوه ل بهر راکهت، یان باشیه کا هند مهزن یا دگهل هاتیبه کرن کو چاقین وی ژبه رانا بن. دهه ردوو حاله تاندا ژئی، بابهت ب کریارا سیکیسه گریدا یه. ده می که سه ک کریاره کا نیربازی دگهل هه ژیه کئی خوه دکهت، ئەوئ کریار دگهل هاتیبه کرن، دکه فیهت دبن کونترۆلا بکه ریدا (ئانکو ههروه کو ژنا وی لئ دهیت). چونکو ئەگهر وی کریاری ئاشکرا بکهت، که سی نیگه تیف دی بینه پیترا نکی هه ژئی و دهردۆران، بنه مالا وی ژئی دی پئ شه رمه زار بیت. ده می سه عۆی ب ره فتراین سه رکرده کی ل

هه‌فالین خوه دنییری و دگوتی؛ "ئه‌ز ژئی خلاس. کی ژ هه‌وه دل تی هه‌یه.. بی‌پا ۱۱۳".
 ئاماژه‌یه‌که ژبۆ ده‌سته‌لاتداری یا سه‌عۆی ل سهر هه‌فالین وی، کو به‌رمایکین
 خوه ده‌هائیته به‌ر. ژلایه‌کی دیشه ژئی، پشکدارکرنا هه‌فالان دده‌سکه‌فته‌کا
 دیارکریدا (خۆ ئه‌گهر به‌درفتاری بیت ژئی)، نیشانا چه‌سپاندنا میرزایی
 (الاستساد) و ده‌سته‌لاتییه. لئی چونکو ئه‌فه ره‌فتاره‌کا نه‌جفاکی و
 نه‌قه‌بوولکرییه، هه‌فالین وی خوه ژئی دده‌نه پاش و سه‌عۆ ب تنی دمنیت. لئی
 ژبۆ دۆماندنا ژيانا خوه، په‌نایع دبه‌ته به‌ر هه‌فالینی یا سه‌یان:

- هه‌تا ده‌می مه‌زن ژئی بووی، بی‌ هوگر ما، له‌ورا به‌ر ب چۆئی و ب خودانکرنا
 سا چوو. ل داویئ ناسناقی وی ببوو سه‌عۆیی سه.. بی‌پا ۲۱۲.
  - ده‌می سه‌عۆ بی‌ هه‌فال مایی، نه‌ یی نه‌حلق بوو خوه بگه‌هینته سا و بزاقی
 بکت دگهل وان ببیته مروّفه‌کی مفادار دنافا جفاکیدا.. بی‌پا ۲۱۷.
  - فیر ببو زمانی وان.. وه‌کو وان دا ددانین خوه قیج کت و ته‌پکا چاقین خوه
 فره‌ه کت و ناچاقین خوه گری کت و ل هه‌مبه‌ر وان رادوه‌ستی.. بی‌پا ۲۲۶.
- ئه‌ف هه‌فالینی یا سا، کۆمه‌کا راما و تیرامانین ده‌روونی ب خوّفه دگریت.
 ژلایه‌کیفه ئاماژه‌یه بو گرنگی یا هه‌بوونا هه‌فالان. ئه‌گهر که‌سه‌ک ژ توخمی
 مروّفی نه‌بیت، دئ په‌نا به‌ته به‌ر هه‌فالینی یا جانه‌وه‌هکی یان هه‌ر تشته‌کی دی
 یی راما نه‌کی بده‌ته هه‌بوونا وی. ژ لایه‌کی دیشه، ئه‌م دکارین بیژین کو
 هه‌لبژارتنا سا، جه‌فه‌نکه‌که ژبۆ کۆمه‌کا دویقه‌لانکین گوهدار و پیگیر و مفادار.
 چه‌ند پتر سه‌خبیری یا وان دکر و چاقی خوه ددایع، سه‌ یین هه‌فالبه‌ندین
 سه‌عۆی گوهدارتر بوون و پتر پیقه ده‌اتنه گریدان؛ "ل وی گری دکه‌فته روژنافا یا
 گوندی، سه‌عۆ د شکه‌فته‌کی فه، ل وی ده‌ری ئیمپراتۆری یا خوه ئافا کر.. بی‌پا ۲۲۶".
 ئه‌شجا سه‌ یین خوه ژبۆ هاریکاری یا گوندیان بکار دئینان کو ببیته که‌سه‌کی

مفادار دچائین جفاکیدا. دهه مان ده مدا ژی، گوندی ژ هیرشا سه یین خوه دترساندن. ئانکو مینا هه می دکتاتوران ب کریارین ته رغیب و ته رهیی شی خوه بکه ته پادشاهی گوندی:

- ب غار دبه ر کۆلکی مریشکا را چوو، هه لاهه تی گورگی خوه ل بن که فشا دا، ته حسی و خوه دناف له یین سه عۆی دا دیت، مشک ب بستن فه دکرن.. بپا؛ ۲۰- ۲۰۵.

- ئیدی نه ز ژی پادشاهم و کهس نه شیت ل هه مبه ر هیزا من براوه ستت.. بپا ۲۲۵.
- خه ونین سه عۆی مه زن بوون، هه ز دکر جیهان هه می دبن ره شمالا ئیمپراتوریا وی فه بت و هه ر تشت ل ژیر سیبه را داری وی بت.. بپا ۲۲۶.

ب فی چه ندی ژی، سه عۆ دبیته ئیمپراتوری جیهانا خوه یا تاییه ت. سه رکردی سه یین در و هاره. هه رده م نیچیر ل سه ر هه قالین خوه لیکنه دکر و ژ نه نجامی فی به رژه وه ندی، سه دبن فه رماتین ویفه بوون. لی وه کو هه می دکتاتوران، په ر ب سه عۆیغه چیووون په رلاختر لی هات. نه فجا ل گوره ی گیول و زه وقی خوه هنده ک تیر دکرن و هنده کین دی ژی ده یلانه برسی. نه وین تیر بوونه نیزیکتیرین ره شه کین سه میانی خوه، نه وین دمانه برسی ژی، نه رازی و به ره له ست بوون. لی به ره له ستیه کا شه رمین و چاف ترسیایی؛ "نه و سه یین ماینه برسی و هیشتا گلیر ب ده فیدا شور. ب چافین زل ل بستا پشکین گوشتی دده ست سه عۆی دا دنییرین.. بپا ۲۲۸". لی ل هه موو جه و سه رده مان، ده نگی برسی یی بلنده و سینورین ترس و شه رمی دبریت؛ "سه یه کی ژ وان سه یین ماینه برسی، خوه دبستی وه رکر و سه عۆ که فت، ب پیکه سه قرژیان و هیرش برن. ب په نچ و کینبا هه قده و ژیک هنجین. کینب و په نجا ژ سه عۆی ژی گرت و دبن گیله شوکا وان فه هاته گه رساندن و خوون دبن سینگی دا چوو.. بپا ۲۲۸". ل فیره ژی ئەم دکارین سه رهاتی

يا سەئۆى بىكەينە ميناكەكى مەستەرە ژبۇ دانانگەھىن پىشاژۇيا پىرانى يا دىكتاتورىن چوويى و ھەيى و يىن دى ھىن . نقيسەرى رۇمانا سۆتنگەھ، ب رىكا ھەگىرانا قۇناغىن ژيانا سەئۆى، چەواتى يا چىيوننا دىكتاتورىن و چارەنقىسى وى د قان قۇناغاندا دەست نىشان دىكت:

۱. ل دەسپىكى ھەرە پاشخان و پىكھاتەيەكى زەمىنەخۆشكىرى ژبۇ زالبوننا كەسايەتپى ھەبىت . ھىز و دلرەقى يا سەئۆى ژ لايەكىشە و ھەبوننا وى ھەكو كورى مۇردارى گوندى ژ لايەكى دىشە، زەمىنەخۆشكەرا چىيوننا مىرزاىى يا (الاستىساد) وى بوون .

۲. چىكرنا كارىزمايەكا كەساتپى ل دەف ھەقالىن خوە يىن نىزىك، كونترۆلكرن و ئاراستەكرنا وان، كو دگوھدار و پىگىر بن . سىستەمى سزادان و خەلاتكرنى بكار دىنن و ھەقالىن خوە د دەستكەفتاندا پشكدار دىكەن .

۳. قۇناغا زۆردارى و ستەم و پاشقەبرنى، داکو ھەمى ھەقالىن نىزىك و خەلكى دى يى دەردۆر ژى، بىختە د بن كونترۆلا خوەشە . ئەشجا پىدشى ب چىكرنا ھالەيەكا پىرۆزىي ھەيە و ھەرە خەوتپىن بەرفرەھبون و ب سەرداگرتنى ھەبن .

۴. قۇناغا دووربون و نىزىكبوننى كو ھندەك كەسپىن دژى قى سىستەمى دى ژى دووركەفن و ھندەكىن دى يىن ھەلپەرىست دى پتر خوە نىزىك كەن . ئەشجا دەمى سەئۆ بى ھەقال مايى، پەنا برە بەر ھەقالىنى يا سا، كو سە ھەفادار و گوھدارى وى كەسىيە يى نانى دەتە (پاراستنا بەرژەوھندىيان) .

۵. قۇناغا داويى كو پىرانىيا دىكتاتوران ب دەستى دويشەلانكىن خوە دەيىنە ژناشېرن . خۆ ئەگەر دژمەكى دەركى ژى پى رابىت، ھەرە دەستى دويشەلانكىن

هه‌لپه‌رست دگه‌ل وی دژمنی دهره‌کیدا هه‌بیت، هه‌تا‌کو بشین دکتاتوریی ب هه‌لوه‌شینن .

ئه‌گه‌ر سه‌عۆی ل جهی هه‌ر ده‌سته‌لاته‌کا رۆژه‌ه‌لاتی دانین و ملله‌تی ل جهی سه‌یین وی دانین، دئ سه‌ربۆرا پرائیاده‌سته‌لاتداران مینا چیرۆکا سه‌عۆی دهرکه‌فیت. هه‌می دکتاتور ژی (هه‌ر ژ یولیۆس قه‌یسه‌ر بگه‌ر و هه‌تا دگه‌ه‌ته قه‌زافی)، د قۆناعین ژیانا سه‌عۆیدا بۆرینه .

سیڭۆشه‌یا سیاسه‌ت و سیڭس و دین

زیده‌باری فان بابه‌تین مه‌ ئیشاره‌ت داینی، نفیسه‌ری کۆمه‌کا بابه‌تین دی یین هه‌شه‌ند ب ژیان و کلتورئ کورده‌واریشه‌ به‌حس کرینه و ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان نه‌راسته‌وخۆ، ئیشاره‌ت ب هنده‌ک چه‌مکین هزری و ره‌فتاری یین جفاکی دایه. دناف روودان و فلاشباک و فه‌گیرانا بۆیه‌رین رۆمانیدا، دئ بینین کو نفیسه‌ری ب شیوه‌یه‌کی هونه‌ری یی نه‌راسته‌وخۆ، خوه‌ل سیڭۆشه‌یا دیرینا هه‌رامکری دایه (سیاسه‌ت و سیڭس و دین). ئه‌و ب خوه‌هه‌می بۆیه‌رین رۆمانی و فه‌گیرانا هه‌لوپسته‌تین ئیدیولوژی یین په‌هله‌وانان، دکه‌شنه‌ دخانا سیاسه‌تیدا. لی نفیسه‌ری ژبیر نه‌کره‌یه‌ کو بۆ وه‌رگری خویاکه‌ت کا مه‌ره‌ما وی ب سیاسه‌تی چیه‌ه. نفیسه‌ر سیاسه‌تی ب هه‌لوپسته‌ت و خوراگری و به‌رخودانیفه‌ گری‌دده‌ت. هه‌ر ره‌فتاره‌کا ژ دهرقه‌ی فی چوارچۆفه‌ی بیت، دبته‌ جهی ره‌تکرنی و نه‌هه‌ژیتین. د میناکی شه‌ره‌که‌واندا کو ئاییره‌کی کورده‌واریه‌ه و جه‌شه‌نکه‌که ژبۆ شه‌رین براکوژیی ل ده‌ف کوردان، نفیسه‌ر ب هه‌لوپسته‌کی ئاشکرا فی ره‌فتاری ره‌ت دکه‌ت: "ب سه‌ری ته‌یا ژ خوه‌یه، باپیرین مه‌یا گۆتی، که‌و نه‌یاری سه‌ری خوه‌یه، کا تو بده‌من، دا ئه‌ز وی بکه‌ه شیف.. بپا ۱۹۴". هه‌روه‌سا د

په گرافه كا دى يا دهربارهى سياسته تا هه پيدا (يان ئه وا خه لك ديپرتى سياسته)، كو ب پاراستنا بهر ژه وه ندان و هه لپه رستي يقه هه قبه نده، ئوو دبسته سه ده مې دهرده سه رى يا مرؤفى و پيشيلكرنا گيانى مرؤفايه تين، نفيسه ر بيزا خوه ژى دكه ت و ب توندى رت دكه ت؛ "سياسته تيشكا زناين يه، يا راست، ماكا زناين يه. نه باوه رى يا خوه پى بينه و نه هنده، نه پشتا خوه بدى نه به رى خوه، چونكو د هه ردوو تيوراندا تويى دوراندى! نه ژى دوور كه قه و نه نيزيك به... ته چ تى نه هيللا! باشه چ بكين؟!.. نه قه يه فه لسه فا وى قه جبا دونيا هه ژاندى و وه ستاندى.. بپ ۱۵۰-۱۵۱".

د بابه تى سيكسي دا ژى، ژبلى زربه هرى يا زيندان نيان كو ب ره فتارين ده سته ر و نيربازين دهربريت، ههروه سا ئيشاره تين ره تكرنه كا ئاشكرا ده ته وان بيروباوه ر و ره فتارين شاشين جفاكى كوردى ل هه مبه ر ژنى هه ين (د بابه تى كريانين سيكسي دا). يه ك ژ نمونه يين هه ره بالكيش د جفاكى كورديدا ئه وه كو ده مې كريان كا سيكسى ده يتنه كرن و ئاشكرا دبست، هه مى گونه ه دكه فته د ستوكرا ژنيدا و كه سى نير وه كو موويى ژ ماستى كيشايى ژى دهر دكه قيت:

- هه ميا پي كشه ل سه ر كچكى د ئاخفتن و كه سى به حسا نه وه ندى نه دكر.. بپ ۲۴۳.
- تو نزانى نه و كچا ژبن پى بابى خوه دهر كه فته، سزايى وى كوشتنه و به س.. بپ ۲۴۱.
- هه زيزى من، والله نابت ژن به يتنه سه ره ردايكرن. ب گونه هين وان، نه م دى د ناگرى دا كه لين.. بپ ۲۴۲.

ئەفجال شوينا هزر د ئى بابەتتە نەدادپەروردە بەھيئەتە كرن، ھەمى ھزر و بوچوون بەر ب پاراستنا ژنيقە دچن و ھەسا دەدەنە خويكارن كو ژن د خويھيى خوەدا گونەھەكە و فەرە كەسى ئير خوە ژى پياريزيت. ژلايەكى ديشە ژى، شەرەف و ناموسا خيزانئى و خويھيى زەلامى ب ژنيقە گريدايە، شەرەفا وئ ديبته شەرەفا زەلامى ژى. ب ئى چەندئى ژى، ھەمى زەلام دئ ھەولدن شەرەفا خوە پياريزن و خوە ژ ژنين (بئ شەرەف) دوور بيخن؛ "ژئى شەرەفا وئ يا دكوشا وئ دا، گاڤا رابوو ژيپرفە درژت.. بپا۲۴۲". ھەر ئەف بابەتە بوويە، بەرئى رووسپى بين گوندى دايە دژاتيكرنا سەماڤانين ژن كو ب فەرمانا ميري ھاتبوونە دەڤەرى؛ "پتريا زەلامين سەرە ژى ب دژى ھاتنا ڤان سەماكەران بوون. ئەورا ئيدى خەلكى ب پيتكە بەرتفك ددانانئ، قيرى لئ ڤەددان و تف دكرنئ.. بپا۲۴۶". ئەف ميناكى دژاتيكرنا توند ژبو پاراستنا جڤاكى (كول گورەى ھزرا خەلكى ھەچكوهەبى پاڤژترين و پيگيرترين و ديندارترين جڤاكە)، ئيشارەتەكە ژبو شيواژى ھزر كرن و رەفتارا خەلكى د سەردەمى رۆمانيدا. خەلكى ھەسا ھزر كرن كو ئەف چالاكيبە ژبو ھەلەھەلە شاندنا جڤاكى ھاتيبە ئەنجامدان و ژبو تيكدان سنجى ھەژى و بلندئى گەنجى كورده، يان ب كيمي، ژبو ھنديبە كو كەسى كورد خوە ب سەحكرنا ڤان چالاكيبانفە مژوول بكتە و سياسەتئى و مافين رەوا بين مللەتيني و نەتەوھىبى يا خوە ژبير بكتە؛ "خالو ئە تئى ھەسەلا پارەيبە، بەلكو ھەلەھەلە شيانا جڤاكى ھە ژى دڤين و دئ ل سەر ڤئ ئيكي د بەردەوام بن ژى.. بپا۲۴۸".

دبیت مە ھەميا د وى سەردەميدا ھۆسا ھزر دكر، كو پلانەكا ميريپە ژبو مژوولكرنا لاوئ كورد. ئەف چەمكى پيلانا دەرڤەبى دەھموو كار و چالاكى بين جڤاكى رۆژھەلا تيدا يئ بەرچاڤە. باشە ئەگەر ئەو پيلان بيت، پا گريدانا گەنجى كورد ب خواندنا فتوحاتين ئيسلامى و فەرمودەبين ئەبو ھورەيرەڤە نە

مژوولكرنه كا مه رمدار بوو؟! ل سهرده مي روماني، هموو گه نجين كورد ب
 داخوياني بين ل دژي حكومه تي داخبار دبوون و مه وه سا هزر دكر كو هه ر
 كرياره كا حكومهت بكهت، ژبو دژاتيكرنا كوردان و كه سايه تي يا كورديهه.
 نه گه ر ل وي سهرده مي ئه م نه ويرا باين ب ئاشكرايي به حسي هه ولين رژيمي
 ژبو هه لوه شاندا جفاكي و شيواندا هزر و هه لويستين گه نجان بكه ين، مه
 دگوت كو ئه فه دگه ل عورف و عه ده تين جفاكي مه يي موسلمان ناگونجن؛
 "سهيدا تو راست ديپزي، به لي عورف و عه ده تي، مه ژق له وچه ييي د دوورن.. بپا ٢٤٩".
 ده مي من قورئان ل بهر ده ستي مه لايي گه ره كا مه دخواند (دژيي دوازه
 سالييدا)، ئه ز هند ب مه لاي يي سه رسام بووم، هموو گوتنن وي بين بالكيش
 و هوور هووركيين روزهانه بين مزگه فتني، من بو بابي خوه فه دگيران، هند نه ما بوو
 بيژمي كوردايه تي ئه وه ئه فا مه لا دكه ت (نه ئه وا هنگو كرى). روزه كي بابي من
 داخوازر كو ژ مه لاي بپرسم كا كيژ ره فتار مفادارتر و ب خيرتره، مروف
 خزمه تكاري ملله تي خوه بيت، يان پاقره ري مزگه فتني بيت. ده مي من پرسيار
 ئاراسته ي مه لايي خوه كرى، گوت: هه له بت پاقره ري مزگه فتني ب خيرتره،
 چونكو هه موو ملله ت ل مزگه فتني خرغه دبیت. لي ده مي من دثيا كو بابي خوه
 يي (ئوممي) تيبگه هينم كو مه لا راست ديپزيت، نيرينين وي بين بي په يف،
 ئه ز پالدام كو هه مي ديروكا ئيسلامي، ژ ئه ليفي هه تا يائي بخوينم (ب كتاب و
 فه رموده و ئيجماع و قياس و ئيجته يهاده). من ئه ف سه ره اتيهه كره دناف
 بابه تيدا، كو بهر ب ره هه ندي ئاينيني درومائيدا بچم.

ديباقي ئاينيدا، وه كو بسپوره كي جفاكيي شاره زا (كو نه ثيايه خوه ل
 هه فركي بين ئايني بدت، ژ بهر كو نه بابه تي رومائيهه)، هه ولدايه ره فتارين

شاشين ب نافي ئاينى دهينه كرن، دهرباسى ئاييرده و رهفتارين جفاكى بكهت. د ميناكهكى جفاكيدا كو ژنهك دچيته نك مهلاى ژبو توبه كرنى و گه هاندنا داخوازين وي بو خودى تهعالا، ب نهراسته وخوي ئيشاره تى دده ته مهلايين گوندان كا چهوا بابه تين گيانى و ئاينى ژبو ميره مين خوه ئيستغلال دكرن؛ "ما دى چ بيژيتا! پشتى من دهه دینار كرينه دبن ليشا دوشهكا وى فه، گوته من دقيت ژ حهفت مالان دراقهكى ليكدهى و بديهه ب كراس و بكييه بهر خوه.. بپا ۱۹۶". لى د همان دهمدا ژى، ئيشاره تهكا بلهز دده ته فلهسفا ئاينى و ب نافي پرسيارين بى بهرسقين زاروكان، بابه تهكى ئاينى دئازرينيت كو هندهك پرسيارين ههژى تيهزيرينى ل دهف وهگرى پيدا كهت؛ "مام، مانى خودى مه ددت، قيجا ما بوچى دى مه مريئيتا؟ ما ب بهر قى زهحه تى دكه قيت.. بپا ۱۰۸". ههروهسا دبابه تى سهدهمى هوقاتى يا رژيمندا كو ژبو بيدهوله تى يا كوردان فه دگه رينيت، نفيسه ر ل سه ر زارى پهله وانى خوه ديژيت؛ "مروفا بى خودى بت، بى دهوله ت نه بت.. بپا ۲۹". ئانكو رى دچيته بى خوديى، لى چ رى ناچنه بيدهوله تى. هه رچه نده هه قو كهكا دليئى يا سروشتيه، لى د عورفى دينداراندا، گونه ههكا مه زن بيت. نفيسه رى ژى (ب قى هه قو كا ره وانبيژى)، ثيايه گرنگى يا دهوله تى نيشا بلهت، نه كيمبه هاكرنا خودى تهعالا. ب فان نمونه يين دهرپاندى خوه ليدانا ل سيگوشه يا حه رامكرى تهمام دكهت و وي هزرى دپه ژرينيت كو رومان خودىكا ژيانيه.

*

ژانين جفاكى

د رۆمانا "فيان ددهمهكى ژانداردا"

شیان دده مهکی ژانداردا

نازاد گه نجه کی ره وشه نبیره، پرائییا ئیشاری بین خوه ل باخچه یی ئیکه تی یا نقیسه رین دھوکی دپورینیت. ژ بنه ماله کا هه ژار و ئایندارا باژی ری دھوکییه. دلبره وی یا ب نافی دلبر، که سه کی زه نگیئی ژ دهرثه ی وهلاتی فه گه ریایی بو ژيانا خوه هه لدبژی ریت و ل سهر هه می خه ون و هه ست و ئه ئینی یا نازادی دچیت رینیت. پشتی ئی روودانی، په هله وان دکه ئیته دناف گیزه ئانکه کا بارکری ب بیواهری و بیدادی یا جفاکیدا. ئیسقی ژا ئی وی کو که سه کی قومارچی و مه یفه خوره، ئاریشه بین به رده و امین خیزانی دگه ل نه سرینا هه ئرینا خوه هه نه، هه تا گه هشتییه وی راده ی کو نه سرین ژ مال دهرکه ئیت و ل داویئی ژی داخوازا به ردانی ژ می ری خوه بکه ت. ئیسقی قومارچی و هه رده م موفلس، ب سهر هه فاله کی خوه یی که ئن هه لدییت (ب نافی ده شتی). دگه ل وی کاری کرین و فرۆتنا پارچه عه ردین ره شه کین رژیما هه لوه شیایی دکه ت. د ئی سه فه را کاریدا ژنه کی ب نافی جه میلا دنیاسیت و ئیسف دکه ئته دناف دائین ئه ئینی یا ویدا. ئه ف ئه ئینی یه رۆژ بو رۆژی گهرمتر لی ده ییت هه تا وی راده ی کو برپارا ره ئینی دده ن و به ر ب سینۆرانقه دچن داکول وه لاته کی بیانی بینه په ناهنده و ژیانه کا نوو ده ست پی بکه ن. د ئی گهرمه گهرما روودانین جفاکی و ژيانا ناله بارا رۆژانه دا، سه رنج و هه ستا شکه سستی یا نازادی به ر ب کچه کا هه لبه ستئانقه (ب نافی شرین) ده یته راکیشان. ئه ف کچه هه ئالا خویشکا وی بوو، کو ژ به ر ئاریشه یه کا جفاکی و خیزانی یا سروشتی، ب ده ستی پسمامی خوه هاتییه کوشتن و بوویه قۆربانی یا عورف و

عهده تین جفاکی. لئ ئەف ئەفینی یا دناڤهرا ئازادی و شرینیدا، ب شیوهیهکی ئاشکرا ناهیتته خویاکرن و ژ چوارچۆفی دانوستاندین ل سهر جفاکی و ریزگرتهکا ئالوگور نابۆریت. ل داوییی و دلتهتهیهکا نهچاهه ریکریدا شرین دهیتته مالا ئازادی، مل ب ملی ههف و دهستین وان دناڤ ئیکرا دمهشن کو نیشانا خویاکرنا ئەفینی و نژاندنا خه ونین پاشه روژهکا گه شه. په هله وانین لاههکی زی، ههر ئیک دگه هته چاره نقیسی خوه یی ههزی کو نقیسه ری ب پلان بو داناینه؛ پستی جه میلا و ئیسف ب ریکا رهقیقه دهینه گرتن و شه لاندن، جه میلا خوه د گه رماڤا مالا خوه هه دسوژیت و ئیسف ل باژیره کی نه کوردستانی، د زیندانی رژی میقه ب ئەشکه نهج دانئ دهیتته کوشتن. دهشتی و ئەو ریفه بهری پالشتی یا وی دکر، ب دهستی ئاسایش و یاسایا هه رما کوردستانی دهینه گرتن. ئەفهیه پوخته یا ناهه روکا رۆمانا "قیان دده مه کی ژانداردا"، کو ژلایی چیرۆکنقیس "محسن عبدالرحمن" فه هاتییه نقیسین و به لاقه کرن. ئەف رۆمانه ژ ۱۹ ناهیرین سنسله یی پیک دهیت و دچوارچۆفی فه گیران و روودانا بو به راندا، ئیشاره تین ره خنه ئامیز و ره تکرئی ئاراسته ی تیگه ه و رهفتارین جفاکی کوردی دکهت. ب فان ئامازه یین راسته وخۆ و نه راسته وخۆ یین ده باره ی عورف و عه ده تین کورده واریی، تبلا خوه ددانته سهر هه فکی یا دیرینا دناڤهرا ته خین جفاکیدا و هه لویستی ره وشه نبیره کی پینگیر پی خویا دکهت. هه روه سا ره وشا جفاکی کوردی (نه مازه جفاکی دهۆکی)، ب کامیره یا پینقیس و په یشین خوه یین بارکری ب هه لچوون و هه لویستین گومانبر و ره هایه ره سم دکهت. مینا

---

* محسن عبدالرحمن (۲۰۰۵). قیان دده مه کی ژانداردا، رۆمان. ژ وهشانین ئیکه تی یا نقیسه رین کورد، سنسله ژماره (۱۸). ج ۱، چاپخانا هاوار- دهۆک.

سیناریستین سینهمای، پرۆژەیی فلمەکی دوکیومنتاری ل سەر رهوشا جفاکی یا دهۆکی د سالین نۆتанда دنهخشینیت.

نافی رۆمانی

ناف یان تایتل ددهقین وپژهییدا، گرنگییهکا سهنجراکیش ههیه ژبو چوونا دناف ئەتموسفیری نائفهروک و شیوازی دهقیدا. دبیت تایتل کلیلا فهکرنا دههگههی هۆلهکا مشتى ههست و هزر و تیگهه و ههلوپستین مروفایهتیی بیت. لهوا گرنگیدان ب ههلبژارتنا نافی، کارهکی تهمامکهری پرۆسه یا داهیتانا وپژهیی یه. نافی ئی رۆمانا ل بهر دهستی خواندهفانی هیژا، ژ دهستهواژهیهکی پیک دهیت کو میناکی ههفۆکهکا خهبهری وهردگریت. ئیان ددهمهکی ژانداردا، ئیانه وهکو ههه ئیانهکا دی دنایههرا دوو مروفاندا یان دنایههرا مروفی و تشتهک یان بۆیهههکی خوشتشیدا. لی ئەف ئیانه ب سهردهمهکی دیارکریقه هاتییه گریدان کو ددهمهکی ژانداره. ئەگهه ئەم نافی رۆمانی بهر ب ئەلهمیستین سهههکیقه ههلههشینی (ئیان، دم، ژاندار)؛ لی چونکو دم هاتییه دهستیشان کرن و ب ژاندارییقه هاتییه گریدان، ئەفجا دی بیته (ئیان و دهمی ژاندار).

ژان ب رمانا ئیشانهکا توند و دژوار دهیت، وهکو ژانهسهه (بو سهههئیشانا میگریستی بکار دهیت)، برینین ب ژان. هتد. لی بکارئینانا ژ ههمی یا بهههلافت ژبو کرژبوونا ماسولکهیین مالچووکی ژنا دووجانه ددهمی بوونیدا. نههوههه بکارئینانین دی ژى شوبهاندنا توند و دژواری یا ئیشانی بیت دگهه ژانین بوونی. ئەفجا ئەم دکارین بیژین کو تایتلی ئی رۆمانی ئیانه ددهمهکی ل بهر بوونیدا. بوون دپرانی یا تیگهههین جفاکی و دههمی سههههماندا، کریارهکا

گەشبینە و ب هاتنا ژيانەکا خۆشتر و بەرھەمدار و کاملانتر ھەقەندە. نەمازە ئەگەر ئەم بزانین کو ھەمی ژان و بوونین بۆری، نە ل ئاستی ھەز و فیانا نفیسەری بوون: "پشتی ھەر قوناغەکا ژاندارین کوردایەتی تیدا بۆری، ھەولدا نین ل دووف ئیک و بی راوەستیان ھەر ژبەر برن بوو یان باشتین حال زاروو یەکی مری بوویە.. بپا ۲۱". ئەفجا و ھکو ھەر رەوشە نیرەکی پە یامدار کو فەرە ھیشیەکی دناف بی ئۆمیدی و داگەفتنن خەلکیدا بچینیت، ئەف ژانین نوو ئیخستینە دناف مالبچویکی جفاکیدا کو بوونەکا ساخلەم و کاملان ئەژینیت. ب ئی چەندی، بو خواندەفانی ئاشکرا دبیت کو نفیسەر دئ بەحسی ھندەک ژانین مشتی قیژی و ھەوار و وەستیان کەت. ل داوین ژی، دئ بیتە ئەگەری بوونەکا خۆش و تەنا و پڕ شەھنازی.

جھ د رۆمانیدا کوردستانە و ژ کوردستانێ ژی باژیری دھۆکە. سەردەمی ئی رۆمانی، دەمی پشتی سەرھەلدانا بوھارا ۱۹۹۱ ییە. ئوو ھەمی روودان و جھین دەستیشانکری د پێناژۆیا بۆیە راندا، وئ ھزری بو خواندەفانی پەیدا دکەن کو سەردەمی رۆمانی ب سالی بەری سالا (۲۰۰۰) ھە گریدایە. دەمی ب ریکا فلاشباک و ھەگیرانا سەرھاتیان ژی، خواندەفانی ھەدگەرینتە ھە سەردەم و جھین دی بین مینا کریارا ئەنفالی و زیندانین رژیمی و قادین شەری براکوژی و ریکا رەئینا بەر ب پەناھندەییە. نفیسەر رۆلی حیکایەتیژی وەردگریت و تنی ئیشارەتان ددەتە وان جھان و ناکەتە قادا سەرەکی یا بۆیەری رۆمانی.

ئێ رۆمانی پەھلەوانەکی سەرەکی ھەیە و کۆمەکا پەھلەوانین لاوەکی یین ل گورە ی هاتنا بۆیەران دەینە سەر قادا قەومینا بۆیەران. لئ نفیسەری ب وەکھەفی سەردەری دگەل ھەمی پەھلەوانان کریبە و چافکی کامیرا رەسمگرتنا

په يامین خوه، ل گوره ی رووانی ناراسته کرییه. نه دووره ئه ف کر یاره ب ته نا خوه، ئاماژه یه کا هیمای بیت ژبو په یاما سهره کی یا رومانای کو بهرپا کرنا سهره وری یا یاسایه کییه، دادپهروه وری و وه کهه فی یا جفاکی ژبو هه می ئه ندامین جفاکی د ئه رك و مافاندا پپاریزیت. ژ لایه کی دیشه ژی، نه دووره ئیشاره ته کا هیمای بیت کو د سهرده می رومانیدا، هه می که س ب وه کهه فی توشی دهرده سهری و ژانین جفاکی بووینه. خوه جه میلا یا له شفروش ژی (کو په هله وانه کا لاهه کییه)، قوربانی یا ئه نفالییه و عشقه کا بیگه ردا فه شارتی ددلی ویدا هه یه: "ئهنفالیین ناخ و دهروون هه ژاندين و تیر ره زیل و بی روومه ت کرین، تنی بویه درویشمه ک لسه ر پاته کی رهش (ئهم شهرمه زار دکه یین...) و ل جفاتا فه دگیرین خودی مه زنترین تولقه که ره. نیسقی ب جینه تی گوهدیزی دکر، وه کو یی باوهر نه که ت.. / ما نه نفالان ژ ته ژی گرتییه؟! / ب خه مگینی و چاقین تژی روندک.. پشتی لیبورینا سهرکر دایه تی و هک که ری په زی ئه م کومکرین، ئه و ئیک بو ژ یین که لا نزارکی ب بلوکا کوشتین.. بپ ۱۹۶".

ئانکو ئه م دکارین بیژین کو فی رومانای چ په هله وانین چیشانوکی دناف خه ونرۆژکین که توارکی یین رۆژانه دا نین. په هله وانای سهره کی (وه کو هه موو په هله وانین لاهه کی)، رۆله کی دیارکری هه یه و ژ چوارچۆفی فی رۆلی دیارکری دهرناکه فیت. دبیت نه کاریگه ری یا رۆلی په هله وانای سهره کی ئاماژه یه کا مه رهمدار بیت ژبو نه کاریگه ری یا په یام و چه زین نفیسه ری دسه رده مه کی مشتی ژاندا. لی ده می ئه م خوه کوور داده یلینه دناف پشازۆیا بو یه رین قه ومییدا، وه سا ده یته بهرچاقین مه کو رۆلی په هله وانین لاهه کی ژ رۆلی په هله وانای سهره کی چالاکتر و بهرچاقتره. ئه فه ژی شرۆفه یا مه یا پیشین دپه ژرینیت. ههروه سا ئه م دکارین بیژین کو سهره رای ده می ژاندرای مشت

ئارىشە و ئالۋىزى يىن دەروونى و كەتۋارى (كو مىناكەكى كرېت و نەخواستى بۇ جفاكى دروستكرى)، ئيانا پىرۆز (چ ئيانا وەلاتى يان يا مروفشان بىت- ھەرچەندە كز و نە بەرچاھە)، لى ھىشيانەكى خورت و مجد و باوەردارە كو دى بىتە سەدەمى بوونەكا دى يا مەشت خۇشى و تەناھى و ۋەكەھشى. ب ئى چەندى، ئەو رۆلى لاۋەكى پەھلەوانى سەرەكى د رۆمانا "ئيان دەمەكى ژانداردا" دىگىزىت، رەفتار و ھەستىن ھەلچووبى يىن جفاكەكى باركرى ب خەمى و نەرازىبوونى، بەر ب پەراھەكى تەناھە دەت. ئو ۋەسا ديارە كو گيانى نقىسەرى ب ھزر و پەيام و تىگەھقە، دناڧ كەڧلوزانكى ئى پەھلەوانىدايە. لەوا رۆلى پەھلەوانەكى سەرەكى پى ھاتىبە دان. پىتى پىرانى يا پەھلەوانىن لاۋەكى خوە دكوژن يان دەپنە كوشتن يان دەپنە گرتن، ئەپنى يا ڧەشارتى يا ئازاد و شرىنى خويا دبىت: "پشتا وان كەڧتە شاھىنى. ب ئاخفتنى ڧە دمژوولن و شرىنى دەستى خو كره دناڧ دەستى دا و تىل تىك زنجىركرن. بشكورىنەك ل سەر ئىشپىن شاھىنى نىگار بوو. پىپە ۲۷۹". ھەرچەندە دەمى شاھىنى گوھ ل سترانا مەمەد شىخۇى بووبى (دەمى من تو دىتى نەسرىن)، برىنپىن وى پى ھەوددەن و خوېن دەست و پىا دا ھىك دبىت، لى دىتتا ئازادى و شرىنى ئۆمىدەكا نوو دچاقاندا گەش دكەت كو ژيان دى يا بەردەوام بىت و نەدوورە خۇشتر بىت ژى: "دەنگى شىخۇى و ناڧى نەسرىنى ل دىن شاھىنى تىھنى و جەگەرسوتى ۋەكو بارانا پەلايى دەتات. و ل دوماھىيا كولانى ئازاد و شرىن دچوون و دەستىن وان تىكدا.. پىپە ۲۸۰". ئەڧ پىشپىنى يا نقىسەرى ل داۋى يا رۆمانى راگەھاندى، مىنا بەرھەڧكرنا ئاھەكا تەزىيە ژبو ڧەمراندنا ئاگرەكى قرقچىن. نەخشاندا ئۆمىدەكا گەشە دناڧ كەڧالەكى رەش و پىزاركەردا.

ژبو ئازراندن و رەتكرن و ھەلويست وەرگرتنى ژكوما تيگەھ و رەفتارين
 باشكەفتى و نەگونجايى دگەل تېھزىننىن وى يىن سەردەمانە، نقيسەرى رىياز
 كەتواری يا جفاكى بكار ئىنايە. ل گورەى پەيرەوى رەخنە يا ويژەيى، ئەف
 رىبازە نافەرۆكا بابەتان ژ ژيارا كەتواركى يا خەلكى و ئاريشە يىن رۆژانەيىن
 وان وەردگريت. بىي گوهورىنا راستى يىن كەتواركى، جفاكى ب خىر و خرابى
 يىن ويثە رەسم دكەت. ل داويى ژى، زمانەكى كولانكىي خەلكى ھەچكوهەيى
 بكار دىنيت، چونكو ئەف بابەتە ژ خەلكيە و بو خەلكيە. ب ئى چەندى
 ژى، رۆمان دىتە خۆديكا رەنگفەدانا رەوشا رۆژانە يا جفاكى. ئوو ل گورەى
 ھەلويستى نقيسەرى و شىوازي ئازراندا بابەت و تيگەھان، ئەف رىياز
 كەتواركى بەر ب كەتواری يا رەخنەيى يان كەتواری يا سوشىاليثە دچيت. د
 ھەردوو حالەتاندا نقيسەر كورى جفاكى خويە و ل پشت تيگەھ و ھەشوكين
 دەقى جزوورەكا بەردەوام ھەيە و خوە دكەتە خۆديكەك ژبو رەنگفەدانا ئيش و
 ئازار و ژيانا خەلكى خوە. د ئى رۆمانيدا، نقيسەر ھەولددەت كو دەرپرىنى ژ
 رەوشەكا ئالۆز و مشتى قەيرائين دەروونى يىن ھەلگرتى و ھەيى بكەت. ب
 ھزرا من. ئەف رەوشا ھە دەرپرىنەكا راستەقىنە يا تيگەھ و ھەلويست و
 دەروونى نقيسەرى ب خويە. ب شىويەكى گشتى، عەسكەرى يا شەرى ھەشت
 ساليى دنابقەرا عيراقى و ئيرانيدا، كرىارا ئەنفالان و ئەشكەنجەدانا زىندانى
 يىن رۆيما بۆرى، شەرى ويرانكارى براكوژيى و ئەف گەندەلى و نەدادپەروەرى
 يا ھەيى دەسەردەمى رۆمانيدا، زەنگلەكا رۆژانەيە و بىردانكا نقيسەرى و
 خواندەفانى دئازرىن و ھشيار دكەن.

پشتی سهره‌هلدانا بوهارا ۱۹۹۱ی، شهرئ براکوژیئ و گنده‌لی و نه‌دادپه‌روه‌ری یا جفاکی، به‌ر ب‌ه‌ه‌ف‌ر‌کی یین نافخوی و قه‌یرانین ده‌روونی یین بارکری ب‌ک‌ر‌ب‌ه‌بوون و هه‌ل‌چوونین گه‌رم‌قه‌دبه‌ت. جار ره‌شینی و بی‌زاری دادده‌ته‌سه‌ر دارا‌ه‌زین نفیسه‌ری و جارنا تی‌ه‌زین و هه‌لو‌ی‌ستین راستکرن و گوهورینی، خوینی د‌گه‌ه‌ین ویدا‌گه‌رم‌دک‌ه‌ت (کو ب‌رۆ‌لی‌خو‌ه‌ یئ‌ره‌وشه‌نیرانه‌رابیت و پشک‌داریئ د‌پیش‌ه‌برنا جفاکی‌دا ب‌ک‌ه‌ت). مینا‌که‌سه‌ک‌ئ‌تۆ‌شی ژه‌ه‌راوی‌بوونا خواریئ بووی، د‌فیت‌خو‌ه‌فه‌ر‌ه‌شینی‌ت و هه‌می‌خواری‌دا‌ناش‌ک‌ئ‌خو‌ه‌دا‌فالا‌ک‌ه‌ت. ئە‌ف‌رۆ‌مانه‌هه‌ولدانه‌کا‌م‌ج‌ده‌کو‌ه‌ه‌ره‌خنه‌یه‌کا‌ه‌یی و هه‌ر‌ه‌زر و تی‌گه‌ه‌ه‌ک‌ئ‌نفیسه‌ر‌د‌گه‌ل‌دا‌ژی‌ایی، فه‌ر‌ه‌شینه‌سه‌ر‌کا‌غه‌زئ‌ژ‌بۆ‌چ‌یک‌رنا‌که‌فاله‌ک‌ئ‌گر‌چ‌ئ‌با‌ژی‌ره‌ک‌ئ‌ئالۆ‌زین‌دا‌گرتی. د‌سه‌رده‌م‌ک‌ئ‌دی‌ار‌ک‌ری‌دا‌ب‌نه‌خ‌شینی‌ت و ب‌ک‌ه‌ته‌دو‌کیۆ‌م‌ینت‌ژ‌بۆ‌دی‌رۆ‌کا‌به‌رخودان و خۆ‌را‌گری‌یا‌ره‌وشه‌نیران. ژ‌لایه‌ک‌ئ‌دی‌قه، ئە‌م‌د‌کارین‌بیژین‌کو‌نفیسه‌ری‌یئ‌هه‌ولدای‌فیانه‌کا‌پا‌ق‌ر و بی‌گه‌رد‌ل‌سه‌رده‌م‌ک‌ئ‌بی‌فیان، ب‌ک‌ه‌ته‌درویش‌م‌ئ‌هی‌ش‌ئ‌. کا‌چه‌وا‌مار‌کیزی‌"فیان‌د‌سه‌رده‌م‌ئ‌کولیرایی‌دا" نفیسی، نفیسه‌ری‌ژی‌هه‌ولدایه‌کو‌فیان‌خو‌ه‌یا‌مینا‌گولال‌سه‌ر‌گو‌یف‌کی، د‌ده‌مه‌ک‌ئ‌ژانداردا‌بن‌فیسیت.

ژانین جفاکی

جفاک ژ‌کۆ‌مه‌کا‌تی‌گه‌ه‌و‌به‌ها‌و‌عورف‌و‌عه‌ده‌ت‌و‌ره‌فتار‌و‌ئاییرده‌و‌هه‌شه‌ندی‌یین‌به‌ره‌مه‌هینانی‌پیک‌ده‌یت. هه‌می‌ب‌هه‌ف‌را‌که‌لتۆ‌رئ‌جفاکی‌دروست‌د‌کن‌و‌پ‌رانی‌یا‌که‌سان‌(ب‌دل‌م‌را‌ز‌یان‌بی‌دل‌م‌را‌ز)‌ل‌سه‌ر‌پینک‌ده‌ین‌و‌د‌بیته‌پش‌که‌ک‌ژ‌پن‌که‌ه‌ته‌یا‌په‌روه‌ده‌یی‌و‌که‌ساتی‌یا‌جفاکی. جفاک‌(هه‌ر‌جفاکه‌ک‌ئ‌هه‌بیت)‌ب‌ئاستین‌جودا‌جودا‌د‌پ‌رۆ‌سه‌یه‌کا‌گیانداردا‌د‌بۆ‌ریت

و دگوهورین و نووکرنه کا بهرده و امدايه. رهوشه نبیر و هزرمه ند ب رهخنه و تیپه زرينین خوه بین هه لسه نگانده یی، ئی کریارا گوهورین و نووکرئی بله زتر لی دکهن. ئه فجا هه ئرکی یا دیرینا دناقههرا نووخوازی و شوپاریزیندا دهست یی دکته. ل هه می جه و سهرده مان هه بوویه و دی هه ره هه بیت. ژ ئه نجامی ئی هه ئرکی یا دیرین، ده قین و یژه یی و فه لسه فی و هزری یین نفیسه ر و رهوشه نبیران روئاهیی دبین و دبنه نموونه یین ری و ریازان ژبو رفیشیتین داها تی.

کۆمه کا رهفتار و عورف و عه ده ت دنا ف جفاکیدا هه نه، جهی نه رازیوون و ره تکرنا رهوشه نبیر و که سین نووخوازه. لی پرانی یا خه لکی هه چکوهه یی (ب نافی پاراستنا ره سنا تی و سنجی جفاکی)، به ره ئانی ژی دکهن. ئه ف ره تکر و به ره ئانی کرنا دچوارچوئی ماله کی یان جفاکه کیدا، دبسته ئه گهری هه ئرکی یا دناقههرا رفیشتاندا و ل گورهی بابه تی هه ئرکی، ئاستین توندی و دژواری یا وی خویا دبیت. دله قته یه کا بله زدا نفیسه ر ئیشاره تی دده ته تیگه هه هه ئالی نی و دوستینی دناقههرا دوو رفیشتاندا: "ئه گهر بابن ته گوتبا من، عه نته ر دا بچین ئیکی بکوژین، بن پرسیار و به رسف هه ما دا ده سته م تفه نگا خو و بدوو ف که فم، من نه دگوتن کی یه و بوچی؟.. بپا ۷". هه له به ت ئه فه ساکارترین و ب وه فاترین شیوازی هه ئالی نییه کا موکه ل ده ف رفیشتا بو ری (باب و باپیر). ته رکیزا وان ل سه ر خوه یی هه ئالی نیی ب خوه یه، نه ل سه ر بابه تی هه ئالی نییه. ل هه مبه ر ئی رهفتاری، تیگه هشتنه کا دی یا ته رکیزی دکته سه ر بابه تی هه ئالی نیی، نه خوه یی وی، ل ده ف رفیشتا نوو هه یه (کور و نه ئی). خودانی دکانی ب نه رمی و ئارامی لی فه دگهرینیت: "ئه فه دوو سه عه ته تو شیره ت و ناموژگاریا ل مه دکهی،

دلوقانى، مرووت، وژدان، دادوهرى و براينى و بوسرمانه تى. و دوماهيى و ب شانازى ديبىزى دا مروقه كى كوژى.. بپا۷". ئەف شىوازى ھەفر كىيى د پرائى يا پشك و بۆيەر يىن رۇمانىدا ھەنە. ئوو ھەردەم ھەفسارنى راستى و سەر كەفتنى بەر ب لايى رفايشتى نووۋە دەيت (كو نموونە بەكى كەتوارى يا سوشاليە). لى كاردانەو ھيا رفايشتى شوپپار يىز، رەتكرا رەتكرايىيە و داكۇكيكرنە ل سەر سىنجى رەسەن و عورف و عەدە تان. ئەگەر چ بيايىن بەرەفانىكرنى نەمىن زى، ب رىكا بەھانە كرنى و پالدا نا ئوبالى، بەر ب ھىزە كا دى يا دەرۋە كارى يان مېتافىزىكىقە دەيتتە ھاژوتن، كو بەرەفانىيى ژ ھزر و رەفتار يىن خوە بكنە. د شروۋە كرنە كا رەوشا نالە بارا ھەيىدا، پېرەمپرەك دىبىزىت: "خودى چ تىرا ناھاڧىزىت؟ دەمى قىا ل خەلكەكى وەرگىر يىت دى گونە ھكارا دناڧدا مشەكەت. ئوول وى دەمى دى ھەژى كەرب و سزايى وى بن. ئەڧجا دى ستمەكارەكى ل سەر زالكتە.. بپا۸". ئەف زالبوونا دەولەت يىن كوفرى و خەلا و بەلا بسەرى قى مللەتنى باو ەردار دەيت سزايەكى خودايى يە.. بپا۹".

پالدا نا رەوشا نالە بار بەر ب سزايى خودايىقە، بەھانە كرنە كا رويتە ژ تېھزىر يىن ھەلسەنگاندە يى و شروۋە كرنە كا دروست. نە تنى ژ بۆ بەھانە كرنە سىنجى و عورف و عەدە تان، لى ھەمى بيايىن زيانا جشاكى ڧەدگرىت. ئەڧە زى ب سانا ھىترىن ئاوايى تىرامانا ئارىشە يانە. كەسەك ھزرى د خوە و شاشى يىن خوەدا ناكەت. ئوو ھەر ئەڧ ھەلوپىستى رەھايى و ھشكباو ەرە جفاكان دناڧ مەندىدا دەيلىت. ھەر وەكو مە گۆتى نڧىسەر سەردە رەيى دگەل كەتوارى يا سوشىالى دكەت و د پرائى يا بۆيەر و لەقتە يىن رووداناندا دگەل كەتوارى يا رەخنە يى تەڧلىھەڧ دكەت. دى بىن يىن ھندەك جاران و ل ھندەك جھان ھەفسارنى ئوبال و رەوشا نالە بار بەر ب خوە يى سەربۆر و تىگە ھىن ھەيىقە ئاراستە

دکت. بو نمونه: "نه گهر مه کوشتار و شهرمه زاريا جه له ولایین و نه هاوهند و نامه دئ و هه مه دانسی ژبیر نه کریا نه قه ب سه ری مه نه ده سات.. بپا ۱۱". ئوو سه ده می ده سته لاتداری یا ناغای زی بو نه زانین و نه چالاکي یا که تواری یا ملله تی قه دگه رینت: "دهوله مه ندیا ته ژ هه ژاريا مه و می چاکیا ته ژ ترسنوکیا مه و مه زنیا ته ژ خولی سه ریا مه یه.. هندی که ره هه بن تو دئ هه ره هه بی.. بپا ۱۵". ههروه سا د پیقاژویا بویه ران و نه نجمین گه له ک رووداناندا زی، هه مان هزر هاتیبه کرن و ب شیویه کی نه راسته وخو به ری کامیری دایه خوه گونه هبارکرنی و تیگه هی، مرؤف به ری هزر و کریارین خوه دچنیت. لی وه کو پرانی یا نقیسه رین که تواری و که تواری یا ره خنه یی، ژبیر نه کریه کو په یامه کا راسته وخو یا مینا وه عزی هه یینی بده ته خوانده ثانی و شیره تان ل خوانده ثانی بکه ت: "ل شوینا نه م نه فره تان ل وان ببارینین خوه چیکه یین باشتهر.. بپا ۲۴".

زیده باری ره سمکرنا ره وشا ناله بارا جفاکی دسه رده مه کی ناله باردا کو مینا ریپورتاژه کا دوکیومیئتکاری ژبو جفاکه کی ژاندار هاتیبه چیکرن. ژ بلی په یامین سه ره کی و شه نگسته یی یین ژینگوتی، کۆمه کا ئیشاره تین دی یین ره تکران و ره خنه گرتنا ره فتار و عورف و ئایبرده یین جفاکی تیدا هه نه (کوب ئاوایه کی بازنه یی پیکفه گریداینه). هه ره ئایبرده یه ک ژانه که و ئەف ژانه ب هه قرا دبنه ژانین له شی جفاکی کو بهر ب بوونه کا دیقه دهن. د قی بیایدان، دئ چهند ئایبرده و ره فتارین جفاکی یین رۆمانی که یینه نموونه و دئ خواندنه کا هه لسه نگاندنه یی و شروقه کاری یا دهروونجفاکی (Psycho-social) ده یینی ژبو قه کرنا هنده ک گری یین بویه ران و تیگه هشتتا وان په یامین ل پشت هه قوکین هونه ری هاتیبه قه شارتن.

باوهردارى و ئايرده يېن ئايىنى: روخسار و ناڧەرۆك

تېگه هې ساكارى هه مى ئايىنان ئه وه كو ژيانا مرؤڧى رېك بېخيت، بهرى
وى بلده ته باشيى و ژ خرابيى دوور بېخيت. باوهردارى ئه وه كو مرؤڧى
باوهرديه كا موكم ب تشته كى هه بيت و ئەڦ باوهرديه دكووراتى يا ناخى
مرؤڧيدا يا چه سپايى بيت. ئوو هه رسى ئە له ميئىن سهره كى يېن كه ساتى يا
باوهردارى (هزر و دلينى و رهفتار) ب شيوه به كى ئوتوماتيكى راسته قينه بهر ب
گه وهه ر و خوه يى باوهر يېقه ده ينه ئاراسته كرن. ئايرده يېن ئايىنى ژى، ئه و
كريان يېن ژبو خوياكرنا ئولداريى يان باوهرداريى ده ينه ئە نجامدان كو
باوهرى يې به يته ده ستىشان كرن. ئەم دكارين بېژين: ئايىن هزره و ئايرده
رهفتاره، ئايىن گيان و گه وهه ره و ئايرده له ش و روخساره. هه رچه نده كه ساتى
يا جفاكى يا هه قسه نگ ژ هه قگونجانا هزر و دلينى و رهفتارى پىك ده يت، ئوو
ده قى و يژه يى ژى ژ ناڧه رۆك و روخساره كا هه قگونجايى پىك ده يت. لى ده مى
مرؤڦ روخساره كا كرېت ده افېته سه ر ناڧه رۆكه كا جوان و هه ژى، يان جلكيى
به هله وانه كى بكه ته بهر گيانه كى هه لوه شيابى، هينگى مژار ب هه ميڧه (له ش و
گيان، روخسار و ناڧه رۆك)، مژه وى دبېت و دكه فته دجغزا گومانيدا.

ملله تى كورد ئيكه ژ وان ملله تىن موسلمانين نه عه ره ب كو پرائىيا كه لتور
و رهفتار و به ها يېن جفاكى يېن ره سه ن و پوختين كورده واريى دناڦ
ئيسلامه تييدا هاتينه بوهراندىن يان تېكه ه لكرن. ئوو چونكو پرائى يا ملله تى
كورد نه خوئنده وار بوون و زمانى عه ره بيى نه دزانين، له وا پتر ب ئايرده يانڧه
هاتينه گريدان و ئەڦ ئايرده يه بووينه پشكه ك ژ پىكه اته يا كه ساتى يا وى يا
جفاكى. نه دووره ژى، ئەڦ يېقه گريدانا موكم ب ئايرده يانڧه، كاردانه و به كا

ئايىنى بيت ژبو ھەبوونا ئايىنىڭ دى ل كوردستانى. كوردستان جىشاكەكى موزايىكىي فېرە ئايىنە و ل سەر شەنگستەيى خوەچىتراندنى و ھەژىتركرنى، ئەوئىن پتر ئايىردە يىن خوە زالترو بەرچاقتەر لى دكەن. د گىنگەشەيەكا دناقبەرا كۆمەكا ماموستا يىن ھەقالدا، دنخە يى مەسىحى و سلىمانى ئىزدى و ئازادى موسلمان پىكئە ل سەر مېزەكى روونشتىنە، ھەفدەرد و ھەفرياز و ھەفدەمن: "گرفتارىا مە ژتىگەھى (ئەز و تو) پىكھاتىە.. تا ئھا (ئەم) ل دەف مە رامانا كورد ئادەت. ھەردەمى مە گۆت (ئەم) و رامان ژى ئەم وەكو ئەتەو ھە ب ھەمى ھۆز و ئايىن قە، وى دەمى گۆتئىن وان دى ب دىجەلە دا چن.. بپ۲۴". ئەف داخووا ئىكگرتنا (ئەم) دناف چوارچۆقى ھەست و ھشيارى يا ئەتەو يى و ولاتىنىيدا، رەتكرنەكا نەراستە و خۆبا ئايىردە يىن ئالىكىيە و خوە داھىلانە دناف پرسىن گرنكىن ھەقبەند ب ولاتىنىيەھە كو (ئايىن بو خودى و كوردستان بو ھەمىيا.. بپ۲۴) بيت. لى ئايىردە يىن ئىسلامەتئى ھەمى بەر و بيائىن ژيانا كەسى كورد قەگرتىنە، خوە گەھشتىيە ئاڧىن كەسان ژى. كورد ئاڧىن عەرەبى ل سەر زارۆكىن خوە ددانن، چونكو زمانى قورئانئىيە. ئەگەر ئەم ب چاڧەكى ھوورى باركرى ب باوهرىن سەھكەينە ئى ئايىردە، دى بىنىن كو ئەف رەفتارە دكۆكا خوەدا دگەل ئايىن ئىسلامى ناگونجىت. چونكو ئايىن بو ھەمى مللەت و زمانان و ھەمى مرؤفايەتئى ھاتىيە، لەوا دەمى ئاڧىن عەرەبى مەھدەر بن ل دەف خودى، ھىنگى بابەت ژ بيائى ئۆلدارى بەر ب سەمتىن سىياسى و دەمارگىرى و سىياسەتا داگىر كەرائقە دچىت. ما دەم خودى ھەمى زمانان و تىشان و غەبىي ژى دزانىت، ئووب ناخى مرؤفان ئاگەھە، دى بوچى ئاڧىن ب زمانى عەرەبى ل رۆژا قىامەتى بنە مەھدەر؟

د له قته يه کا بله زدا ده مې حه جی رهمه زان ل زالگه هې ده پته راوه ستان دن و ده سته سهر کرن، دگه ل خوه دبېژتې: "خوه لى سه را، حه ج ل عه ره بستانى يه و ئيکى عه ره ب ناڅى وى حه جى نينه.. بپ ۷۰". ئەف تېه زرينا هه لسه نگان دنه يى ژبو ناڅى خوه، به رى وى دده ته وه رگرتنا هه لويس ته کى مجد کو ئيدى ناڅين عه ره بى بکار نه ئينيت: "من سوز دا نه گهر روژه کى من زاروک هه بن، ژبلى ناڅين کوردى بناڅ نه که م، و نه گهر ده ليڅه هه لکه فت. ناڅى خوه ژى بگوه روم.. بپ ۹۳". ئەف هه لويس ته کى کار دانه وه يى ژ نه گهرى به رئا ناڅى يا توندوتېژى و نه شکه نه دانه يى بو پيدا بوويه. ده مې مروڅ دکه فته دته نگاڅيه کا نه چاڅه رېکريدا، کومه کا په يڅين بوچى؟ دمه ژبى ويدا دلڅلڅن و ل گوره ي ئاستى جڅا کى و ره وشه نېبرى، کومه کا گومان و پرسيارين هه لسه نگان دنه يى ژبو سه ربور و رابردوى ده پته ئازراندن. ده مې حه جى پرسيارا نه نوه رى گه نج دکه ت کا بوچى هه ردوو رانين وى ب ئوتى ها تينه درويکرن؟ دبه رسڅيدا دبېژتې: "ب دروستى نزانم، به لى پشت راستم، نه گهر کورد نه بام نه څه ب سه رى من نه دئينا!.. بپ ۸۲". ئانکو کورد ينى يا نه نوه رى (نه موسلمان ته يى يا وى!) بوويه نه گهرى که فتنا وى د څى ره وشا ناله باردا و ب ده ستين کى؟ ب ده ستين برا يين وى يين موسلمان و به هه شتى.

دله قته يه کا دى يا جودا کرنا ئايبرده و باوه ردارييدا، دا يکا شرينى نه وا پيگير ب ئايبرده يانڅه و دوور ژ گه هه رى ئولداريى دبېژتې: "عه ره بى زمانى قورئان و خه لکى به هه شتى يه، مه لای ل سه ر خوتبى وه دگوت.. شرينى بکه نيڅه به رسڅا وى دا: دادى تو نه څا دا يکا کورد و بوسرمان و يا پيگير ب په ياما ئيسلام، تو باوه ر دکه ي تو نا چپه به هه شتى، چونکو تو عه ره بيى نزانى و ئيکا عه ره ب يا رويس و دلەيزيت دى چيته به هه شتى چونکو عه ره بيى دزانيت.. بپ ۳۹". لى نه گهر ئەم ب

چاڤه كې شروڤه كارى سه حكه ينه څان هه لويستين ټايرده ټاميزين ملله تى كورد (ټه وى عه ربه ي يا ټاينى نه زانيت)، دى بينين كو كريبه كا سروشتيه. چونكو ټه و مرؤف نه كاريت ب هزر كرن و ټيهز رينى تى بگه هيت، دى ب ديتنى و هه سټيكرنى خوه ټيكه هينيت. هه مى ملله تين نه عه ربه ين موسلمان، گه وهه رى ټاينى ب ټايرده ڤه وهر گيزاينه سه ر زمانين خوه بين داى كى، تنى ملله تى كورد تى نه بيت! نه دووره ټه ڤيلانه كا دى يا دژمن و داگير كه ران بيت كو زمان و كه لتورى كورده واريى دناڤ عروبه تا ئيسلاميدا بيهوژيت. ټوو گه له ك ژ ټولدار و باوه ردارين كوردين عه ربه يزان ژ څى گونه هى بى بهر نه بووينه، چونكو هه رده م وهر گيزانا ټاينى بو سه ر زمانى كوردى ب گونه ه و نه رها و راگه هاندينه. دبیت ژ بهر هندى بيت كو هه رده م ملله تى نه زان و ساويلكه بيت، كو بهر ژه وه ندى يين تاييه ت پى بهينه پاراستن و هه رده م ټه و بن سه ركيشى يا ټاينى يا خه لكى هه چكوهه يى بكن. ټوو ټه هه لويستى نيگه تيشى مه لا يين نه زان، يان ټه وين زانا و هه لپه رست، به رى ملله تى دايه وى چالا كو؛ "ل ته نگاڤين كه سكا بوسرمانه تيبى و لبه ر فره يى عه گالا عروبه تى و يين دن ب ناڤى خودى ژبه رته نگيا دونيا يى بو به ر فره يى يا به هه شتى پالده دن.. بپ ٦٦". لى هه رچه و بيت، كه سى ب روخسار موسلمان و ټه نجامده رى ټايرده يين ئيسلامى، دچاڤين جفا كيدا ب ټولدار و خودى نياس ده يته هژمارتن. څى ريزگرن و ته ڤه بوولا جفا كى، به رى پرانى يا خه لكى شاره زا دايه وى چه ندى كو كارين ل دژى گه وهه رى ټاينى بكن و ب ټايرده يان خوه تافيل بكن. دلته به كا د خوه داچوونيدا ده شتى دلنى خوه بو ئيسشى ڤه دكه ت و دبىرتى: "ب پارين به رتيلان من ڤتاره بو روژيگرا كرى و جلك بو ټفيژكه را، و هه كه پيره ده يكا من يا زيندى با هه لبه ت دا هنيرمه هه جى.. بپ ٢٢٣".

ئەف شوشتنا مالى حەرام د پرائى يا جفاكان و سەردەماندا ھەيە، جھى ريزگرتن و قەبوولكرنا خەلكىيە. لى ئەفە رامانا وئ ئەو نىنە كو خەلك نزانىت، بەلكو دزانن و ھەز دكەن وەسا بن، چونكو جفاك ب چالاكى سەردەريى دگەل روخسار و ئايىردەيان دكەت (نە دگەل نافەروك و گەوھەران). ئو ئەف تىگەھى پىروژكرنا روخساران، بەرى دەستەلاتداران ددەتە ئايىنپەرورەيى و قالىكى يا ئايىنى (روخسار) كو مللەتى ھەر دناف نەزانىيدا بەيلن و دەستەلاتىن خوە پى بدۆمىن. د فى بياقيدا نوكتەيەك ل دەوكى ھەيە دىيىت: "رۆژەكى شەيتان ھاتە ناف باژىرى و دەمى خانى يىن ھەقالىن خوە دىتىن، گۆت ئەف خەلكە چەند سەير و بى وەفانە، من ھەمى حىلە و درەو و دزى نىشا دان ھەتا ئەف مالە كۆمكرى، ل داويى زى ل سەر خانى يىن خوە دنقىسن مالى خودىيە!". مينا مۆدپلەكى يا لى ھاتى كو ھەر كەسەكى دەولەمەند دىت، خوە ب ئايىردە يىن ئايىنىقە گرىدەت و دىتە جھى ريزگرتنا خەلكى ھەچكۆھەيى. ئو ھەر ژ ئەزەلدا، چاقى مرۆقى يى ل ريزگرتن و تەقەبوولا جفاكى. ئەف حەباندنا ئايىردەيان بوويە وەرەقەبەكا كارىگەر و ھەردەم تاكى كوردى موسلمان پى ھاتىيە خاپاندن و پى دەيتە خاپاندن. ھەر ژ سەردەمى معاويەيى كورئ ئەبوسفيانى و ھەتا نۆكە زى، دەستەلاتدار ئايىنى مينا وەرەقەبەكا پەستى و ئاراستەكرنى بكار دىتىن كو بەرژەوھەند و دەستەلاتىن خوە يىن رەھايى پى پيارىزن.

ژ لايەكى ديشە زى، ئەف تىگەھىن رەھايى يىن ژ ئىسلامى ھاتىنە وەرگرتن، ھەمى بەروپياقەن ژيانا كەتوارى زى فەدگرن و ب رىكا چاقلىكرنا دەستەلاتا ئايىنى و جفاكى خوە ب سەر رەفتارىن رۆژانە يىن نە ئايىنى زى داددەت؛ "چ

باژیره کئی سهیره، پیقهه و بایه خئی مروقی ب بهایئ جلکین وی یه. بلا دقه رگری
 بن!... بپ ۱۶". لی نفیسهر د فهگیرانا بویهه و تیگهه و په یامین خوهدا، مینا رهوشا
 هه دژا جفاکی هزر و رهفتاری دکهت. پشتی قئی ره هاییکرنا هه می تشت و
 بابه تان، ده رگه هئی ریژه ییکرنئی ژی ل بهر خوانده فانی فه دکهت. ب زیده هشیاری
 یا ترؤمایقه سه ره ده ریئ دگهل قئی رهوشا دیرؤکی یا بهر ده وام دکهت و بابه تین
 ره هایی بهر گومان دکهت. ب تیهرزینه کا گوماندار دگهل سوئی یین مزگه فته کا
 کوردستانی دناخفیت، "کیژان حاکم، گاوری دادوهر یان باوهرداری زوردار چیتره..
 بپ ۱۰". ئانکو مهرج نینه هه می باوهردار دادپهروهر بن و مهرج نینه هه می
 زوردار باوهردار و ئابین پهروهر بن. هه ر دئی بیاییدا ئامازه یه کا دی یا ریژه یی
 بهر چاف دکهت کو مهرج نینه روخساری جوانئ مروقی نیشانا جوانی یا هزر و
 رهفتارین مروقی بیت. ئه و گه نجی جلکین وی ب بویاغا خانیا هه مهرهنگ و ل
 نیزیك جفاتا سوئیان نفیژ دکر و گه نگه شا وان ده بیست. ب ئاوایه کئی
 گومانکیئ مهرمدار دبیتئی: "باوهرداری ل ژیر چهوساندن و نه نفالایان گاوری چوار
 فروکین پاراستئی؟! بپ ۱۰". ئه ف ریژه ییکرنا هزر و تیگه هان، بهرئ په یامین
 رؤمانئ بهر ب سه متا که تواری یا سوشیالیقه دبهت (کو کاریگری یا که سئ
 تاك ل سه ر تیگه هین جفاکی ده ستیشان دکهت). ههروه سا ده نگئی نفیسهرییه ژ
 پشت ریژکان ده رده کفیت و دبیتئیت، فه ره ژ نهؤ پاشقه ئه م ل شونگره کئی دی
 یئ باستر و بهر هه مدارتر بگه ریپین کو ژیا نا خوه یا که تواری یئ بدؤمینین.

هه ژئ ئامازه پیکرنئییه کو دده مین قهیران و رهوشین ناله باردا، ئابین (ب
 روخسار و ناقه رؤکفه) باسترین و چالاکترین په ناگهه و ئارامگه ها خه لکیئ
 هه چکوهه یی یه. ئوو چونکو ئه ف خه لکه نه گه لهك شاره زایه د گه وههر و بنه ما

یئن ئایینیدا، ئاییرده و روخسارین ئایینی دگهل تیگههین گشتی یئن جشاکى (کو ههفته مامکهرن) تهقلیههف دبن و جهی ههف دگرن. ب فی چه ندى ژى، دبیت کهسه کى دووره ئایین ب روخسار و ئاییرده بیته کهسه کى ئولدار، یان کهسه کى دى یی پیگیر ب بنه ما یئن سه ره کى یئن ئایینیقه نه ئاییندار بهیته دیتن. هه رچه وا بیت، ئەف ئاییندارى یا ژبو روومه تى یا جشاکى دژيانا روژانه یا که تواریدا به ره ههست دبیت و خه لک پی دکهفته دناف گیزه فانکه کا ره واتى و نه ره واتیندا. دله قته یه کیندا دهشتی دبیزته هه قالى خوه: "ل پیشچاف ریژی ل مه دگرن و دناخی خودا نه فره تا ل مه دبارینن.. بیپ ۲۲۲".

ئەف دووانیزما هه قلدزا ریژگرتن و قهرفاندنی، مینا عه ثره کى رهش دادده ته سه ره هه قبه ندى یئن جشاکى و تیرۆژکین روئاهى یا تیگههین هه شه ننگ دبریت و بهرئ مروفى دده ته هه لویتسته کى ره هایین پیگیری یان ره تکرئى. ئەوین پیگیر؛ ئایینی ب روخسارین دره وین و نافه روکا هه ژیشه قه بوول دکهن و به ره فانیه کا مجد ژئ دکهن (کو ب ناخی شوپپاریز هیننه نیاسین). ئەوین ره تکرنا شوپپاریزی دکهن و ب چاهه کى مشت گومان و هه لسه نگاندنیه یی ل هه مى تیگه ه و ئاییرده یان دتیرن، ب نووخواز دهینه نیاسین. ئوو هه قکى یا دناقه را شوپپاریزی و نووخوازییدا، هه قکیه کا دیرینه و دهه مى جه و سه رده ماندا هه بوویه و هه یه و دئ هه ره هه بیت ژى. ئەفجا نفیسهر وه کو ئالاهه لگرئ نووخوازیی، ب ئاویه کى گومانکى ل هنده ک رهفتاران دنیريت: "کورده و بوسرمانه و روژه لاتیه و هزرا وی یا فه بویه، نه فه چه وا دگهل ئیک دگونجن.. بیپ ۲۷۷". ئانکو فیایه بیژیت کو هزرا فه بووی دگهل کورد و موسلمان و روژه لاتییان ناگونجیت. لئ ئەف گومانه ژى ب ئاویه کى ره هایى دهیته

دەربراندن، هه‌موو کورد و هه‌موو موسلمان و هه‌موو رۆژه‌ه‌لاتی... نه‌شێن د مه‌ژی فه‌کری بن!

ره‌هاییکرنا هزر و هه‌لوێستان، ژ نه‌گه‌ری بێزاری و بێتۆمیدی یا که‌تواری یا ره‌خنه‌یی، یان ژ نه‌گه‌ری نه‌دله‌جه‌کرنا هزرین گوهورینخواز و شوڤینیزما نه‌ته‌وه‌یی په‌یدا دبیت. لی چونکو نفیسه‌ری هه‌ولدایه‌ کو که‌تواری جفاکی وه‌کو هه‌یی ره‌سمکه‌ت و هه‌روه‌کو مه‌ گۆتی بکه‌ته‌ ریپۆرتازه‌کا دوکیومیتتاری یا سه‌رده‌مه‌کی که‌تواری یا جفاکی و ب ناڤی رۆمان یان ده‌قه‌کی وێژه‌یی پیشکیش که‌ت. چافکی کامیری ژ ره‌هایی یا هزر و تیگه‌هان به‌ر ب سه‌متا ره‌فتار و روخسارین ئاینیشه (یان جفاکیشه) ده‌ت: "ئه‌م ژ عه‌ره‌با خلاس بووین و ژ عه‌ره‌با خلاس نه‌بووین!..؟" ٩٨.

ئه‌ز وه‌سا دبینم کو نفیسه‌ری ده‌قیته‌ بێژیت: نه‌گه‌ر هوون باوه‌ر ژ هه‌می هزرین دەربراندی نه‌که‌ن، نه‌فه‌ ره‌فتاره‌کا نه‌کوردی و نه‌رۆژئاڤایی، رۆژانه‌ ل پیش چاڤانه. نه‌فه‌ ژ (ب هزران)، دهربرینه‌کا نه‌هۆشی یا نفیسه‌رییه‌ کو نه‌و بزمارین عه‌روه‌ته‌ی ب ناڤی ئیسلامی د له‌شی جفاکی کوردی قوتاین، شوینین وان هه‌ر ماینه‌ و ده‌مه‌کی درێژی تیه‌زرینین گوماندار و هه‌لسه‌نگاندنه‌یی پی ده‌قیته‌ هه‌تا‌کو د هینه‌ بنه‌رکرن.

ره‌ه‌شێن ناله‌بار به‌ره‌مه‌ی نه‌زانین و سه‌ربۆرین هه‌زاره

ل گه‌ره‌ی تیۆرا زانینی (Learning Theory)، مروف ب سه‌ربۆرین خوه‌ بین که‌سۆکی فییری زانین و شاره‌زایی یین ژیانن دبیت. هه‌روه‌سال گه‌ره‌ی تیۆرا شروفه‌کاری یا ده‌روونی ژ، که‌ساتی یا جفاکی یا مروفی نه‌نجام و

بەركارى ھەر يېنچ سالين دەسپىكى يىن ژيى مۇۋىيە. ئانكو ئەم دكارين بېژين كو دىسپلينا پەرورەدىيى و سەربۇرېن كەسۆكى پىنكەتەيىن پىزانين و شارەزايى يىن ژيانى بۇ كەساتى يا ھەقسەنگا مۇۋى دەستىشان دكەت. ئەفجا ئەگەر مۇۋ خوەدى سەربۇرەك دەولەمەند و دىسپلینەك ھەقسەنگ و ھەفگونجايى بيت، دى بيتە كەسەكى بەرھەمپەنەرى ئالا ژگرى يىن دەروونى. لى ئەگەر سەربۇرەكا مشتى دەردەسەرى و ترس و ترومادارى ھەبيت، ئەگەر چ دىسپلینين دياركرى نەبن (ژ ئەگەرى نەزانينى و فەچغاندنا بەردەواما سەردەمى زارۇكىنىي). دى كەفتە دقەيران و گرى يىن دەروونيدا و ھەردەم دى دەفركىيەكا نافخۇيى يان دەرفەيى يا بەردەوامدا ژيت. ئەفە ژى دى مە بەرف خاڧى و نەبەرھەمپەنئىفە بەت. ئوو ما دەم ئەف كەساتيە دناف خىزانەكىدا دژيت و خىزان بچووكترين يەكەيا جفاكيە و جفاك پىناسەيا وەلاتيە و وەلات جەستەيى نەتەوويە و نەتەووە دناف جغزا مۇۋفايەتپىدا گەشە دكەت، ھەمى ب ھەفرا مينا سنسلەكا پىكفەگرىدايى ئاكامى دكەنە سەر ھەف و ب ھەف ئاكامدار دبن. د ئەنجامدا كەلتۆر و رەوشپن دياركرى (ب ھەمى تىگەھ، رەفتار، عورف، عەدەت و بەھا يىن جفاكشە) پەيدا دبن و ھەمى بياڧين ژيانى ب خۇفە دگرن.

نڧيسەرى ئى رۇمانى، كورى جفاكى خوەيە. تپدا ژيايە و گەشەكرىيە. ھەمى خۇشى و نەخۇشى، گەشپىنى و رەشپىنى، سەركەفتن و داكەفتنن جفاكى تامكرىنە و گەشتىيە ئاستەكى كو تپھزرىنەكا ھەلسەنگاندنەيى و رەخنەيى دجفاكىدا بكەت. ئەف تپھزرىنە لىگەريانەكا بەردەوامە ل بياڧەكى دى يى گەشتەر و ئاڧاكەرتەر ژبۇ جفاكى. د ئى لىگەريانا مينا وان فەيلەسۇڧين ل خوەيى

يا خوه دگهرن، ئاماژه بىڤين مه رهمدار دده ته هنده ك دانانگه هين گرنگ و كاريگره
دچيكرن و ئاراسته كرنا ديروكا گه شه كرنا جفاكي كورديدا:

۱. ديروكا ته په سه ركرنا ملله تي كورد ژ لايي داگيركه رين عه ره بغه:

نخيسه رى هه ولدايه ئى ره وشا هه يى، ب ديروكا پر مه ينه تي و دهرده سه رى
يا ملله تي كورد به هانه بكه ت. ب ريكا فلاشباكين په هله وانان، ئاماژه ب
سه رده مي رژيما بو رى يا عيراقى دده ت و وه سفا زيندان و كرياتين
ئه شكه نجه دانين وي دكه ت. د له قته يه كا بله زدا و ب ريكا فه گيرانه كا خه به رى،
ئيشاره تي دده ته سه رده مه كي ديروكا كه شن: "ئه گهر مه كوشتار و شه رمه زاريا
جده وللاي و نه هاوهند و نامه دي و هه مه دانى ژبير نه كرنا نه فه ب سه ري مه نه ده ات..
بپا ۱۱". كو نيشانا به رده وامي يا ته په سه ركرنا ملله تي كورده. ئى ته په سه ركرنى نه
تنى داگيركرن و پاشفه برن ب خو فه گرتبو، لى كرياتا ب عه ره بكرنا زمان و
كه لتور و هزرا ملله تي ژى ب خو فه دگرت. بابه تي ته عريي ئيكه ژ وان
بابه تين گرنگين ئاكامه كا خراب ل سه ر ده روونى ملله تي كورد كرى. نخيسه ر
ئيشاره ته كا مه رهمدار دده ته ئى چه ندى و ل سه ر زارى حه جى ديپريت: "ل قي ره
كورد ده ينه دهر به دهر كرن و عه ره ب لى ئاكنجى كرن، كيلوعه ره بىڤين پو شى ره ش و خودان
عه گالين چه كدار ده ينه دي تن... بپا ۷۷". هه روه سا د فه گيرانا سه رده مي به رى
سه ره له دانيدا، ب تيروه سه لي وه سفا كريات و ساخله تين رژيما هه لوه شيابي يا
عيراقى دكه ت دكو ئاماژه يه كي بلده ته پاشخانا ده روونى و جفاكي يا كه سى
كوردى نو كه. هه ر ژ وه سفا گشتى يا باژيران ده ست پى دكه ت: "ئه و پارى د
مه رنخن بو وينه و په يكه ر و مي هقاندارى و پرو پا گه ندى ژبو جوانكرنا رويى خويى
كرى... بپا ۲۱". يان "ل سه ر ديوارى ئافاهى وه كو هه ر جهه كي ژ وه لاتى درويشم

بدهستخه تهكئ مهزن دنقئسئنه، به عس رئكا مهيه، ئهم هاتئنه دا بمئئن، گهئ عه رهب
 ئئكه و خودان په يامهكا نه داره.. بپ ٧٨". هه تا دگه هته وه سفا شئوازي هؤفانه يئ
 گرتن و زئندانكرن و ئه شكه نجه دانئ. شئوازي دهسته سهر كرنا چه جيئ سهر باز
 و ئه و گه نجئ شقان، باشترين نمونه يئ هؤفاتي و سته مكارى يا رژئما
 هه لوه شيايى يا عئراقئنه. ده مئ پرسىار ژ وى گه نجئ شقان دهئته كرن كا بوچى
 هاتئيه گرتن، دبئژئت: "ب دروستى ئه ز نزانم، بهئ پشت راستم ئه گهر كورد نه بام
 ئه فقه ب سهرئ من نه دئئنا!.. بپ ٨٢". دله فته به كا دى يا زئندانئدا، كرىاره كا
 ئه شكه نجه دانئ وه سف دكه ت: "برن كوژبه كئ سندوقهك وهكو رادئو يئن كه فن وائىرئ
 وى ئئخستئيه سوچى و دوو وائىرئ رويس دئبلئ وى يئن به رانى ئالاندىن.. بپ ٨٠".

ئه ف هه وئئ ته عئرب و ته په سهر كرن و ئه شكه نجه دانا له شى و دهروونئ،
 دنبه پاشخانا جشاكى يا كه سئ كورد و ل گوره ئى پاشخانا ترؤمايى و
 نه ساخلم، هزر و رهفتارئن كه سان د هئته ئاراسته كرن. كاردانه وه يا سروشتى يا
 ل هه مبه ر ئى پاشخانئ، دوو ئاراسته نه: يان دئ خوه ته سلئمكه ت و ب
 كه توارئ هه يئ قايل بيت، يان ژى دئ ل دژ راوه ستئت و خه باتئ ژبو نه هئيلانا
 وئ كه ت. ئانكو مرؤئى كورد ب ئى پاشخانا هه يئ دكه فئته به رانبه رى هه ردوو
 جؤرئن ئئگه تئف و پؤزه تئفئن خه بات و به ر خودانئ. ئقئسه رى خوه ل هه ردوو
 جؤرئن خه باتئ كرىبه خودان و ب ئاوايه كئ هونهرى ده ر برئن ژئ كرىبه.
 به ره مئ خه باتا پؤزه تئف سهره لدان و رزگار بوونه. به هله وان ب شه هنازئفه
 دبئژته هه فالئ خوه يئ عه رهب: "كورد ژ ده هئزئن تارئاتئا هه وه به ره ف رؤنا هئا
 ئازادئى ده ركه فئتن.. بپ ٢٦٤".

ئو دەر باره‌ی خه باتا نیگه تیفا دلددا ژی، ب په شیمانی و هشیار بوونی دهر دپریت. ددانوستاندنه‌کا دهر باره‌ی رهوشا هه‌ییدا، حه‌جی دبیتژته که‌نعانی؛ "تو دزانی که‌نگی ب دروستی نه‌ز په‌شیمان بووم، کو نه‌فا پی یه من ب هه‌روه گوری نوممه ل عه‌ره‌بی یه کری؟!.. بپا۹". لی وه‌کو هه‌می بویه‌ر و تیگه‌هین دی یین دجشاکیدا، که‌سێ کورد پتر باوه‌ر ژ چافین خوه دکه‌ت و ئه‌و تشتی به‌ره‌ست و ب چاف ده‌یته دیتن کاریگه‌رت‌ره ژ تشتی گوتی، نفیسه‌ر ژی (وه‌کو کورئ جشاک) پتر ب خه‌باتا پۆزه‌تیفقه گری‌دا‌یه: "نه‌گه‌ر مه‌ کوشتار و شه‌رمه‌زاریا جه‌له‌ولایی و نه‌هاوه‌ند و نامه‌دی و هه‌مه‌دانی ژبیر نه‌کریا نه‌فه ب سه‌رئ مه‌ نه‌ده‌هات.. بپا۱۱".

لی ژبو راکرتنا هه‌سه‌نگی یا دناقه‌ه‌را هه‌ردوو جوړین خه‌باتیدا (وه‌کو هه‌ر که‌سه‌کی ئالۆز و شه‌پرزه)، په‌نایی دبه‌ته به‌ر ب کارئینانا ئالاقئ به‌هانه‌کرنی (کو ئالاقه‌کی به‌رگریک‌رنا مه‌ژییه)، دا‌کو ب شیوه‌یه‌کی هه‌ژی، خه‌باتا فه‌شارتی یا باژیران په‌سن بکه‌ت. هه‌ر ل ده‌سپیکئ و ددانوستانه‌کا ره‌وشه‌نییرانه یا دگه‌ل شرینا هۆزانفاندا، ئیشاره‌تی دده‌ته وی چه‌ندی کو: "هه‌ستی نه‌ته‌وی ل جه‌م مروقت کورد یا ب هیزه لی هشیاری نه‌ء... بپا۲۰". ب هه‌زا من، ب جودا‌کرنا هه‌ست و هشیاری، نفیسه‌ری ئیایه هه‌قه‌به‌رکه‌نه‌کی دناقه‌ه‌را ره‌فتارین وه‌لاتئ و مه‌ و وه‌لاتین پیشکه‌فتی یین ئوروییدا بکه‌ت و هه‌ست و هشیاری بکه‌ته جووتکه‌کی هه‌دف‌ژ یان هه‌فکویف مینا جووتکی روخسار و نا‌قه‌روکی. ژبو شروقه‌کرنا ئی چه‌ندی ژی، ره‌فتاره‌کا مشتئ هه‌ست و دلینی یا هه‌لچوویی دکه‌ته نمونه: "ئیکی گولانی، سه‌ره‌رای وی پیشکه‌فتنا نه‌وروپا ل هه‌می بوارین ژبانی بخو‌قه‌ دیتی، کریکار خو پیشاندانا دکه‌ن، و ل روژه‌لاتئ نا‌هه‌نگا دگیرن و ل ده‌وی ل

بەر ددهول و زورنال بەر دەری شارهوانیی دلەیزن، ما ئەقە نە جەئ پرسیاری یە؟.

بپ ۲۰."

هەلبەت نەیسەر مینا هەر رەوشە نەیرەکی ئیدیولۆژیستی شۆرەشگێر، پەياما خووە وەسا ئاراستە دکەت کو فەرە هەمی هزر و کریار دبه رژه وەندا قالبی ئیدیولۆژی یا دیارکریدا بن. ب ئی چەندی ژى هەر کریارەکا بکەفته دقالبەکی رەوشە نەیریدا، دئ ب هشیاریی هیتە نیاسین و ئەو کریارین دی یین ژ دەرڤەى بازنەیی پەيام یان گۆتارا وی، ب هەستی دھیتە ل قەلەمدان. ئانکو هشیاری دبیته نافەرۆک و هەست دبیته روخسار. لئ کا چەوا فەرە هەردوو جەمسەرین روخسار و نافەرۆکی هەفسەنگ بن هەتا کو دەقەک یان بەرەمەکی جوان و هەژى ژى پەیدا دبیت، هەروەسا ژى فەرە هەست و هشیاری ژى ل هەمان هەفسەنگی بگەرییت.

ئەو ب خووە کەساتی یا جفاکی یا مەرۆفی ژ سیگۆشە یەکا گوشە یەکسان (هزر و دلینی و رەفتار) پیک دەیت. کاردانەو یین رەفتاری و هەست و هەلچوونین دلینی و هشیاری یا هزرینی پیکشە دگونجایینه و هەر گۆشە یەکا ب یا دی ئاکامدار دبیت. ئەفجا ئەو کەسی ب هەستەکا نەتەو یی یا ب هیژ، هەلوێستەکی دیارکری وەردگریت (ئەگەر ل دەسپیکى هەلچوون بیت ژى)، ل گورەى سیتکی پیکهاتە یا کەساتی یا جفاکی (ب شیوہ یەکی ئوتوماتیکی) دئ بەر ب هشیاریی شە چیت. ئانکو هەست و هشیاری ئەگەر نە هەفالجیمک بن، سەدەم و ئەنجامن و هەفته مامکەرن. د گفتوگۆیا دنایبەرا دەشتی و غانمی عەرەبدا، غانم ب هەمان تیگەهی هەچکوه یی باو پرسیار دکەت:

- دهشتی نه گهر تو په روږده کړیې حکومه تې و شوره شې بی و نه فقه رایا ته بیت؛
نه فجا یې ژبې خو هه میې پشته ری چ دبیریت.

- یا وان هه سته و یا مه هوشیاربه، چونکو نه م ل گه ل ژه نگارا دفن بلندی و بی
وژدانی یا هه وه ژیاينه، ره فشتا زیاد و یه زیدی خودی هه وه بکوژیت.. بپ ۲۶۵.

نه و ب خوه پرسپاره کا ره و او و سروشتیه کو ژ خه بانکه ره کي نیکه تیغی باژیری
بهیته کرن. لی به رسفا په هله وانی کو کور دپه روهره کي گنده له (ل گوروی
روودانین رومانې). به هانه کرنه کا فالایه ژ هشیاری، نه مازه ده می هه فوکا خوه
ب نفرینه کا هه لچوونا که ربغه بوونی ب داوی دینیت. دکه لتوری کور دیدا
نفرین ئالافئ نه بوونا ده سته هلات و هیژییه. نه ف له قته یا فلمی، ئالوزی و
دوودلی یا نفیسه ری خویادکه ت کو یی که فتیبه دناقه برا پیشمه رگه یین رزگار که ر
و ئوین "نه هنگی قرش یی به رژه وه ندا ملله تی دسه ره می تشتان را دانای و یا خو
دسینگئ شه هیدان را چکلاندی.. بپ ۱۷۵". هه کو هه موو تشت و تیگه ه و ره فتار و
هزر و دلینی د سهرده مه کیدا سه روین دبن، ره نگفه دانا وئ ل سه ر نفیسه ری
ژی ئاشکرا دبیت، چونکو نفیسه ر ئافرنده یی ده قی رومانیه و رومان خودیکا
وی ژیا نییه، نه و او ژی خه بهر دده ت.

۲. نه نفال:

کریارا نه نفالین رهش (ل سال ۱۹۸۸ع)، ئیکه ژ وان کریارین هؤفانه یین
رژیمه به عس ل دژی ملله تی کورد بکارئینان. پرانی یا رومان نفیسین کورد ب
شیوه یین راسته و خو یان نه راسته و خو ئیشاره ت کرینه قی کریاری و وه کو
پانه کي رهش ب سهرده را دوکیومینتاری یا دیروکا عیراقیقه هه لایستییه. د قی
رومانیدا ژی، که سه ک نه مایه نه نفالئ ژی نه گرتی. خوه جه میلا یا له شفرؤش

ژی قوربانی یا ئەنفالییە: "پشتی لیبوریئا سەرکردایەتی وەک کەرێ پەزی ئەم کومکری، ئەو ئیک بو ژ یین کە لا نزاری ب بلوکا کوشتین.. بپا ۱۹۶". هەرچە نەدە رۆمان ب خوە نە بەحسی ئەنفالییە. لی نفیسەری گرنگییە کا مەزن دایە ئەگێرانا فی بۆیەری و هەردەم یی بەرەف بوویە کو پەنجەرە یەکی ببینیت و تیرا بچیتە دناف ئەگێرانا فی روودانا دلته زین و جەرگسۆژدا. د پیناسە یە کا شاعرانە یا دەسپێکیدا نفیسەر دبیژیت: "ئەنفال. دەمی ئەف ناڤە دەیتە بەیستن، زمان لال دبن، سەزین قە لەمان دشکین، تنی ئیک تشت دەمینیت کوشتن و وێرانکرن، سوتن و تالانکرن، ئەو رۆژە یا ئەرنافی مروفایە تی هاتیە تانندن ل ژیر پەستا بەرژە وەندان، خودی، نایین، مروفاتی، رەوشت هەمی تشتین جوان هاتنە بەرژە کرن و یی، چاک هاتنە ژبیرکرن.. بپا ۱۰".

ئەف کربارا بوویە ئەگەرێ ئازراندن و هزاندا وژدانا هەمی جیهانی، ئاکامە کا ترومایی یا نیگە تیڤ کرییە سەر کەسانی یا تاکێ کورد و نەدووڕە هەتا نوکە ژ بەرژەنگ و نیشاین تروماداری ل دەف هەندە کە سین ئەنفال بووی مابن. ئەفجا سروشتییە کو کاردانە وە یین هەلچوون و کەرفقە بوونی ل نک کوردان پەیدا ببن و داخین دلی پە دەریژکەن. دلە قتە یە کا بیرهاتین ئەنفالییدا: "چناری بەرسفدا و بیرهاتین سەربازگەهین نزاری و سەلامیی دکرن و دگۆت: ئەو تولا مروف ب دەستی خوە قەنە کەت و حەیفی ل سەر خوارانە کەت، ما بو چی یە؟ خودی دی وان ل ناگری دوزەخی دەت، مانە. و دی چ گەهتە مە؟ دەستی خویی چە پی بلند کر و تبلین خو ئیک گماشتن، ئەف سیویە قیا بیت تولا خو و یا دایک و باب و مللەتی خو قەکەت ژ ئەنفالچی یین عەرەب و موستەشارین کورد، ل دونیایین نە ل جەهکی دی.. بپا ۳۵". ئەف هەلوێستی مشت کەربوکی و ئامازە یین چاندنا کەربن (هەرچە نە ئەگەر ژ لایین دەروونیشە رەوا و سروشتی بیت ژێ)، دگەل وی

تېگه هې ھشيارى يا نه ته وھىى ناگونجيت، ټهوا نقيسه رى څه بهر ددهت. چونكو هشيارى ب هزر كرنين كوور و هه لسه نگاندين كه توارى و لوژيكيه هه ښه نده، ټه هه لويسته رى تنى هه لچوونه كا دلينى يا هه ستين فير هابى يه. لى وه كو هه ر هه لويسته كى دى بى ر هڅنه گر و گازنده كهر، نقيسه ر ب شيوه يه كى هشيارانه ئېشاره تى دده ته وان خزمه تين بو ټه نفال بو بيان هاتينه پيشكيش كرن و دبېزيت: "ټه نفالين ناخ و دهروون هه ژاندين و تير رهزىل و بى روومه ت كرين، تنى بويه درويشمه ك لسهر پاته كى رهش (ټهم شه رهمه زار دكه ين...) و ل جقاتا فه دگيرين خودى مه زنترين تولقه كهره.. بپ ١٩٦".

ټه شيوه زوى رهڅنه گرتنى دكه فته د بن رپياز كه توارى يا رهڅنه بيدا، چونكو ژبلى گازندان چ شونگر و پيشنيزان پيشكيش ناكهت. ب درپژاهى يا رومانى، هه رده مې ده ليقه ك هه با نقيسه رى كريار ټه نفالين ئينايه بيرا خوانده ټانى؛ جار وه كو فه گيران، جار مينا ټاكام و سه ربارك، ټوو جار رى مينا چاره نقيس. ټه فه رى دوو تيرامانان ب خوځه دگريت، يا ئيكى ټه وه كو ټى كريارى بكه ته زه نگلېك دگوهى خوانده ټانى كورد دا و هه رده م بينته بيرى داكو په يامه كا هو شيارى يا دوژا ملله تى كورد بگه هينتى. يا دووى رى ټه وه كو بكه ته به هانه يه كا رهڅنه گرتن و گازنده كرنى ژ ده ستلانا جفاكى يا هه يى، كا چه وا خه لكين بهر پرس و ده ستلانا نانى خو ه پى دخون، نقيسه رى گازنده يان پى بكه ت. د له قته يه كا مينا ترپانه و ئيستيهزا پيكر نيدا دټاهاهين دادگه هپشه پيره مپره ك ژ به رده ستكى پرسى: "ټه فه چ گيله شو كه؟.. / خيزانين ټه نفال كريان، باوه رنما مرنى دروست دكهن، پشتى بريار ژ په رله مانى ده ركه ټى... / وه سا دياره براين مه سه ركردين كورد بى هپشى كرنه!... بپ ١٤٠".

ئەو ب خوە بېرادانا پەرلەمانی و چیکرنا پەسەندین تۆمارا مرنی، نیشانەکا باژیرفانییە و دکەفتە دخانا هشیاری یا ولاتینی و نەتەووییدا. چونکو دیارکرنا چارەنقیسی (چ باش بیت یان خراب) جۆرە چارەسەرییەکە ژبۆ ئاریشین هەلاویستی داکو هەر کەسەک ل گورە رەوشا نوو ژيانا خوەیا رۆژانە بدۆمینیت و رییا چارەنقیسەکی دی، یان تۆمیدەکا دی بشەقینیت. لی ئەف هەئوکا داویئ "وەسا دیارە برایین مە سەرکردین کورد بی هیقی کرنه!... بپ ۱۴". پتر بیئنا رەخنە و ئیستەزایەکا بیزارکەر و بی هیقیکەر ژئ دەیت. نەدوو رە مینا هەر هەئوکەکا دی یا خەبەری ژبۆ داکوکیکرنی و پشتراستکرنی ئینا بیت. لی چونکو رۆمان یا مشت گازندە و هەلوپستین نەرازییوون و رەخنەئامیزە. لەوا پتر بەر ب شروئەکرنا ئیککیفە دچیت. هەر چەوا بیت، ئەرکی نقیسەری کەتواری ئازراندا بابەتانه و ئەف گازندەیه ژئ، پەيامەکا ئازرانلی یا نقیسەرییە ژبۆ تیهزین و بەرگومانکرنا هەندەک رەوش و بابەتین هەیی.

۳. کۆچا ملیۆنی:

کۆچا ملیۆنی ئەوا ل دوماهی یا ئادارا ۱۹۹۱ی روودای، کارەساتەکا دی یا مللەتی کورد بوو. ب هزاران خیزان و ب ملیۆنان کەس بەر ب توخیین ئیران و تورکیافە رەئین (ژبەر لەشکەری عیراقی). ل ئەگەری ژئ چ خیزان نەبوون عەزیزەکی خوە ل غەریبی نەهیلای. نقیسەر د بیرهانتین حەجی رەمەزاندا ب کول و کەسەرئە دبێژیت: "کەس نەئەگەر یا بی پارچەک ژ خۆل ویری بن ئاخ نەکری!! بپ ۹۶". بابەتی کۆچا ملیۆنی وەکو بابەتەکی لاوەکی هاتیە دناف بۆیەرین رۆمانیدا، تنی ژبۆ بیرناین و دوکیۆمیتتکرنا ئی کریارا دیرۆکی ئامازە پیکرییە؛ هەندەک جارن ژبۆ رسواکرنا داگیرکەرین کوردستان و برا یین

مه یین ئایینی ئینایه: "دهمئ هیژین هه‌په‌یما نا د هه‌وارا مه هاتین قاییل بووم کو
 براین مه ژ ساخله‌تین مروقاتی د شویشتینه.. بپا ۹۵". ئەو برا یین مه ب نافی
 ئایینی دخاپین و ژ دۆزا نه‌ته‌وایه‌تی دوور دکەن. ژبو ئی چەندی ژی، مشه
 جارن ئامازه یین راسته‌وخۆ و یین نه‌راسته‌وخۆ داینه ئی براینی یا ژ دره‌و.
 ئووب له‌قته‌یه‌کا کاریکاتۆری خوه ل بابەتی ئایینی ددهت و کوفریه‌کا به‌زاندا
 تیگه‌هی ئیسلامه‌تی ئەنجام‌دهت: "د به‌ری من ئیک ته‌حسی، زارۆیه‌ک ل ملی. ب
 نافی هه‌ری که‌فت، دهمئ رابووی ژ هه‌ری سوور ببوو. ب جویی مه‌لاتی و ره‌دینا سپی.
 به‌ری خو دا ئه‌سمانی و ژ بیژاری جه‌مه‌دانیا سپی ل پیلین زی دا. گازیگر و ده‌ستین خو
 درێژکرن ئه‌سمانی و ب ئیشانه‌ گوت، ما به‌س ئینه‌ نه‌و هه‌می. دی تو به‌لا خو ژ مه
 قه‌که.. بپا ۹۵-۹۶". ئەهه ژی په‌یامه‌کا نه‌راسته‌وخۆیه کوچ جارن ملله‌تی کورد
 ژبه‌ر ئیسلامه‌تی یا خوه تۆشی ده‌رده‌سه‌ریان نه‌بوویه، هه‌رده‌م پرسا نه‌ته‌وه‌یی
 سه‌ده‌می سه‌ره‌کیی کاره‌ساتین کۆمکوژ و دلته‌زین بوویه.

هنده‌ک جارن ژی، مینا دلده‌ریژکرنه‌کا ده‌روونی ل سه‌ر زاری ئه‌وین د
 سه‌ربۆریدا ژیاين، قه‌دگيریت کو بیسته ئەگه‌ره‌کی ئارامی یا ده‌روونی و
 دلده‌ریژکرنی: "سێزده روژین له‌ نه‌ه‌لاتی. ژسه‌رما و برسا و وه‌ستیانی، روژا هه‌شتی
 بوو، هه‌کو پی من هه‌ودای و گولتا بن که‌فشین که‌فلکرین.. بپا ۹۵". ئو هنده‌ک جارین
 دی، ژبو ژبیرنه‌کرنی و هاندانا رفیشتی نوو ئینایه کو بیسته پالده‌ره‌کی دۆماندا
 خه‌باتا نه‌ته‌وه‌یی: "ل گوندی ده‌شتانی یی بووی، ل به‌ر که‌قره‌کی لوی شه‌فا زکی ئه‌سمانی
 دریای. کوچا ملیونی، کوره‌ک و کچه‌ک ل ویری قه‌شارتن، ژ سه‌رما و برسا مرن. چووم ب
 دوو زاروکا ئیک به‌ری من دبه‌زی و ب پیچولکا فی قه‌گه‌ریام من ناقه‌ر ده‌شتان، ئەز بخو
 ژبیر ناکه‌م به‌لی دهمئ نه‌و مه‌زن دبیتا دا نه‌و خو ژبیر نه‌که‌ت.. بپا ۹۶". ئانکو ئەف
 له‌قته‌یین به‌ز و ژنشکانفه، کۆمه‌کا په‌یامین مه‌رمه‌دار ب خۆفه دگرن: رسوا

کرنا داگیرکهران، درهوا دیرینا براینی یا ئاینی یا دگهل دژمنان، دلده ریژکرنا دروونی و ژبیرنه کرنا کاره ساتین دیرۆکی. ئەف داکوکیکرنا ل سەر بیرئاینی و خوە ژبیر نه کرنی، کوب بابەتین رسوا کرنا هەلوێستی براین موسلمانەتی و بەزاندنا پیرۆزیانقە بارکریه، ئامازەیه کافە شارتیبه ژبو هەولدانین ئافاکرنا کادی و بوونە کادی یا لەزەتا ژانان وەستاندی.

٤. شەڕی براکوژی:

مەرەم ب براکوژی ئەو کۆهەقولاتی یان هەمملەت یان هەفتایین یان ژێ هەفتەتەو، شەڕی هەف بکەن و هەف بکوژن. ئەف جوړه شەڕه سەرا چ بیت و کی حەق و کی نه حەق بیت، نه ره وایه، چونکو ژ دەرڤه ی چوارچۆفی یاسایا وەلاتی دەیتە ئەنجامدان. ل هەر جەهەکی یاسایه کاسەرور نه بیت، دی هەفکێ یین نەرەوا ژبو دەستە ئینانا دەستەلات و ئابۆری یا وەلاتی پەیدا بن. نەدووورە پرائی یا وەلاتان و جفاکان د شەڕین براکوژییدا بۆری بن و دبۆرن. دبیت ئەف جوړی شەڕی ژێ قۆناغە ک بیت ژ قۆناغین وەرارا مللەتان بەر ب چەسپاندن و سەرورە یکرنا یاسایا وەلاتیقە. هەرچەندە دەهەمی رهوشاندا، کەسە ک فی جوړی شەڕی ناحەبیینیت، لی ل جەم مللەتین هیشتا نه رزگارکری و بندهستدا کاره ساتە ک مەژنه و دژمین داگیرکەر مینا زەمینەیه کاب بیت ژبو مەرەمین خوە یین دژمنکارانە بکار دینن. د ئەنجامدا، بزاقین رزگار یخواز و پلانین پێشدا برنا جفاک و وەلاتی دکەفیتە دناف گۆمە ک مەند و نەلشدا. ئەگەر پاشقە نەژفرن ژێ، پێشقە ناچن. د لەقتەیه ک دناف ریرەوا بۆیە راندا، نفیسەر ئیشارەتی ددەتە شەڕی براکوژی ک فاکتەرە ک دی یی دیرۆکی ژبو پاشقە مان و رهوشا نالەبارا جفاکی خویا کەت: "یی تفتەنگ ب ملیقە

یئ دەبانچه د بەر شوینکی را و یئ دووربین دستوی دا. بازاری چەکی یئ گەرە، گەرەکا دی یا شەری خوکوشتنی دەستپیکریه و ل کە پکی چالدییران خۆ دووبارە دکەت، پلنگین سە و تاژی پیئە موفتەلابوین ب ساناهی دەینە رافکرن.. ۵۵-۵۶."

پشتی سەرەلدانی شەری براکوژیی دنایبەرا گەلەك ژ گروپین سیاسی پەیدا بوو، لی مەزنتەرین شەر ئەو بوو یئ دنایبەرا هەردوو پارتی یئین سەرەکیدا چیبووی (یەکیستی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان). ئاماژە یا نەیسەری ژی ب شەری یەکیتی و پارتی، دوو ئیشارەتین ئاشکرا ددەتە خواندەفانی؛ یا ئیککی نافی شەری براکوژیی ب خۆکوژیی ددەتە نیاسین کو سەرۆکی پارتی ئەف نایە دانا بوو سەر شەری. یا دووی ژی ئیشارەتدانه ب کە پکی کو مەرەم پی کە پکی حەمەد ئاغایە ل سپیلکی. پیشمەرگە یئین پارتی و یەکیتی بو ماویەکی نە کورت سەرا گرتنا فی کە پکی د شەری کێ گرانئ خوەکوژییدا بوون. ب دلشەواتییەکا فەشارتی و داخبارینفە خویا دکەت کو ئەو "پلنگین سە و تاژی پیئە موفتەلابوین ب ساناهی دەینە رافکرن.. ۵۶". ئەفە ژی ئیشارەتە کە ژبو گۆهورینا هەژیتی و پەهلەوانی یا شەری رەوا و یئین نەرەوا. دەمی پیشمەرگەیان ل دژی داگیرکەرەن شەر دکرن، وەکو پلنگان بوون و سە و تاژی یئین داگیرکەرەن پیئە د موفتەلا بوون، چونکو هەمی مللەت ب دل و جان دگەل دۆزا پیشمەرگەیی بوون. لی دەمی تۆکە ب ساناهی دەینە رافکرن، ئاماژە یە کە کو مللەت ب دل و جان ل دژی شەری وانن.

ب شان لەقتە یئین بەلەز و سەری، نەیسەری قیایە چەندین بابەتان بەازرینیت. ژلایەکیفە ئاماژە یە بو دیرۆکا نوو یا کوردستانی کو دبیتە بەهانە یەکا بەرھۆز و شروڤە کرەنەکا هەلسەنگاندنەیی ژبو رەوشا نالەبارا سەر دەمی رۆمانئ.

ژلايه كې ديقه ژى، ئىشاره ته كا ره تكررئيه ژبو فى جورئ شهرى كو دوو سه متين دياركرى يى ده ستنيشان دكه ت؛ سه متا ئيكي هه بوونا بازاره كا نه ياسايى يا چه كيه: "دناف شويتك و پاخلين واندا يان ل دوكان و مالمين نزيك، هه مى جورين چهكى و ته فه مه نين و ئاميرين گه هاندئ.. و بو جارا ئيكي و نه ل فله كى نه مريكى ده بانجا دوپشك و يين بيده نگ و نارنجوك ل كولانا ته نگ و ل سه ر به تانيه كا كه فن دپيشانداينه.. بپا ۵۶". هه بوونا بازاره كى ب فى شيوهى، نيشانا لاوازي يا ياسايى و نه بوونا ده سته لاتا كه ب هپزه. ئه فه ژى كار دكه ته سه ر هه مى موثك و گه هين ژيانى كو ب ئاكامه كا مشت بيزارى و بيتوميدى ل سه ر تاكين جفاكى خويا دبیت. يا دووى ژى سه متا سه ر باركين شهرى براكوژيى يه كو زيده بارى كوشتن و تالان و ده رده سه رى يين شهرقان و خيزانانين وان، هه روه سا دبسته بيا فه كى زه مينه خو شكه ر ژبو بازرگاني پيكرنا ب دوژى و زه رگه هليدنانين ژ لايى دژميين هه لپه رست و داگير كه ر فه. د وه سفكرنا نه نجام يان سه ر باركين شه رپدا نفيسه ر دبيرت: "هند دبن قوربان و هند دبن ده وله مه ند. ده ليشا بازرگانين دين و دونيا و هه ر مشه خور وئينته ازبه كى يه دا تيرين كه رب و كينا ژه هراوى بهاقيزن.. بپا ۵۶".

دووانيزما ئاغاتي و خولاميني

د جفاكى كشتوكالين كورديدا، ئاغاتين روله كى كاريگه ر د ژيانا خه لكيدا هه بوويه. خه لكى جفاكى دناف گرؤيىن دياركرى يين ب ناقى عه شيره ت يان گوند يان بنه مالدا ژيايه و گه شه كريبه. ئه ف خه لكى ب موكمى پيئكه گريدايى هه فده رد و هه قبه رژه وه ند بوويته. به رژه وه ندا كه سوكى يا هه مى تاكان دناف به رژه وه ندا كو مي دا دبه وژيت و به رژه وه ندا كو مى ژى ب به رژه وه ندا بلندا عه شيره تيشه هه قبه نده (كو كه ساتى يا ئاغاي يان بنه مالا وى نوونه راتى يا فى

بهرزه و نندا بلند دکهن). خه لکئی هه چکۆهه یی، ئارامی و تنهاهی و بهرزه و نندا
 خوه دناڤ ئارامی و بهرزه و نندا گشتی یا عه شیره تپیدا دبیینت. لهوا ب لهش و
 جان بهرزه ئانیی ژ عه شیره تا خوه دکهت (چ حق بیت یان نه حق). ئەڤجا داکو
 ئارامی یا دهروونی یا کهسی تاك نه هیته کهرافتن، خوه ب دهه مه نا عه شیره تیڤه
 گریددهت و خولامینی یا ئاغای ل سهر ههر پایه یه کا دی یا ژ دهرفه ی بازنی
 عه شیره تی د چیتربینت. دلته یه کا شرۆڤه کاری یا پیکهاته یی کهسی کورد دا،
 نفیسه ر ئامازه یه کئی دده ته ئی پڤه گریدانا مینا فلی و پیرۆزیی ژبو چیترباندنا
 خولامینی یا ئاغای ل سهر کاری عه سکه ری یا حکومه تی؛ "سوفی عه مو: ئه وئ ژئی
 خوه ب قه چاغیی بوراندی، ل چول و چیا. ب خولامینی و دویڤه لانکی یا ئاغایه .. کاری
 وی دزی و ریگری بوو بو ئاغای و تنی نان و زک. هه می کرن دا هه ژده هه یڤین خزمه تا
 سوپای نه کهت.. بپه". ئەڤ بابته ته بیره مه ل بابه تی ژیانا که هی و نه دیار
 دبیینت. ئەو ب خوه خولامینی یا ئاغای نیشانا ژیانه کا که هی و جیرباندیه، لی
 عه سکه ری یان خزمه تا سوپای ژیانه کا نه دیار و مژداره. هه می کهس ب فیره یا
 خوه، هه ز ژ ژیانا که هی و جیرباندی دکهن. کورد دبیزن: "ده وئ جیرباندی
 چیتره ژ ماستی نه جیرباندی". ههروه سا خزمه تا سوپای مشتته ژ یاسا و ریسا
 بین پیگیریی، مرۆڤی دچوارچۆڤی کۆمه کا رینمایاندا کونترۆل دکهت. ژلایه کئی
 دیڤه ژی، خزمه تا سوپای چ ناقداری و لههنگی یین عه شیره تی نه ده تی،
 چونکو هه می عه شیره ت ب وه کهڤه ئی و ل بن سیبه را هه مان یاسا و ریسایان
 کار دکهن. ئەڤه ژی دگه ل عورف و تیگه هین که سه کئی نه خوینده واری
 هه چکوهه یی ناگونجیت، چونکو هه رده م ل وی هه زریه کو عه شیره تا وی
 باشتربینه و ئاغای وی چیتربینه. ئوو ژلایه دهرونیڤه ژی، چیترباندنا خزمه تکرنا
 ئاغای ل سهر خزمه تکرنا سوپای دهوله تی، بیایئ چاڤلیکرنا ئاغای بو دهیته

ره‌خساندن و هه‌رده‌م که‌سی‌ن بنده‌ست چاڤلیک‌رنا زالده‌ستان دکه‌ن. هن‌دی ل بنده‌ست هه‌ستا خولامینی و دو‌یقه‌لانکی‌ی هه‌یه، ده‌می ب ه‌یز دکه‌فن. هه‌ستا ئاغاتی‌ی ل نک گه‌شه دکه‌ت. نه‌دوو‌ره ژ‌ی، ل ده‌ف ئاغای خولام بن و ل سه‌ر که‌سی‌ن ژ خوه لاوازتر (بۆ نمونه دگه‌ل خ‌یزائین خوه) مینا ئاغای ره‌فتاری دکه‌ن. ب ئ‌ی چه‌ندی، تو‌شی دووانیزما ئاغاتی و خولامینی دبن. ئانکو ده‌مان ده‌مدا ئاغایه و خولامه ژ‌ی، هن‌دی پ‌ی چ‌ی بی‌ت ره‌فتارا ئاغاتی‌ی دکه‌ت و هه‌رده‌می که‌سه‌کی ژ خوه مه‌زنتر یان ب ه‌یزتر دیت، د‌ی ره‌فتارا خولامینی که‌ت. نفیسه‌ر ئ‌ی دووانیزمی ل سه‌ر هه‌می باژ‌یرئ قادا بۆ‌یه‌رین رو‌مانی دچه‌سپینیت: "ل باژ‌یرئ مه، یئ چوار فه‌لیته ل دورا خو دیتن، می‌رچاکه و ده‌می ماقویله‌ک دیت ده‌ست ل سه‌ر سی‌نگی یه و نه‌گه‌ر هات و ژنه‌ک دیت، دون جوانه.. بپا١٦".

ئه‌ف دووانیزمه، نه‌ تنئ ل سه‌ر خه‌لکی هه‌چکوه‌یی دچه‌سپیت، به‌لکو ئاغاب خوه ژ‌ی ئ‌ی بی به‌هر نین. هه‌رده‌می ده‌ست‌لاته‌کا ژ خوه ب ه‌یزتر یان مه‌زنتر دیت، ب هه‌می په‌رلاخی و سیفه‌ت‌ین ئاغاتی یا خوه، ره‌فتار‌ین خولامان دکه‌ت. دبیت ل ده‌ف پ‌رانی یا جفاکان وه‌سا بی‌ت. ئوو نه‌دوو‌ره ژ‌ی پشکه‌ک بی‌ت ژ سی‌اسه‌تا سه‌رده‌ریکرنئ و دی‌لوماسی‌ی. لئ ل جه‌م ملله‌تی کورد (ژ ئه‌گه‌رئ کۆمه‌کا فاکته‌ر‌ین خوه‌یی و بابه‌تی)، ئاسته‌کی دژواری نه‌ هه‌ڤسه‌نگی یا که‌ساتی‌ی وه‌ردگری‌ت، کو هزر و ره‌فتار و دلینی یا که‌سی کورد ل هه‌مبه‌ر ئاغای و یا ئاغای ژ‌ی ل هه‌مبه‌ر هه‌ڤه‌لات‌ییان نه‌ وه‌که‌ه‌ف و هه‌ڤگونجایینه. ئوو ژ ئه‌نجامی ئ‌ی دووانیزمی، مرو‌ڤ ب روخسار و ڤالیکی یا تیگه‌ه و بابه‌تانقه ده‌یته‌ گر‌یدان و خوه ب کووری نا داه‌یلته دناڤ رووداناندا. تنئ باوهر ژ تشت و بۆ‌یه‌رین به‌ره‌سه‌ست و ئه‌و‌ین ب چاڤ ده‌یینه دیتن دکه‌ت. دل‌ه‌فته‌یه‌کا د

خوداچوونا "دهشتی" دا، نفیسەر ئیشاره تی دده ته فی پیقه گریدانا فالیکی و روخساران: "مروفا نافرندیه کی سهره، روژا یی پاکژ ب چافی کیمی تا هه قزینا من ل من دنیری و دهمن بویه دز و بهرتیل خور بومه سهیدایی هیژا.. بپ ۲۲۳". ئەف ههستکرنا ب گونه هی و نیرینا هه لسه نگاندنه یی، شروقه کرنا دووانیزما رهفتارین مروقییه. گریدانا به های مروقی ب هه یی و یقه، به ری هه می خه لکی دده ته وی چه ندی کو خوه هه ییکه ن داکو د چا ئین جفاکیدا ریژدار و هه ژی بن. ل شوینا خولام بن، رهفتارین ئاغای بکن. خوه نیری ککرن و خزمه تکرنا ئاغای ژی ژبو هندیه کو ژ خه لکی دی جودا بن و د چا ئین واندا هه ژیتیر بن. ئەگه نه ب مالی بیت، کریارا ترسی و ترساندنن دی فی چه ژی بو تریکه ت. که سی کورد (نه دووره هه می جفاکین کشتوکالی و هۆز پهروه) ب دوو تشتین سهره کی داخبارن؛ یی ئیکی هه بوونا مال و سامانی یه، کو ژبانه کا هیسان و بهخته وهه بو خوه دانیت و خه لکی پی بده ته کاری (یان ب کیمی بیخته د بن منه تا هاریکاری یین خوه فه). یی دووی ژی هه بوونا هیز و دهستهلانا جفاکیه کو خه لکی پی بترسینیت و پاریزیت ژی. ئەفجا دی دویقه لانک بو پهیدا بن و خه لک دی حسابه کی بو هیزا وی که ت. ب کورتی ئەم دکارین بیژین کو ترس و تیرکرنا زک و بنزکان فاکته رین سهره کی یین ژ دهستدانا ئازادی یا که سوکی و نه مانا سهروه ری یا یاساییه.

جفاکناس و دهرووناس وهسا دده نه خویاکرن کو مروقی سی غه ریزه یین سهره کی هه نه (غه ریزه یا ژباری، سیکی و پایه داری). هه ژ ئەزه لدا هه تا ب ئەبه د (د هه می جه و سهرده ماندا)، خه بات و کیفه راتا مروقی ژبو تیرکرنا ئان هه رسی غه ریزه یانه و ژییاتی یا وی یا هه شه ولاتینی و ملله تینی ژی ل سه ر

شه نځستې تير کرنا فان غه ريزه يان ده پته ده ستنيشان کرن. ده مې مروځ هه ژار و
 برسي بيت، که سوکار و خز مېن وی يېن نيزک و پاشی عه شيرت ده وهاری
 ده پ. نه گه ر ئيکی فیا ژنه کي بو کورئ خوه بينيت يان کچا خوه بلده ته شوو
 (تير کرنا غه ريزه يا سيکسي)، ديسا هاريکارين به رهه ف و به رده ست، هر
 عه شيرت و که سوکارن. نوو ل داويي ژي پايه داری يا مروځي ب جه و
 خه لکي ويشه گر يدايه. تير کرنا فان غه ريزه يان ب خوه ويستي يان خوه نه ويستي
 بهرئ مروځي کورد دايه عه شيره تگه ربي کو ريزگرته کا ب هوځي يان نه هوځي
 بو هه بيت. نه دووره ترسا ژ ده ستدانا نارامي و هاريکارين (دده مېن پندځيدا)،
 بهرئ وي/ وي بلده ته ئي پشه گر يدا نا ب دل يان ژ نه دل. نوو ب هزرا من،
 نه فه يه سه ده مې لاوازي يا ژيياتي يا نه ته وه يي و وه لاتيني ل ده ف عه شيره تين
 کوردين ل ناف باژيران خرغه بووين. نه ف ژيياتي يا ژيگوتی ب سيمينار و
 گوتارين ره وشه نيري و هسيارکرنئ و شيرت و وه عزين روژا خوتبي ناهيته
 راسته کرن و ناراسته کرن. هه رده مې وه لات يان سيستم بکارت فان غه ريزه يان
 ب وه که هڅي و دادپه روه رانه ژبو هه مې ملله تي و بي جوداهي دا بينکته،
 هينگي دي ژيياتي يا ملله تيني و وه لاتيني ل سه ر يا عه شيره تي زال بيت.

د ئي هه څرکي يا ده رووني يا ساردا، ژيياتي يا که سي کورد (نه وي گوندي
 ل باژيري دژيت، يان نه وي باژيري بي ب ره سنانتي يا تيگه هين گوندي
 دژيت)، دکه فته دپشوپاشيه کا کوژه کدا و نه هه څگونجاني دنيخته دنابقه را هزر
 و ره فتار يدا. ده مې حه جي شاهين کورئ خوه يي ره وشه نيري و ل دژي ناغاي
 شيرت دکته، دپيژتي: "کورئ من دا توځي نه خو شيا نه بي، وي بيژه يا خه لکي دځيت
 و وي بکه يا ته دځيت.. بپ ۵۲". نانکو ب شيويه کي نه راسته وخو، بي کورئ خوه

فیروی دوروویاتی دکهت هه تاکو بکاریت ب بهخته وهری دناف جشاکیدا بژیت. ئەف دوروویاتی یا قه بوولکری، دبسته ئەگه ری دووانیزما که ساتیی کو ب ساویلکهیی دناف باز نهیی ئاغاتی و خولامینیدا بگه ژیت. دەمی نئیسەر هزررا خوه دقئ پیکهاتهیی نه گونجایی که ساتییدا دکهت، ههست پی دکهت کو فاکته ره کئ دهروونی و جشاکئ دپاشخانا پیکهاتهیی که ساتییدا ههیه. ب شیوازه کئ نه راسته و خو دهر برینئ ژئی دووانیزمی دکهت: "مروؤئی کورد سه خله ته کا دهروونی یا سهیر ههیه ل نزمیی دژیت و جهزل جهین بلند دکهت.. بپه٤". لی وه کو رهوشه نیبره ک و رهخه فانه کئ که تواری یا سۆشیالی، هه ولدهت کو ئاکاما که سی ل سهر راسته کرن و باژیریکرنا تیگه هین جشاکئ خویاکهت. ل دهسپیکئ وهسفا رهوشا ههیی یا ئاغای و کوچکا ئاغای و رهفتارین وی دکهت:

- ههردوو لایین کوچکئ دپری زهلام بوون، هه ر ئیکئ ب ژور دکهت دهستی راستئ دریزژ دکره دهستی ئاغای و دهستی چه پی ل سهر سینگی و هندهکا ملی وی ماچی دکر.. بپه٤٩.
- ل سهرئ دیوانئ دهمن دکهنی، ژ زکی و پیههل وهک دهستین مایستروی لدهمن ژه نینا سمفونیه کا شوپارتی، یان جانه گایه کئ لدهستین هولنه ندا ریته کری دهه ژیا. کوچکهک ب مهرمهری و جهلانی و بان ب نیگاری مهراکشئ نه خشانندی.. وینهیی رهش و سپییئ ئاغای جوتهک جهمه دنیا و بهرگیزین بهکر بهگی و ژنافته نگئ تا بن که فشا ب رهختا پیچای. لناف جوته کئ تشهنگا وهکو پیتا (x) پتر وهکو وینه کئ ناشویی بهرچافه.. بپه٤٦.
- ئەفه بووی زهلامین سیه گوندا ب گوپالی دهازوتن و موته سهرفئ لیوا موسل ژئ دترسیا و هه فرکیا نوری سه عیدی دکر.. بپه٤٦-١٤٧.

- شاهین خزمین ته دبیزن نهغه چهند روزهکه کچا ته مالا میری خو هیلايه و وان ژ مروشایینی گازندا خو گه هانسیه مه، له ورا قیسا بیست بزویترین دم هه گهرت مالا خو.. بپ۵۰.

- ناغا چاقین ناغای تیکچوون، هه چکو دوویشکی پیقه دای، بهری باخیت نیکی: (چاوا هوسا دگهل مروشین مه زن دناخشی)، یی دی: (نهغه نه یی دیوانایه) و دهلیقه هه لکه فت هه ر نیکی کوتارا خو یا نایینی و نه ته وهی و رهوشی بهاقیتته بازاری و دلسوزیا خو بو ناغای ده ربیریت.. بپ۵۱.

- سوز بیست پاشی هندی لبهک دخی ده بانجی دا قالا که مه سه ری وی و دهستی راستی ل سهر شویتکا خوه دانا.. نه زنی پشت راستم عه بدی، چونکه دزانم تو نه نهو زه لای یی سهرشوری ل سهر خو هه بوول بکه ت. و دهستی خو ل ملی دا.. بپ۱۵۲.

دخان نمونه بین ژیگر تیدا، نفیسه ری ب تیروته سه لی به حسی بابه تی ناغاتی کریمه و هه می جه مسهرین هه هه بند ب فی دیاردا جشاکیه ژبو تیهراندن و هه لسه نگاندنی نازراندینه. رهفتارا خه لکی ل هه مبه ر ناغای، رهفتارا ناغای دناغ خه لکید، مال و مولک و سامانی بنه مالا وی، ئیشاره تین هیز و شیان و دهسته لاتا وی ب پوختی وه سفکرینه. پاشی دهیته سهر شیوازی سه ره ده ری یا وی دگهل ناریشه و گرفتاری بین خه لکی و کاردانه وه یا خه لکی ساویلکه و دویقه لانک ل هه مبه ر فه رماین وی بین مژدار. نه ف دیارده مینا دهسته لاته کا خوه سه ره دناغ له شی دهسته لاتا وه لاتیدا، نه فجا ژبو پاراستنا فی دهسته لاتی، ناغا هه می شیوازی رهوا و نه رهوا بین سیاستا ئیحتوا کرن و هاویشکرن و پاشقه برنا عه شیره تا خوه بکار دئینیت. هه لویستی نفیسه ری وه کو ره تکر نه ک بو فی دیاردی، ل پشت تیدیتین په هله وانئ سه ره کی خویا دبیت، ده می دبیزیت؛ "نازادی ب مه نده هوشی ته ماشه ی مهیموونین سیرکی دکر، چونکه نهغه جارا نیکی بو ل

کوچکا ئاغایه کی حازر دبیت، باوهر نه ذکر کو هیش خه لکه کئی هو مایه، ل سهرده می داگیرکهری نه زبه نی و ل چاخئ کوردینیئ نه زبه نی و سه د نه زبه نی.. بیپه ۴۹". ئەف نامازه یا بله ز و ب تویفکل کو بیهنا گازنده و ره خنه گرتنی ژ دهسته لاتا کوردی دهیت، کا بۆچی ل سهرده می داگیرکهری و کوردینیئ ههر دووان هه مان دیارده هه بیت؟! ره خنه فانی که تواری یا سوشیالی، وه سا هزر دکه ت کو که سین خه باتکه ره دجفاکیدا، هه می بۆیه ره و روودانان ب شیویه کئی رادیکالی دبه رژه وه ندا بلندا ملله تیدا دگوهورن. لئ چونکو ئاغاتی دیارده یه و ره هین هه موو دیارده یان دناف ناخ و کووراتی یا دیتن و هزرکرن و ره فتارین خه لکیدا چاندیه، له وا پیدئی ب گوهورینه کا ل سهر ئاستین کۆمی و ده می دبیت. ههر گوهورینه کا ل سهر ئاستین جهی یان تاکی بهیته کرن، دشیاندا یه کو پاشقه فه گهریت (خۆ ئه گهر شیواز و کاراکتهر هاتبئه گوهورین ژ). نه دووره ره وشا گوهوری، پشتبه سنتی ب هه مان تیگه هین چوویی بکه ت کو هه مان ره فتارا نه خوازراو دووباره بکه ت، ئه گهر خرابتر نه بیت: "ل سهرده می داگیرکهری نه زبه نی و ل چاخئ کوردینیئ نه زبه نی و سه د نه زبه نی.. بیپه ۴۹". ئەف بابته بیرا مرۆقی ل نموونه یه کا دیرۆکا ده ستپیکا ئیسلامی دئینیت، ده می هه مان مه زنین وان یین سهرده می جه هاله تی (د تیگه هئ ئیسلامی) بووینه مه زنین وان ل سهرده می ئیسلامی ژ. ئه و موسلمانین ب ده ستی بنه مالا به نو ئومه یه هاتینه کوشتن (ده سهرده می ئیسلامبوونا واندا)، گه له ک پتر بوون ژ وان موسلمانین دشه پین دژایه تی کرنا ئیسلامیدا کوشتین. لئ ده می جفاک هه می ب هه فرا بابته کی یان دیارده کئی ره ت بکه ت، گوهورین ل سهر ئاستی ده می په یدا دبیت و سهرده می ژیانئ ب هه میقه دهیته گوهورین، هینگی دشیاندا نابیت پاشقه فه گهریت. ئەفه ژ، بیرا مه ل نموونه یه کا دی یا دوماهی یا سهرده می ده وله تا ئیسلامی

دئینیت، دەمی ئەتاتورکی خیلافەتا ئیسلامی ئیلغاکری و تورکیا کرییه دەولهتەکا مەدەنی. ب کورتی، هەر گوھۆرینەکا ل سەر ئاستی گوھۆرینان کەسان یان جەهان بیت، نەجھگیر و بەروەختە. لئ ئەو گوھۆرینا ل سەر ئاستی کۆمی و سیستەمی ژیانئ بیت، جھگیر و دۆمدریژە.

زێدەباری کریارا رەتکرن و نەحەباندنا دیاردا ئاغاتیی، نفیسەر (ب پەيامین خوە یین ئاراستەکار)، هەولددەت کو بابەتی بئازرینیت و خەلکی بەر ب پەيامین خوەیین چاکسازی و راستفە کرنیژە پالدەت. ئەف پەيامە ل سەر دوو ئاستان هاتینە ئاراستەکرن؛ ئاراستەیی ئیککی، ژبو خەلکییە کو خەلکە هیژ و دەستەلاتا ئاغای بەرفرەه دکەت. ئەگەر خەلک خوە ژ ئاغایان بدەنە پاش و ئاریشین خوە نەبەتە دیوانا ئاغای، ب شیوہیککی ئوتوماتیککی دئ رۆلی وی هیتە کزکرن. ئەفە ژی پیدقی ب هشیارکرن و رەوشەنبیرکنا یاسایی هەیه. لئ ئەف ئاراستەیه بیی پالپشتی و پەژراندنا دەستەلاتا میری (حکومەتی) ناهیتە کرن. ئوو چونکو حکومەت ب خوە پالپشتی یا ئاغایان دکەت ژبو کۆمکرن و خرثەکرن دەنگان و پاراستنا هەفسەنگی یا جشاککی موزاییکیی فرەهۆژ. دئەنجامدا، ئەو ب خوە ژی بەر ب رەفتارین ئاغاتییە دجیت. ئەفجا باشترین زەفی ژبو چاندنا فی تۆفی گوهورینکار کەسی تاکە. نفیسەر ب هەلچوونەکا دلینیی سەرەدەریی دگەل کەسی تاک دکەت و هاندەت کو کاردانەوہیکە دەملدەست ژی دەرکەفیت؛ "هندی کەر هەبن دئ هەر ئاغا هەبن.. بپە۵۲". ئەفە ژی هیساترین و لاوازترین چەکی هەفرکییە. ئاراستەیی دووی، ژبو دەستەلاتا حکومەتی و خوەییی ئاغایانە. هەلبەت نفیسەر دزانیت کو بانگەوازی یا نەدەستپۆردانا کارین یاسایی و بکارنەئینانا سیاسەتا فیکرابەردانا گوندیان، ژبو

ئاغاي گازی یا ل دویف گورگییه. لهوا سهردهریی دگهل ههلوئیستین وان یین نهکوردپهروهرا نه و نهژیاتی یا وان دکهت، سهردهریی دگهل چیتراندا بهرزهوهندی یین تاییهت ل سهر بهرزهوهندا گشتی یا وهلاتی دکهت، کو خواندهفانی بهر ب خالین رهش و پر فهیتی یا ب نه نیا ئاغایه راکیشیته دچهپهری خواهدا. دلتهیهکیدا ئیسقی سهرسورمان ب ههیهتا ئاغای و مه دح و سهنا یین بابی خوه ژبو بنه مالا ئاغای، پرسیار دکهت کا ئه و وینهیی ب دیواریشه یی دهسپیکا شوره شییه؟ باب ب مجدی لی فه دگیریت: "خو بیدهنگ بکه ههی بهرازئ نه زمان دریز، ما جارهکی بو مللهتی ئاغایهکی کارهکی ب ناموس کریه! وینهیی وی یه دهمی سهروک چهته.. بی۱۴۷".

چه تهیی ب هه موو هوکار و فاکتهر و بهرزه نگیین خوهفه، ئامازهیه کا راسته و خوویه ژبو خیانه تا ئاغای دگهل مللهتی (ب خه لکی عه شیره تا خوهفه ژی). دهه مان ئاراسته دا، نفیسهری هندهک په یام ژبو تیهرزین و هه لسه نگاندنا خواندهفانان هیلاینه (کو ئه و ب خوه)، بریارا وهرگرنا هه لوئیسته کی دیارکری ل هه مبهر ئاغای وهرگرن. دهمی عه بدیی دویقه لانکی ئاغای د زیندا ئیقه په شیمانی یا خوه خویا دکهت، ئهف دانوستاندنه دناقهرا وی و برایی ویدا چیدبیت:

- برا... سهری من گهرمکر، نهز دسهردا برم، کوری سهی نهز پالدام و ههر وی شهقی دامه دست پولیسان و ددیوانا و یقه هاتمه که لا بچه کرن.
- ههفالی قهلی. مه هه میا خوژ ته دابوو پاش و ههر توژ دویف قه نه بوی تاکو تول قیره راوه ستاندى. ته چ هزر دکر؟ خاینی مللهتی خو بو ته تقه نگا خو به نگریت و سهربانی خو بکه ته چه په ر؟!.. بی۲۵۴".

ههروهسا دههلوپستهکي نه فاللا ژ بيزاري و کاردانه وهيه کا هه لچوونيدا، حه جی شاهين هزرين فهشارتي ل هه مبهه راغاي، دناخي خواه دا دهره هي دکهت: "ب دهنگه کی کو گو ه لپييت گوت: نه زه نهی. دهوله مه نديا ته ژ هه ژاريا مه و مه زنيا ته ژ خولي سه ريا مه ده .. بپ ۱۵۰". نهف ته قاندنه ژ بو هنديه کو بيسته په يامه کا راسته وخو يا هه لوپستي نفيسه ري و مينا وي چريسکيه نه وا ناگري به رده ته پويشه کي ل بيده ري مايی.

ژن د که توارئ کور ديدا

ژن وه کو نيقه کا جفاکی و کاره کتاره کا کاریگر و ته ثفاکهر ژ بو بهخته وه ري و دو ماندا ژيانئ، هه ردهم جهئ سه رنجراکيشان و پويته پيکرنا نفيسه ران و فهيله سوّف و ره وشه نيران بوويه. نه و ب خواه ژي، ژن نيشا ته مامکه را زه لاميه ژ بو تيکرنا غه ريزه يا سيکسي و چيکرنا زاروکان و پاراستنا رفيشتي مروّفان. ل گوره ي روّلين سيکسي کومه کا جوداهي يين بايولوژی و فسيولوژی دناقه را هه ردوواندا هه نه و نهف جوداهي يين سروشتي، روّلي زه لامی و ژني ده ستنيشان دکه ن. ژلايئ عه قلی و هزرکريشه، دنبه رتدا ژن و زه لام وه که هفن. لي سه ربور و بيافئ نازادي يا جي رباندا شيانان، ناستي شاره زايي يين هه ر ئيکی ده ستنيشان دکه ت. گه له ک که س هه نه وه سا هزر دکه ن کو ژ به ر دلسوزی و دلينی يا ژني، شيانين وي ژ يين زه لامی کيمترن. ئوو هه ر نه فه بوويه ئيمامي عه لی پالداي کو بيژيت، "ژن کيم ئاقل و کيم دين". هه ر ژ نه زه لدا و هه تا نوکه هزر مه ند و فهيله سوّف دلنگه ريانه کا به رده وامدانه کو ساخله ت و به ريخودان و ره فتارين ژني شوّقه که ن. لي ب هزرا من، ژن زي وه کو زه لامی مروّفه و هه می ساخله تين مروّفايه تيئ پيشه نه. روّلين جينده ري يين

بارکری ب تیگه هیڻ جفاکی، تیگه هشتنا ژنی مژدار کریبه و نازادی یا وی
 ئیخستییه دناڤ چوارچۆڤه کئی پهروا زکریدا. ژلایه کئی دیڤه ژی، هه بوونا
 ماسۆلکه یین ب هیز و زهڤله کین جیرباندی و مشت سه ربۆر د جفاکین
 کشتوکالیدا، رۆلی دابینکرنا ژبانی و ئیمتلاکی دایه زهلامی و هه جفاکه ل
 گورهی تیهرزین و بهها یین خوه یین جفاکی سه رهدهریی دگه ل فی
 چوارچۆڤه یی نازادیی دکهت. دپرائی یا جاراندا، رهوشه نبیر و رۆمانئیس،
 سه رهدهریی دگه ل رۆلین جیندهری یین ژنی و نازادی یا کهرافتی یا وی دکهن.
 دهرووناس و جفاکناس ژی، ل سه ر وی چه ندی پیک دهین کو ئه گه ر گرنگی
 و پویته پیکرنه کا پتر ب رۆل و نازادی یا ژنی بهیته دان، دی پرۆسه یا
 پهروه ره ده کرنا زارۆکان و دۆماندنا ژبانه کا به خسته وهه، هیسانتر و خوشر ل
 هیت. ئه ججا هه ردهم په یامین ره تکرنا رۆلین پاشقه مایی یین ئیستغلال کرنا
 زهلامی و زه مینه خوشر کرنا بیافه کئی نازادی یا ده ربیرین و پشکداریکرنا
 دبرپاردانییدا، ئاراسته ی جفاکی و خوانده فانان دکهن.

د فی رۆمانا ل بهر دهستی خوانده فانی هیژادا، نفیسه ری تبلا خوه یا
 دانا یه سه ر برینا کۆمه کا رهفتارین نه خواستی یین هه شه بند ب پرسا ژنی شه. خوه
 ل هنده ک بابه تین مینا (دانه شوویا ب زۆری، نهخت، پیگوهورکانی، بهرخویندانا
 ژنی، بهردان، کوشتن ژبۆ شووشتنا نامووسی و خو سوئتا ژنان وه کو
 ریگه چاره یه ک ژبۆ سته م و ئاریشه یین هه یی) دایه و کرینه هیقینی که توار ی یا
 رهخه یی یا رۆمانا خوه. ئه گه ر ئه م ب چافه کئی رهخه یی و هه لسه نگاندنه یی ل
 جفاکی کورده واریی بنیرین، دی بینین کو هه ر بابه ته ک ژ فان بابه تین ژبگۆتی
 (ب ته نا خوه)، هه ژی ل سه ر راوه ستان و دو یفچوونییه. لی چونکو نفیسه ر

سەرەدەریع دگەل دەقەكی و یژەیی دكەت و نه فهكۆلەرەكی جشاكییه، ئەف رەفتارین جشاكی یین نهخواستی و ههژی رەتكرنی، ب زیرهكانه كرینه دناف كهلواشی چیرۆكهكا كهتواریدا و وهكو په یامین مهردمدار ئاراسته ی جشاكی كرینه.

د بابه تی دانه شوویا كچاندا، نقیسه ر چه ن دین له قته یان ژبو و سه فكرنا شیوازین بریاردانا شووكرنی پیتشچاف دكەت. دەمی نه سرینی شوو ب ئیسقی له فلیته كری، بابی وئ ب په شیمانیقه دیبژیت: "ئەز یی هه ژیمه یا ده ستین من چاندى، دچنیته. ما كور و كچ ل مالا من پیر ببوون؟ و ئەگەر پیر ببان چیتەر نه دبوو ژ ژيانا نهو تیدا، یان قی شه رمزاری، تشتی نه مافی من، من دا یی نه هه ژی، ل جهی ههر ئیک هه قزینی خوه ب هه لبژیریت ئەم وی مافی ددهینه خو، نه زانین. و خوپه رتسیه مه دقیت ئەم ژیی خو ویی وان ژی بژین.. بپا ۴۶-۴۷". ئانكو ئیشاره ته كه كو وی ته عدا یی یا ل كچا خوه كری، هه تاكو شوو ب وی كه سی هه لبژارتی بكەت. ئەف هه لو یستی په شیمانی په یامه كا ره تكرنی ب خو قه دگرت كو شووكرن ب پاشه روژ و ژيانا خوه یی كچ یقه هه فبه نده و فه ره ئەو ب خوه پشكدارین دبریاردانیدا بكەت. د پرانی یا جاراندا، باب یان دایك وه سا هزر دكەن كو ئەو پتر بهر ژه وه ندا كچین خوه دزانن و ل سه ر شه نگستی سه ربور و شاهه زایی یین خوه یین ژیان، هه قزینه كی گونجایی (ل دو یف هزرا خوه) بو كچین خوه هه لدبژیرن. لی مه رج نینه هه می ده مان هزر و دیتنن دایابان دروست ده ركەفن، چونكو ئەو یین سه رده مه كینه و كچین وان یین سه رده مه كی دینه. ئوو پرۆسه یا شووكرنی و پیکئینانا خیزانی ل گوره ی سه رده می هه نو كه یی ده یته به حسكرن. له وا فه ره كچ پشكداری هه لبژارتنی و بریاردانیدا بكەت.

دلہ قته یہ کا دی یا شووکرئیدا، پشکداری و کاریگہری یا رۆلن کچج و نہرمی یا بابی پشچاف دکہت. د سہرہدہری و دانوستاندنہ کا گہرما دناقبہرا چۆلی و ہہدارا کچا خوہدا (دانوستاندن یان سہرہدہری یا گہرم ئەو جوړی سہرہدہرییہ ئەوا ہہردوو لایہ نین دانوستاندن ب ئاشکرای بۆچوونان ل ہہف دگوہوړن و ب بالہری گوہداری یا ہہف دکہن)، کچ و باب دئیک دگہن و ب ہہثرا برپاری ل سہر داخوازکری ددہن: "کچا من حہکو، حہکو ئەو دوہی بوو. ئەقرو حہکیہ نہء عہبدلحہکیہ، خانہکئی دووقات و ترومبیلہکا نوی ل قیرہ کرینہ و یی ل ئەوروپا دژیت.. / باب... تہ یا گوئی زہلامی بی پارہ چیتہ ژ پارئ بی زہلام. و ئەز باوہرناکہم جارہکئی ساخلہتین زہلامینی ل دەف وی ہہبن.. بی ۳۷". ئانکو سہرہرای دہولہمہندی یا کورکی و رہزامہندی یا بابی، کچ رازی نابیت و ب توندی رہت دکہت. چونکو کچ ہزر دکہت داخوازکەر نہ ئەو زہلامہ یی خہوئین وی ب جہینیت. ئو ب پرسیارہکا ئیستیفزازی ئی دانوستاندنا دگہل بابی خوہ ب دوماہی دئینیت. "یان وەکو خەلکەکی دئی تە ژێ دچیتە دولاری؟!.. بی ۳۷".

د ئان ہہردوو لەقته یین شووکرئیدا، رەفتارین دوو بابان (چۆلی و حەجی شاہین) کو د ہہمان باژیر و جفاکدا دژین و ہہمان پاشخانا کەلتۆری ہہنہ، ب دوو ہہلوئستین جودا وەسف دکہت. تشتی ہہفیشک تنی ئەوہ کو برپارا دانہ شوویا کچج ددہستی بابئدایہ. چارہنقیسی ہہردوو حالہتان کو ہہدار ب بەختہوہری ل سہر خواندنا خوہ بەردہوام دبیت و نەسرین ژ مال درہقیت و داخوازا بەردانی دکہت، پاشی دہیتہ کوشتن. پەیا ما ئان ہہردوو لەقتهیان ژبو خواندہقانی ئەوہ، کو فہرہ کچ دبرپاردانا شووکرنا خوہدا پشکدار ببیت و باب وی بیاقی ئازادی بۆ رەخسینیت. ہہر وەسا ژ فەرئژا ئان ہہردوو حالہتان،

رەفتارا كچى (بەرى داخواز كرنا فەرمى كو خودانا بېرارا خويە) ددوو حالەتتە
 ديدا خويە دكەت. دلەبرا پەهلەوانى كو ژبەر دەولەمەندەكى ل دەرفەى وەلاتى،
 ئەفئىندارى خويە هئىلا دناف خەمىن هەژار بېدا و باركر و چوو. لى شىرنا كچا
 چۆلى، هەمى داخواز كەرىن دەولەمەند و بەرھەف پشتگوھ دەفائىتتە و ما بوو ل
 هئىقى يا ئازادى. ئوو دەمى ئازاد ژبەر كۆما خەم و ئارىشىن خويە يىن ل
 سەرىك كۆمبويى، چ دەسپىشخەرى يا ئەفئىنى ژبو شىرىنى خويە نە كرى،
 شىرىن ب جورئەتە كا نەچا فەرىكرى دچىتە مالا ئازادى و ب رىكا زفرىنىشە،
 مىناكەكى جوانى ئەفئىنى رەسم دكەت: "شىرىنى دەستى خو كره دناف دەستى دا و تەل
 تىك زنجىر كرن.. بې ۲۷۹". ئەف هەمى لەقتە و ئامازە يىن باركرى ب خەمى و
 ئەفئىنى، پەيامە كا دوو جەمسەرە ژبو بابى بېراردەر و خويە كچا داردەست.
 ژلايە كېشە، فەرە كچ ب خويە هشار بىت و ب پلانە كا هوورىنى نەخشە يى
 پاشەرۆژا ژيانا خويە يا هەفئىنى بكىشىت. ژلايەكى دېشە ژى، فەرە باب
 هارىكار بىت و بىافى ئازادى يا بېراردانى ل بەر كچا خويە فەرەكەت.

د جفاكى مەيى هەنۆكە بېدا، كرىارا شووكرنى ب دوو قۇناغان دەيتە
 خويارن: قۇناغا قەبوولكرنى كو هئىشتا بېرار دناقەبرا خويە كچ و كورىدايە،
 ب شىوہيەكى فەرمى نە چوويە دناقەبرا دوو خىزاناندا. دئى قۇناغىدا بېرارا
 سەرەكى دەستى كچىدايە. لى دقۇناغا پەسەند و بېراردانىدا، بېرارا سەرەكى
 دەستى بېندايە، كو شووكرنا كچى ب شىوہيەكى فەرمى دكەفتە دناقەبرا دوو
 بنەمالاندا. درامانە كا گشتى يا هەلوئىستىن دلەبرى و شىرىندا، ئقىسەرى يا
 هەولداى كو دوو لەقتە يىن جوانىن هەفدژ بېختە دناف فلمى خويە، دلەبرى
 ئازاد ژبو پارا و سەفەر كرنى هئىلا (لايەنى رەشبين دەئەفئىنىدا) و شىرىنى ژبو

نازادی سەفەر و پارە هیلان (لایەنە گەشبین دئەقینییدا). ئەفە ژى پەيامەکا بارکرییه ب ئۆمیدى کو بەرى ئفیسەرى ژ کەتواری یا رەخنەیی یا رەشبین بەتە کەتواری یا سۆشیالی یا گەشبین. درەوشا ئیکیدا، ئفیسەرى چاڤکى کامیری دانایە سەر وەسفکرنا چڤاکى و ب رەشبینى سەرەدەرى دگەل کرییه. لى دەمى چاڤکى کامیرا خوە ژ چڤاکى ئەدگوهیزیتە سەر پەهلەوانان، ئۆمیدەکا گەشبین بو پەیدا دبیت. یى ب شیوەیهکى نەراستەوخۆ دبیزتە هەموو تاکین جڤامى: هەوە شیان هەنە و هوون دشین تیگەهان بگوهورن.

ئفیسەرى ب شارەزایانە چەندین چویچک ب بەرەکی کوشتینە و کۆمەکا دیاردە یین نەخواستى یین چڤاکى د چوارچۆڤى خیزانا حەجى شاهیندا وەسفکرینە. دیاردە یین دانەشوییا ب تەعدایى، پینگوهورکانى، خۆسۆتئا ژنى، کریارا بەردانى و کوشتنال سەر نامووسى د پینڤاژۆیا ژيانا پر مەینەتى یا نەسرینیدا خویا کرینە.

حەجى شاهینى ب تەعدایى کچا خوە (نەسرین) کرییه پینگوهورک بو کورەکى خوە. ژبلى هندى کو کریارا پینگوهورکانى کریارەکا نەسنجى و نەمرۆشایەتى و دوورە ژ بنەما یین مافى مرۆڤى، هەرەوسا کریارەکا مشت ئاریشەیه ژى. چونکو دەمى خیزانەکا پینگوهورک کیشەیهک هەبیت، ب شیوەیهکى ئوتوماتیکى کار دکەتە سەر خیزانا دى ژى. نەسرینى ل بنگەهى پۆلیسان خویاکر: "ئەز کار دکەم و ئەو قومارى دکەت! ئەز خوڤى ئەدمالم و ئەو دنڤیتا. قى هەمى قەبوول دکەم ژبەر خاترا باب و برا، چونکە پینگوهورکم بستوین شکەستیه، نەفرەتا خودى ل وى کەسى بن یى پینگوهورکى ئینایە ناڤ مللەتى مە و یى جارا ئیکى کارپیکرى و مەلایى مەرکرى و یین بوینە دیدەڤان.. بپا۱۲۵". ئوو د قى

ژيانا مشت دهردهسەرى و ئيهانه پيكرن و نهخوشدا، نەسرین داخووا بەردانى ژ ميري خوه دكەت. دبابەتي داخووا بەردانيدا، هەفتەريبييهكا هەقدژ بەرچاف دبیت كو حەجی شاهيني موسلمان و ب تەعدايی كچا خوه كريبه پينگهورك، داخووا بەردانى دپەژرينيت و دبیتيت: "خەلكينو.. بخودئ بهيتە بەردان بو مه هەردوو لا يا ب نامووس تره و خودئ و پيقەمبەرا ژي پئ خوشتره.. بپ ۱۵۰". ئەف هەلویتستی بازيرفانيانە دگەل هەلویتستی دانەشوويا ب تەعدا ناگونجيت، لی ب من وەرە نقيسەری فيايە دبیتيت كو هەمی ريك دچنە ناشی، ئەگەر مه بقیت ئەم دكارين هەمان تینگەهين ره تکرني ژبو قەبوولکرني ژي بكار بينين. كا چەوا گوهداری يا دايابان ب نافي ئاييني ئيسلامي دكەنە پيرينهيهك ژبو تەپەسەرکرن و تەعداييکرني و قەبوولکرنا هندنەك عورف و رەفتارين ديارکری، ب هەمان شتووز ژي دشباندايه ئاييني ئيسلامي ژبو ره تکرنا عورف و رەفتارين نەخواستی بين جفاکی بكار بينن. لی سەرەرای فی هەلویتستی نەچافەريکریي حەجی شاهيني، کریارا بەرداني فهيتيهكا مەزنە و جفاک چ دلوثانيي ب ژنا بەردايی نابەت. خوه ل دادگەهي ژي برپارا بەرداني زوو ب زوو ژ دەهي دادوهری دەرناکەفیت، هەردەم هەولددەت كو بەردان روو نەدەت: "نەسرین. ژ مالا خو دەرکەفتی، تە چ دقيت؟.. / بەردان. تنن ئیک پەيف بئ شەرم يان ترس، ژناف ليقين قەشاقکی دەرکەفت و بيی چافين خو ژ دادوهری وەرگيريت.. / ل دەقەرا مه دەمی ژنک داخووا بەرداني دكەت، نە تنن داخووا نشتەکن کریت دكەت، بەلکو فرەهترین دەرگەهي دوزەخي ل خو قەدکەت. د فی جفاکيدا دەرپازبوونا هيشتري دکونا دەرزيکی را ب ساناهيتره ژ تەقەبوولا ژنا بەردايی!.. بپ ۱۴۲-۱۴۳".

هەرچەندە بەردان کریارهکا سروشتيه و ئيسلامەتيي ژي حەلال کریيه، لی ل گورەي عورف و عەدەتین کوردان، کریارهکا کریت و مشت فهيتە. لەوا کورد

کوشتنا ژنی ل سهر بهردانی دچیتیرینن. ل وی هزرینه کو داخوازا بهردانی یان
 بهردان ب خوه نیشانا لهکه داری یا ژنییه. ئاغب هندهک په یقین تویقلدار
 عهبدی یی پسمامی نهسرینی پالدهت کو نه هیلیت بهیته بهردان: "نهژی پشت
 راستم عهبدی، چونکه دزانم تو نه نهو زهلامی یی سهرشوری ل سهر خوقه بوول بکهت.
 و دهستی خول ملی دا.. بیپا ۱۵۲". هروهسا ل ههمبهر داخوازی یا بهردانی، دادوهر
 ژی توشی شهله ژانییه کا هزری و لوژیکی دیت و دپیژیت: "ئوفا ژفی خه لکی. ب
 بوسرمانیه تا خویا کاسولیکی نهو دلوقانیا خودی یا دپیژنی هه قزینی کریه زیندانه کا بی
 ده رگه ه. نابیژنه خو بوچی بوسرمانه تین بهردان جه لاکریه! عه ره ب بهرددهن و نه م
 دکوژین!.. بیپا ۱۴۲". چونکو دادوهر ژی کوری جفاکییه، لهوا بهری برپاردانی
 ییشینی یا کوشتنی کریه و ب راستی ژی ل بهر ده رگه هی دادگه هی ب دهستی
 عهبدی یی پسمام دهیته کوشتن. ئوو بابته کوشتنا ژنان یان نهوا دپیژنی
 کوشتنا سهرا ناموسی، ئیکه ژ بابته تین گرنک دناف جفاکی کوردیدا. کورد
 وهسا هزر دکن کو ژن ناموسا بنه مالیه و تابویه کا قه لغان کریه ژبو پاراستنا
 شهره ف و ناموسا ههمی نه ندامین بنه مالی. هه رده می ژنهک بهیته کوشتن
 (نه گهر ژبی دهستی بیت ژی یان ژبه ر هه ر نه گه ره کی دی بیت)، خه لک ب
 ناموسی شه گریدهن. ل ده سپیکا رومانی کومه کا سو فیان (ل باخچه یی
 مزگه فتی)، دانوستاندا ل سهر بابته تین دونیای دکن. بابته کوشتنا ژنی دهیته
 نازاندن: "پا وه زانی یه، دوهی هندهک داریقانا جه نازی ژنکه کی ل چپای دیتی یه.. /
 یا ژ هه ژیه، ما نهوا بهیته کوشتن، دی نه گهر چ بیت ژبلی قه جه بیی.. / دهستین وی
 دخوش بن نهوی گولله ته قان دین.. / یی ژ په راسیا خوار چیبوین، و قیا بیت هه رده م
 چویشی زهلامی ل هنداف سهری بیت، هه ما ده لیشا خو دیت و به رویا قی وان فره ه بوو،
 دی هو کهن... بیپا ۸".

ب فان نمونه بين ل سهلال، نقيسه ر دهرپرېنې ژ نيرينين جفاكي دكەت ل سهر بابەتې ژنې. ئوو ئەف دهرپرېنين ساويلكه بين ب ناڤي ئيسلامې و سنجاريزي كو دوورن ژ گوههري ئاينى و بابەتې سنجى، مللەتې مه هيلايه دناف تاريستانا نه زانينيدا. وەسا دياره كو مللەتې كورد خوه ب ئايرده بين ئيسلامېته گريدەت (بېي كو چ ژ گوههري و نافەرؤكا وي بزانت)، هەموو هەڤبەندى بين ژين و ژيارا كه توارى دئىخنه دهندهك چوارچؤڤه بين بهيستيدا. په ياما نقيسه رى ژبو هنديه كو سه ر ژ نوو پيداچوون و چافخشانده كا هەلسەنگاندنەبى ب عدهت و رهفارين خوهدا بينين. بو ڤى مەرهمى ژى، دووانيه كا هەڤدژ و كاريكاتورى كريبه سه رى به ندكى ليگه ريانى. نه سرينا پاكر و بېگهرد ب ناڤى نامووسپاريزي هاته كوشتن و دەمى جهمىلا يا دههمەن پيس خوه دسوژيت خەلك رهحمەتان لى دبارينن و وه هزر دكەن كو ئەوا خوه دسوژيت، خوهدانه پاشه ژ بينامووسى و فهيتيى. لهوا جهى ريزگرتن و په سندا ئينه. نه دووره ژى، ژبه ر ئەگه رى ميړانىى و جورئەتې بيت؛ "جه نازى جهمىلايى دهركه فت و يى نه سرينى بزور كه فت، و خەلك هەر ئەون، نه دلوقانن و نه دهيلن دلوقانيا خودى بباريت، ئەزمانى وان شيرى دوو دهڤه، يا پاك چونكه ب دەستى پسمامى هاتيه كوشتن، دههمەن پيسه.. يا دههمەن پيس چونكه خو سوئى يه، خودى لى خوش بيت.. بپا ۲۴۶".

خوسوتن ژبو چ مەرهم بيت و ل بن چ رهوش بيت، رهڤينه ژ زيانى، ريگه چاره يا دوماهيتيه دەمى هەمى دەرگه ه دهينه گرتن. پرانى يا كريبارين خوكوشتنى ژ سه دەمى حاله ته كى دەرروونى روو دهن. جار ژى كاردانه وه يه كا دهملده سستا هەلچوونيه كو ئەو ب خوه ژى دكه فته دچوارچؤڤى حاله ته كى

دەرۋونىدا. دېرپانباچاراندا، ھەولدا ئىن خۆكۈشتا ئان ل كوردستانى، ب
 خۆسۆتتى دەيتنە ئەنجامدان. لى ھەتا نھۆ من نە بەھىستىيە كو سەدەمى ئى
 رەفتارا سەير ھاتىبىتە خويكارن. ھەر فەكۆلەرەك كۆمەكا سەدەم و ھۆكاران
 دداننە سەر مېزا دانوستاندن و تېھزىنى. نقىسەرى ئى، ھۆكارى فەگەريان بۆ
 باوھشا خودى تەعالا كرىيە ھۆكار، چونكو ئنا گونەھكار فەرە ب ئاگرى بەيتتە
 سۆتن كو تافىل بىت ئ گونەھان؟!... "دا بشىم فەگەرم بال خودى. قىبا با ب ئاگرى
 لەشى گونەھكار. مەن گيان پاك كىربا.. بىپاۋ۴۴". ئبۆ كەسەكا گونەھكار و پەشىمان،
 دىت ئەف شروڧەكرنە يا بەرھۆز بىت، لى ئبۆ كەسەكا خەمگىن و
 تەپەسەركرى (كو چ گونەھىن بەرچاڧ نەكرىن)، نە يا بەرھۆزە. ئەز باوھ
 ناكەم نقىسەرى ئەف ھەڧۆكە ئبۆ شروڧەكرنا كرىارا خۆسۆتتى ئىنا بىت، بەلكو
 تى دەرپىنەكا گىانىيە ئبۆ فەلسەفا خۆكۈشتىنى. پىشتى نەسرىنى چ رىك نەماين
 و ئرىپا ئىسقى قورمارچى رزگار نەبووى، ھەولدا نا خۆسۆتتى كر. پىشتى
 ھەمى خەونىن بنەڧشى يىن جەمىلايى دگەل ئىسقى ھەلۋەشىايىن و ب رىكا
 رەڧىقە ھاتىنە شەلاندىن، خوھ سۆت. دەمى بېرىشان دىتتە پارسەنگ ئبۆ
 بەرخوندىنى، ئ بىلدەستەلانى و نەبوونا چ بەرسڧ و كاردانەوۋە يىن دى يىن
 توند، وئ ئى خوھ سۆت. ھەرچەوا بىت، خۆسۆتن دىاردەيەكا جىكاىيە و
 سەرنجا گەلەك نقىسەران راكىشايە و كرىنە ھىڧىتى دەقېن خوھ يىن وئەبى.

كرىارا بەرخوندىنى، عەدەتەكى دى يى جىكاىيە ئبۆ تەپەسەركرن و
 ئىستىغلالكرنا ئنى. دەمى دژمنكارىيەك دناڧبەرا دوو بنەمالاندا رووددەت، كچەكا
 بنەمالى دكەنە بەدەلكا خوينى كو ھەردوو بنەمال پىكېھىن. نەدوورە ھزرا ل
 پىشت ئى رەڧتارى ئەو بىت كو خزمانى پى بكنەن و خوينا ھەردوو بنەمالان

تیکه‌ل بیت، بینه خال و خوارزا کو ئیدی چ شه‌پین دی دناقبه‌را واندا روو نه‌دهت. لی د پرائی یا جاراندا، ب دلئی کچکئی نینه کو بیسته قوربانئی یا ناریشه‌کا عه‌شایه‌ری و به‌ره‌ف نه‌دیاریشه بهیته هاژۆتن (نهمازه نه‌گه‌ر ئه‌وئی دی بۆ چیت د ژیی بایی ویدا بیت، یان ژ وی بچووکت‌ر بیت). نفیسه‌ر فی رفتارا نه‌شه‌هرستانی ل سهر زاری په‌هله‌وانه‌کی رت دکه‌ت و دبیزیت: "دئاوه‌کا که‌ریب دا من برای ته کوشت، نه تنئی یی په‌شیمانم، به‌لکو تف دکه‌مه بخوڤه، به‌لئی نه‌گه‌ر دهه جارا بی‌مه کوشتن، خویشکا خو یا ل ژیی کچا ته به‌رخوین ناده‌م ته.. بی‌پا ۱۳۸".

بابه‌تی دی یی د فی بازنده‌یدا، نه‌ختین گران. مشه جاران گه‌نجین ئه‌شیندار ژبه‌ر نه‌ختین گران و داخوازک‌رنا چه‌نداتیبه‌کا مه‌زن ژ زیر و زیقی، نه‌شین ژنی بینن و دمیننه زگورد. ئه‌فه ژئی کیشه‌یه‌کا مه‌زنا جفاکیبه و دبسته ئه‌گه‌ری شه‌له‌ژانی و ئالۆزی یا گه‌نجان. ب فی چه‌ندی ژئی، کریارا شووکرئی و پی‌کئینانا خیزانه‌کی دکه‌فته د چوارچۆشه‌یه‌کی بازرگانیدا کو دکه‌ل چ بنه‌ما یین مافی مروڤی و تیگه‌هین سنجاتیی ژئی ناگونجیت. چاره‌سه‌رک‌رنا فی ناریشه‌ی دده‌ستین مه‌لایاندایه و ئه‌و دشین ب وه‌عزین ئایینی و فه‌رمووده‌یین پیغه‌مبه‌ری نه‌ختی حه‌رامکه‌ن. لی ئه‌وا دجفاکیدا دقه‌ومیت ئه‌و کو مه‌لا شیره‌تان ل خه‌لکی دکه‌ت کو زوو کچین خوه بله‌نه شوو. مه‌لا قه‌سیم د گۆتارا ئه‌ینیه‌کیدا دبیزیت: "نه‌گه‌ر جنازه‌ک و نفیژ و دانه‌شویا کچی د ئیک دهمدا ریکه‌فتن، نه‌رکی بوسرمانی یه، کچی بده‌ته شوی و پاشی جنازی بن ناخ بکه‌ت و دوماهیئ نفیژی بکه‌ت.. بی‌پا ۱۴۵". لی ده‌مان دهمدا ژئی، نه‌خته‌کی گران ژبۆ کچین خوه دخوازیت. کاراکته‌ره‌کی رۆمانی، ب فی ئاوی به‌حسی مه‌لا قه‌سیم دکه‌ت: "د وی شه‌قی دا سئ کچ بی نه‌خت من دانه شوی، سال بورین و کچین وی قه‌یره بوون و ههر جوامیره‌کی خواستبان، ده‌ست ژ یی یا دریزتر دزق‌ری، چونکه نه‌خته‌کی گران دخوازت! بلا سه‌ری خو

ل دیواری مزگهفتی بدهت.. بپ۱۴۵-۱۴۶". ئەف دووانیزم و دوورویاتی یا مه‌لای، ساخله‌ته‌کی هه‌ره گرنگی که‌تواری یا جفاکییه، کو‌گۆتن و کریار دگه‌ل هه‌ف ناگونجن. دل‌ه‌فته‌یه‌کا دی یا هه‌فبه‌نددا، ئیشاره‌تی دده‌ته کارتین ده‌واتان کو‌ل وی سه‌رده‌می یا باو بوو (بنه‌مالا زافای کارتین ده‌واتی بۆ هه‌می خه‌لکی فریکه‌ت). کو هه‌ر که‌سه‌کی به‌یته ده‌هواتی، دی‌خه‌لاته‌کی پاره‌ی بۆ زافای ئینیت. نفیسه‌ر ب شیوه‌یه‌کی ترانه‌نامیزفه به‌حس دکه‌ت: "بابی بووکی ب ستاندنا نه‌ختی بابی زافای دشه‌لینیت و بابی زافای ب به‌لافکرنا کارتین داخوازناما خه‌لکی دشه‌لینیت.. بپ۱۵۲". ئەف دووانیزما دناف ئەتموسفیره‌کی ئاینئامیزدا گه‌شه دکه‌ت، سه‌ری سه‌به‌با هه‌موو دیارده و ره‌فتارین نه‌خوازراوین جفاکینه.

عەشقی پەر پێغه هه‌نه و توخیان دپریت

نفیسه‌ر کوری جفاکی خوه‌یه، ب هه‌می عورف و عه‌ده‌تین جفاکی ئاکامدار دبیت و هه‌ولده‌ت ئاکامه‌کی بکه‌ته سه‌ر هنده‌ک بابه‌تین نه‌خوازراوین ریگر دجفاکیدا. یه‌ک ژ بابه‌تین گه‌شبین دناف جفاکه‌کی مه‌ند و ژانداردا، عه‌شق و ئەفینیه. عه‌شقی پەر پێغه هه‌نه و توخیان دپریت. ده‌می رۆژا عه‌شقی ده‌ه‌لیت، هه‌می عورف و عه‌ده‌ت و ئایبرده‌بین ئایینی و جفاکی، وه‌کو رۆژا ل پشت عه‌ثران ده‌ینه فه‌شارتن یان ژبیرکرن. ده‌می جفاکان و ده‌می سه‌رده‌ماندا، ژن کانیکا جوانی و به‌خته‌وه‌ری یا ژیانیه. د شی ره‌وشا ناله‌بارا مشت ژ گه‌نده‌لی و بی‌ریزی و کاره‌سات و ژانین د جفاکیدا، جوانترین ئەفینی یا بیده‌نگ دناقه‌را ئازادی و شرینیدا روودا. هه‌روه‌سا رۆمان ب ئەفینیه‌کا پاقر و بینگه‌رد (کو هه‌ژی ل سه‌ر راوه‌ستاییه)، دناقه‌را ئیسقی ئیقه‌لی و جه‌میلا یا ده‌هه‌من پيسدا هاتیه‌خه‌ملاندن. د له‌فته‌یه‌کا ئەفینداریدا ئیسف دی‌ژته

بەردلکا خوە: "باوەر بکە جەمیلا. ئەگەر دەلیقەکا دروست بەهەلکەفیت نیشەکا هەقزینین ل قی باژیری دێ ژێک هینە بەردان، بەری هەمیلا ئەز و توو. بپە ۱۹۴". یان "ئەم کێ دخاپینین، ئەو ژنکا هەفت زارۆک هەبن، زەلام ژ وئ مائی و ژئی درەفیت، خیزاندارین نەرەقن درەقە. ژنا دووی دئینن.. بپە ۱۵۹".

ئەف خویاکرنە، ئامازە یە کە ژبوو نە هەشگونجانا کریارا هەقزینی دجشاکێ کوردی موسلماندا. دبیت ئەقە ژێ ژ ئەگەری وئ چەندی بیت کو هەمی خیزان ل سەر شەنگستەیی تیرکنا حەزا سینکسی دەینە دانان و هەردەمی ئەف حەزا بایولۆژی- ئازەلی هاتە تیرکرن، دئ سەمتا لینگەریانا مۆفی، بەر ب هەستین بوخت و بیکەردین گیانیقە چن. ئوو چونکو مۆف وئ هەستا گیانی یا بوخت دمالا خۆقە نا بینیت، چونکو ل گورە ی عورف و عەدەتان ژن تنی ئامانە کە ژبوو ئالاکرنا شەهوەتی و ئینانا زارۆکان، زەلام مەجبووڕە ژ درەقە لی بگەرییت. دبیت کەسەکا فیمینست بیژیت ما کەنگی زەلامی کورد شیایە وئ هەستا گیانی یا بوخت بەدە ژنا خوە و ژئی چ کاردانەووە بوو نەبوو بن. ب راستی ئەف ئاخفتنە راستە، لی مادەم ئەم یی بەحسی ژانین جشاکێ دکەین و ل گورە ی عورفین جشاکێ، زەلام ئازاد و سەر بەر دایبە، ژن ژێ گریدایی و بندەستە. ئەقجا ب نەچاریقە دئ بەر ب سەمتا حەزین زەلامیقە دچین. لی ژئی ژێ کۆمەکا هەستین قەشارتی یین نە پیشبینکری هەنە (ل گورە ی دیننێن کەتوارکی یین جشاکێ)، دگەورییدا هاتینە خەندفاندن و نە دەرپراندن. جەمیلا د تاوەکا عشقاویدا دبێژتە ئیسقی، "ئیسو کورئ سە ی، نەفرەت ل تە و فەلەکی و بەختی من یی رەش. توو ل کیقە بوی دەمی ئەز کانیکەکا ساکار و زەلال؛ بەری من بکەن گەرەکا گەنی.. بپە ۱۹۰".

عەشق نامەيەکا ژ راستییە دناقبەرا دوودل و دووچاقان و دوو چارەئەفساندا
 دەھیتە ئالوگۆرکرن. ھەردەمێ مەرۆف عاشق بێت ژ ریکاراستیی دەرناکەفیت و
 مینا سۆفییەکی زاهد، ب عشقی دژیت و بو دژیت. پشتی جەمیلا عاشقبوویی،
 ئیدی ھەست ب پیدئی یا خوہ جوانکرن و نازداری یا ژبو سەرنجراکیشانی
 نەبوو: "ماکیاج کەفلوژانک بوو؛ کەساتیا خو یا ھەلوہریای من ل پشت فەدشارت، و
 پشتی تو دیار بووی، ھەست پیناکەم کو ئەز یا پیدئی ھە.. بپ ۲۱۹". دئی لەحزە یا
 عشقاویدا، ھەردوو ب سەر بێگەردی و ھەژیتی یا ھەستین خوہ ھەل دبن. ب
 عشقەکا پوخت و بێگەرد دەربرنی ژ حەزین خوہ یین فیرھایی دکەن، دوور ژ
 دوکیومیتین یاسایی یین جشاکي و دوور ژ عورف و عەدەت و بەرزەوہندی یا
 بنەمالی. ھیشی گورگور داددەنە چاقین وان و ب ھەئرا سترانەکا ئەبەدی ژبو
 ئەبەدیەتی دسترین: "خوہزی ئەم بباینە جوئەکا بازیا و بلند فیری باین، بەرەف
 ئەسمانی شین و ئاسو یین دوور ووو ئوروپا.. ل باژیرەکی پەر مەرۆف. کەسەکا ھە
 ناسنەکەت دا ھەمی حەزین خو بەدەربرنین، نە شەرم و نە گونەھ و نە سانسور.. باژیرەکی
 بی فریشتە، دا ئییلیس ژئ لئ نەبن.. بپ ۱۹۰-۱۹۱". ئەف لەقتەیا بارکری ب
 دووانیزمەکا ھەفلژ کو فریشتە و ئییلیسن، ئیشارەتەکا جوان و سەرنجراکیشە
 ژبو ھەفکویفی یا دووانیزمین ھەفلژ. ھەبوونا فریشتەیان دبیئە سەدەمی ھەبوونا
 ئییلیسان و ھەر ئیک گرنگی یا خوہ ژ ھەمبەر و ھەفکویفی خوہ وەردگریت.
 ئوو لایەنی جشاکیی فی ویئە ئوہ کو رەفتارا فریشتەیی یان ئییلیسانە، ژ
 تێگەھین شەرم و گونەھ و سانسوری یا دەردۆران دەھیتە وەرگرتن. دەمی مەرۆف
 مینا بالندەھەکی ل ئاسمانەکی بەردریایی سەربەست بفریت، دئی ھەست ب
 مەرۆفینی یا خوہ کەت و دئی ب مەرۆفانی ژیت. ئەف ژیا نا مینا خەونی، ھیشیی
 دچینیئ و ریزگەھی دگرتنیت.

ٺه و ٺه ٺينا نفيسه رڙي خه بهر ددهت، ٺه ٺيني يا ٺيسف و جه ميلاييه (نه يا
 نازادي و شريني)، چونكو چ بهرزه وندي و پابه ندبوونين جفاڪيدا ٿيدا نينن.
 ٺيسف دزانيت جه ميلاده همهنيسه و ڪه سهڪ وي ناکه ته هه ٺرينا ڙيارا خواه.
 لي دسه رهندي را، همهي خوشي و خهونين خواه دچاڻين وي دا دينيت. ٺازاد
 ڙي، دزانيت ڪو شرين باشترين ڪچا جفاڪيه و دبیت گهلهڪ گهنج خهونان
 پيڻه بينن، لي نه شيابه خهون و خوشي بين خواه دچاڻين وي دا بينيت. ٺهف
 موفاره قه يا ره سمڪري، بهري مه ددهته جوداڪرنا ڪريارا هه ٺريني ڙ ڪريارا
 ٺه ٺيني. هه ٺريني، پرورزه به ڪي شهريڪيه دنافه را ٺير و ميه ڪيدا ڪو پيڪڻه
 خيڙانه ڪي پيڪ بهين و دناف جفاڪيدا قه بوولڪري و هه ڙي بن. دبیت ٺه ٺيني
 دگهل بيت، دبیت ڙي دگهل نه بيت، لي بي شڪ ريڙگرته ڪا ٺالوگور هه به. ٺه و
 ٺه ٺيني و پويته دانا هه بي و بهرچاڻ، ڙ ٺولفه تا خوشي و نه خوشي بين پيڻاڙو يا
 پهيدا دبیت. د ٺي پرورزه يدا، شاهد هه نه و گريهسته ڪا جفاڪي و بهرکه ته ڪا
 ٺايني پي دٺيت. لي د پرورزه يا ٺه ٺيني دا، چ شاهد و گريهسته و بهرکه ته
 ٺايني و هه ٺه رزه وندي يا ٺالوگور و قه بوولڪرنا جفاڪي پي نه ٺيت، تني
 هه سٽڪرن و ويڙه ڪي و بپاردان پي دٺيت. پيدڻي ناکهت ريڙي ل هه ٺدو و
 بگرن، چونڪو ريڙگرتن وان دگه بينيت ههف. پرسيارا هره رنگا سهري
 جفاڪناسان پي گيڙ دبیت، ٺهري ٺه ٺه به ٺه ٺيني يا بهخته وهه، يان هه ٺريني يا ب
 گريهسته ڪا جفاڪيه؟ ٺهري ٺه ٺه به مروفقي ٺير دکهت و هه سٽا ڪاملبوئي و
 خواه ديتني ددهته مروفقي يان هه ٺريني و ٺينانا زاروڪانه؟ ٺهري ما ڪريارا
 هه ٺريني ڙي شيوازه ڪي قه بوولڪري بين مينا ده همهنيسه نينه (ڪوب بازار و
 نهخت و مهرجداره)؟ هه لهت، ٺهف پرسيارين فيلوسوفي، ٺاراميه ڪا جفاڪي
 ناده نه مروفقي، چونڪو هه ردهم هه ٺيتي و ڙيانا خواه يا ٺارام ڙ په سهند و

قەبولكرنا جفاكى وەردگريت. ئەز وەسا دېنىم كو نقيسەرى ژى، ب ھوورى
ھزرا خوه دقان پرسیارین بۆریدا کرییه، لەوا ب ھەست و سۆزین فیڕھایی
یین عشقاوی، دەربرین ژ ئەفینی یا ئیسف و جەمیلائی کرییه.

مرۆف وە ھەست پێ دکەت كو راستگویی مینا ھوورە بارانا بوھاری ژ فی
ئەفینی دباریت و ب دروستی رەنگفەدانا ئەفینا دەمەکی ژانداردایە.
ھەرچەندە، دیت مەرەما نقيسەرى ئەفینی یا ئازاد و شریئی بیت، لی بابەتین
ئیدیولۆژی و پەيامین جفاكى و رەوشەنبیری یین بووینە دیوارەکی بلند دانقەبرا
لەحزە یین عشقاوی یین ھەردوو پەھلەوانین رەوشەنبیردا. بەری کامیرا
ئەفینداریی دایە ئیسف و جەمیلائی، كو ئیک ئیقەلی و یا دی دەھمەن پیسەکە.
ئەف ھەردوو چیرۆکە (ئیسف و جەمیلا/ ئازاد و شریین)، کرینە دوو
جەمسەرین ھەفتەریبییەکا ھەفلژ و میناکەکی ھونەریی مشت ژ جوانی پیک
دینن. دوو کەسین نەقەبولکری دچاقین جفاکیدا، جوانترین و بیگەردترین
میناکێ ئەفینی دئافرینن. ئوو دوو کەسین قەبولکری و مەستەرە (ل گورە
پیشاژویا بۆیەران و پەيامین ئاراستەکری)، میناکێ ئەفینەکا بارکری ب گومان و
ترسی و دلینی یین نەدەربراندی دنەخشینن. ھەموو پەيامین قەشارتی و
ئیدیولۆژی یا نقيسەرى، ب ریکا ئازادی ئەفیندار و خەمگین دەھینە دەربراندن،
ھەروەکو دفت بیژیت کو ئەو ئەفینی یا وەلات و جفاک و رەوشەنبیری دگەلدا
نەبیت، نە ھەژییە بکەفتە سەر رووی کاغەزان. ژبو فی چەندی ژى، د تاوین
دیتنا شریئیدا (وہکو رەوشەنبیرین سالیئ ھەفتییان و دەسپیکا ھەشتییان)،
محازەرەپەکا رەوشەنبیری یا بارکری ب شیرەتان دەتە شریئی و خوه بەرددەتە

دناف مه ژيږ ويدا كو رهنگه دانا هه لويستين خوه بين دهر باره ي دوزا ژني تيدا
بينيت .

دهمي به حسي سهره دهر ي ره وشه نبيرين ده شري دگهل ويژه يا ژني دكهت،
وهسا دده ته خوياكرن كو، "زه لام گوهي خو ناده نه په يفت و رامانان، ب تني ميياتي ژ
ژني دبينن.. بپا ۱۵". هه لبهت نه ف گشتاننده نه به ره وژه چونكو په هله وانسي
نقيسه ري ژي زه لامه و ئيقاريه كا هوزان خواندنې ببوو نه گه ري وي چه ندې كو
هه قاليني يا وي و شريني موكمتر لي بهي و پاشي بيته نه ئيني. نه و ب خوه
ژلايي دهر ونيشه، كا چه وا زه لام شه هنازيي ب زه لاميني و ره وشه نبيري و
هه ژيتي يا خوه يا جفاكي دبهت، هه وهسا ژن ژي شه هنازيي ب ميياتي يا خوه
دبهت. نه فجا دبیت به ريخودانا ميياتي ژلايي زه لاميشه، نه تشته كي قهر فاندې
بيت (نه مازه كو مهرج نينه ژنا جوان نه ره وشه نبيري بيت). لي ئيديولوزي يا
شوره شگيرانه يا نقيسه ري، نه و هزره بو چيكره يه كو دوزا ژني ب هنديشه
گريدايه، مروفت سهره دهر يي دگهل عه قلي وي بكهت و ميياتي يا وي پشتگوه
پاڅيژيت. هه ره هه سته كا نه گريدا يي گوهورين و چاكسازي يا جفاكي بيت، بو
دهر نه بريت. له وا ب شيويه كي قهر فاندې، ل سهر زاري په هله وانسي به حسي
زه لامان دكهت: "به له نگازين هافيتي، ستويين هه وه بين ستوور و سم شمكا من يا
زرافا، لاقه يا ژ دادوهر يا نه سماني دكه ب به دخوراكي موبته لا بين.. بپا ۱۷".

هه لويستې په هله وانسي ل هه مبهر نه ئيني يا دهر پراندي و ميياتي و نازادي
يا ژني، هه لويسته كي مژداره. هه ژ ده سپيكا فه گيراني و هه تا دوماهي يا
روماني (هه رده مي هه ردوو په هله وانين سهره كي دگه هشتنه ئيك)، تني
داكوكيكرنا ل سهر ره وشه نبيري و گوهارتن و راستفه كرنا تيگه هين جفاكيه .

ج جاران له حزه بين پوختين نه ښودلای د نابقه را نازادی و شریڼدا نه هاتینه
 ره سمرکن. هه رچه نده مه نه گه ری فی چهلدی ژبو په یاما ئیدیلوژی و
 شوره شگری یا نفیسه ری هه گه راندیبه، لی گشتاندا فی ئیدیلوژی (ب
 شیوه کی ره های)، نفیسه ب خوه زی ئیخستیبه دئالوژی و گومانه کا
 دووانیزمیدا. هه ب فی ره های ل سهر زاری گولچنی دپیژیت: "ژنا
 نه خوانده شان ل گوندا یا نازاده و یا باژیری نه پتره ژکنیزه کی.. بپا ۱۱۱". نه ف
 ره های کرنه، هه ست و هه لچونه کا بیزاری یا په هله وانیبه. نه دووره ژ نه گه ری
 وی چهلدی بیت، کو دلبره وی ژبه دهوله منده کی خوه ژی دوور کر و
 ئیسفی زاقایی وی (ژبه ره زاری و بیکاری)، نه سرینا خویشکا وی توشی
 ده رده سه ریان کریه. لی ده می ئیسف ب کار دکه ښیت (هه رچه نده کاره کی
 نه ره وایه ل گوره ی هزرا نفیسه ری)، دکه ښته دجوانترین چیروکا نه ښیڼدا و
 دلبره وی (جه میلا) هه می زپر و مال و مولکه تی خوه و بی میری خوه دکه ته
 قوربان، هه تاکو بکارن ب هه فرا ب ره فن. فان رهوشین ناله بار و تیقه ل دگه ل
 هزر و رهفتارین ده براندی، په هله وان توشی ترؤمایه کا دهروونی کریه و ل
 گوره فی ترؤمای، هه لوپسته کی دیارگری کریه بهر.

هنده ک هه کوله ریڼ رو مانا جفاکی دپیژن کو هه موو هزر و رهفتارین
 کاراکته ری سه ره کی، ره نگفه دانا هزر و هه لوپستین نفیسه ری ب خوه یه. لهوا
 هم دکارین پیژین کو نفیسه ری یی که فتیه دناف تیقه لیه کا هزریدا و
 هه فساری بویه ران یی بهردایه دناف کوما کاراکته راندا. دبابه تی نه ته ویه ښیڼدا
 دپیژت کو یا گوندیان هه سته و یا باژیریان هه شیاریه، لی دبابه تی نازادیڼدا
 دپیژیت کو گوندی نازادن و باژیری کوله و که نيزه کن؟! لی مینا که سی

ترۆمبای، هەردەم ب زێدەهشیاری، هەفساری بۆیەران فەدگەرینیتەفە کو چ کاراکتەر و چ بۆیەر ژ سکهی بۆ دانایی لا نەدەن. خوەدانەپاشا پەهلەوانی ژ دەربرینا ئەفینا خوە بۆ شیرینی، نامازەیه ب ترۆماداری یا وی ژ ئەگەری دووربونا نەسرینی. ئوو وەکو فەبووکرەنەکا ئی رەوشی، گرنگییەکا بەرچاڤ ب دەبراندنا هەستین ئیسف و جەمیلائی ددەت، وەکو چاندنا هیشیەکی دناڤ زەڤیەکا خرش و بی بەرەمداد. ئانکو وەکو جولاندکی دناڤەرا گەشبینی و رەشبینیدا دھزیت، جار دکەفتە سەر پانافی کە تواری یا رەخنەیی و جار بەر ب کە تواری یا سوشالیڤە دچیت.

هەر چەوا بیت، نفیسەر خودانی رۆمانییە و هەفساری پیناژویا بۆیەران ددەستدایە. پەيامەکا ئیدیولۆژی یا راستشەکەر ڤیە. ب ئی رۆمانی، دڤیت کۆمەکا بابەتین کەلتۆری و ژانین جفاکی ب ئازرینیت و ریگەچارەیان بۆ ببینیت. ددەمین پینداچووئیدا ئاگەه ژخوە و رەشبینی یا خوە دبیت کو دگەل پەياما وی یا ئیدیولۆژی ناگونجن. لەوا ئەو ب خوە دانپیدانی ب ئی چەندی دکەت، دەمی شرین هەلبەستا وی دخوینیت و دلدا دبیزیت: "ئەهو.. ئەفە چ هەمی رەشبینی یە!؟! بپا ۲۷۶". ئەف دانپیدانە مینا ئاڤدانا گولەکا سیسە ل مەها خزیرانی. ئوو ب چاندنا ئی هیشی خواندەڤانی پیچەکی ئارام دکەت و بیافەکی پینداچوونی ددەتە خوە ب خوە ژ.

که تواری یا جفاکی و دوکیومیئتکرنا سهردهمی رۆمانی

رهخنه یا که تواری (دهمی لهفته و بۆیه رین رۆمانیدا)، ب زهقی یا خوه دادایه سهر پرانی یا میناکین نه خشاندی. ئەف رهخنه، ب چاندنا هیقی و ره تکرنی و راسته کرنا هزر و رهفتارین جفاکی یا بارکریه. لی ئەگهر رۆمانی ههمی وه کو قابه کی ئیکگرتی وه گرین، بی فهگهرینه سهر پشکین وی یین پیکفه گریدای، دی شین بیژین کو رۆمانه کا که تواری یا رهخنه یه و نفیسه ری ب هه لچوونه کا دلینی. ههمی که ربوکینا خوه یا هه لگرتی ب جفاکیفه فه پره شاندییه. ئەف هه لوپستی نفیسنی، مینا دحالچوونه کا سو فیزمی ده پته بهرچاف، کو نفیسه ر دناف فه گیرانا چیرۆکا خوه دا دحال دجیت و ژ ههمی هه شه ندی یین ده ردۆر و به ره هه ست فه دقه تییت. لی ل ده مین پینشه دانی و هه ناسه دانین پشتی ژانا بوونی، ب ئاوایه کی هوشداری فه دگهرینه فه ناف هزر و رهفتارین خوه یین که تواری، کو توفچینی یا هیقی ژبو رفیشتی ئاینده یی بکه ت و گولین بوهاره کا خه ملین ب ئیدیولۆژییه کا سو شالی ئافده ت.

سه ده می سهره کی خه مگینی و دا که فتنا ده روونی یا په هله وانی (نفیسه ری ل پشت ریزکان)، بو نه داد په روه ری یا جفاکی دزفريت. پشتی کومه کا خه ونین که س، ب دارین بوهاریفه هه شکبووین و وه ریابین و بووینه گه لگه له، خه لک توشی بیئومییدییه کا کوژه ک دبیت و باوه ری و ب دنیا و ئاخره تی نامینیت. ره وشا سهرده می رۆمانی ب زالبوونا ده سته لاتا حزبین هه فک و ئایرده یین ئاینیه گریدایه: "سه یداین نازاد. پارتین مه، بگه می ئیک، تو بوویه دوژمین یین دی، بی لایه ن به، ها که س بدل ته نینه.. بپا ۱۶۱". ئانکو گه نجی کورد، ل بن سیبه را حزه کی دهاته هاویشکران یان ژی ب ده هه نا ئیسلامیه دهاته گریدان

(پاشى ئىسلام زى بۇ حزب و يى نەدگەل وى ب دىندار نەدھاتە ھەژمارتن).
 حزب دەستەلاتا فەرمى يا بەرھەست بوو كو ژيان و ژيارا خەلكى دەستدا و
 ئايىن زى ئارامى يا گىانى و تەقەبوولا جفاكى بوو. ئەجبا خەلكى نە ھەژى،
 خوە ب ئىك ژ فان ئەلەمىتتان تافىل دكر. دلەقتە يەكا ترانە ئامىزدا (ل ژوورا
 ماموستا يىن خواندنگە ھەكى)، سەيدايەك ب نافتى نەعمەت داخووزى ژ
 ھۆگرىن خوە يىن ماموستا دكەت: "مامو. دئ رابن نقتىژەكى بگەن و سىياسەتى بۇ
 خودانىن وئ بەيلن.. بىپا ۱۶۱". لى ب بەرسقەكا ھەلچووى يا نەئالا ژ بىزارى و
 كەربقە بوون، ئازاد لى قەدگىرىت: "راوھستە سەيدا. دا ئەز و تو بازارەكى بگەين،
 دەستى خو بدەققە. ئەز بو تە دەست ژ كوچك و حورىن خو بەردەم و ل بەرامبەر تو
 خانىەكى ل بەروشكى و وئ كچكا وئ رۆژى ل گەل تە بدە من.. بىپا ۱۶۱-۱۶۲".

كا چەوا رەوشىن نالەبار خەلكەكى پالددەت كو ب ئايىنقە بەينە گرىدان
 (دەھمان دەمدا ژى، خەلكەكى دى ژى دوور دكەشن). ئوو ھەكو بىزارى و
 بىئۆمىدى و بىئاوهرى، ھەمى بەروىياقىن ژيانى قەدگىرىت. جفاك ل سەر دوو
 جوينىن ھەشرك و ھەقدژ دەيتتە دابەشكرن؛ كەسىن دىندار (شۆپپارىز) و
 كەسىن نەدىندار (رەخنەفان و نووژەنكار). لى چونكو ئايىن پشكەكە ژ
 بىكھاتەبى كەساتى يا مرققى كورد و پاشخانەكا بەرفرەھ ژ ژيان و سەربۇرا وى
 يا پەرورەدى قەگرتىبە، ئايىندارىن شۆپپارىز بستەھتر و پەرلاخترن. ئەو د
 كارن ھزرىن نەدىنداران تىرۆر بگەن: "تىرورا ھزرى، دەمى تە چ نەگوت و تە گاور
 بگەن. پا ئەگەر تە گوت ھەر پەيشەكا نە ب دئى وان دىتتە بابەتت گوتارا ئەينى..
 بىپا ۲۰۵". كاردانەوہ ياقى دەستەلاتدارى يا نەپەنا جفاكى ژى، كەسىن نە دىندار
 بەر ب شوفىنىزما نەتەوہيشقە دەت. ژبۆ رسواكرنا كرىارا ئەنفلان و قالىكى يا

تیگه هان، نفیسەر ب پرسیاره‌کا ترانه ئامیز و سه‌رسوره‌ینه‌ر ل سه‌ر زاری په‌له‌وانی دبیزیت: "کیژان حاکم، گاورێ دادوهر یان باوه‌رداری زوردار چیتره؟.. بیپ ۱۰". لی ده‌می پرس ده‌یته سه‌ر بابته‌تی نه‌ته‌وایه‌تی، ل سه‌ر زاری په‌له‌وانه‌کی دی دبیزیت: "بیستین ده‌سته‌لاتا کوردی بو کوردان چیتره ژ چاکترین ده‌سته‌لاتا بیانی و نه‌گهر بناقی خودی ژ بیته.. بیپ ۲۶". دۆزا نفیسهری و په‌یامین رۆمانی پتر ب مرۆشایه‌تیقه‌ گریداینه، ئە‌ه‌جا کا چه‌وا ده‌سته‌لاتدار ب ناخی ئاینی خه‌لکی ته‌په‌سه‌ر دکهن، ئە‌گهر هنده‌کین دی ب ناخی نه‌ته‌وه‌پاریزی مافین ره‌وا یین خه‌لکی بکه‌ریفن دی جوداهی چ بیت؟!

ئه‌ف جفاکی ژ لایین گیانیقه بوینه دوو جوبین هه‌قدژ و هه‌قێک (دیندار و بی دین/ شوپاریز و نووژه‌نکار)، ژلای کێله‌هی و ره‌فتاریقه ژ، هه‌ر دوو جوبین هه‌قێکن: هه‌زار و ده‌وله‌مه‌ند. ئە‌ف هه‌قێکی یا دنایه‌را هه‌زار و ده‌وله‌مه‌نداندا هه‌قێکیه‌کا دیرینه، ده‌می جفاک و سه‌رده‌ماندا هه‌بوویه و هه‌یه. ب نه‌مازه‌یی ئە‌گهر ده‌وله‌مه‌ندی ژنشکه‌کیقه و بی زه‌حمه‌ت و کارکن په‌یدا بیته. نفیسهر د وه‌سفکرنا بلندبوون و نزمبونا به‌ایی دۆلاریدا دبیزیت: "... و ئە‌قی جفاکی کریه دوو ته‌خ. ده‌وله‌مه‌ند و دکریته تا مرۆقان، هه‌زار و دفروشیته تا پیروزیان.. بیپ ۱۷۲". هه‌زار ژبو په‌یداکرنا پارین نانی رینجبه‌ریی دکهن، ده‌وله‌مه‌ند ژ یاری و قۆماری ب ره‌نجا هه‌زاران دکهن: "ده‌وک جهی دوو جووین مرۆشایه، رینجبه‌ر و قومارچی.. بیپ ۱۸۵".

ئه‌ف دانپیدانا ره‌هایی یا دابه‌شکرنا جفاکی ل سه‌ر دوو ته‌خین هه‌قدژ و هه‌قێک، ئاماژه‌یه‌که ژبو نه‌مانا ته‌خا ناغه‌راسته. ئانکو ته‌خا فه‌رمانبه‌ر و کاسبکارین بچووک کو خه‌له‌کا به‌ره‌مه‌ینه‌را وه‌لاتپاریز و ره‌وشه‌نبیرن دناف

جفاكيدا. ھەر تىشتەكى دلى دەولەمەندى بچىتى (يان دەستى خوە درېژ كەتى)، دكړيت و چ گرنكى ب حەز و بەرژەوەندى يېن گشتى يېن مللەتى نادەت. د كاريت مرۆشان ژى بکړيت و ھەردەم سەرکېشن، خوە ئەگەر ھەلبژارتين كاريت ديمۆكراسى ژى بەيتە كرن، ئەو ب كړينا دەنگان سەردكەفن. تەخا ھەژار ژى ھەمى تىشتين خوە ژ نەچارى دفرۆشيت (نە دوورە دەندەك حالەتاندا پيرۆزى و تابۇ يېن خوە ژى بفرۆشيت). ئو ب فى دەستودارى، كەسى ھەژار نەشيت ببيتە وەلاتپاريزەكى بەيت، كو بەرژەوەندا گشتى يا مللەتى پياريزيت (چونكو ھەمى ھزرا وى يا د داينكرنا پارين نانيدا). نەدوورە ژياتى يا وى يا نەتەوہى ژى پى لاواز ببيت، چونكو نەتەوہ نەشيت غەريزەيىن وى يېن مرۆشينى تير بكت. ئەفجا دى بەرى وى كەفتە وى سەمتا غەريزين وى پى دەينە تيركرن. دەمى ئەف كەسپن نۆكە ھەژار، دناف تەخا نەفراستدا دژيان، وەلاتپاريز و بەرھەمەيتنەر و داھيتنەر بوون. نەدھاتنە كړين و فرۆتن، چونكو چافى وان ل خۆشى يېن دەولەمەندى نەبوو، چافى وان ل ئازادى يا وەلاتى و خۆشگوزەرانى يا مللەتى بوو. لى ئەف تەخە نەمايى (يان لاواز بووى)، جفاك ب دروستى كەفتە دناف قەيرانەكا بەرھەستدا، كو ھەموو تاكين جفاكى، ھەست ب ھەموو بېدادى و سەريپچيان بكن، پاشى بەر ب بىزارى و بىتۆمىديتھە دچن: "تەخا نەفراست. خەلەكا پىكھە گرېدانا جفاكيبە و دەمى دېھوژيت فەقەتيان پەيدا دبيت... دەولەمەندىا فەحش و ھەژاريا داكەفتى دوو پىستين سەخلەتين جفاكينە.. بپ۲۲".

د ئى رەوشا نالەبارا بوھرينا تەخا نەفراستدا، ھەمى بيروباوەر و پيرۆزى سەروبىن دبن، خەلك دكەفتە دقەيرانەكا دەروونى يا دژواردا. كەسپن نەھەژى

ل جهين هه‌زی دهينه دانان و كه‌سپن هه‌زی ريزگرتن و باوه‌ري، دقورنه‌تين
 خانبيانقه درزن. به‌رتيلكرن و به‌رتيلخوارن ديبته سيماي سهره‌كيه هه‌قبه‌ندی و
 سهره‌ده‌ريكرن، نه دووره به‌رتيل بگه‌هته پيشكيشكرنا گيانئ مروشان زي: "من
 زاني يه كو خويشكا وي ل دهف بابئ زاگروسي يه. خفشا تهر و توئل ل به‌ر سيبه‌را شيرئ
 پير.. بپا١٦٨". ئەف جوړئ هه‌ژينئ خوه ئەگه‌ر ب دلئ ژئ بيت زي، ژبو
 مه‌رمه‌كا ماددى و هيسانكرنا ژيانا خوه يان خيزانا خوه‌يه. ئەفجا كرياتا عه‌شق
 و ئەفينئ زي دكه‌فته د قه‌يرانئدا و بباوه‌ري ل سهر زال ديبته. ژبانه‌كا بيئ
 ئەفينئ و بيئ عه‌شق و باوه‌ري، دئ هه‌رده‌م يا باركري بيت ب ترسا ژنوكه و
 سوباهئ. ئو ترسا ژ چاره‌نقيسئ رقيشتئ بهيت، دئ هه‌مئ تشتان ب خوڤه
 گريت ژبلي قايلبوون و خوڤيئ. له‌وا كوئمين گه‌نج و خيزانان، وه‌لات هيلان
 و به‌ر ب روژئافا و په‌نابه‌ريئفه ره‌فين. نقيسه‌ر به‌حسي كه‌سه‌كي ب نافيئ قادو
 دكه‌ت كو پشتئ زيړين خويشكا خوه دزين و پئ چوو به‌ ژ ده‌رئه، بسوو جهئ
 ريزگرتنا خه‌لكئ، چونكو بابئ وي يئ فه‌راشئ خواندنكه‌هئ ب قه‌مه‌ره‌كا
 مارسيدس دهاته ده‌وامئ. هه‌روه‌سا ده‌ما چوئلي فياي هه‌دارا كچا خوه ژبو
 هه‌كه‌زي قايلكه‌ت، گوئئ: "كچا من هه‌كو، هه‌كو ئەو دوهي بوو. ئەفرو هه‌كيه‌ نه‌ه
 عه‌بدله‌كه‌كيه‌، خانبه‌كئ دووقات و ترومبيله‌كا نوئ ل فيره‌ كرينه و يئ ل ئەوروپا
 دژيئا.. بپا٣٧". ئەف گرنگيدانا ب خه‌لكئ په‌ناهه‌نده و ئەوين ژ ده‌رئه دزين
 ژبه‌ر زه‌نگيني و دوئلاي وان بوو، چونكو ل وي سهرده‌مئ بهايئ ديناري
 عيراقئ ل هه‌مبه‌ر دوئلاي گه‌له‌ك يئ ئەرزان بوو. لي سهره‌راي فان هه‌مئ
 ره‌شبنئ و ره‌خه‌گرتين ره‌هاي ل ده‌وله‌مه‌ند و په‌نابه‌رين فه‌گه‌ريايئ (كو جارنا
 بيئنا بيئاريئ زي دفرت)، هه‌ندك ئامازه بيئ ريزه‌بيكرنا تيغه‌هان زي دده‌ته
 بابته‌تي (چ ب ئاوايه‌كئ راسته‌وخو بيت يان نه‌راسته‌وخو)، كو بيئاهه‌كئ

هزرکرنی دده ته خوانده فانی. دبابه تی رهینا گه نجاندا دبیریت: "باوهر ناکه م همی ژبو پاره یان گوھنیلین خول مه ترسیا سنورا ددن، تشتهک لوپری ههیه، روزهلالات ژئ زربه هره.. بپ ۱۹۲".

لی ریژه بیکرنا فان بابه تان، دچوارچوئی سهدم و نه نجاماندا خویا دبن (نه دریژه بیکرنا تیگه هیئ سهدمان و تیگه هیئ نه نجاماندا). بو نمونه؛ ده می به حسی چونوا ژده رقه دکهت، داکوکی ل سهر بابه تی چونوی و نه چونوی ناکهت (یان فه کولینا باشی و خرابی یئ فی رفتاری ناکهت)، لی چاکی کامیرا خوه دئیخته سهر سهدم یئ هه مه جورین چونوی. د وینه گرتنا سهدماندا ژئ، کومه کا بیدادی و سه ریچی یئ یاسایی و خه مساری دهنه دیتن، کو بیهنا هه ژاریه کا توند ژئ دهیت. فی هه ژاری، دلبره پهلوانی پالدا کو که سه کی دهوله مندئ ژده رقه ی وهلاتی ل سهر وی بچیرینیت. ئو هه ژاری، به ری خه لکی دهوله مند دا رفتارا به رتیلکرنی و خه لکی هه ژاری شریف، نه چارکر کو بینه به رتیلخوور. فی به رتیلخوورنی ژئ، کومه کا رفتارین دی یئ خرابتر و نه هه ژیت ل دو یف خوه کیشان: "نه فا تو دبیرئ ژدی و به رتیلایین نه قرو بووینه تشتهکی ناسایی مه زنتره، نه فه خیانه ته ل ژیر هه ر بهانه یه کا بیت.. بپ ۶۵".

فی هه ژاری، خوه کیمدیتن و بلنددیتنا که سین بیانی ل ده ف خه لکی خورتکر. خه ونا هه ر که نه کی بوو ئه و کو بگه هته وهلاته کی ئوروی و ژیانا خوه ل ویری بدومینیت. خه ونا هه موو کچان ژئ ئه و بوو، کو که نه کی ژده رقه ی وهلاتی بهیت و وی بخوازیست. نه ف چیراندنا که نه جین ژده رقه ی وهلاتی (ب هه ر پاشخان و ئاسته کی جفاکیفه)، ژبه ر سی سهدم یئ بنه رته ی

بوو؛ یې ئیکې؛ دهوله مهنده و دې ژبارا وې و خیزانا وې مسوگر کهت. یې دووې؛ رهقینه ژقې رهوشا ناله بار و نهجهگیر و مشتی شهر و ههفرکی یین بې رامن. یې سیې ژې، لیگه ریانال بیا هکې دی یې نازاد یې بوو، کو شیانی خو یین هشارتی یې ب جیربیت. ب قې چندی ژې، خهونین کومه کا نه فینداران هاتنه سرژیکرن و خهم و گوشه گیری و سه تمینی دادا سر پرانیباخه لکی:

- باشه ما چهوا چی دبیت پشتی بیست سالیخ خواندنې و دهه سالیخ خزمه تی، که فاله تا من نیفا که فاله تا پولیسه کی بیت! یې باوه رناما سه ره تایین نه.. بپ۲۳.

- ما هکه ده ستوریا شو فی ری بگه هیته مال ب پینج دولاران نه نجام دی بهر لای بیته... ما تو هیژ فرمان بهری یان بوویه وه کیلی گومرکی یان فرمان دی فوه جکې.. بپ۵۸.

- چ که که یه. دوهی ره فیقی (مناضل) و خه لک دبرنه رییشانا، نه فرؤ کورد په روه و کارین په یمانگه هې ده ستدا و به هشتی ژ خیر و خیراتین نیسلا موهیا ژې سر پشکه.. بپ۱۶۲.

- تو چ هزر دکه ی، ب شیانیخ خو یین که سوکی گه هشتی یه سر ته ختی ریشه به ری.. بپ۱۶۹.

- نه وین ل جهین گشتی په یقین وان گه وهر، ل ویرې په ردی رادکه ن. دینه کهر و دزین.. بپ۱۷۰.

- نه هوو... نیشتمان په روه ری تزی دریز، زه لاه کی بناف ساقه چووی به لی ل سر خو وه کورم که زوانی.. نه هنگ قرش یې بهرزه وه ندا ملله تی دسه همی تستان را دانای و یا خو دسینگ شه هیدان را چکلان دی.. بپ۱۷۵.

- دهسته لاتا بی سنور، گهنده لیا بی سنوره.. بپ۱۹۳.

- پشت راسته. سپندی دی چپته به غدا تشتین له شکرې.. بپ۲۱۸.

ب ئى رەخنەگرتنا رەشېنانه يا مشت ئالۆزى و بېزارى، نقيسەرى سەردەمەكى دىرۆكىي باژىرى دھۆكى دوكيۆمىنت كرىيە. چونكو دەمى سەدەمى رەشېنى و بېئۆمىندى يا پەهلەوانى خوە خویا دكەت (ب ھندەك ئىشارەتېن ژىنوارى)، كۆمەكا بابەت و رەفتارىن سەردەمى رۆمانى تۆمار دكەت. ب ئى چەندى ژى، ئەف رۆمانە مينا سىنارىيۇيا فلمەكى دوكيۆمىنتارى لى دەپت. لەوا ئەم دكارىن نائى رۆمانا دوكيۆمىنتارى بدائىنە سەر فان جۆرە دەقېن وىژەيى و نائى چىرۆكىن رىپورتاژكى بدائىنە سەر ھندەك ژ وان چىرۆكىن كەتوارى يېن دناف رۆمانىدا دەپنە فەگىران. ئەگەر ئەم ب چافەكى رىپورتاژكى سەحكەينە رۆمانى، دى كۆمەكا بابەتېن دوكيۆمىنتارى بىنېن، كو دشىاندایە بىنە ژىدەرەكى گرنىگ ژبۇ فەكۆلەرېن جفاكى. ھندەك ژ وان لەقتەيېن درىپوتازېدا دكەفئە بېشچاف، ئەف رەفتار و سەردەرىبكرنېن جفاكى يېن ل خوارېنە:

• كرىدارى و خانى يېن تەجاوز:

ژ ئەگەرئ فەگەرىانا خەلكى ئاوارە ل ئىران و تركيا، كرى يېن خانىيان گەلەك دگران بوون (ل ھەمبەرى مۆچە و داھاتى خەلكى). ئەفجا خەلك نەدشیا خانىيەكى ب كرى بگرىت و ب نەچارىقە خانى يېن تەجاوز ئافا دكرن. مەرەم ب خانى يېن تەجاوز ئەو خانىنە (يان خانىكن) يېن خەلكى ل سەر ەردى حكومەتى ئافا دكرن. لى چونكو كرىارەكا قەدەغەيە و سەرىپچىيەكا ياساينى، لەوا خەلكى ب شەف و رۆژەكا ئافا دكر (بەرى چاقدىرېن شارەوانىي يى ئاگەھدار بىن). ھەلبەت چ خزمەتگوزارى ل جەھى وان خانى يېن تەجاوز نەبوون، لى ژ نەچارى و نەبوونا كرىيا خانى، خەلكى (وەكو چارەسەرىيەكا بەروەخت) ئەو سەرىپچى يا ياساى دكرن: "چاوا بت چىترە ژ مەنتا خودان

خانيهكئ بئ وژدان، بهري ههميا پرسيار دكهت، ته چهند زاروك ههنه و كرئ يا شەش هەيشا ل پيشين دقيت و چ دەمئ فيا زنده دكهت.. بپاه؟". ئەفە ژى ئيشارەتەكە ژبو نەسەرەرى يا ياسايئ د سەرەمئ رۆمانيدا.

• مۆچهيئ فەرمانبەريئ ميرئ:

د سەرەمئ رۆمانيدا، مۆچه يئن فەرمانبەران گەلەك كيمبوون و تيرا داينكرنا پيدئى يئن ژيانئ نەدكرن. د وى سەرەميدا پرانى يا خەلكى دبوونە پۆليس يان پيشمەرگە (چونكو مۆچهيئ وان پتر بوو ژيئ خەلكئ دى)، ئوو ئان هەردوو پيشەيان چ باوەرنامە و شيان پئ نەدثيان. نفيسەر د تاوهكا كەربيدا ديژيت، "باشە ما چەوا چئ ديبت پشتى بيست ساليئ خواندنئ و دەه ساليئ خزەمتئ، كەفالهتا من نيئف كەفالهتا پولييسەكى بيتا! يئ باوەرناما سەرەتاييئ نە.. بپاه ۲۲". د ئامازەيهكا دى يا بلەزدا، بەحسى دەرمانە يئن ژنئ و زاروكان (دسيستەمئ مۆچهيدا) دكهت، "بەهرا ژنئ و زاروكى دوو دينار و دوازده دەرەهەمن.. بپاه ۵۸". هەلبەت، ئەف سيسيستەمئ مۆچه و دەرمانەيان، يئ كەئنه و ل گورەى پيويستى يئن ژيانئ هاتيبە دانان. لئ ديبت مەرەما نفيسەرى پئ ئوو بيت، كو مادەم نرخئ بازاری و ئاستئ پيداويستى يئن ژيانئ هاتيبە گوهارتن، يا فەر بوو سيسيستەمئ مۆچه و دەرمانەيان ژى بهيتە گوهارتن.

• بهايئ پارەيئ عيراقئ:

ئەگەر د ئاييندەيدا بيژينه نەئيكين خوه كو بهايئ پارئ عيراقئ گەلەگ دابەزى بوو، ديبت نەكارن ئاشوپ كەن كا چەوا و بۆچى بهايئ دينارئ عيراقئ دابەزى بوو. لئ خوياکرنا نفيسەرى ژبو بهايئ پارەى، دوکيؤميتتكرنەكا بەرهەسته و ئامازەيهكە ژبو شرؤفەكرنا رەفتارا خەلكى ل هەمبەرى خودائين

دولاری. نه دووره به هانه یه کا نه هۆشی بیت ژبو شوو کرنا دلبره په هله وانى. د لهفته یه کېدا ئیشارهت ب بهایئ پاره ی دکهت: "که لکیو لیتره کا بچویک دده ستدا ۵۰۰ لیکدان ۴۸ دهکات ۲۴۰۰۰ بیست و چوار هزار. پارئ خو گوهارت و دبره را گوت: ئیک دولار ب ۱۷۲۸ دینارا و موچه یئ فه رمانبهری پینج هزار له ورا سه یدا یئ جورج دگوت: عیراق تا دفنی د قه جبه یئ را خه ندقی یه.. بپا ۶۲". لی کا چه وئه ف ره وشه بو خه لکی ه هزار کاره سات بوو، د هه مان ده مدا بو خه لکی دهوله مند بپا قه کئ زه مینه خو شکه ر بوو کو حه زین خوه بین خوه رسکی بی تیرکه ن: "قیجا. هزاران پارئ سویسری بکه ی چاپ و خوب کولائین به غدادا به رده ی، دناخی خودا دگوت و نه بلیسا گو فهدا خو دسه ریدا گریدا و ئاگرئ حه ز و خوه رسکا دسینگیدا دشاراندا، هزرا کوچک و ته لار و میزا قوماری و بهمی جورین فه خوارنا خه ملاندى و ژنکین دزانن چاوا حه زا زه لامی دنازرینن دکر.. بپا ۶۱-۶۲".

ل وی سه رده می سی جورئ پاره ی ل کوردستانئ هه بوو. پارئ سویسری، ئه و پاره بوو بی بهری قهیرانا عیراقئ هه یی و ل هه می دهوله تان یئ باوه رپنکری بوو. پاره یئ چاپ کو ژ ئه گه رئ ئابلوقا ئابوری و قهرین ل سه ر عیراقئ، رژیما وی سه رده می نه چار بوو، پارئ کاغه زئ چاپ بکهت (بی هه بوونا پالپشتیه کا باوه رپنکری). جورئ سیئ ژئ دولار بوو. ل کوردستانئ پارئ سویسری دهاته بکارئینان کو هه ر دیناره کا سویسری ب ۴۸ دینارین پارئ چاپ بوو. پارئ چاپ، تنئ ل باژیرین بن دهسته لاتا رژیمن بکار دهات.

• خویشاندانا بهرۆشکی:

بهرۆشکی ره نده که کا باژیرئ دهۆکیه و ژ ئه گه رئ کیمبونا ئافا فه خوارنئ، خه لکی ئی گه ره کئ خویشاندانه کا ئازادانه کر کو هه تا به رده رگه هی

پاریزگه‌هی فەکیشا. دبیت ئەفە ئیکەمین خۆپیشاندان بیت (پشتی سەرهلدانئ) ل دژی دەستەلاتا کوردی ل دەوکئ هاتییه کرن. دوکیومیتتکرنا فی خۆپیشاندانئ ب دەرکەفتنا ئیکەمین هژمارا رۆژناما پەیمان و خویاکرنا مانشیتتی سەرەکیی رۆژنامئ، "مە ئاف و عەدالەت دقین.. بپ ۱۵۹". دبیت رۆلەکی گرنگ هەبیت بۆ دیرۆکشان و فەکۆلەرئ، جفاکی. ئووب ریکا دانوستاندنئین مامۆستایین خواندنگه‌هی، هەندە ئیشارەتین شرۆفەکاری ددەتە خۆپیشاندانئ وه‌کو: "ناریشه ئەفەیه. خویشانده‌ر و تیکده‌ر تیکه‌ل بوون.. خەلکی بەروشکی ژبو ئافی خویشاندانە کەر، سەرەرای هەندەک ئەزمان درێژیا، سەیداین پارێزگار و قائیمقامی ب باشی و ل سەرخۆ رەفتار دگەل کەر، و خەلک فەرەقی پشتی کیمتر ژ دەمژمیرەکی هەندەک کارین تیکدانئ هاتنە کرن.. بپ ۱۵۹-۱۶۰". ل فیره نقیسەری ئەف هوورهوورکین روودانئ کرینە بابەتەکی دوکیومیتتاری و ب دیتنەکا کەتواری و هشیارانە سەرەدەری دگەل کریه. ل وی چاخئ خۆپیشانده‌ر و تیکده‌ران ژ هەفجودا دکەت و هەلویتتی هەژی و ئەریییی دەستەلاتئ پەسن ددەت، هەرەسا بیرا خواندەفانئ ل وی چەندئ دەینیت کو ئەو خۆپیشاندانە مافەکی رەوایئ خەلکی یه و ئۆبالا سەرەکی. هەر بۆ دەستەلاتئ فەدگەریت (دەستەلات بەرپرسە و فەرە هەست ب بەرپرسیاری یا خوہ بکەت ل هەمبەری خەلکی): "مافی وانە. هەر ژ مە خول جەئ وان دانیت، ژنکی تەنەکا ئافی ل سەر ملی و ل جادا گشتی دەریاز بیت، و هەندەک بی بابین ترومبیل بەلاش ب دەستکەفتین، چە پا ل کولانا بدەن. قیا بیت هەلویتتی میڕ و باب و برابین وان چ بیت.. بپ ۱۶۰".

• زالگه‌ه:

زالگه‌ه ئەو جەه یئ کونترۆلا خەلکی دکەت. دبیت ل هەمی جەهان و دەهەمی سەرەماندا هەبن و هەنە. لی دگەل پێشکەفتنا ئالافین کونترۆلکرنا

ئىمناھىيە، زالگەھ كىمتر لىھاتىنە. خالەكا دى يا ئەم پالداين كو بابەتى زالگەھان بگەينە خالەكا دو كىۆمىنتارى يا قى رۆمانى ئەوہ كو زالگەھىن رژیى ژبۆ پاشفەبرن و ئىھانە كرنا مللەتى كورد و بىن عىراقى ھاتبوونە چىكرن. لى زالگەھىن كوردان ژبۆ پاراستا ئىمناھىيە ھاتبوونە دانان. لى دەھمى جفاك و سەردەماندا ھەستا ب خوەكىمدىتى و ستەما دۆمدرىژ، دىتە ئەگەرئى چافلىكرنا زالدهستى يان ستەمكارى. ئەگەر مروف نەشیا كەرب و كىنا خوە ئاراستەى دژمنى بگەت، دى ل ھەمبەر خوە و مللەتى خوە دەرىژكەت. ژلايەكى دىقە ژى، ھژمارا ژۆر يا زالگەھان ئامازەبەكە ژبۆ رەوشەكا نەجھگىر و نە ئارام. نقىسەر دەربارا زالگەھان دىبژىت: "ل ئەوروپا زالگەھ دىقشەبرا دوو دەولەتاندا گەلەكە و ھەولددەن نەھىلن و ل روژھەلاتى دناقشەبرا دوو باژىراندا ئاسايىھ و ل كوردستانى دىقشەبرا دوو گونداندا نە تىشەكى سەيرە.. ژ دەوكى ھەتا ئامىدىي شىست كىلومەترن و ب تىلا زالگەھ دەژمارتن (گەلىي بىسىرى، ناوچا زاوئتە، گەلىي زاوئتە، سىرپانا كورا، باگىرا، سىيارەتىكا، سكرىنى، سەرسنگى، دەركەفتن ژ سەرسنگى، ئىنشكى، سىلاقى، سىرپانا ئامىدىي، دىرەلوكى و ئامىدىي، سىزە و ھەر ئىقارى ژ زاخو تا خانەقىنى دەرگەھ و رىبوارىن قى كىلگەھا مىنرىژ دەئىنە گرتن.. بپا۶۹". ئەف تۆماركرنە رۆلەكى گرنگ و كارىگەر د دو كىۆمىنتكرنا رەوشا ئىمناھى يا وى سەردەمىدا دىبىنىت و دى بىتە بەلگەيەكى گرنكى باوهرپىكرى ژبۆ سىنارىست و قەكۆلەران.

• چىكرنا پاسپورتىن سەختە و كرپنا خانى بىن بەعسىيان:

ھەرچەندە دىرانى يا پشكىن قى نقىسىنىدا (چ ب نمونە بىن زىندى بىن رۆمانى يان ژى ب شروفەكرنىن نەراستەوخۆ)، مە ئىشارەت داىھ بىسەرۋەبرى يا ئىدارى و گەندەلى يا ھەيى دەسەردەمى رۆمانىدا. ھەمى ب سەرىپچى يا

ياسايى و ههلهپرستى و پاراستنا بهرژهوهندىن كه سوڤكشه هاتينه رهسمرن. لى بابه تى سهرنجا من راکيشايى، ميناكه كى نه ياسايى بوو كو پىدئى ب دانوستاندنه كا كوورتر و ل سهر راوه ستانى ههيه. نئيسهر دلته قته يه كا وهسفرنا گهنده لى و رهفتارىن نه ياسايدا دبىژيت: "ل ترافىكا بهرامبهر بازارى زىرنگرا و بورسى راوه ستيا. يا پيش چاف پاره گهورينه، و ل پشت پهردى ههر مېزه كا چه كمين وى بهينه فه كرن.. شاليارى ناخو و دهرفه ژ پاسپورت و ناسنامه و باوه رنامه و موهر ژ ههمى جورا، ژبلى فېزا قهرمى يا دهملدهست ئىقارى پارهى بده.. بپا ۲۱۶". ئەف له قته يه بابه ته كى گرنگه كو هاتيه دوكميوتتكرن، چونكو ل وى سهردهمى كوردستان (ژ لايى ئيداره كرئىقه)، يا نيغ ئازاد بوو، ئەگه ر نه بىژين يا سهربه خو بوو. لى ژلايى ياسايىشه، ب حكومه تا ناقيتفه يا گرئدايى بوو. ههرچه نده ئەف كرىاره نه ياسايى و دهليقه يه كا باشه بو ههلهپرستان كو خهلكى پى ئيستغلالكه ن و خوه پى دهوله مند بكن. لى ئەگه ر ئەم ژلايه كى ديشه سه حكه ينى، نه دووره ته حه دايه كا راسته وخو بيت كو كوردستان دى شىت خوه ب رىقه بهت و ههر دوو چه نگين وى ژبو فرىنا ل ئاسمانى جيهانىيونى فه كرينه. ئەگه ر ئەم ناسنامه و پاسپورتين ته زوير نه بانه، چه وا خهلكى مه دا شىت چيته ژدهرفه و فى رهفه ندا كوردى يا نهۆ ل ئورؤپا ههيه چىكهت. ئەفجا ژبو دىروكى كاره كى گرنگه كو كورد شياين بىي حكومه تا ناقين ههقه ندىيان دگه ل وهلاتين ژدهرفه چىكه ن.

ههر د ههمان بابه تدا، دهمى ئيسف دگه ل دهستى كارى كرپن و فروتتا خانى و پارچه زهشى يين رهشه كين رژيمى دكن. نئيسهر ب خيانه ته كا مه زن ل قه له مددهت و ب گهنده لى وهسف دكهت: "نه فا تو دبىژى ژ دى و بهرتيلا يين

ئەفرۇ بووینە تىشەكئ ئاسايى مەزنتەرە، ئەفە خىانەتە ل ژىر ھەر بەھانە بەكا بىتت. بىپاۋ ۶۵". خوە دەمى دەشتى و رىقە بەر و ھەفالىن وان دەھىتە گرتن ژى، كو جھى دلخوشى يا خەلكى بوو. نقىسەر نەشیا خویاكەت كا ب چ ياسا و بوچى ھاتنە گرتن. تىب وەسفنرە كا گشتى يا گەندەلى و نە ھەژىتى يا رىقە بەرى روودان ھازۆتییە: "ژ دەرى ژوورا رىقە بەرى تا دەرى لاندگروزی وەكو ئورزى لىھاتبوو، دیمەنەك بوو، چەند سالە خەلك چاقەرى روژەكئ ياسا بىیتە سەرور. بىپاۋ ۲۶۶". لى ئەگەر ئەم كوور ھزرا خوە تىدا بکەین (دیسا دىبىژم ھەرچەندە ببو بىائى ئستغلالى و دەولە مەندبوونا بلەزا ھندەك ھەلپەرستان)، دى بینین كو كرىارەكا نەتەوہى يا گرنگ بوو ژبو نەھیلانا مال و مولكى عەرەب و رەشەكین رژیمى، كو ببى ھەزا كوردان پى ھاتبوونە دان. ئەو كرىارا نقىسەرى ب گەندەلى ل قەلەم داى (ل گورەى ياساى و ب پلانەكا ژىرمەندانە)، ببو سەدەمى قەگەرىانا عەردى كوردان ژبو كوردان. لى چونكو نقىسەرى ب چائى ھەقركى يا دناقبەرا ھەژار و دەولە مەندان سەرەدەرى دگەل فان ھەردوو كرىاران دكر، لەوا خوە گەلەك كوور نەداھىلايە دناف گەوھەرى بابە تىدا. مشە جاران ژبەر مجدى و داكوكىرنا ل سەر بەيامین پىشەوخت دارشتى، گرنگى ب ھوورھووركین بابەتان نەدايە و كەفتییە دناف ھندەك شاشى بین وەسفنرئىدا.

ھەر دىبائى شاشى بین وەسفنرئى و قەگىرائىدا، شاشىبەكا دى دىارى يا بەركائىدا دەھىتە دىتن. دەمى كارى ماموستاين خرقە بوویى ل گازىنویى رەسم دكەت، دىبىژىت: "ئىقارىبا خوب گىمەكئ دوەمىنى يان پوكەرى قە دبورىنن و دبەررا رەخنى ل ھەمى تىشتا دگرن و نەفرەتا ل بەختى خویى رەش دبارىنن.. بىپاۋ ۲۳". ئەفە وەسفنەكا جوانە و دەرپىنى ژ رەوشەكا ھەبى دكەت. لى دەمى دەھىتە سەر

ھوورھوورکین یاری و دبیریت: "سەیدای دنگە تە چوکەر ھیللا پشتی پەرکە ک
 کیشای. ٢٤". نیشانا وئ چەندییە کو ئقیسەری نەشارەزاییە ک د یاری یین
 پەرکانیدا ھەبە. پەرکە چۆکەری د یاری یا پۆکەریدا ناھیتە بکارئینان، دبیت
 مەرەما وی کونکانی بیت، لئ دبیت پەیفای پۆکەر خۆشتر و مەزیکەبیتەر بیت ژ
 کونکانی، لەوا بۆ وی گرنگ نەبوویە کا چەوا دەھیتە کرن و بنەما یین یاری
 چنە. لئ تنی داکوکی ل سەر مەرەما سەرەکی کریمی، کو گەھاندنا پەيامیە.
 ئەگەر مەرەما سەرەکی یا ئی رۆمانی تنی گەھاندنا پەيامەکا دیار کری بیت،
 ئقیسەر دشیاب گۆتارەکا سیاسی یان جشکی دەرپرینی ئی بکەت! پرانی یا
 رۆمانئیشان دەمی وەسفا بابەتەکی خواستی یان نەخواستی دکەن، دویفچوونەکا
 ھوور و تیروتەسەل بۆ دکەن، دا نەکەئە دقان جۆرە شاشییاندا. ئو دەمی دەھیتە
 سەر بابەتی ئیکەتی یا ئقیسەرین کورد، ئقیسەر دکەئیتە دناف کۆمەکا شاشی و
 ھەفدزی یین فەگیرانیدا، کو دی ل پەرەگرافی بەھت بەحس کەین.

• ئیکەتی یا ئقیسەرین کورد ل دەوکی:

پەھلەوانی ئی رۆمانی ئەندامی ئیکەتی یا ئقیسەرین کوردە ل دەوکی.
 رۆژانە ھندە ک ژ دەمی خوە ل بارەگایی ئقیسەرەن دبوورینیت و ئەو ب خوە ژ
 ئقیسەرە. ئقیسەرئ رۆمانی ژ ھەمان ساخلەت ھەنە، لەوا گەلە ک جارەن مە
 وەسا دایە خویاکرن کو پەھلەوان ئقیسەر ب خوەبە. ئەو ب خوە، تئشتەکی
 سروشتییە کو ئقیسەر سەربوورین خوە یین کەسۆکی بکەتە ھیشینی بۆیەرەن
 داکو تۆشی شاشی یین وەسفکرنی نەبیت. د سەر دەمی شەرئ براکوژییدا ھەمی
 لقین ئیکەتی یا ئقیسەرەن ھاتنە فالنجکرن ژبلی لقی دەوکی کو ب گیانەکی
 برایانە و لیبوردەبی یا ئەندامین خوە یین ژ ھەمی پارتین ھەژک، چالاک یین

خوه یین ره‌وشه‌نبیری دۆماندن. ب قئی چه‌ندی ژی، باره‌گایئ ئیکه‌تی یا نفیسه‌ران. ببوو باره‌گایئ ئیکانه یئ هزرین جوداجودا ههمبیز دکر. زیده‌باری قئی چه‌ندی ژی، خویا کریبه کول وی سهرده‌می، مل ب ملی دانوستاندتین ره‌وشه‌نبیری و ویره‌یی و جفاکی (کول باره‌گایئ نفیسه‌ران دهاتنه کرن)، هه‌روه‌سا جهئ مه‌یقه‌خوارنئ و دۆمینئ ژی بوو. په‌هله‌وانئ رۆمانئ ژ شان هه‌ردوو ره‌فتارین داویئ یئ دوور بوو، له‌وا ب ئاورین ئیستیهزایی یین قه‌شارتیقه‌ ئامازه پی دکه‌ت؛ "چوار که‌س و دده‌ستین واندا پۆلین دومیئ، ئازاد روشت، هه‌قپه‌یقین یا که‌رم بوو. بپه‌١٥". یان "هزرین ئازادی دبه‌لاقبوون، هند هه‌ستیکر یازده‌ی شه‌قئ یه، ل ره‌خین خو نیری میزه ژ مه‌ی و بیرئ د ئاقانه.. بپه‌١٥٥".

نفیسه‌ر وه‌کو ئه‌ندامه‌کئ قئی ئیکه‌تی و شاهده‌کئ زیئدی یئ سهرده‌می، کۆمه‌کا بابه‌تین هه‌قپه‌ند ب رۆلی ئیکه‌تی یا نفیسه‌ران و دیتین خوه یین هه‌دفژ دگه‌ل هنده‌ک چالاکیان دوکیۆمیت کرینه. یه‌ک ژ بزاقین وی سهرده‌می گرۆپئ نووکرن هه‌روه‌ر بوو، نفیسه‌ر د وه‌سفکرنه‌کا بیلايه‌نانه‌دا دبیریت؛ "ل ناف باخچی جفاتا نیف بازنه‌یی د هه‌قپه‌یقینه‌کا که‌رم دا لدور بابه‌تی نووکرن هه‌روه‌ر و هه‌لوپستی یین دن، نه‌وین بناقئ ئایینی و هۆزئ. هیرشئ دکه‌ئ، هه‌می دژی گرۆپی د ریکه‌قتینه و گرۆپ د هه‌وله‌کا بیزاردا به‌ره‌قانیئ ژ بوچووین خو دکه‌ت.. بپه‌١٥٣". هه‌رچه‌نده په‌هله‌وان (وه‌کو تیرم و تیگه‌ه) دگه‌ل کریارا نووکرنییه و دپه‌ژریت، نه‌دوووره ئه‌ف بزاقه ب دلئ وی بیت ژی؛ "به‌یلان نه‌گه‌ر پروسیسا وان سه‌رگرت، بو ئقیسه‌رئ کورد سه‌ره‌رازیه، نه‌گه‌ر نه‌ء. نه‌و تنئ دئ باری هه‌لگرن.. بپه‌١٥٤". لئ ب هه‌مان شیوازی ره‌شینی یا که‌تواری و نه‌و که‌سئ ژ هه‌می بویه‌ر و هزران نه‌رازی، قئی گرۆپی له‌که‌دار دکه‌ت؛ "سه‌یدا. ئیک قه‌رئژا هزرا حه‌سه‌ن به‌نه‌یه و یئ دی یا مارکسی یه، و کوردینی دلستی دا ئینه.. بپه‌١٥٤". نه‌گه‌ر کوردینی

دلیستیدا نه بیت، بۆچی ل ئیکه تی یا نفیسه رانه؟ ئە گەر قەرێژا حەسەن بە نایە، بۆچی ل مزگەفتی نەدبوو، یان بۆچی دا ئاییندار ل دژ راوەستن؟ ... هتد.

وەسا دیارە نفیسه ری پە یاما خوە یا کە ربقە بووی ب شیۆه یه کی داریشتییه کو هەر کریارە کا پە هله وانی رۆمانی دگەل نه بیت و د بن کونترۆلا ویقە نه بیت، قالا یه ژ کوردینی و ئەختوباری و رهوشه نیری. ئەفه ژ، مه دغه گهرینته فه سه ر بابه تی ره های ی یا هزر و رهفتارین پە هله وانی کو ب ریموتکونترۆلا نفیسه ری کار دکەت (کە تواری یا سوشیالی). لئ دلە قته یا بە ربژار کرنا پە هله وانیدا کو پشکدار یی د فیسته قاله کا ویژیه یی یا (ژدەر قه ی د هۆکی) دا بکەت، هەر چه نده رازییه و پێخۆشه. لئ (ژبلی خوهر یی خوهر یی خه موکی و ترۆمادار). پە هله وان نه شی ت چ تشتین دی یین ئە ریتی ببینیت، له وا ئیکسه ر لئ فه دگی ریت: "ئە فه پینج ساله ئە ز لگەل هه وه و ئیک جار و ب تلا شه هدی ئاماژه کر: ژ دهوکی ب ناقی نفیسه ران دەر نه که قتییه؟!.. بپ ۲۰۵".

سازی یین رهوشه نیری، هه رده م که سین به رنیاس ده نیر نه فیسته قالین به رفره ه و سه رانسە ری، چونکو دی بیته نوونه ری سه ره کی وئ سازی دناق هنده ک سازی یین دی یین هه قشپوه دا. دبیت (هنده ک جار ان) هنده ک که سین نه به رنیاس ژ ی پشکدار بکه ن کو به رنیاس ببیت و نوونه ری یا وئ سازی پی به رده وام ببیت. لئ پە هله وانی رۆمانی، ب هه مان سه ليقه یا ره شبین و ره خنه گرتنا ل هه موو که سان و بۆیه ران، سوچه تا خو ه ددۆمینیت: "لئ ئیکه تی ی پتر ژ سه د نفیسه ران هه نه.. / نه. پتر ژ سه د ده نگان هه نه... بپ ۲۰۵". مه رم پی ئە وه کو نه هه می ئە ندامین ئی سازی نفیسه رن. به لکو تنی ژبو ده نگدانی و ئالیسه نگ کرنا به ربژیران هاتینه وه رگرتن. هەر دق ییاییدا ئاماژه ب که سه کی

نه ئەندام دكەت، كو ژبەر كه یفخۆشی یا وی کریهه ئەندام: "ئەو بخو نه ئەندامه، به لئێ ژ هه قالینی و كه یفخۆشیا وی مه کریهه ئەندام.. بپ ۲۲۰". ئی ب ئەندام کرنی پالدده ته دختوره کی (کو دبیت ئەز بم یان دکتور فادلئ عه مەری بیت)، لئ ژبیر کریهه کو پرۆسه یا ئەندامبوونئ د ئیکه تی یا نفیسه راندا، ب کۆمئ دهیته وەرگرتن و پستی ئەنجامدانا کۆنگره یه. ههروه سا که سه کی نه ئەندام چهوا دبیته نوونه رئ سازیهه کا گرنگ و چالاک؟ دشیا بیژیت نه نفیسه ره کی به رنیا سه (لئ ده مئ دبیزیت نه ئەندام بوو، ئەفه شاشیهه که دهر حقی دیرۆکییدا دكەت). نه دووره ئیشاره ته که بیت ب تیكچوونا حاله تی دهر وونئی په هله وانئ (پستی ده زگرا وی ژبەر هه ژاریئ ئەو هیلای- خه مۆکی). لهوا ب هه لچوونه کا که ربه بووی، هیرش دكە ته سه ر وی سازی یا ئەو تیدا ئەندام و گرنگیهه ک پیدای (کو به ر بزار کر بوو ژبو پشکدار ی کرنئ د فیسته فاله کا دهر قه ی باژیریدا): "هه که رۆه کی میژوویا ئیکه تیا نفیسه ران هاته نفیسین، ئاقیا نه فره تا دئ به هرا هه وه بیت.. بپ ۲۲۰". ئەف هه لۆیسته ژ خه مۆکی و بیزاریهه کا توند دهر که فتیهه، کو چ هیقی ب چ تشتان نه مایه. لئ ئەگه ر وه سا با، یا فه ر بوو په هله وان به ر ب کریارا خۆکوشتنیهه بربا، چونکو ئەف ره وشا خه مۆکی یا توند، به رئ په هله وانان دده ته خۆکوشتنئ. لئ نه دووره، تۆمار کرنا هه لۆیسته کی نفیسه ری ب خوه بیت (ژبەر هه ر ئەگه ره کی هه یئ)، ل دژی ئیکه تیا نفیسه ران.

هه رچه نده ئەف ره شیبینی و نه رازیبوونا ژ هه موو تشت و بویره ران، ساخله ته کی که تواری یا ره خنه ییه. لئ نفیسه ری ئەقیابه بو له حزه یه کا ب تنئ ژئ، وی هزری بده ته خوانده فانی کو په هله وانئ رۆمانا وی مرۆفه و مینا هه موو مرۆشان شاشی و باشی هه نه. هه رده م ب له هه نگه کی هه موو راستی ئی و

هەردەم دروست، سەرەدەریی دگەل دکەت. مرۆڤ وەسا هزر دکەت، کو نه دووره ئەف بلندکرن و رهواکرن هه موو هزر و بۆچوونین په هله وانی ل سەر حسیا کاراکتەرین دی بین هه ئه بنه، قهره بوو کر نه که (گهره وتزیکرنه) ژبو ره شیبینی و بیزاری یا په هله وانی. ده می شرین هه لبه ستا وی دخوینیت، ب کاردانه وه یه کا ئوتوماتیکی دبیزتی: "ئه هو.. ئه فه چ هه می ره شیبینی یه؟!... بپ ۲۷۶".

هەر د قن فلاشباکا ده رباره ی نقیسه راندا، نقیسه ر ئامازه ب دوو که سین دی بین به رده وام ل باخچه یی نقیسه ران ددهت، کو هه ردهم حزووره کا بالکیش دگەل په هله وانی هه بوو. که سی ئیکی قیقویه، "ئه وی ژ میزه کئ بۆ یا دی و شیشه کا گولاقئ دده ستدا و ل روینشتی یا دکەت، یان کولیلکا به لاق دکەت، لبه ر میزا خو گیرو ناکەت و پارا ناخوازت، ئه گەر چ نه دهنئ توره ناییت.. بپ ۱۵۵". یی دووی ژی که ماله کو که سه کئ ئارام و سوحبت خو شه، دگوتن کو نه خو شی یا شیزو فرینیا هه یه: "که مالی لی دنیری تا ده رگه هی و بشکورینه ک ل سەر لیئا.. بپ ۱۵۷". لی وی حەز ژ جفاتین شاعران ذکر و ئه و ب خو ه ژی شاعر بوو. هه ردهم حەز ذکر شعرین خو ه بۆ شاعرین ئیکه تی یا نقیسه ران بخوینیت. نقیسه ری هه لبه سته کا وی یا نه به لافکری دناف رۆمانا خو ه دا کریه به لگه بۆ شاعری یا وی.

ل داویی ژی دبیزین ئەف رۆمانه، رۆمانه کا که تواری یا تیکه له کریه ژ که تواری یا ره خه بی و که تواری یا سۆشالی کو سهرده مه کئ دیارکریی باژیری دهۆکئ ب نه فه سا سیناریسته کی، کریه فلمه کئ دوکیۆ میتتاری، یان پرۆژه یه که کو بیته فلمه کئ که تواری ل سەر باژیری دهۆکئ. رۆمان یا پره ژ له قسته یین سیناریۆیی کو هیسانکاریه که ژبو سیناریستین فلمین سینه مایی. بو نمونه ده می ئیسف ب ریکا مووسلفه دهیته گرتن و جه میلا ل دهۆکئ خو ه دسوژیت،

ب فی شیوازی هاتیبه دهرپړاندن: "دبهرا دکهنی و نیسف کره دپشتا لاندکروزی دا و دهرگه هی نه مبلانسئ پیته دا.. بپا ۲۴۰". ئەف رۆمانا نۆلا فەرشتنا هه می خه م و خوزی و هزر و تیگه ه و رهفتار و دلینی بین جفاکی (کو بهرهمی نه خریی نقیسه ریبه د واری رۆمانتھیسینیدا)، ب دانپیدانه کئ قفل کریبه کو نه دووره پر کیموقوسیر بیت. ئەف دانپیدانه ژی ب لیریکه کا زارۆکان دهرپړاندیه و لیریکا فولکلۆری ب ئاوایه کئ جوان و بارکری ب پوخته یا په یامین ئاراسته کری گوهارتیه:

بهرازی ئوسمانلی، مالا مه دا ئالی، خوهلی ل ئەفی حالی

ئوسمانلی بین دینن، قورئان د خوینن، کوردان د شه لنین

مه می دیتن د ری دا، گولله ک ل به ژنی دا، هاقیتته د ئافی دا

مه می نوو زافا بوو، بووک ل پشت په ردا بوو، خه نا ل سه ر ده ستا بوو

چاوا ژ خودی هشتن، مه می زافا کوشتن

مه می سه ر ژیکرن، جلکین بوکی برن، چاقین خو کوره کرن

چیروکا مه دویره، گه له ک مه چوو ژبیره، پر کیم و قوسیره... بپا ۲۷۳-۲۷۴.

*

ئەفئىنى ۋە غەرەكە ژبۇ لىگە رىانى

خۋاندنەكا دەروونجفاكى بۇ رۇمانا "تورين"

تورین: لیگه ریان ل جیمکی گیانی

گه نجه کئی شاعر و رۆژنامه نویس، خوه به رههف دکهت کو سه فه ره کا لیگه ریانئ ژبو دیتنا فه زایه کئی به رفه هترئ حز و خهون و دیتتین خوه بکهت. ئەف سه فه ره مینا خهونه کییه ژبو په هله وانئ و نفیسه مینا که سئ سیئ یئ ناخفتتکه ره ساتئ و بیره وهری یئ وی فه دگیریت. د ئی فه گیرانیدا، به حسی په هله وانه کا به رجه سته کری یا فه شارتنی ل سه ر گوره پانا بۆ به ران و ئاماده دناف خه یال و نفیسین و کومپۆته رئ په هله وانیدا دکهت. ب ئی چه ندئ ژئ، مینا کئ په هله وانه کا لاهه کئ ب خوؤه دگرت. ئەف په هله وانه، ئەوا ب نا ئی "تورین" د هیتته نیاسین، ب ریکا چاتکرئ، چیرۆکه کا ئە ئینئ دگه ل په هله وانئ سه ره کئ دروست دکهت و ئەف چیرۆکه دبیتته هیئینئ هه لیئیرنا هه ستین فیرهایئ و هه لگرتی یئ په هله وانئ و نفیسه ری هه ردووان.

ئەفە پوخته یئ ناهه رۆکا ئی رۆمانا ب نا ئی (تورین: لیگه ریان ل جیمکی گیانی)*. ئەف رۆمانه یان باشته ر بیژین (نوفلیت)، ژ نه ه پشکین پیکفه گریدایی پیک دهیت و (۱۲۴) لاپه ران ب خوؤه دگرت. ئەم د کارین بیژین کو ئەفە نوفلیته کا ئە ئیندارییبه دناف جفاکه کئ مشتی هه فرکی و ده رده سه ری و ئالا ژ هه ستین ئە ئینداریی. نفیسه ری ئایه بۆ ساته وه خته کئ (خو ئە گه ر کورت بیت ژئ)، خوانده ئانی وه کو مروؤه کئ گیاندارئ خوه دی هه ست و هزر و دلینی،

---

* عبدالکریم الکیلانی (۲۰۰۹). تورین: البحت عن توأم الروح، رواية. ط۱، مطبعة جامعة دهوک- دهوک.

فەگەریتتەشە مەروۇفانى يا وى يا ئۆمىدەوار و مەشتى ھەستىن ئەفنىنى و خۆشى و لەزەت و پىنكە ژيانى. سەردەمى رۆمانى، پەشتى ساللا ۲۰۰۳ يە كو حكومەتا عىراقى ھاتە ھەلەشاندن و لەشكەرى ئەمىرىكى ھاتە د عىراقىدا، لەوا ھندەك نەيسەر ب داگىرەر دناسن. لى د ھەمان وەختدا ژى، ھندەك نەيسەرىن دى ھەنە لەشكەرى ئەمىرىكى ب قورتالکەرى عىراقى د ھەژمىرن. جەئى بۆيەرىن رۆمانى، ھەردو بۆژىرىن دھۆك و مووسلن، بى ئىكى بۆژىرەكى كوردىيە و د بن دەستەلاتا ھەرىما كوردستانىشەيە، بى دووى بۆژىرەكى تىكەلەيە ژ ەربان و كىماتىيەكا كوردان، ل بن دەستەلاتا حكومەتا ناڤەندىقەيە.

لىگەريانا ل جىمكى گيانى

ھەر بەرھەمەكى وپۆھىيى، سەرنافەك يان تايئەك ھەيە كو دىيەتە كلىلا دەرگەھى دەقى، لى ھندەك جاران و ھندەك نەيسەر، ژبلى ناڤى سەرەكى بى دەقى، ناڤەكى دى بى لاوھكى ژى بۆ دادنن. ئەف ناڤى لاوھكى دىيەتە داكۆكىكرنا ل سەر تايئەلى، يان ژى مينا شىرۆفەكرنەكا كورتە بۆ سەرنافى. ناڤى رۆمانى تورىنە، كو ناڤەكى سادەيە و ژ دوو برگەيان پىك د ھىت. ژلايى فەرھەنگىشە ب راما نا جوان و ژىھاتى د ھىت. ژلايى جفاكىشە ژى، ژبۆ ناڤىن كەسان (ب نەمازەيى كەسپىن مى) د ھىت. ئانكو ئەم د كارىن بىژىن كو ئەف ناڤە، ناڤى كچەكى يان ژنەكى يان ھەر كەسەكا دى يا مى يە. ئوو دەمى ئەم خوہ بەرددەينە دناڤ بۆيەرىن رۆمانىدا، دى بىنىن كو تورىن ناڤى پەھلەوانەكا كارىگەرە، ھەرچەندە ئەف پەھلەوانە دناڤ بۆيەرىن كەتوارىدا بەرجەستە نايت، لى نەيسەر وى ئىجابى دەتە مە كو ئەف پەھلەوانا ل پەشت كەوالىسان، ژىدەر و

سەدەمى ھەلپىرىنا ھەمى بۆيەرېن دى يېن تەمامكەرە. ئوو ژبو داكۆكىكرن و سەلماندى، ئاقى قى پەھلەوانى كرىيە تاپتلى سەرەكېي رۆمانى.

ئاقى لاوھكى، ب "لېگەريانا ل جېمكى گيانى" ب ئاڭكرىيە. وى ئىشارەتنى ددەت كو دى بەھسى لېگەريانەكەت. لى ئەف لېگەريانە، نە لېگەريانەكا ھەچكۆھەيى يە، بەلكو لېگەريانە ل جېمكى گيانى. جېمكى گيانى ژى، ئامازەيەكا دلېيى يە ژبو لېگەريانا ل ئەقېنەكا گيانى يا بېگەرد. ل قېرە ژى، ئەم دى تۆشى پرىسبارەكا دى بېن، ئەرى ئەقېنى يا گيانى يا بېگەرد چەوانە؟ ئوو مادەم ئەقېنى يا گيانى ھەيە، رامانا وى ئەوە كو ئەقېنى يا لەشى ژى ھەيە. ژلايى فەرھەنگى و قالېكېشە، ئەم د كارېن بېژېن ئەقېنى يا گيانى ئەوە كو تىنى ھەستېن بېگەرد ل ھەف بەيئە گوھورېن، بېي كو لەش ب بەر لەشى بکەڭت. ئوو ئەقېنا لەشى ئەوە كو ب كرىارا سېكسېشە يا گرېدايى بېت. لى دەمى ئەم ب كوورى و ل گورى تېگەھېن كەلتورى سەرەدەرىن دگەل بکەيىن، دى ھەمبەرى ھندەك شروڧەكرېن دى يېن ھەقەند ب ژيان و عورف و عەدەتېن جفاكى بېن.

د كەلتورى كوردېدا، ئەقېنى يا گيانى ئەو ئەقېنىيە، ئەوا ژناخ و دل و گيانى مروفى دەردكەڭت و ھەمى ساخلەتېن بالکېش و جوانېن ئەقېندارى بېش چاڭ د كەت، لى مەرج نېنە كرىارا سېكسى ب خوڧە بگرىت. ھەر ئەقېندارەك دگەل ھەستېن خوھ يېن فېرھايى د ژېت و دناڧ خوھدا د كەلېت و مەرج نېنە كو ساخلەتېن جوانېن د ئەقېنداراندا ھەبن، چونكو ھەردوو ھەز ژ ھەژىتى و گيانى ھەف دكەن. عەرەبان ژى مېناكەكى وەكو قى پېناسى ھەيە دېژنى (الحب العذرى). لى ئەقېنى يا لەشى، ئەو ئەقېنىيە، ئەوا ب كرىارا

سېكسىفە گرىدايى و جوانيى رۆلەكى كارىگەر د قى جۆرىدا ھەيە . ئەم د كارىن بېژن كو ئەقينا گيانى، ب راستگويى و شەيدايىفە گرىدايە . لى مەرەما ئەقينا لەشى گەھشتنا لەشى جوانە و نەدوورە يا مشتى درەو و دەرپراندنا ھەستين سەختە و خاپىنۆك بيت . يان ئەگەر ب سادەيى ھزر كەين، دئ شىين بېژين كو ئەقينا گيانى، پىفەگرىدانەكا خودايى و لىدانين دلەكى پىر سۆز و سەرەدرى يىن نە ھۆشى يا مرۆفینە، كو د گەھتە ئاستى بوھژاندنى . لى ئەقينا لەشى، پىفەگرىدانەكا ماددى يا جىساكى و ھزركرنەكا بەرھۆزا مەرەمدار و سەرەدرى يىن ھۆشى مرۆفینە، كو مرۆف ب پلان و ژىرمەندانە پىنگاڤين خوە بۆ د ھاڤىت . لى ب ھزرا من، پىناسە يا ئەقينيى ئەو ئەوا مە ب ناڤى ئەقينيى يا گيانىفە گرىدايى . ب قى چەندئ زى، تنى يەك جۆرى ئەقينيى د مينيىت كو ئەو زى يان ئەقینە (كو مرۆف ب ھەمى ھەست و نەستين خوە يىن بەرھۆز و نەبەرھۆزفە، د كەفتە دناڤ دلينى يا دەريايەكا بئى بندا)، يان زى نە ئەقینە (كو مرۆف ب پلانەكا دىراسە تكرى يا مەرەمدار ھندەك ھەستين جوانين تەيىسۆك ژبۆ گەھشتنا مەرەمەكا دياركرى دەردپرەيت) . ئەگەر وەسا بيت، پا ئەڤ دلينى و سەرەدرى يىن دى يىن ژ دەرفەى قى چوارچۆفەى دئ چ بېژينى؟

ھەلەت د شىاندایە كۆمەكا تىرم يان ناڤين جودا ل سەر دانين، لى نە ناڤى ئەقينيى بيت . ئەم د كارين بېژينى ئولفەت، ھەڤبەرژەوۋەندى، پلانا ب دەستفە ئىنانا بەرژەوۋەندەكا تايەت، كرىارپن سېكسى يىن ئازەلى... ھتە . لى ئەوا نڤىسەر ب رىكا پەھلەوانى خوە لى د گەريپت، ئەقينيى . ئەو ئەقينيى يا ھەر (شەش!) ھەستەوۋەرپن مرۆفى تىدا پشكدار د بن و دىتنا ژيانەكا خۆش و بەختەوۋەر زى پەيدا دبىت، چوئكو ئەقينيى بەختەوۋەرىيە .

ئەقىنى ۋە غەركە ژېۋ لىگەريانى

رۆمان ب حەزەكا دژوارا ۋە غەركە بەر ب ستمبۆلئىقە دەست پى دكەت، يان زى نە دوورە خەونا ۋە غەركرنى بيت: "ئەقچا دەرگەقتنە ژ گۇما كەتۋارى بەر ب جىھانەكا قەشەنگە كو ھەردەم ھزرى تىدا دكەت.. بپاۋ". د قى ھەقۇكىدا، نقىسەر ئىشارەتەكا ئاشكرا ددەتە ۋى چەندى كو يى دناف گۇمەكا راۋەستايى يا كەتۋارىدا دژىت ۋ ھەمى خەون ۋ حەز ۋ ھزرا ۋى ئەو ھە كو زى دەرگەقتىت. ل قىرە، دەرگەقتن ب راما ناھىت، چونكو رەقىن ھەولدا نا رزگار بوونىيە ژ رەوشەكا گەقدار ۋ نالەبار، ئو جەھى بۆ دەرقتىت يى نە ديار ۋ مژدارە. لى مادەم ئىشارەت دايە جىھانەكا قەشەنگ ۋ ھەردەم ھزرى تىدا دكەت، ئەقە ۋى رامانى ددەت كو دى ب كرىارەكا لىگەريانەكى رابىت. ھەرچەندە كەتۋار ب گۇمەكا مەند ۋ راۋەستايى سالوخەتدايە، لى ھەبوونا سەمتەكا قەشەنگ، نىشانا ھەبوونا ئۆمىدەكا چاقەرېكرىيە. نقىسەرى ۋەسا خويىا كرىيە، كو پەھلەوانى ۋى يى د رەوشەكا نالەبار ۋ كەتۋارەكى مەند ۋ مەمت بوويىدا دژىت. ئو ئەف ژيانا نەخۋازيار، بەرى ۋى ددەتە دوو سەمتىن دياركرى: سەمتا ئىكى، تەسلىمبون. بىزاربون. رەقىن ژېۋ خەورزگار كرنى (چ جەستەيى بيت يان دەرۋونى). سەمتا دووى، ھزركرن. ھىقىدارى. لىگەريان ل ئۆمىدەكا ھەلاويستى. ۋە غەركە بەر ب زقىرىنى.

نقىسەرى، سەمتا دووى ژېۋ پەھلەوانى خە ھەلبژارتىيە ۋ ب رىكا دەرگەقتى ژ دۆخەكى نەخۆش بەرەف دۆخەكى خۆش ۋ قەشەنگ ئاشكرا كرىيە. لى نە دوورە، ئەو دۆخى خۆشى پەھلەوان زى خەبەر ددەت، نەخۆشتر بيت ژ دۆخى ھەي، يان ب كىمى ھندەك لايەنن خۆشى ب خۆقە بگرىت ۋ

هندهك لايه نين دى يين نه خوښيى ژى پيدا بيت. هر چهوا بيت، نقيسهه
 خواه ل قى چه ندى ناكه ته خودان و وي هزرى دده ته خوانده قانى كو په هله وانى
 وى دى وه غره كا دريژا مشت ژ خبات و بهر خودانى كهت هه تاكو د گه هته
 ريژگه هه كا ديار كرى كو فهزا يى بهر فرهه سته نبوليه.

بهروفاژى پيشبيني يا خوانده قانى، نقيسهه ب شاره زايى رولى خواه يى
 هه گيرانا چيروكى دكه ته دده سته په هله وانى خواه يى سهه ركى و بهرى
 خوانده قانى دده ته په هله وانه كا دى يا هه شارتي ل پشت كه واليسان، كو روله كى
 دى يى نيمچه سهه ركى د قى چيرو كيدا بينيت. يان ب كيمى، بكه ته هيقينيى
 هه گيرانى و نازينه را تيه زرين و پيدا چوونى. دبیت مهه ما نقيسهه رى نه و بيت،
 كو ژ قالبين هه چكوهه يى يين بابته تى نه ثينى دهر كه ثيت و ثيا بيت هه قسارى
 موباده رى بكه ته دده سته كچيدا، كو نه ف سهه رده مى نه م تيدا دژين سهه رده مى
 داكو كيرنال سهه ر مافين ژنييه و هه مى ده زگه هين ميديايى، بيا هه كى مه زن و
 بهر فرهه دده نى. يان دبیت نقيسهه رى هه ولدا بيت هزرى د وي چه نديدا بكه ت
 كو نه گه ر كچ د بابته تين نه ثينيدا ده سپي شخر و نه كتي ف بيت، دى هه قبه ندى
 يين دنابهه را كچ و كوراندا چهوا هينه ناراسته كرن (نه هه ژى ب ته نا خواه
 بابته ته كى جفا كين گرنه و هه ژى ل سهه ر راهه ستانيه؟!) يان ژى، نه دووره ثيا
 بيت بيژيت كو د سهه رده م كى ناله بارى مشتي كوشتن و ترساندن و
 ته نكهه زار بيدا، هه مى تشت سهه روبن دبن و نه ف بيسهه روبه ريه، كيرار نه ثينى
 ژى ب خو ف هه دگر يت. نه دووره ژى نه ف سهه ربوره ب سهه رى نقيسهه رى ب خواه
 هاتبن (يان ب سهه رى هه هاله كى وى هاتبن) و وى ثيا بيت ب شيوازه كى
 ويژه يى دنا ف رومانه كيدا بو خوانده قانان هه گير يت.

ب هزرا من، ئەف هەمی گریمانە ب شیۆه یەکی راستەوخۆ یان
 نەراستەوخۆ دناف بەر بەرین ئی رۆمانیدا دەینە دیتن. ل دەسپیکێ بەحسی
 پەهلەوانی خوە دکەت کو بی ل ئەفینی یا کچەکی دگەریت، خەونا خوە پی ب
 جەیینت؛ "سەرەرای هەمی سەر بۆرین سەرنەکەفتی یین چل بوهارین ئی خوە پی
 بۆراندین، هیشتا یی ل وی ژنا خەون دگەریت.. بپ ۱۰". پاشی ژنشکە کێفە، تورین
 هەمی ژیان خەونین وی داگیر دکەت و دبیتە سەرمیرا هەمی بابەتان. هەر رۆژ
 بی ژفانەکی بەستی و پلانکری، هەست و نەستین پەهلەوانی، بەر ب
 کومپۆتەر یە دەینە راکیشان. چاقین وی، چاچەراندنی ل پەفین تورینی
 دکەن. پەفین وی ژی، خەونەکا هەلاویستی بۆ دروست دکەن، کو غرور و وی
 یا نفیسینی (ئەو غرور و ئەو بۆ دنقیسیت) پی تیر دبیت. ئەفجا ماسنجەر و
 شاشا کومپۆتەری ب گیان دکەشن و میناکێ تورینی دەیتە شوینی؛ "ئەری ما
 دبیت ژنەکی چ جارن، نە ئەز دیت بەم و نە دەنگێ من بەیست بیت، ب فی هەمی دژواری
 حەز ژ من بکەت؟.. بپ ۲۰". ما بوچی نە! ل دەمی هیشتا گەنج، دل وی د چوو
 هەفسوویەکا وی و هەردەم ب ریکا دانوستاندنن دەربارە ی شعری دگەهشتە
 ئیک، یان ب ریکا دەفتەرکین خواندنگەھی، پارچە شعر ل هەف د گوهورین.
 پشتی ئەفینی دسینگێ واندا پەنگیایی و پەهلەوانی کور چ دەسپیشخەری نە
 کرین، رۆژەکی وی کچی نامەکا کورت دا فی کو هەلویتەکی دەسپیشخەری
 تۆمار بکەت؛ "دبیت توب فی ناما من سەرسۆرمان بی، لی ئەز شەیدا یا تەمە، ل
 دانپیدان و دەسپیشخەری یا من نەگرە. من تو دفتی.. بپ ۲۷". لی سەرەرای فی
 خوینگەرمی و حەزا ئەفینیەکا بیگەردا گیانی (دەسپیشخەری یا ئیکیدا)، پشتی
 خیزانا کچکی ب فی ئەفینی د حەسین، ژی دوور دکەن؛ "لی ئەو نە دشیا ژبیر
 بکەت، چونکو ئەفینا وی یا ئیک بو.. بپ ۳۰". د دەسپیشخەری یا دوویدا ژی، دەمی

هه‌شدیتن روو ددهت، ژ هه‌شدوور دبن؛ "ئوو دسه‌ر قی نیزیکی و هه‌شدیتنا چافه‌ریکریدا، کو ب شه‌قین دریز ل هیقین ما بوون. لی هه‌ست پیکرن کو نه‌و ره‌ونه‌قا به‌ری نه‌و دچاق و گیانین واندا یا کز دبیت، به‌ز ژیکشه بوون و هه‌قینا وان ب داوی هات.. بی‌١٢٢". ئانکو د هه‌ردوو حاله‌تین ده‌سپیشخه‌ری یا کچیدا، ئە‌قینی سه‌ر ناگریت. ئە‌فه‌ژی جهی ئازراندا هه‌ده‌ک پرسیارین دی یین که‌لتوری و جفاکیه.

هه‌لبه‌ت د هه‌ردوو جاراندا، ئە‌گه‌ر کور ده‌سپیشخه‌ر بایه، دا بۆیه‌ره‌کی سروشتی بیت و رۆژانه ب ده‌هان چیرۆکین ئە‌قینیی د جفاکی کوردیدا د هینه‌ بنگۆر کرن. لی ده‌می ئقیسه‌ری هه‌ولدايي کو ده‌سپیشخه‌ریی بکه‌ته ده‌سته‌تی کچیدا، یا فه‌ر بوو ب کیمی هیزه‌کی یان به‌رده‌وامییه‌کا دریزتر به‌تی. د حاله‌تی ئیکیدا، چیرۆک ب زانینا خیزانا کچی ب دوماهی ده‌یت. د حاله‌تی دویدا ژی، ب هه‌شدیتنی ب دوماهی ده‌یت. ب قی چه‌ندی ژی، ئە‌م نه‌چار دبین کو هه‌زری د په‌هله‌وانیدا بکه‌ین و به‌ری مه‌ دی چیه‌ته وی مگرتیی کو شاشی ل ده‌ف په‌هله‌وانییه. ئە‌و خالا ئە‌م پالداين کول سه‌ر قی ره‌وشی راوه‌ستیین ئە‌وه کو د جفاکی کوردیدا، هه‌رده‌م کور ده‌سپیشخه‌ریی ده‌ت. نه‌ ژبه‌ر هندی کو کچی شیائین ئە‌قینیی نین، یان نه‌شیت ده‌سپیشخه‌ر بیت، لی وه‌کو که‌لتوره‌کییه و بوویه ره‌فتاره‌کا نۆرمالا که‌ساتی یا جفاکی ژبو هه‌ردوو توخمان. نه‌دوووره‌ژی ئقیسه‌ری ب شیوازه‌کی دی سه‌ح کر بیته قی بابه‌تی، کو وه‌که‌ه‌قییه‌کا ته‌ئاف و بی کیماسی دناقه‌ه‌را نیر و میاندا په‌یدا که‌ت. گه‌له‌ک ژ چالاکفانین بیانی مافین ژنان. قی ئالای بلند ده‌کن و داخوازا وه‌که‌ه‌قییه‌کا ته‌ئاف ده‌کن و چ پویته‌ی ب بابه‌تی رۆلین جفاکی (جینده‌ریی) ناده‌ن. ئە‌و ب خوه، جو‌داهی یین

سېكسى ئەو جوداھى يېن بايولۇزى و جەستەيىنە دناڧەرا ژن و مېراندا و ب
 يېكھاتەيى چىپوون و ئافراندا ميناكىفە ھەقبەندن. لى جوداھى يېن جىندەرى،
 ئەو جوداھى يېن د كار و كرىار و رۆلېن جفاكىدا دەينە دىتن. بابەتى
 دەسپىشخەرى يا زەلامى ژبۇ خويارنا ئەفنىي، دكەفتە دچوارچوڧى جىندەرىدا.
 ھەرچەندە بابەتېن جىندەرى نەجھگىر و ھەتا ھەتايىنە، چونكو نەدوورە زەلامەك
 بكارىت ب رۆلېن جىندەرى يېن ژنەكى رابىيت. لى بابەتى جوداھى يېن
 سېكسى بابەتەكى جھگىر و ھەتا ھەتايىيە، چونكو چ جاران زەلامەك نەشىت
 زارۆكەكى بىنىت، يان شىرى ژ سىنگى خوە بدەتە شىرخۆرەكى. لى دسەر ئى
 چەندى را ئى، بابەتېن جىندەرى دكەفتە دناڧ نورم و عەدەت و عورڧىن
 جفاكىدا. ھەر گوھورىنەك يان بازدانەكال سەر بەيتە كرن، دى بەرى مە دەتە
 دويفچوونا مەرەمىن ئەشارتى يېن ئفىسەر پالدايى كو ھەلوىستەكى ھۆسا
 وەرگرىت.

زىدەبارى شان ھەردوو دەسپىشخەرى يېن ب سەرنەكەفتن ب دوماھى
 ھاتىن، ئفىسەر د بابەتى نەزۇەيا بەرۇختا پەھلەوانىدا ئى، دەسپىشخەرىي
 دكەتە دەستى ژنىدا. دىنا ھەقالەكا پەھلەوانىيە و ناڧى وى ل سەر مېشانىن
 فىستەڧالا وىژەيى زىدە دكەت، كو بگەھنە ئىك و ھەڧ بىينن. دىنا تەلەڧونى بۇ
 دكەت: "... ئەزىيا باشم، ژ تە خەرىبەم. ئەزىيا ل دەۆك ژبۇ پشكدارىكرنى د
 فىستەڧالەكا رەوشەنبىرىدا، رىكخراوەكى يا سازكرى، تە دڧىت دگەل مە پشكدارىبى؟..
 بىپ۳۷". وەسا ديارە كو ئفىسەرى ڧيايە رۆلەكى ئەكئىڧ و كارىگەر بدەتە توخمى
 مى و ب ئى شىوازى دەسپىشخەرىي، دەرپرىنى ئى بكتە. لى وەكو كەسەكى
 دناڧ جفاكىدا كو بۇ دژىت و پى دژىت، نەشايە خوە ژ پاشخانا خوە يا

كهلتۆرى و رەفتارى يا كهتواری رزگار كەت. ئەڭجا ھەمى ھەولین وى يېن
 ۋەكھەفاندنې دپراكتىكىدا سەرناكەفن. ئوو نە دوورە ژى نقيسەرى ئيا بيت
 ھەست و غروروا زەلامەكئى رۆژھەلاتى پېشچاڭ بىكەت، كو ب دلخۆشى
 بەھسى دلدار و بەردلكيېن خوە دكەت. ئەڭ خويكارنيېن مشە جاران ب
 زیدەرۆيىقە دەيتنە دەر براندن، ئامازەيە كا خۆڧينيېن يان قەرەبوو كرنا ھەستە كا ب
 خوە كيمدیتنى ژئ دەردكەڧيت. ۋەسا ديار دكەت كو ھند كەسەكئى ژيھاتى و
 گرنگە، ژن بۆ شيت دبن. زەلامين رۆژھەلاتى، ھەردەم شەھنازيېن ب فرە
 ھەڧەندى يېن خوە يېن دلينىېن و سيكسى دبن. ھەرچەوا بيت، نقيسەرى
 ۋەغەرە كا ليگەريانى كريبە دريكا پەھلەوانى خوەدا، داکو جيېمكى گيانى خوە
 بىنييت و خەونين خوە يېن ھەلاويستى و پرۆژە يېن خوە يېن خەونۆكى پى ب
 جھىنييت. ئەو ب خوە بەھسى رەفتارا خەونۆكى يا پەھلەوانى خوە دكەت و
 دىبژيت: "ھەڧالى وى يى نيف دینەكە عەزیزە، ھەردوو ژ مووسل ھاتينە و رۆژانە ل
 سەر پەرتوكخانين گازى و جزيرى دگەريېن و بىرى يېن رۆژانين مووسل و جاددا نەجەڧى
 دكەن.. عەزیز كابراییەكئ خەونۆكيبە و دڧيت ڧەگەريستەڧە ناف كەتواری، ئى ئەو
 كەسەكئ كەتواريكيبە و دڧيت دگەل خەونا خوە بژيت.. بپا ۸۷". ب ڧى داخويانىېن
 نقيسەر بۆ مە خويادكەت كو ئەگەر ۋەغەرا وى يا بەر ب ستەنبۆليقە نەرەڧين
 بيت و ژبۆ ليگەريانى ساز كر بيت. ئەڭ حەزا وى يا ژياندنې دناف
 خەونە كيدا، رەڧينە كا ئاشكرايە ژ كەتواری و يى ژ رەوشا ھەيى درەڧيت.

د پراييا وان رۆمانين سەرەدەريېن دگەل كەتواری يا جڧاكى دكەن، نقيسەر
 كۆمە كا رەفتار و ديتن و ھزرين خوە يېن جڧاكى يان ئيديولۆژى ب
 پەھلەوانىقە گريدەن. نە دوورە ئەڭ رەڧينە يا خوەيى نقيسەرى بيت و

ئىشارەتەك بىت ژبۇ رەتكرنا رەوشا ھەيى، نەمازە نقيسەر خەلكى باژيرەكيبە كو
 د فى سەردەمىدا مشتى كوشتن و تيرۆر و ئەدادپەرورەرى يا جفاكيبە. درەوشين
 ھۆسادا (ژلايەنى دەروونيشە)، نقيسەر بەر ب سەردەمىن تەنا دزفريت يان
 پايبزۆكان ب رۆژين خوە يين بۆرى ديبژيت. لى چونكو نقيسەر شاعرەكى
 گەنجە و ھىشتا بيزاربوون و تەسليمبوون، دناڤ گەھين پەياما ويدا نە
 شينبووينە، لەوا بەر ب خەونەكا چاقەرېكرى و كەتوارەكى گريمانكيڤە دچيت.
 ژبۇ فى مەرەمى زى، بەرى پەھلەوانى خوە دايا وەغەرەكا ليگەريانى؛ "سەرەراي
 ھەمى سەربۆرين سەرنەكەقتى يين چل بوھارين ژبى خوە پى بۆراندين، ھىشتا يى ل وى
 ژنا خەون دگەرييت.. بپا۱۰". ئانكو يى وەغەرا بەردەواما ليگەريانا پەھلەوانى (ل
 جيىمكى گيانى خوە) بەلى دكەت. لى دگەل بۆيەرين پيىڤە گريدايى يين
 رۆمانى، نقيسەرى ھەولدايە كو مژداريبەكى پيىختە سەر وەغەرا ليگەريانا
 پەھلەوانى، ئەرى ل جيىمكى گيانى خوە دگەرييت يان زى ل ھەئەندى يين
 سيىكى يين ھەمەجۆر دگەرييت و ل پشت پەردە يا ليگەريانا جيىمكى گيانى
 فەدشېريت؟! چ گومان تيدا نينن كو بابەتى رۆمانى چيرۆكەكا ئەفينييە. لى
 پرسىار ئەوە كا نقيسەرى دقيت كيژان شيوازي ئەفينيى بەحسكەت و بدانئە
 سەر ميژا دانوستاندنى؟ ئەفيني يا دناڤبەرا كور و كچاندا؟ ئەفيني يا دناڤبەرا
 نير وميياندا؟ ئەفيني يا مروڤى بۇ كاغەز و شعر و ويژەيەكى جوان؟ ئەفيني يا
 مروڤى بۇ خيزانى، باژيرى، وەلاتى يان نەتەوہى؟ يان زى ئەفيني يا مروڤى بۇ
 خودى تەعالا؟

ئەگەر ئەم ب ھوورى ب ھەمى ريزك و رامانين ل پشت ھەڤۆكين فى
 رۆمانيدا بچين، دى بينين كو نقيسەرى يى ھەولداي شان ھەمى شيوازين

ئەڧىنىيى تىككەلكەت و ب بوھژىنىت و پىكھاتەيەكى نوو يى ئەڧىنىيى ژى چىكەت، كو بكارىت بىتە جىمكى گىانى پەھلەوانى وى. ئەڧىنى ل دەف نڧىسەرى نەدەربىنا ھەستا دوو مرۆڧانە، سۆز و پەيمانان ددەنە ئىك كو ب ئولفەت و ھەز ژى كرن ژيانا مايى ب ھەڧرا بېۆرىن. لى ئەڧىنى ل دەف وى ھالەتەكى گىانىي پوختە، كو ھەژى لىگەريان و دويفچوونىيە. ژبو ڧى چەندى ژى، ل پاشخان و كەلتۆرى خوە يى جفاكى ژڧرىيە و دىتن و تىھزرىنن خوە يىن كەسۆكى ل سەر باركرىنە. كۆمەكا بابەتېن جفاكى و كەلتۆرى و رەوشەنبرى و رەوشېن تايەتېن دەرۋونى، دناڧ ڧان ۱۲۴ بەرپەراندە ھەلگرتىنە و ب ئاۋايەكى شەركىي نازك دەرپرېن ژ ئەڧىنا خوە يا گرېمانكى كرىيە.

۱. ژن و زەلام:

ھەر ژ ئەزەل و ھەتاب ئەبەد، ھەڧبەندى يا دناڧبەرا ژن و زەلاماندا، دى ھەر مېنىت و ئەڧ ھەست و سۆز و دلېنى يا ژبو ڧى جۆرى ھەڧبەندىي د ھىتە دەرپراندن، جوانترېن و نازكترېن و خۆشترېن بەرھەمى و پىژەيى پەيدا دكەت. ب درېژاھى يا دىرۆكى، پراڧىيافەيلەسۆڧ و ھەزەمەند و وپژەڧانان، ھەولداينە كو ڧى ھەڧبەندى يا سەرنجراكېش شروڧە بكەن. ئەو ب خوە (ژلايى فىترى و غەرىزەيىڧە)، ھەبوونا ژن و زەلامان ژبو مان و زىلدەبوون و بەردەوامى يا رڧىشتى مرۆڧى يە. لى ژلايەتېن ھەزرى و سۆزى و دلېنىيە ژى، ژن پالېشتەكا مەزنا زەلامىيە ژبو پىشدا برن و ئاڧاكرنا جفاكان. ھەروەسا ژن ئىلھام و ھاندەرەكا مەزنىە ژبو داھىتائېن و پىژەيى و ئابۆرى و سىياسى ژى. ب كورتى، ئەم دكارېن بېژىن كو ژيانا بىي ژن، چ تام تىدا نا مېنىت. ئوو نەدوورە ھەر ئەڧ سەدەمى تام و خۆشى يا ژيانى بىت، ئادەمى و ھەوي ژيانا ڧانى ل سەر بەھەشتا نەمر و

بهردهوام چيتراندی. ل همبهر في هزري ژی، ژني ټه و شيان و رهونهقا ب نك خوځه كيشانې ناييت ټه گهر زهلام نه بن. ټانكو ژن و زهلام ههردوو ههف ته مامكه رين ههفن و ب ههفرا خوځي يا ژيانې كاملان دكهن.

لي دجفاكين كشتوكالي و كولله كتيفدا، ژن وهكو نامووس و شهرفا زهلامی و پاشی يا خيزانې د هيتته حسابكرن. ټه فجا ژبو پاراستنا نامووس و شهرفي، زهلامی پاراستنا ژني كريبه و دكته. وهكو هه رتشته كي دي يي مولكي خوه، سهردهري دگهل ژني دكته. دهه مان دهمدا ژي، ژبه ر وي ژنا ديبته مولكي وي، هممو موغامه رهيان دكته و دبيت سهرا رازيكرنا وي، خوه بده ته كوشتن ژي. ټه ف ههولا بهرده واما زهلامان ژبو رازيكرني و سهرنجرا كيشانې دكهن، نفيسه ر ب ب دلنازكي و ساويلكهي ل قهله مددهت، كو ههردهم ب ټاورين ژنان دهينه دسهردابرن؛ "ټاخ بو دلين نازك، ناكه فنه د بن ياسا بين روټاهي و ټه كيشانيدا. مينا خيرا يي يا برووسي، ب ساناهي دهينه د سهردابرن.. بپ ۱۹". ټانكو ههردهم ژنه بهري زهلامی دده ته ټه ټيني و د سهردابرنې. ټه ټه ژي بهركارا وي پاشخانا ديني و كهلتوريه كو ههوي ټادم ب خوارنا سيټا حهرامكري د سهردابريه و ژ بهه شتا نهمر دهريئخستيه. باشه ما نه ټادم بوو كو خودي هممو ناټ نيشا داين؟ ما نه خودي دارا حهرامكري بو دهستنيشان كر بوو؟ پا چهوا نه دزاني؟ ههلبهت ټادمي دزاني كو ټه و داره حهرامكريبه. لي ژبه ر چاټين ههوي، خوه هافيتته دټاف موغامه رها مهعصيه تا خوديدا. هه رچه نده ټه ف خوياكرنه، نه مه رها سه رهي يا نفيسه ريه، لي ده برينه كا نه هو شيه ژبو ره سمكرنا پاشخانا هزري و رهفتاري يا په هله واني كو تاكه كي في جفاكيه.

د فئ سهرده ريكړنا دگهل ته فئنيي و هه فبه ندي يين دنافه را ژن و زه لاميدا،
نقيسه ري مينا شاعره كئ شهيدا ب ته فئنيي و ژياني و شعري، هه فساري هزرين
خوه به رداينه، كو كومه كا شروقه كاري يين دهرووني ب خوځه دگرن. د
پيناسه كرن و وه سفرنا زه لاميدا په هله وان دبئريت؛ "زه لام ديتنه و هه لويست،
نه گهر يا ئيكي هه بيت. دئ يا دووي ژي ب ده سئقه هيت.. بپا ۲۶". هم دشين ديتني
ب هزر و بهر هه ستانقه گريده يين و هه لويستي زي بهر ب رهفتار يشه ببه يين. ل
فيره زي، دئ كه فينه هه مبهر سيگوشه يا كه ساتي يا جفاكي يا كه سي، كو ژ
(هزر، رهفتار، دليني) پيك دهيت. ده مي نقيسه ر داكوكي ل سهر هه بوونا هزر
و رهفتارين زه لامي دكهت و دليني پشتگوه دهافيت، يان ب كي مي پويته پئ
ناكهت، بهرئ مه دده ته وئ هزرا جفاكي كو دليني ساخله ته كه، ب ژنانقه
گريدايه و هه بوونا وئ ل دهف زه لامي بيهي زييه. هه رچه نده دليني هه مي جوړين
هه ستين هه لچووني ب خوځه دگريت، لي د تيگه هين جفاكي دا، دليني
(عاتيفي) ژبو هه ستين سوژداری و دلوفاني و دلنازيكي بكار د هينن. نهغه زي
ده پرينا نه هوشئ نقيسه رييه ب په هله وان يشه هاتينه نووسان دن. لي نقيسه ر د
مه ژبي خوه يئ هشيارد، ب ناوايه كئ دي ل فئ تيوري دبئريت و وه سا هزر
دكهت كو ديتن و هه لويست، نيشانين روخسار و نافه رو كينه. نه گهر ديتن
روخسار بيت و هه لويست نافه رو ك بيت، هم دكارين بيژين كو روخسار گوتنه
و نافه رو ك كرياره. ئوو كا چهوا ژبو نقيسه رييه دهغه كئ هه ژي و خوش، فهره
روخسار و نافه رو ك د هه فسه نكيه كا به رده و امدا بن، ههروه سا گوتن و كريارين
زه لامان زي دهغه فسه نكيه كا به رده و امدا بن. نه فجا هم د كارين بيژين كو نه و
گوتين دنه كريار، فهره كه ساتييه كا ب هيژ و پايه دار بو خوداني گوتني په يدا
كهت. نانكو نه گهر زه لامي (ديتن / روخسار / گوتن) هه بيت، دئ بيته خوداني

(ههلوپست/ نافهروك/ كرىار) ى ژى. ئوو ئەف ھزره بىرا مه ل دووانى يا (لەش و گيان) دەينيت، كو دپرانى يا فەلسەفە يپن كەفندا ھاتىبە بەھسكەرن. لى كەساتى و پىكھاتەيى زەلامى (يان ھەر مرؤفەك بيت)، نە تنى ژ فى دووانى يا رەھايى پىك دەيت، بەلكو دناقبەرا فى دووانى يا رەھايى و سادەدا كۆمەكا ھەست و پالدەر و ئازرىتەر و غەريزە و ھەلچوونين دىنيى ھەنە كو ب ناخ يان دەروونى مرؤفى دەينە نياسين.

ژبو ژنى ژى دىپىت: "ژن مېياتىبە و دلۇفانى، ئەگەر يا دووى ھەيت. دى يا ئىكى مەزىتەر ئى ھيت.. بپ ۲۷". ل ئىرە ژى ئەم د كارين مېياتىبە ب ميناكى مرؤفەقە گرىدەين كو ھزرە يان دىتنە يان ژى بەرھەستكەرن، ئوو دلۇفانى ژى ب ھەستين دىنيىقە گرىدەين. د وارى پىناسەكرنا ژنىدا ژى چوكلەك ژ سىگۆشە يا كەساتىبە كىمە كو رەفتار يان ھەلوپستە. ديسال گورەى كەلتور و تىگەھين جفاكى كوردى/ ئىسلامى (كو دىنى يا ژنى ژ يا زەلامى زىدەترە!)، سەردەرى دگەل كەسايەتى يا ژنى كرىبە. لى ئەگەر ئەم ھزرا خوە د بابەتى مېياتىبەدا بكەين، دى بىنين كو ھەبوونا خوە يا بەرھەست ژ ھەفلژ يان ھەفكويفا خوە وەردگريت كو نىراتىبە.

لى نقيسەرى ب ھزركرنەكا فالىكى، سەردەرى دگەل بابەتى ژن و زەلامان كرىبە، كو دىتتا ژنى دچوارچوڧى مېياتى يا وىدايە. ديسا ئەفە ژى ھزرەكا جفاكى يان ئاينى يا ساويلكەيە كو ھزركرن و دىتتين ژنى بەرتەنگەرن ژ يپن زەلامى. ئەفە دگەل وى گۆتتا ئاينى دگونجيت، كو "ژن ژ زەلامى كىم دىتەر و كىم ئاقتەرن". لى ل گورەى فەكۆلينين دەروونجفاكى يپن ل سەر كەسايەتى يا مرؤفى، ئەف گۆتتە نەقالايە ژ شاشىي. ھەرچەندە نقيسەرى رۆلەكى مەزن دايبە

پهله وانا خوه يا سهره كي كو ژنه و ب هنده ك نيشانين مه رمدار ئيشاره تكريه رولئ كارىگه رئ ژئى دجفاكيدا، لئ ئەف هه ولدانين وه كهه فكرنا ژئى دگه ل زه لامى، يان ب كئىمى ئەكتيشكرنا وئ د جفاكيدا، ژ مه ژئى وى يئ هشار هاتينه دهر پړاندن. ئوو ئەگه ر ئەم سهره دهر يئ دگه ل نه هوشى يا نفيسه رى بكه ين، دئ بينين كو ب تبه زرينه كا كه تواركى يا جفاكى دهر پرين ژ ژن و زه لامين دناف جفاكيدا كريبه. ئانكو دناف هه مان هزر و شاشى يين مژدارين ئايينى و جفاكيدا دژيت. ب شيوه يه كئ گشتى، ئەم دكارين كه سايه تى يا ژئى و زه لامى (ب ديتنا نفيسه رى) ب روخسار و نافه روكا هه ردووانقه گرئده ين، هه روه كو دئى خشته يئ خوارئدا:

	روخسار	نافه روك
زه لام	ديتن	هه لويست
ژن	ميايتى	دلوفانى

لئ د سهر ئئ هه مئ را ژئى، دبیت مه رما سهره كي يا نفيسه رى، نفيسينا هنده ك ديتن و هه فوكين شاعرى يين جوان بيت. ئوو دهمئ فان ريزكان دخوينيت، نه دووره ببئريت، كه نكى و چه وا شيواز و هه لويستئ من ل سهر ژن و زه لامان هوسايه؟ دبیت ژئى (ئەزئ ره خنه فان)، دمه رما نفيسه رى نه گه هشت بم؟! لئ نه مه رجه كو ره خنه فان خوديكا هزرا نفيسه رى بيت. خواندنين ره خنه يئى، ئافاكرنه كا ديبه ژبو ده قئ نفيسى، هنده ك دبئژن كو داهيتانه كا ديبه ل سهر داهيتانئ ده يتنه كرن. ئوو هه روه كو مه گه له ك جاران گوئى، رومان خوديكا ژيانئيه و دهمئ هه ر له شه ك دچيته به ر خوديكي دئ خوه تيرا بينيت. ئەفجا

دهمى ئەم دەقى و نقيسەرى ددانيتە بەر خۆديكى، دى ژيارا جفاكى و دەروونى و باشخانا رهوشەنبىرى يا نقيسەرى تىدا بينين .

۲. ئەفینى و سیکس:

هئدەك هزرمەند و پىپۆرین بىافى ئەفینى و سیکسولۆژىي وەسا هزر دکەن، کو "ئەفینى هەستا ئەفیندارىيە پىشى کرىارا ئەفینى- مەرەم پى سیکسە." ئانکو ئەفینى ب کرىارا سیکسیئە گرىدەن. ئەو ب خوە د بنەکۆکا خوەدا، کرىارا هەفژىيى و چىکرنا خىزانى ژى، ب هەردوو بابەتین ئەفینى و سیکسیئە گرىدایە. دەبراندنا هەستین ئەفینى، پىنگاڤا ئىکىيە بەر ب گەهشتنا کرىارا سیکسیئە. سیکس دجفاكى کوردیدا، ب جووتبونا رهوا دەیتە کرن، دىژنى هەفژىيى (خىزان). ئەگەر ئەم ب ئىرىنەکا رویت سەحکەینە فى هەفکىشى، دى گەهینە وئى هزرى کو چىکرنا خىزانى ل سەر شەنگستى ئەفینى و شىانین سیکسى دەیتە ئافاکرن. ئەگەر زەلامەكى شىانین سیکسى نەبن، ژنى مافى هەى کو ژى بهیتە بەردان و شوو ب کەسەكى دى بکەت. ئوو ئەگەر ژنى ژى ئەو شىانە نەبن، مافى زەلامىيە کو ژنەکا دى بینیت (چ ژنا خوە يا ئىكى بەردەت يان نە بەردەت). ئەف رافەيە ژبو هەستین ئەفینى ژى راستە. لى چونکو ئەفینى هەستەکا مینەفیبە و نەبەرەستە، ئوو سیکس کرىارەکا بەرجەستەيى يە و دەیتە بەرەستکرن، خەلک پتر سەرەدەريى دگەل سیکسى دکەت. پراڤيانۆژدار و پىپۆرین دەروونى وەسا ددەنە خویا کرن، کو ژيانا سیکسى يا ژن و مىران، ئەگەرەكى کارىگەرئى سەرکەفتن و بەردەوامى يا خىزانىيە. کىشا هەفژىيى و چىکرنا خىزانى ب درىژاهى يا دىرۆكى ئاییردە و عەدەت و بها يین تايبەت ب خۆڤە گرتینە و مشە جاران گەهشتینە راددەيى پىرۆزىي. هەمى

ثایینن ئاسمانی و مهسه بین سهر ئهردی ژی گرنگیه کا مهزن و سه رنجراکیش داین. ههردم گه نج د بازنه یی وئ چه ندیدا ئالوز دبن، کا ب ئه فینی یا دلی یان ب هزرکرتین ناقلی، کریارا هه ژینیی پیک بینن؟! هه رچه نده ئه فه نه بیافی ئی نفیسینا مه یه، لی فره ب کورتی ژی بیت، ئاماژه یه کا بله ز بدهینی.

هه ژینی کریاره کا جفاکی یا پیروژه. ئایینی ئیسلامی ب نیشه کا باوه ریی دادنیت، کو ئیمانا مروژی پین کاملان دبیت. ل گوهی ئی پیناسه یا کورت، دوو کهس پیک دهین کو ههر ئیک هندهک (یان نیشهک) ژ هه بووی بین خوه بینیت و پیکشه ماله کی ل سهر ستوونین ئولفهت و ئه فینی ئافا بکهن. لی چونکو ئه فینی ب ههستین کوورین ناخی مروژی دهیته ده برپاندن و ب کریارا سیکیسی و پیکشه ژیانئ دهیته بهرجهسته کرن، ئه جانا نه دووره ده برپینن ئه فینی نه راست بن و ژ ههستین کووراتی یا ناخ و وژدانئ دهر نه که فن، به لکو په یقیین جوانین ریژکری بن ژبو گه هشتتا مه ره ما شه ریکی یا هه ژینیی، کو دچا ئی جفاکیدا رۆله کی کاریگهر و به هادار هه یه. ب ئی چه ندی ژی، ئه م د کارین ئه فینی ب کریاره کا گیانی یا پوخت و بیگهر د دانین، ئوو پیکئینانا خیزانئ ب کریاره کا ماددی یا مه ره مدار و بهرژه وه ندار دانین، نفیسه ر ئاماژه ب ئی چه ندی ددهت و دبیت:

- لینا ژیه ر هه ژاریی ب سه عیدی رازی بوو، نه مازه پشتی پیره بابی وئ مری..
بپا ٥٥.
- په ریشانئ ب نهیینی شوو ب خودانئ کارگه هئ کر کو سیه سالان ژئ مه زنتر بوو، نه گۆته بنه مالا خوه، ئه فینی یا وئ ژبو پاره ی ئیخسته د تورا ریشه به ری خودان خیزاندا.. بپا ١١٦.

ژ فان هردوو نمونونه یین فه گبرایی خویا دبیت، کو نه دووره کریارا هه ژینیی، کریاره کا هه ژبه ره وه نند بیت و ل گوره ی پیکهاتنه کا جفاکی یا ره وا هاتبته نه نجامدان. لئی ئەفینی ناچیته د فی چوارچۆفی بهرزه وه ندییدا، به لکوب به خشین و دان و قوربانیدانی شه هه ژبه نده. ئەفجا ئەم د کارین بیژین کو پرسا هه ژینیی و ئەفینی د چوارچۆفی هاوکیشا بابه تی و خوه ییتی دا دهیته شروقه کرن؛ ئەفینی کریاره کا که سوکی و نافخۆیی یه، ته نها کهس ب ههست و نهست و دیتین خوه یین که سوکی شه پی رادبیت (خوه یی). ئوو پیکینانا خیزانی، کریاره کا جفاکی یا دهرفه یی یه و پرانییا که سوکار و هه فالین مروژی و خیزانین ههردوو که سین هه ژین پی رادبن (بابه تی). لئی دتیگه هی جفاکیدا، ههردم فان ههردوو کریاران پیکشه گریدهن و ههردوو جه مسهرین خوه یی و بابه تی ب هه ژرا کاملان دکهن. ئوو بابه تین ئولفهت و ئەفینی تیکههل دکهن. ئەو ب خوه ئولفهت ژ ئەنجامی پیکشه ژبانی پهیدا دبیت، کو ئەو ژی د کۆکا خوه دا بابه ته کی جفاکیه و نه دووره چ هه ژبه ندی ب ههستین فیرهای یین ناخی مروقی شه نه بیت. دبیت مروژی ئولفهته ک دگهل هه ژینا خوه یان هه ژینیی خوه هه بیت و پر ژ دل ریژی لئی بگریته، لئی مه رج نینه ئەفینییه کا کوور دگهل هه بیت. ئەفینی (ههروه کو مه گوئی)، ژ کووراتی یا ناخی مروژی دهردکه ثیت و نه دووره دحاله تی ئەفینییدا، مروژ نه کاریت هزرکر نه کا لۆژیکی بکهت، چونکو ههروه کو کورد دبیزن ب دویف دلئی خوه دکه ثیت. دبابه تی ئەفینی و هه ژینیییدا، نفیسه رژی وه کو هه ر که سه کی دی پی جفاکی، سه ره ده ری دگهل فی هاوکیشی دکهت و هه موو ده رپرین و رامانین وی یین ل پشت هه ژۆکین جوان ژی، ره نگفه دانا تیگه ه و ره فتارین جفاکینه.

لې نقيسه ر ب سه ربور و ديتين خوه يين پيشوهخت (يان هه بونا شيانين پيشينكرنې)، د كارن بهري كه سين هه چكوهه يي هه ست ب كريان و نه نجامان بكن (كيم و زندهه يي يا رادهه يي قئ شيانين، ل سهر پاشخانا نه پستمى يا نقيسه رى رادوه ستيت). لهوا ب ناگه ه يان ب بيتاگه ه ي، ئيشاره ته كا بله ز دايه قئ بابته ي، كو نه رازيونا خوه يين ده ربريت. خوانده فان دكاريت هه ست ب قهر پزين ره تكرنې و نه رازيونونې بكه ت؛ "نه فال پهريشانې قهومى، نه وهسته بو چيكر كو هه مې به روشكى يا دكه فته دحاله ته كئ دوورووياتى و دووبه ندييدا.. بپ ۱۱۶".

نه گهر نه ف هه قوكه ره خنه يه كا ئاشكرا بيت و ل ره فتارين تيكره سكرنا هه ردوو كريانين نه قيني و هه قزيني هاتبيته گرتن، دئ بينين وه كو هه ر نه ندامه كئ دى يين جفاكى خوه ژ خوه يين بابته ي قه ددزيت و ئوبالى دئ خته د ستووكرنا نه دادپه روه رى و نه زانينا جفاكيدا. نه ف تيكره سى يا هه يي، دكه ته نه نجام و ب جوداهى يا دناقبه را هه ژار و دهوله مه ندانه گريده ت؛ "نه گهر دهوله مه ندان پيچهك ژ مالى خوه دابا هه ژاران، هه مې خه لك دا ب خوشى و به خته وه رى ژيت و هه ژارى نه د ما.. بپ ۱۱۷". نه ف تيگه ه ي ساكارى ئاينى (كو بوويه تيگه هه كئ جفاكى)، به رى نقيسه رى ژ ليكولينه كا تيه زرينا ويژه يي دچيياتى يا مروثيدا، دده ته ره سمكرنه كا فوتوگرافى يا ره فتار و تيگه ه يين جفاكى.

هه ر د قئ بياثيدا، فه ره نه م ئامازه يه كئ ب روئى سينكى دكريارا نه قينييدا بده ين. نه گهر كريان سينكى لقينه ر و پاريزه رى قه فه سكا هه قزيني بيت، فه ره ب هه مان پيروزي يا هه قزيني، گرنكي ب روئى سينكى ژى بده ين.

هه روه كو مه دايه خويا كرن كو سينكس به ركار و ژيده رى به رده وامى يا نه قيني يه، ب شيوه يه كئ سروشتى، هه تا هه سته كا نه قيني ل نك مروقى په ييدا

نه بیت، حهزا سیکیسی گهش ناییت. لی چونکو سیکیس ئیکه ژ بابه تین
 سیگوشه یا حهرامکری جفاکی مهدا (سیکیس و دین و سیاسهت)، خه لک
 نه شین ب بسته هی سه رده ری دگه ل سیکیسی بکه ن یان به حس ژئی بکه ن.
 نه فجا ههسته کا دهروونی یا ب زربه هری بؤ مروشی په یدا دبیت و ئاکامی
 دکه ته سه ر رفتار و شیوازی هزرکرنی ژی. که سی کورد هه ر ژ زارو کینی ل
 سه ر شه شارتنه حه زین سیکیسی دهیته په روده کرن. دگه ل وهختی و راهاتنا
 دگه ل جفاکی، به حسکرنا سیکیسی ل نک وی دبیته گونه هه ک ژ گونه هین مه زن،
 کو خودی ته عالا دی جه هه ما بیسولمه سیر بؤ خوشکته. ئوو دئی
 حهرامکرن و زربه هری یا کوژه کدا، تنی دده می شه فا بویک و زافایینی دا نهیسی
 یین کریارا سیکیسی دهیته زانین. نه فه ژی دبیته نه گه ری وی چه ندی، کو نه ف
 شه فه بیته شه فه کا ب ترس دژیا نا گه نجاندا و مشه جاران کیشه یین دهروونی
 ژئی په یدا بوینه.

فان هزر و رفتارین جفاکی یین به رده وام ل سه ر کریارا سیکیسی، مروشی
 کورد ژ سوحبهت و رهوشه نبیری یا سیکیسی کوو فی کریبه، هه تا گه هشتیبه وی
 راده ی کو سیکیس و نه ئینی ب ته فافی ژ هه فجودا بکه ت. سیکیس وه کو
 کریاره کا تیرکرنه حه ز و شه به قی یا له شی (مینا خوارنی)، و نه ئینی وه کو
 کریاره کا تیرکرنه غرووری و پیدفی یین گیانی، هه ردوو پیکفه گریداینه و
 هه فته مامکهرن ژ بؤ دؤماندنا که ساتی یا جفاکی یا مروشی. لی نه ئینی ب
 کریاره کا بیگه رد و پاقر و رهوا دهیته هژمارتن، سیکیس ژی ب کریاره کا مژدار
 و ب ترس و مشتی شه رم دهیته هژمارتن. تاکی کورد، هه رده م خوه ژ سیکیسی
 قاری کریبه، و حه زین خوه یین سیکیسی، د چوارچو فی نه ئینیبه کا گیانی و

چيکرنا خيزانيدا فه دشيريت. ئو چونکو په هله واني رومانا تورين ل ئەڅينييه کا بنگهرد و پاقر دگهرييت يان ل ههڅالجيمکي گياني دگهرييت، لهوا نه کاريت هزري د حزيڼ خوه بين سيکسيدا بگهت؛ "دهمئ ژئ نيزيک دبوو، بوچي نه دکاري ديمئ وي يئ سپهه و مەمکين وي يين گروفر و بهژنا وي يا بلند بيينيئا؟ نهري نهو روناھييه يا ئي دگهرييت کو مينا هالهيه کا که سکوسوري ل دور چن دبيت و بياڅن ديتنا وي په رده پوښ دکهت.. بپا۲۸". مشه جارن، دکه لتوري کورديدا روودايه کو ئەڅيندارا کچ هه تا روژا بويکيني خوه ب دهست ئەڅينداري کورقه بهرنادهت، چونکو ل وي هزريته کو کريارا سيکسي تنئ ژبو ئينانا زاروکان و بهرده وامي يا خيزانئيه. ئو هه کرياره کا سيکسي ژ دهرفه ي څي چوارچوڅه ي بيت، ب گونهه کا مهزن دهپته ل قه لهمدان، نه دووره ژي بيسته نه گهري گهفين دژوارين ل سه ريانا ههردوو ئەڅينداران. هنده ک جارن ژي ههيه کو مالباتا کچي قه ببول ناکه ن کچا خوه بدهنه ئەڅينداري وي داکو بو خه لکي دهردور خويا کهن کو کچا وان هيشتا کچينه. لي کا چهوا نفيسهري هه فساري بويه ران ب شيوازه کي (خيلافي موعتاد) کرييه ددهستئ په هله واني کچدا، ههروه سا ل سه ر زاري په هله وانه کا لوه کي، هزه رکا دي يا خيلافي موعتاد دهافئته مهيداني؛ "دينا ژنه کا نازاده، ل وي باوهرييه کو فهره ئەڅيندار بهري ههڅرينيڼ خوه ل سه ر تهختن ئەڅينيڼ تافئکهن.. بپا۴". ئەگه ر ئەف هزر و رهفتاره ل جهم جفاکين روژناڅايي، کرياره کا نورمال و پهروهده يي بيت (کو تافیکرئين سيکسي يين بهري ههڅرينيڼي دبنه ئەگهري ئافکرنا خيزانه کا ههڅسهنگ و بهخته وهه)، ل دهف جفاکي مه بين کورده وارين، کرياره کا کرييت و گونهه کا مهزنه (ههلهبت مه نهڅيت بچينه دناف سهدهم و سه ربارکين جفاکي يين څي رهفتاريدا). دجفاکين روژناڅاييدا، کريارا سيکسي ژبو کچين هيشتا شوو نه کري و کورين زگورد،

رەفتارەكا نۆرمال و سروشتىيە، ئەفجا دەمى بربارا ھەقزىنى دەن، دى ب خىزانا
 خوۋفە ھېنە گرىدان و ھەردەمى ژنى يان زەلامى دسەر ھەقزىنا خوۋ را سەحكرە
 ئىكى/ ئىكا دى، ھىنگى ب راستگۆيى دى ھەمبەرى ئىك بن و دى ژىكفە بن.
 بېسنىجى و گونەھە كو ژنا ب مېر (يان زەلامى ب ژن) د سەر ھەقزىنا خوۋ را،
 كرىارەكا ئەفنىيى يان سىكىسى بكت. لى ھەردەمى ژىكفە بوون، ھىنگى ھەر
 ئىكى ماف ھەيە كو ھەقەندىيى (چ سۆزدارى بىت يان سىكىسى) دگەل ھەر
 كەسەكى بىت دروست بكت. ب كورتى ئەم دكارىن بېژىن كو ئەف سىنجى
 رۆژئاقايى ل سەر شەنگستى راستگۆيى دەپتە ئافكرن. لى د جفاكى مەدا ھەر
 تىشتەكى ب بابەتى سىكىسىقە ھەقەند بىت (چ بىت و چەوا بىت)، جھى
 سەرنج و تىبىنى و رەخنىيە. پا چەوا ئەگەر ژنەكا ب مېر بەھسى ھندەك
 ھەقەندى بىن ژ دەرفەي قەفەسكا خىزانى بكت؟!

سەرەراي وئ چىرۇكا جوانا مشت ئەختوبارى و دىلىنى دگەل دىنا يى،
 پەھلەوانى رۆمانى وئ ب جىمكا گىانى خوۋ نادانىت. دىنا مولھىم و ژىدەرا
 خۆشپىيە كو پەھلەوان پى ئارام دىبىت. ئو دەھمان دەمدا ژنەكا سەربەردايى و
 شەبەقىيە ژى، كو ژلايى جفاكىقە ناھىتە ھەرسكرن. ب ھزرا من، نقىسەرى
 ۋەكو ھەر كەسەكى ھەچكوهىيى جفاكى سەردەرى دگەل كرىارا سىكىسى
 كرىيە، مادەم دىنايى خوۋ ب دەست پەھلەوانىقە بەردا (سەرەراي وان ھەمى
 ھەست و سۆز و دەمىن خۆشپىن ب ھەقرا بۆراندىن)، ۋەكو تەقفاكەر يان
 جىمكا گىانى نامىنىت و تنى ب ئامانى تىركرنا ھەزا دادانىت. ئەفە ژى وئ
 چەندى خوييا كەت كو عورفەكى ب چرىسەت و دووانىيەكا كوژەكا دەربارەي
 سىكىسى دپاشخانا پەروەردەيى يا پەھلەوانىدا ھەيە (كو ھەقسارنى وى ددەستى

نقيسه ريدايه). كا چهوا نقيسه رى په هله وانى خوه ئيخسته د څى دووانى يا
 هلسه فها سنچيدا، فهره ژى رزگار كهت ژى. ئەڅجا دا كو په هله وانى خوه ژ
 گرى يا ههست ب گونه هكرنى بپاريزيت، په نايى دبه ته بهر لؤژيكا كه ثنا
 هزر كرنى، كو بابه ته كى نه قه بولكرى دجسكى خوه دا، ب ريكه گستاندا
 بابه ته كى دى يى نه قه بولكرى ده موو جڅاكاندا، رت بكهت و بكه ته به هانه يا
 ژى دوور بوونى: "وى باوه رى ب وى چهندي هه يه كو فهره ژنا ب مير ژبو گوهورينى،
 ب ته قاشى يا نازاد بيت و كا دلئ وى بچيته كى، كرى ارا سيكى دگهل بكهت.. بپاۄ".
 ئەف رهفتاره ده مى جڅاك و كه لتوراندا ناهيته قه بولكرن. ئەڅجا ل گوروى
 لؤژيكا كه ثنا هزر كرنى (سه دم و ئەنجام)، په هله وانى خوه ژى دپاريزيت. ئەف
 لؤژيكا ژ دوو پيشه كيان پيك ده يت (پيشه كييا بچووك و پيشه كييا مه زن)، كو
 سه ده مين هاوكيشيته و بهر ب ئەنجاميځه دهن (ئەنجامى حه باندى). ئەگه ر څى
 لؤژيكي ل سهر ره وشا دينايى ب جىربينين، دى ب څى شپوهى بيت: كرى ارا
 سيكى ژده رڼه ي چوارچوڅى هه ژينى، گونه هه كا مه زنه (پيشه كييا مه زن).
 دينايى باوه رى ب كرى ارا سيكى يا ژده رڼه ي هه ژينى هه يه (پيشه كييا
 بچووك). هه فالينى يا دينايى گونه هه كا مه زنه (ئەنجام). ب څى چهندي ژى،
 ره واتيه كا قه بولكرى دده ته په هله وانى كو دينايى ب هه فالجيمكا گيانى
 نه دانيت. نه ژبه ر هندى كو ههست و سؤزين ئەڅينى ل ده ف نينن، به لكو
 ژبه ر هندى كو سيكس يا ل گهل كرى. كرى ارا سيكى ژى (ههروه كو مه
 گوڅى)، نه يا حه باندييه ژلاين جڅاكيځه. دنموونه يه كا دى يا هه مان شپوازا، ب
 ريكه بكارئينا ئالافين بهر گريكرنا مه ژى و ب هه ردوو ئالافين پيشه نانى
 (ئيسقاتى) و به هانه كرنى (ته بريرى)، دينايى ژ بازنه يى ليگه ريانا ل جيمكى
 گيانى دئنته ده رى: "دينا ههست پى ناكهت كو گيانه كى ته قافكه ره بوى. دينا هه ژ

هينزا وى يا سينكىسى دكەت كو پيدىقى يېن خوه يېن سينكىسى پى تېر بىكەت. ئەقە ژى نە خەونا ويىيە، ئەو ھەردەم ل كاملانكرنا گيانى خوه و بوھژينا دناڧ خەونا خوه يا بەرزەبوويىدا دگەرييتا.. بىپا۳۴".

ئوبالا ژىكشەقەتيانى كرىيە د ستوكرا ژنىدا كو ئەگەر وى ھەست ب تەڧاڧكرنا گيانى كرىا، نە دوورە ئەو ھەست بۆ پەھلەوانى ژى پەيدا بىا. لى دجشاكى كورديدا ھەردەم زەلام كاملانن و پەراسوو يا ژنان خوارە. ئقيسەر پەرورەدەگارى تىگەھىن جشاكىيە و رۆمان ژى خۆدىكا وى جشاكىيە ئەوى ئقيسەر تىدا پەرورەدە بووى.

۳. ئەڧىنى و وەلات:

ئەڧىنى ھەستەكا ھەلچوويى يە و ب سۆز و دلىنى يا مرؤڧىقە گرىدايە. لى مرؤڧ نەتنى ھەست و سۆزە، بەلكو ھزر و ھەلويست و رەفتارە ژى. ئانكو رۆلى دلىنى دئاستى رۆلىن ھزركرن و رەفتارا جشاكىدايە، نەكىمترە. ژبو چىكرنا كەساتىيەكا بەرھەمدار و ئەكتىڧ دجشاكىدا، فەرە ھەرسى چوكلىن سىگۆشەيا كەسايەتى (ھزر، دلىنى، رەفتار) ب ھەڧسەنگى دگەل ھەڧ بگونجن. ھەرچەندە د تىگەھىن كولانكى يېن جشاكىدا، دلىنى ب ھەڧبەندى يېن دناڧبەرا نېر و مياندا گرىدەن. لى د دەروونناسىيدا، دلىنى و ئەڧىنى يا دەرپراندى، ھەمى لايەنن ژيانى ڧەدگريت و پشكەكا گرنگە ژ پىكھاتەيى كەساتى يا مرؤڧى. مرؤڧ دىڧاژويا ژيانا خوەدا، دگەلەك پرؤسە يېن ئەڧىندارىيدا دېرريت و گرنگترين دانانگەھىن ڧى كاروانى درېژ، ئەڧىنى يا دايباب و وەلاتى و جىمكا گيانىيە، كو ھەردەم مينا دورپىيەكى دناڧ دلىنى يا

مروڤيدا دمينيت و ژهنگي نابيت. مشه جاران ئەڤيني يا دايگي يان دلبري ديبته
 بالدەر و هاندەر، يان ژي تەمامکەرا ئەڤينا وهلاتي (بهروڤاژي يا وي ژي راسته).
 هندەك جاران ئەڤ هەرسى چەمکين ئەڤيني تیکهەل دبن و هەستەکا بارکری
 ب کاملبونى ژي پەيدا ديبت. نفيسەري ڤى رۆمانى ژي هەولدايه کو
 تیکهەلهيه کي ژ ئەڤيني يا وهلاتي و دلبري ب ئافرینيت؛ "وي گۆڤن: توچ ژ من
 نزانى، وهلات ئەڤينا من يا ئیکييه و ب بەردهوامى ژ پینخەمەتى وهلاتى کار دکەم..
 بپ۹۷". لى هەروەکو مه ئاماژە پیکری کو ئەڤيني يا توخمى بەرانبەر وهکو
 هەستەکا غەریزهيه و دەهموو مروڤاندا هەيه، ئەڤيني يا وهلاتي بي کاملان ديبت
 يان کاملان دکەت. ئەڤجا دەمى لايەنەك ل سەر لايەنەکى ئاليسەنگ ديبت،
 هينگى ئەڤيني يا لايەنى ڤەشارتى، دى دچيته دناف نەهۆشى يا مروڤيدا و دى
 بۆ دەمەکى پاشئىخستى هیتە هەلگرتن، لى ناهیتە مراندن. گەلەك جاران ژ
 ئەگەري نە قەبوولکرنا جفاکى يان ل گورەى هەلویتستى خەلکى دەردۆر، کەسى
 ئەڤيندار دى ب ریکا ئالافى هەژیکرنى (هلفراندنى)، لايەنەکى ل سەر ئیکى
 دى زالکەت. ل ڤیره ژي پەهلهوانا نوفلیتی وهکو هەر کچهکا کورد نەڤيايه يان
 نەشيايه ب راستهوخوی ئەڤينا خوه بەليکەت، ئەڤجا ب ریکا زالکرنا
 لايەنەکى دى بي هەژى، دەربرين ژ هەست و سۆزین خوهيین ئەڤيني کرينه.
 کا چەوا نفيسەري ئالافین بەرگریکرنا مەژى ژبۆ پەهلهوانى خوه بکار ئينا
 بوون کو ژ گریيا هەست ب گونەهکرنى رزگارکەت. ل ڤیره ژي، ب ریکا
 ئالافین وهکەهڤکرنى و کاردانهوهيا فۆرماليزەکرنى ڤى تیکهەلهيى ئەڤيني
 دادهينيت؛

- وی گۆتی: ولات ئانکو ئەقینی، چ ولات بیی ئەقینی نین. ما دئ چەوا ژبو
 ولاتەکی بریندار کار کە، ئەگەر تە دلەکی مەرد و بەخشنە نەبیت..
 بیپا ۹۸.

- وی گۆتی: ولات و ئەقینی جیەکن، تو نەشیی چ بو ولاتی بکە ئەگەر تە
 دلدارئ خوە بو کرە قوربان و تو نەشیی دلەکی نەمر ژبو دلدارئ خوە فەکە،
 ئەگەر تە ولاتئ خوە بو کرە قوربان.. بیپا ۹۹.

ژبو خویاکرن یان فەشارتتا ئەقینی یا خوە، تورین ئالافی هەژیکرنی بکار
 دئینیت. ئالافی هەژیکرنی یان هلفراندنی ژبو هندی دەیت کو تشتەک یان
 بۆیەرەکی هەژیتەر بدانیە جەئ بۆیەرئ سەرەکی مەرۆفی مەرەم پی و ژبەر هەر
 ئەگەرەکی هەبیت، نەشیایە دەرپرینی ژئ بکەت، یان ژئ ب کیمی ب تیگەهی
 جفاکیدا پی نە قەبوولکری بیت. ل گورە عورف و عەدەتین جفاکی کوردی،
 کەسا کچ ب ساناهی ئەقینا خوە دەرناپریت (خوە ئەگەر حەزکەت ژئ)، ئەفجا
 دئ چەوا ب ساناهی بیت کو ب ریکا چاتکرنئ فی ئەقینی دەرپریت؟ لی
 وەسا دیارە کو تورینی دئیت ب ریکا ئەقینیەکا هەژیتەر (کوچ شەرمینی یا
 جفاکی پیفە نەبیت) بمنتە دگەل پەهلەوانی، لەوا دبیژتی: "ولات ئەقینا من یا
 ئیکییە و ب بەردەوامی ژ پیخەمەتی ولاتی کار دکەم.. بیپا ۹۷".

پەهلەوان ژئ ب هەمان شیوەی تورینی، نەقیت فی دانوستاندنی ب
 دوماهی بینیت و بیژتی ببووهر پا ئەز پی ل جیمکا گیانی خوە دگەرییم. ئەو
 ژئ پەنایە دەتە بەر بکارئینانا ئالافین بەرگری یا مەژئ و ب ئالافی
 وەکەفاندنی ولاتی و ئەقینی یا خوە وەکەف لئ دکەت: "ولات ئانکو ئەقینی،
 چ ولات بیی ئەقینی نین..". ئوو دەهەمی کریارین وەکەفدا، دشیاندا یە بۆیەر
 یان تشتین وەکەف ل هەف بەینە گوهورین کو ئەگەر ولات بکەشتە جەئ

ئەفئینی یان ئەفئینی بکەفته جەهئ وەلاتئ، چ پێشیلبوون نەکەفنه دەرۆسە یا دەرپراندنیدا. ئانکو پەهلەوانی دقیت بێژیتە دلەبرا خوە یا هەپارەیی، ئەزم وەلاتئ تە و تو دکاری ئەفئینی یا خوە ناراستەیی من بکەئ. د قئ ئاستیدا ژئ وەکەهشیه کادئ یا تەفاقەر دنابقەر دلئ خوە و وەلاتیدا بەرجەستە دکەت؛ "ما دئ چەوا ژبو وەلاتەکئ بریندار کارکەئ، ئەگەر تە دلەکئ مەرد و بەخشنە نە بیت.. بپ۹۸". ئەف دلئ بریندارئ پەهلەوانی یان یئ وەلاتئ، نە تنئ دەهست و پێحەسیانئ پەهلەوانیدانە، بەلکوب نافچائئ ویشە دیارە و خەلک ب ئاشکرایئ تئ دئنتە دەر؛ "د دەمئ پشکداربوونا وی د شەهیانه کیندا، ژنەکئ گۆتئ، ئەز دئ تشتەکی بێژمە تە، نەخیر دوو تشتان: یا ئیکئ ئەووە کو تە لاوینی یا ژیرمەندان هەیه و یا دووئ ژئ پەیقئ تە بین جوان و دەربرینئ تە بین بوھاری بین سەماقن... گرۆفەکئ گۆمانبەر ل گورەئ دیتنا من کو هەر ژ روژا بوونئ، تو د ژبانەکا سەخت و نەخۆشدا یئ بوئ.. بپ۲۶". ئەف داخووانی یا پێشوخەت، پالەرهکئ گرنگە ژبو فۆرمالیزەکرنەکا دی یا هەژئ، کو پەهلەوان بکاریت پەستین خوە بین دەروونی یئ هەفسەنگکەت. قئ کاردانەوہ یا شیواژئ فۆرمالیزەکرنئ ب خۆفە گرتئ، هەردوو کریارین دی بین وەکەهفکرنئ و هلفراندنئ ژئ خورتر لئ دکەت: "وەلات و ئەفئینی جیمکن..". ئانکو زیدەبارئ وەکەهفئ یا ئەفئینی یا وەلاتئ و دلەبرئ، هەژیتی یا ئەفئینی یا خوە و تورینئ ئینایە ریزا ئەفئینی یا وەلاتئ، کو د هەمی جفاکاندا ب ئەفئینیەکا پیروژ و هەژئ دەیتە قەبوولکرن.

۴. ئەفئینی و خیانت:

نەوال سەعداوی نقیسەرەکا میسرپیە، د کتیبەکا خوەدا دبێژیت کو هەمی تشت ب سیاسەتپشە گرێداینە، خوە ئەفئینی ژئ ژ قئ پێشەگرێدانئ زربەر نینە.

چونکو دکريارا ئەڤينييدا ژى، يان دى وهفادار بى، يان دى دلبرى/ دلدارى ژبو مهرمين خوه يين ماددى يان مينهفى ئىستغلالكهى. ئوو هەر جورهكى ئىستىغلالكرنا نهرىتى (سلبى) خيانهته. خيانهت وهكو رهفتارهكا رهش و وولكرى يا ههمى جفاكين مرؤفانتى، دههمى بياقين ژيان و ژياريدا دهيتته كرن. لى دقى گؤتاريدا، تنى ئەم دى ل سهر خيانهتكارى يا ئەڤينى راوهستين. مهرم ب خيانهتكرنا دئهڤينييدا ئەوه كو لايه نهك ب پهيقين شاعرى يين جوان و ب ناهى ههست و سؤزين ئەڤيندارين، ههولدهت زهرگههكا ماددى يان مينهفى (دهروونى) بگههينته لايه نى دى. يان ژى ب رىكا ئەڤيندارين ههولدهت كو دهستكهفتهكى ماددى يان مينهفى ژلايه نى بهرانبهر وهرگريت و چ ههستين ئەڤينى ل دهف نه بن. ئوو خيانهتا ژن وميران ژى ئەوه كو لايه نهك (ژن يان مير) پهيوه ندى يين ئەڤيندارين ژ دهرفهى بازنهين ههڤرينى دروست بكهت، ئانكو لهش ل جههكى بژيت و گيان و ههستين ئەڤينى ل جههكى دى بن. لى چونكو كريارا ههڤرينى دجفاكى كورديدا ل سهر شهنگستى ئەڤينى نينه و پتر گرنگين دهنه رىككهفتين ژبو پىكئينانا خيزانهكى، لهوا بابتهتى خيانهتى د كريارا سىكسييدا دهيتته بهرجهسته كرن. ئەڤجا ههر كهسهك (چ ژن بيت يان مير)، ژ دهرفهى بازنهين ههڤرينى كريارا سىكسى ئەنجام بدهت، ب خيانهتكار دهيتته نياسين و هندهك جاران ژى ئەف خيانهته دبسته دهبل خيانهت. مهرم ژ دهبل خيانهتهتى ئەوه كو كريارا سىكسى دگهل ههڤالهكى يان خزمهكى بهيتته كرن، ئەفه ژى دبسته خيانهتكرن ل ههڤرينى و ل ههڤرينى بهرانبهر ژى. ههروهسا دهمى كچا نه شووكرى د مالباتيدا كريارا سىكسى دكهت، ئەو خيانهتهتى ل ئەمانهتا دايباب و مالباتا خوه دكهت، چونكو ههروهكو يا زانا و قهبوولكرى، كچ نامووس و شهرفا بنه مالىيه.

نفیسهری، خوه ل فی بابته تی جفاکی کریبه خودان و پشکه کا ته ثفاف ب
 ناقی ساته وهختین خیانه تی بو ته رخانکریبه. نفیسهر وهکو ههر نه ندامه کی دی
 یی کومه لگه ها مروثایه تی، ب توندی ل دژی خیانه تی رادوه ستیت و رسوا
 دکته، به حسی په هله وانی خوه دکته و دبیزیت: "ههر ژاروکی نی یا خوه ژ
 خیانه تی دترسیا. فی ترسی دهه لپژارتنا هه فالاندا، گه له ک دوودل و نالوز کر بوو.
 بی۴۷". پاشی بیردانکا سهرده می سنیلاتی یا په هله وانی فه دکته و چیروکه کا ب
 سه هم دکته ته نمونه کو ژن مه لایه کی و یاری خوه، مه لا کوشت و قهت قهت
 کر و هاقیته دته نه کا گلپشیدا. پاشی ده می دهیته زانین هه ردوو نه فی نیدار بهری
 ب هیته سیدارده ان، ل کولانین رهنده کی و ژلایی خه لکیفه دهیته ره جماندن.
 ئینانا فان هه ردوو سزا یین جفاکی و قه زایی، نیشانا هندیه کو ههر لایه نه کی
 ژبو سه ده می خوه سزادان، خه لکی ژبه ر کریارا خیانه تی ره جماندن و
 ده ستله لاتی ژی ژبه ر کریارا کوشتنی ب سیداریشه کرن. لی نه ف روودانه ژی،
 بابته کی هه فبه ند ب جفاکیفه دنا زرنیت. ژنمه لا کو فه ره مه ستهره بیت ژبو
 ژنن دی یین گوندی (ژبه ر پیگه یا خوه یا ئی نی و جفاکی)، دکه فته دا ئین
 نه فینه کا حه رامکری (گونه ها ئیکی) و پاشی پشکدار یی دکوشتنا هه فزینی
 خوه دا دکته (گونه ها دووی). لی نه گهر ده روونی وی ژنی فه که یین، دبیت
 دناف کومه کا ریکار و ریتمای یی توندا قه یدکری بیت، دبیت ژنهدل شوو
 یی کر بیت و دبیت ژی، جوداهی یا ته مه نی دنا فبه را وی و مه لایدا گه له ک
 سالین دوور و دریز بن. نه دووره مه لای ژنه کا دی ب سه ر ئینا بیت (ل گوره ی
 عورفی ئیسلامی). هه رچه نده نه ف هه موو گریمان، کریارا وی رهوا ناکه ن، لی
 هاتینه نازراندن کو خواننده فان هه رزا خوه تیدا بکته و ببیته وانیه ک کو
 هندک ریکار یی دی یین پاراستنی دناف جفاکیدا بهیته نافراندن. چ جار ان

مروڻ ب شيرت و ٽاخفتي، ناهيٽه راسته ڪرڻ. به لڪو هردم ب رفتار و ريڪارين قه بوللڪري بين ريگريي راسته ديبت. ٽه گهر ڪچ ب دلئ خواه شوو بڪت، يا نازاد بيت دهرڪرن و بريارين هه ٿبه ند ب ڙيانا هه ٿرينيٿه. بهيٽه تيگه هاندن (نه ترساندن)... هتد. هزرا تولقه ڪرني ناکت (نه ڙ هه ٿريني و نه ڙ بنه مالا خواه). ههروهسا ده مي، هه ٿرينيه ڪ ب زوري بهيٽه پيڪئينان، زهلام ڙي هردم دئ دوودل و گوماندار بيت ڙ هه ٿرينا خواه. بيٺاوهري يا دنائبهرا ڙن و زهلاماندا، هردم بهري وان دده ته ترسيانه ڪا نه ديار ڙ خيانه تي.

ٽه ٿ ترسا ڙ خيانه تي، بيا هڪي باش ڙ مهڙي پهلهه واني دگريت و هردم د وي هزريدياه: "پا هه ڪه روڙهڪي هه ز ڙ ڪچهڪي ڪر و بو خواه نينا، پاشي ٺه و ڙن خيانه تي لئ بڪت.. بپا ۴۹". هه موو زهلامين خيانه تي ل هه ٿرين و دلبرين خواه دڪن، د ٿي ترسا ڪوڙه ڪدا دڙين. دڪورده واريندا ديڙن "هه ڪه بهري مروڻي ل سهر ناموسا خه لڪي بيت، خه لڪ ڙي دئ بهري خواه ده ته ناموسا مروڻي". ٽه ٿجا ٺه و زهلامئ دچيٽه دهف هه ٿرينا ڪه سهڪي دي (بيي ڪو ٺه و ڪه سه پي بزانيت)، هه لبت دئ هزرا وي چه ندئ ڪت ڪو ديبت هه ٿرينا وي ڙي بچيٽه دهف ڪه سهڪي دي، بي پي بزانيت. لي چونڪو زهلام وهسا هزر دڪن ڪو ڪاملان و ٿي ڪرياري بو خواه ب ميرانئ ددانن (جشڪ ڙي چاڻين خواه لي دنقينيٽ)، ٽه ٿجا ٺوبالا خيانه تي دئخه دستوويي ڙنيدا: "خيانهت هه زه ڪه دلئ ڙنيدا گه شه دڪت و د پرائييا جاراندا ڙبهه ٺه گه رهڪي ساڪاره ڪو ميهر هه ست پي ناکت، لي ل دهف ڙني مينا چيابه ڪيهه و ڙبو لادانا ٿي چيائي پهنا دبه ته بهر خيانه تي.. بپا ۴۹".

ڦڻ هزرا ره‌هايي، ڪو هه‌ردهم خيانهت ددلي ڙنيدا گه‌شه دڪهت و ٿو ترسا
 دڙوارا ڙ سنڀلاتيئ مائه د نه‌هوشي يا په‌هله‌وانيدا، بهر ب وه‌غهر لڳه‌ريانا ل
 ٿه‌ڦڻيهه‌ڪا نه‌هٿه‌ ديتن برييه. ده‌مي ده‌نگي ڙنه‌ڪي د تيلاهه‌فوني را ده‌هٿه
 گوهي په‌هله‌واني، ٿيڪسه‌ر هزرا موغامه‌ره‌يه‌ڪا خواه يا كه‌ئن دڪهت. ده‌مي
 په‌يوه‌نديئ دگه‌ل لينا يا هه‌ڙينا هه‌ڦالي خواهيئ خواندني دروست دڪهت،
 هه‌ست پڻ ناهه‌ت ڪو بي خيانه‌تي ل هه‌ڦالي خواه، دلبراهه‌ خواه، وه‌لاتي خواه،
 هه‌لوئست و باوه‌ري پڻ خواه، ٿو پاشي ل تيگه‌هيئ جفاڪي خواه دڪهت.

زه‌لام وه‌سا هزر دڪهن، ٿه‌گه‌ر ڙن نه‌يا خائين بيت، ري ناده‌ته چ زه‌لامان
 ڪو نيزيڪي وي ببن. لي ڙبير دڪهن ڪو ڙن ڙي مرؤڦه و خودان هه‌ست و
 سوڙه، دلي وي ڙي دچيسته ڙياني و ٿه‌ڦڻيهي و ريڙگرتيئ. لي هه‌ردهم چاڻي
 مرؤڦي ل به‌رڙه‌وه‌ندا وييه وو ل گوره‌ي ره‌وش و به‌رڙه‌وه‌ندا خواه سه‌ره‌ده‌ريئ
 دگه‌ل هه‌موو تستان، خيانهت ڙي بابته‌که ڙ وان هه‌موو تستان. ب شيوه‌يه‌ڪي
 گشتي، خيانهت ب هه‌موو جوڙين خواه (خيانهتاهه‌ڦڻيهيئ، خيانهتاهه‌ڦالان و
 خيانهتاهه‌لاتي و جفاڪي....هتد)، ره‌فتاره‌ڪا مرؤڦيهه‌ دناڦ ڪوما ره‌فتارين
 جفاڪيدا. ٿو رومان خوديکه‌که ڙبو ره‌نگه‌دانا وي جفاڪي ل سه‌ر ده‌هٿه
 نفيسين. ب شيوه‌يه‌ڪي ويڙه‌يهي جوان و خوش، نفيسه‌ري ده‌برين ڙ جفاڪي
 رومان خواه ڪرييه. ڦيايه په‌يامه‌ڪي بده‌ته خوانده‌نانان ڪو مه‌رج نينه رومان
 ڪومه‌ڪا شيرت و ناراسته‌ڪرنيئ باله‌رين قه‌بوولڪري بيت، لي هه‌ولدانه‌که ڙبو
 ره‌سمڪرنا ڙيانا راسته‌ڦينه و پيشيئڪرنا ڙيانه‌ڪا خوشتر.

۵. ههڅرکي يا دناقبهرا کهڅن و نووياتيډا:

ئەف ههڅرکي يا دډيرينا هه می جفاک تډيرا بۆرين و تډيرا دبۆرن و دډي تډيرا بۆرن، پرۆسه يه کا سروشتي يا وهارارا مرۆڅييه و قوناعه کا حه تمبييه د ژيانا هه مرۆڅه کيدا. بابه تډي کهڅناتي و نووياتيډي (يان شوپياريزي و نووخوازيډي)، هه می بياڤين ژيانا مرۆڅي څه دگریت و پرانيياڤه يله سوڤ و زانا يښ جفاکي و دهرووني و رهوشه نبيير ل سهر راوه ستاينه. خو گۆتارا ئاييني ژي، کو دکۆکا خوه دا ره سه نه و شيانښ نووکرني نښن، نه شيابه هنده ک روو يښ څي پرۆسي ب ته څاڅي مانډلا کهت، ئيمامي عه لي دپڙيت؛ "زارۆکين خوه ل گوره ي سهرده ميښ خوه پهروه ده نه کهن، چونکو ئەو يښ سهرده مه کي جودانه ژ سهرده مي وه." نفيسه ري رۆمانا تورين ژي خوه ل څي بابه تي دا يه و هنده ک ئيشاره تډين بله ز دا يښ. نه مازه ده مي به حسي ژيانا که سوکي يا په هله واني دکهت: "تډيڅه لي يا وي يا بهرده وام دگه ل بابي ژ نه گه ري شيوزي هزرکرن و خه ونيښ وان يښ ژيکجودا، ديواره کي بلند دناقبهرا واندا پهيدا کرييه. بابي وي ژبو هه رتشته کي بچووک يان مه زن گله يي و گازندان ژي دکهت و وه سا هزر دکهت کو دهه مي رهفتار و بوچوونيښ خوه دا يډي دروسته.. بپا ۷۳". ئەف شيوزي سهرده رېکرني، قاون ژيانا پرانيياگه نج و لاوين جفاکي کوردييه. باب هزر دکهت کو فهره زارۆکي وي کۆبييه کي وه کهه څي وي بيت د هزر و رهفتار و ده رپينا دلينيډا، لي پډډي يښ گه ها سهرده مي وه سا ناخوازيډي و تډيڅه لي پهيدا دبن. ب حوکمي هندل کو سه میان و سهرداري مالييه، ژيډه ري ژياني و دهسته لاتا به راهي و دوماهي دهه ستي ويدا يه، لهوا ب بسته هي و ناشکرايي حه ز و ديتنيښ خوه ل سهر هه می ئەندامښ خيزاني د سه پښت؛ "گه لهک جاران

یئ ژ مال دهرئیخستی، لئ ههرددم فه دگه راقه و داخوازا لیبۆرینی ژ بابی خوه دکر..
پپ ۷۳."

ژبلی هندئ کو ئەف رەفتارا تەسلیمبوونی، پیدقییه کا ژبارا گەنجییه، ههروهسا رەفتارەکا قەبوولکری یا جفاکییه ژئ. د عورفین جفاکیدا، کورئ باش ئەوه یئ گوهداری یا بابی خوه بکەت و ژ فەرمان و ئاراسته یین وی دەرئە کەشیت. ئوو نفیسەر ژئ پەرورەدەگاری ئی جفاکییه و دەرپرینی ژ عورف و عەدەتین هەیی دکەت (چ بۆ رەتکرئ بیت یان بۆ پەژراندئ بیت). ئەفجا دگەل بایئ تیگەهشتنا جفاکی ددەتە رئ: "مافی بابییە کو وی رەفتاری بکەت یا ئەو ژئ رازی و ل نک وی دروست، خو ئەگەر یئ چەوت بیت ژئ.. پپ ۷۳". هەلبەت ئەگەر ئەم پیکمەگریدانەکی دناقبەرا ئی گۆتئا جفاکی و کار و بزافین پەهله وانیدا چیکەین، دئ وەسا خویا بیت کو نفیسەری ئەف گۆتئە ژبۆ رەتکرئ بکار ئینابە. پەهله وان نفیسەرە و رەوشەنبیرە و ستوونەکا رۆژنامەفانی ل رۆژنامەیهکا دەفەرئ هەیه، پیکومانە کو وی هئدەک دیتن و رەفتار و بوچوونین تایبەت ب خوئفە هەنە. دەمی نفیسەر هەفۆکەکا هەچکوهەیی ل سەر زاری ئی پەهله وانئ بکار دئینیت، بئ شک دئ چیتە د خانا تەهەکوم و ئیستیهزائیدا کو دژوارترین شتواژین رەتکرئینتە د نفیسینیدا.

چیرۆکا دوو باژیران

کا چەوا نفیسەری ئینگلیز چارلز دیکنز د رۆمانا خوه یا "چیرۆکا دوو باژیران" دا، بەحسی پاریس و لەندەن دکەت، نفیسەر ژئ ل سەر زاری پەهله وانئ رۆمانئ، بەحسی رەوشا ژیانئ دناقبەرا دھۆک و مووسلدا دکەت. ل

دهسپيکي ب شيويه کي نه راسته و خو په سندانان باژيري دهوکي دکهت کو جهي فيسته فالين ره وشه نيري و نيمناهي و پارکين جوان و سروشته کي سه رنجراکيشه، کو ههسته کا ب ته ناهي يا بارکري ب شه هنانيشه دده تي. چونکو هه رچه نده نه و ل باژيري مووسل دژيت و زاروکيني يا خواه ل ويړي بوراندييه، لي ره هوريشالين وي يين نه ته وه يي و نه تني د باژيري دهوکدا دچاندينه. نفيسه ر دده ته خوياکرن کو په هله وانن وي: "وه کو کچه کي سه رده رين دگهل دهوکي دکهت، چونکو وه کو کچه کا نازدار نه قيني و رکويي دده تي.. بپا ۵۱". لي باشي ب ئاشکرايي و ب ئاوايه کي شعرکي، سه رده ريه کا ئاره زوومه ندانه و پوره تيف دگهل دهوکي دکهت:

- دبیت ل بیرا ته بیت، دهمی نه ز و تو هه تا ناستی ئیشانی ل هه ف عاشق، روندکین من دگهل جادده یین ته یین ته ر ل شه قین زځستان، تیکهل دبوون، .. بپا ۵۱.
- بیلا یین بلند دهروکین شنه بای ل من دگرن، بیاقه کي دهمی بده من کو پرتین خواه قیده و دهرگه هئ هشیاری یا ته بقوتم!.. بپا ۵۲.
- نوو نه ز ب تنی د مه شیم و هه ر ئیشار خه ما من ل نیزیکی دلی من دنه بییت، نوو دهمی رونه هئ خواه نیزیکی تارستانا جهی دکهت... نه ز ب ده ستین خواه یین پیربووی ته همبیز دکهم، رووی ته ب ماچه کي داخ ددهم... بپا ۵۲-۵۳.
- پرسیار ژ چایخانین خواه یین ب بیهنا یه قینا من دوندایی بکه، پرسیارا دهنگشه دانا پینگافین من ژ جادده یین خواه یین دیرین بکه، دی زانی کا نه ز کیهه.. بپا ۵۳.

باژيري دهوکي، ب ئان هه ټوکين شعري يين جوان وه سف دکهت. نوو سه رهرای ژيياتی یا نه ته وه يي و هه ستين دلبيی و جهی بکارئینانا وی زمانی

ئەو ژى خەرىب، ھەروەسا دھۆك ئەو باژىرە يى حەز و غروورا خوە يا نقيسينا ويژەيى يى تير دكەت، ئەو جەھە كو بوويه جى ھەقىينا موغامەرە يىن وى يىن سيكسى دگەل ديناين و ليناين. ل داويى ژى ئەو باژىرەيە كو دناڤ جاددە و كولانين ويدا ل جيمكى گيانى خوە دگەريت و خەونان ب ئەقينيەكا هيشتا نەبوويقە دىنييت. قى پەسندانا ب دھۆكى دگەل رەوشا باژىرى مووسل ھەقەبەر دكەت: "رى يا ب ترۆمبيلنى دناقبەرا دھۆك و مووسلدا كيمترە ژ دەمژمپەرەكى، دوو خووشكە باژىرين نيزيكى ھەقن، لى دەھمان دەمدا ژى ژ ھەقدوورن. نارامى و وەرارا ل دھۆكى يا بەردەوامە، بەرۆقارژى مووسل كو ھەر ژ دەمى داگيركرنى دجەدا مەندە... بپا۷۲". باژىرەكى مشتە ژ ترسى و كوشتنى و رەفاندنى. خو دەمى دگەھتە ھەقال و ھۆگرين خوە ژى، ھەمى سوحەتین وان ل سەر رەوشا نالەبارا باژىريە و بىرى يىن ھەقالەكى خوە يى كوشتى دكەن. دلاپەرين (۶۵-۶۷) دا، ليستەكا بىن دوماھى ژ شەھيدىن رەوشەنھەزى و قەلەمى دەتە خوياكرن، كو نيشانەكا زەقە ژبو نالەبارى يا رەوشا ئاسايشى ل مووسل. د قى پرۆسا رەفاندن و كوشتنىدا، ترس و ئالۆزى و نەباوهرى ب خەلكى دادايە سەر ھەموو مروقۇين جفاكى. گومان و بىباوهرى يا ب رەوشا نۆكە و پاشەرۆژا وەلاتى، مروقى دئىختە دناڤ گيژەفانكەكا كوژەكدا:

- خەلكەكى زۆر ژبەر كاودانين نەخۆش و نەبوونا ئيمناھيى و كوشتنا رۆژانە يا خەلكى ھەچكوهيى و سادە ژ باژىرى رەقينيە و گونەھا وان يا ب تنى ئەوہ كو ب شەرەفا د ژين.. بپا۶۴.
- ژيان يا سەيرە ل مووسل، ھەمى كەس ژ ھەمى كەسا دترسن و بەرى مەغەرب ھەمى بازار دەينە دائىخستن.. بپا۶۴.

- هەر نوویاتییهک لهززهتهکه، لئ من وهسا دیت کو نوویاتی دکوشتنیدا یا بئ لهززهته.. بپ٦٥.

- د قان کاوداناندا، خه لک ناخوینن و چ پویتهی نادهنه زانیئ، هەر دهمی چوو با کتییخانی، تنی دا هه جی عه لی بینیت ل سهر کورسیکا خوه یا داری یئ روونشتیه.. بپ٧٠.

- هەر ژ زارۆکینی یا خوه و ههتا نهۆ، چ جارن ههست ب هافییوونهکا هۆسا نهکرییه، ههروهکوی ل وهلاتهکئ دی دژیت و نزانیت دی چهوا خوه ژئ نئزیک کهت.. بپ٦٥.

ئوو ژ شان جوداهی یئ ب ناشکرای دناقههرا ههردوو باژیرین دهستهخوشکدا ههیی، بیگومانه کو دی شیوازهکئ مونافهسی یان گپرداری و ههسوودیئ فهریژیت. لئ چونکو نفیسهه کورئ ههردوو باژیرانه و ب زیرهکانه ههستین پههلهوانئ خوه بهلاشه کرینه، ئەف گپرداری و ههسوودییه ب راستهوخوی نههاتییه پیش چاقان. لئ ب شیوهیهکئ نهراستهوخۆ دهبرین ژئ کرییه: "ب دلسۆژی کره ههوار و دلئ وی خوین ژئ دزا، چاقین وی ناگر ژبو چوونا وی دباراند، ئوو بو ماوهیهکئ دریش کره گری، ما تهمیمی چ کربوو؟ بوچی کوشتن؟! نهئ ژبهه هندئ بوو کو ههوالین فیستهقالا رهوشهنبیری یا دهۆکئ بهلاق کر بوو؟! یان چونکو مرۆقهکئ راستهقیینه بوو.. بپ٦٧". لئ سههرای شان ههمی نهخۆشی و گهفین بهردهوام ل سهر بهختهوهری یا ژيانا رۆژانه، نفیسهه ب بیردانکا پههلهوانی فهدهگهریتهفه رۆژانین خۆشین مووسل و سهردهمی فهبوونا بشکوژین ههزا نفیسین و رۆژنامهفانیئ، کو دهبرینی ژ سهههروا کهسۆکی و ناخی فهشارتین نفیسههری ب خوه دکهت.

ئەف ژيياتى يا دوو سەر، كو مرؤف وهلائنا خوه دناقبهرا دوو تشت يان
 جهين خو شه قيدا دابهش دكته و مينا تهرارزووين رادگريت، د ههمى دهماندا
 ب سهلامه تى نابؤريت. د پرانى يا جاراندا، دووانى يا كه ساتينى ژفى دووانى
 يا ژيياتى و ههلوستان پهيدا دبیت. ئوو ئەف دووانى يا كه ساتينى ژى (ب)
 هندك شيوه بين راسته وخؤ و نه راسته وخؤ)، ل گه له ك بؤيه ر و ههلوستين
 په هله وانى ديار دبیت. نه بوونا شيانين ههلبزارتنا هه فژين و جيمكا گيانى،
 هه هبه ندى بين هه مه جورين دگه ل توخمى به رانبه ر و نه نجامدانا كريانرا
 خيانه تى دگه ل سه عيدى هه قالى خوه، كو ژبو نه نجامدانا كريانرا سپكىسى دگه ل
 ژنا وى، ل مالا وان دنثيت... هتند. لى نفيسه ر وه كو چاره سه ركاره كى دهروونى،
 خوه ل فان ههمى بابه تان دكته خودان و ب شيويه كى هه فسؤز (ئيمپاسى)
 سه رده رين دگه ل ره فتارين په هله وانى خوه دكته، به رى وى دده ته خواندن و
 نفيسين و بابه تين ئافره نده يى بين ويژه يى كو وه كو دلده ر پؤكرنه كا دهروونى
 دهينه حسابكرن و دبه نه گه رى فه گه را به ر ب جفاكيه. ل داوينى ژى، كريانرا
 راهاتنى ب رىكا وه غه را سته مبولى هه فسه نگ دكته. ئه و ب خوه (ژلايى
 دهروونيه)، سى شيوازين سه ره كى بين راهاتنى هه نه؛ يى ئيكى به رسينگرتنه،
 يى دووى ته سلیمبوونه يان خوه دانه پاشه يان ژى ره شينه، يى سى ژى ب
 بكارئينانا ئلائين به رگرى كرنا مه ژيه. هه ردوو شيوازين ئيكى و دووى، ل سه ر
 ئاستى هؤشى دهينه بكارئينان، لى شيوازي سى به ره همى رهنج و كه دا
 نه هؤشى يا مرؤقيه. ب دريژاهى يا بؤيه رين رؤمانى، نفيسه رى هه رسى شيواز
 ژبو په هله وانى خوه بكارئيناينه، كو دگه ل ره وشا هه ئوكه يى يا سه رده مى جفاكيى
 رؤمانى بگونجيت.

ئەقىنى ب رىكا چاتكرنى

پشتى شوره‌شا راگه‌هاندن و پىنگه‌هاندنى بوويه سهرميرا ههمى بابه‌تېن
ژيانى و كه‌نالين سه‌تلايتى و ئەنته‌رنىتى گه‌هشتينه ههمى مالان، جيهان پىكفه
وه‌كو گونده‌كى بچووك لى هات، كو هه‌ئبه‌ندى يا دناڤه‌را وه‌لاتان و جشكاندا
كره كرىاره‌كا ب ساناهى و هه‌چكوه‌هه‌يى. ئاكام و كاريگه‌رى يا فىئ شوره‌شى،
ههموو به‌روبيائين جشاكى ژى فه‌گرتن و گه‌له‌ك ژ به‌ا و عورف و عه‌ده‌تېن
جشاكى گوهارتن. يه‌ك ژ عورف و عه‌ده‌تېن گوهارتى ژى، په‌يوه‌ندى يېن
عاشقان و ئەقىندارىي بوو. ل شوينا ئاخفتنا دگه‌ل هه‌يشى و چافه‌رىكرنا ديتنا
دلبه‌رى، ب چه‌ند كليكين ل سهر كييوردى كومپيوته‌رى، دى دلبه‌ر هه‌سته به‌ر
چاڤان و دى شين دانوستاندنى كه‌ن (خو ئەگه‌ر ب چه‌ندين قوناغان ژ
هه‌قدوور بن ژى). د فى سهرده‌ميدا، ژيان ههمى يا ب ئەنته‌رنىتىگه‌ گرېدايه،
ههمى كار و كرىارين روژانه يېن مروڤى ده‌ينه قه‌تاندن بىي كو پىنگاڤه‌كى ژى
ژ جهى خوه دوور كه‌ڤيت. خو هه‌ڤزىنى ژى، ب رىكا چاتى ب به‌رئىكفه
ده‌يت. مشه كچ و كورين گه‌نج ب ده‌مژميران دمېننه ل سهر هېلا ئەنته‌رنىتى و
ل ههمى وه‌لاتين دونيايى دگه‌رن و هه‌ئبه‌ندى يېن ههمه‌جور دگه‌ل خه‌لكى
ههمه‌جور دروست دكه‌ن. نفېسه‌رى ژى چات وه‌كو پىرينه و رىكه‌كا كاريگه‌را
گه‌هشتنا ئەقىنداران بكار ئىنايه، جوداهى يا نفېسه‌رى فى روڤمانى دگه‌ل خه‌لكى
دى ئەوه كو وى هه‌ردوو په‌هله‌وان ب رىكا په‌يشين جوانين هه‌لبه‌ستى
گه‌هاندېنه ئىك. ئانكو يا هه‌ولدای كو سهرده‌رىيه‌كا باركرى ب دلېنىي و
هه‌ستېن گه‌رم، ل شوينا سهرده‌رى يا دگه‌ل ئالافه‌كى هسك و بى جان په‌يدا

كەت. لى دگەل وەختى ئەف ئالاقى ھىك ب گيان دكەئىت و دىتتە پشكەك ژ
ژيانا رۆژانە يا پەھلەوانى:

- وەسا ھزر كر كو نہ دوورە ئەو چىرا يىن گيانى يىن ئەو لى دگەرىتت، ددلى
خودانا قى ئىمىلدا ھەبن.. بپ۱۲.

- ھەر شەف ھەتا بەرى سىندى ل ھىقى يا پىنژنا وى بوو، ئوو دەمى بى ھىقى
دبوو، ددلى خوەدا دگۆت بەلكو سوباهى بەيت، چونكو ئەو دزانىت كو ئەزى ل
بەندا وى.. بپ۱۰۸.

لى سەرەراى وى خۆشى و پالدرىن ب قى رىكى بەردەوامى ددەنە بەختەوهرى
يا ژيانا پەھلەوانى، ھەر پەھلەوان خەرىبى شىوازى كلاسكىي ئەقىنىيە و ھەز
دكەت روو ب روو ل ھەمبەرى جىمكا گيانى خوە روونىت. ما نہ ئەقىنى
ھەست و پىحەسىانەكا پوختا گيانىيە، ئەقجا پىدقىيە كو ھەست ب ھەبوونا
بەرەستەيى يا ھەستىن گيانى بکەت؛ "ئەرى ما ئىك ھەيە دناق لا پەرىن رۆژنامە و
ھەقۆكىن گۆتاراندا ل خەونا خوە بگەرىتت.. بپ۲۰". لى ئەف ھەستە ب رىكا
ماسنجەرى بۆ دەيتتە دەرىپراندن و كەيفا وى ژى پى دەيتت. جارىنا ھەتا درەنگى
شەقى دخولگەيا سوحبەتىن تورىنى و ئەقىنا خوە يا ھەلاوىستىدا بوو، ھندەك
جاران ژى ل ھىقى يا ھاتنا وى مىنا گولەكا ل بەر ھەتاقا خزىرانى دچرمىسى.

ئەو ب خوە ھەردەم مروف ھەز ژ رووبى راستى و راستەقىنەيى دكەت،
ھندى خوە ب خەونانقە قايىلكەت و ھندى خەون دخۆش و دلشەكەر بن، دى
ھەر رۆژەك ھىت كو تەبرى خەونان دادەتە سەر ەردى كەتوارى. ئوو ژبەركو
دەھموو دانوستاندنن خوەدا ئەم وى دىپىژىن ئەوا مە دقپت و درەفتاراندا ئەم
وى دكەين يا ھەبى (نە ئەوا مە دمەژىدا دانابى)، لەوا ھەقدىتن پىدقىيەكا فەرا

بهرده و امبوونییہ . لی بہروفاژی ہمی حیکایہ تین کہ لتوری یین دوماہیک خوش،
 دمئی ہہ فدیتن ل کافیتی ریا بہر سگری چیبووی، ہہردو ب ہہ فرا گہ ہشتنہ
 وی باوہری کو نہ ئون یین وان بو خوہ دخہ یالا خوہدا رہسمکرین . ئو
 ژیکفہ دبن . ئەز وەسا ہزر دکہم کو نفیسہری نہ فیایہ کہ ساتی یا پەہلہ وانئ وی
 ل بہر مہ رەش بیت، لەوا گۆتیہ ہہردو پیکھاتن . ل گورہی پیناژویا بویہر
 و ہہلویتین بۆری یین پەہلہ وانئ، کو ب کہسہکی میاز و خیانہ تکار و
 ترسیای ژخیانہ تا ہہ فزینی (دلبہری) ہاتیہ سالوہ خەدان . دبیت شیانی وی
 بریاردانی نہ بن کو جیمکا گیانی خوہ ہہ لبریت . لەوا نہ دوورہ پەہلہ وان ب
 تنی گہ ہشتیبیتہ وی باوہری کو تۆرین، نہ ئو تۆرینہ یا وی د ہزرا خوہدا
 نہ خشاندی . دبیت ژئ نامازہیہ ک بیت کو کریارا ہہ فزینی و کریارا سینکی و
 ہہ قالینی یا دناقبہرا ہہردو رەگہ زاندا، جو دایہ ژ دیتنا جیمکی گیانی، ئەوا
 ہہموو ہست و نہست و حەز و پالینہ ران دناف خوہدا دبوہزینیت . جیمکا
 گیانی نفیسہری (ئەوا پەہلہ وانئ رۆمانئ لی دگرییت)، ناہیتہ ہہ لبرارتن،
 بەلکو ئەو ب خوہ دہیت و خوہ ب سہر ہہموو ژایانا بۆری و یا نۆکە و یا
 پاشہرۆژی داددەت . نہ دوورہ ژئ، نفیسہری ہہ فسۆز دگەل پەہلہ وانئ خوہ،
 وەکو چارہ سہرکارہ کی دہروونی رەفتار کرییت و دہرفەتہ کا دی بدەتہ پەہلہ وانئ
 داگفتی ژ ئیکہ مین فیانا وی (کو ہہ لنگفتنا دہروونی یا ئیکئ بوو تۆشی
 پەہلہ وانئ بووی) . دبیت ئەف ہہموو موغامەرہ و لیگہ ربانین وی یین ئەفینی،
 قەرہ بوو کرنا داگفتنا وی یا ئیکئ بیت . لەوا بریارا داوی ددەت و دبیریت؛
 "بەئئ سوپاہی دگەل ئەندئ، دی چیتہ ستەنبوولی . . بپ ۱۲۲" .

ل داویع ژى دبیژم، ئەف رۆمانا مشت ژ وهسفین جوان و تیھزرین و
 پرسیارین فەلسەفی یین دەربارەى چىياتى یا ئەقینى و چهوايه تى یا
 سەرەدەریکنى دگەل جفاکى، دوکیۆمیتتەکا دیرۆکى یا سەرەدەمەکى جفاکى
 کوردییه، کو ژیارەکا پڕ خەون و هیشى و هەژارى و دەرەدەسەرى و ترس و
 گومان دناقبەرا دوو باژیراندا برییه سەر. یەک ژ ساخلەتین رۆمانى ئەوه کو
 گەلەک دیتن و بۆچوونان ب خۆفە دگریت و بۆیەرین وئ ب کۆمەکا رامان و
 ئاماژەیین هەمەرەنگ دبارکرینه. هەر کەسەک دشییت هندەک ژ ژيانا خوه یا
 جفاکى تیندا ببینیت. رۆمان ب زمانەکى شعریی بارکری ب کۆمەکا فەرپژین
 رامانى هاتییه نفیسین. سەرەرای کۆما وان تیدیتین من ل سەر پیناژۆیا
 بۆیەران و هەقەندى یین کاراکتەران هەیی، من خۆشییهکا ب تام ژ قى دەقى
 هونەرى دیت. ئوو چونکو رۆمان خۆدیکا ژيانیه، دئ وهکو ژيانى یا هەمەجۆر
 و هەمەرەنگ بیت دەهه موو بیاین مرۆفایه تیندا. ئەفجا بیگومانە کو دئ کۆمەکا
 شرۆفە یین دەروونجفاکى یین هەمەجۆر و هەمەرەنگ بۆ هەبن.

*

پیرست

- ۵ پیسگۆتن
- ۲۱ کوردستانا مهزن و بزافا رزگاربخوازی یا کوردی د رۆمانا (هیلین
سۆر)دا
- ۹۱ پههلهوانی رهفی د رۆمانا (شویین روندکان)دا
- ۱۶۵ زیندان و ئەشکه نجهدان د رۆمانا (سۆتنگهه)دا
- ۲۳۱ ژانین جفاکی د رۆمانا فیان د دهمهکی ژانداردا
- ۳۱۳ ئەفینی وهغهره که ژبو لینگه ریانی: خواندنه کا دهروونجفاکی درۆمانا
(تۆرین)دا
- ۳۵۷ پیرست

